

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

ZPRÁVA O STAVU ZEMĚDĚLSTVÍ ČR ZA ROK 2004

„ZELENÁ ZPRÁVA“

**ZPRÁVA O STAVU
ZEMĚDĚLSTVÍ ČR
ZA ROK 2004**

„ZELENÁ ZPRÁVA“

Zprávu o stavu zemědělství ČR za rok 2004 zpracoval Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky pod gescí Ministerstva zemědělství.

Časové řady uváděné ve Zprávě 2004 byly pro agrární zahraniční obchod uzavřeny k 5. 4. 2005.

PŘEDMLUVA

Pro české zemědělce byl rok 2004 zcela výjimečný ze dvou důvodů – za prvé průběh počasí byl mimořádně příznivý a znamenal rekordní sklizeň rostlinné produkce, za druhé byl rokem vstupu země do Evropské unie, což mělo dalekosáhlý dopad na celkový hospodářský výsledek agrárního sektoru.

V důsledku příznivých klimatických podmínek došlo k meziročnímu nárůstu hrubé zemědělské produkce o téměř 15 procent. U obilovin byla úroda dokonce o více než polovinu vyšší než v předchozím roce. Vyšší produkce, spolu s růstem cen zemědělských výrobců o více než 8 procent a přitom nižším nárůstem cen vstupů ve výši necelých 7 procent vedla ke zlepšení podmínek pro podnikatele. Připočteme-li k tomu skutečnost, že v roce 2004 přitekly do našeho zemědělství první finanční prostředky ze společných fondů Evropské unie, zejména přímé platby, v celkové výši 11,2 miliardy korun, je logické, že jsme se v konečném důsledku dočkali velmi dobrého hospodářského výsledku. Ten dosáhl výše téměř 9 miliard korun. Nikdy dříve v novodobé historii českého zemědělství nedosáhlo toto odvětví tak výrazně kladného salda. Všechny podnikatelské formy zemědělských podniků vykázaly za rok 2004 výrazné meziroční zlepšení svého hospodaření a dosáhly zisku.

Odstranění bariér v pohybu zboží a služeb, spojené se vstupem ČR do EU se odrazily ve vyšší intenzitě našeho agrárního obchodu, a to především se zeměmi původní evropské patnáctky. Je rozhodně prozíravé udržet nově dobyté pozice na zahraničních trzích a i nadále je posilovat. Za neméně důležité pokládám, aby se náš zahraniční obchod ubíral směrem ke stále vyššímu zastoupení zpracovaných výrobků s vysokým podílem přidané hodnoty. Zatím jsme bohužel svědky toho, že otevření jednotného trhu znamenalo především zvýšený vývoz surových komodit, zejména mléka a zástavového skotu. Zároveň dochází stále k poklesu stavů chovaných dojných krav a masného skotu a mám vážné obavy, že tento trend bude znamenat až nemožnost nasytit domácí trh vlastní produkcí hovězího masa. V případě mléka nestačí vyšší dosažená dojivost nahradit klesající počty dojnic. S cílem odvrátit tento záporný vývoj jsem rozhodl o vyplacení nejvyššího možného dorovnání přímých plateb na jednu VDJ – cca 2 000 korun. Podstatné je, aby si i sami chovatelé včas uvědomili, že chov skotu je v našich podmínkách páteří zemědělského hospodaření.

Zatímco vstup ČR do EU můžeme vyhodnotit z hlediska čerpaných podpor a dosaženého hospodářského výsledku jednoznačně pozitivně, zápornou zkušenost s prvním rokem fungování našeho členství jsme zažili po spuštění systému intervenčního nákupu obilovin. Systém zkrátka nefungoval tak, jak měl a jak bychom očekávali. Nestačil plynule odčerpat velké přebytky, které zemědělci nabízeli k odkupu nejen u nás, ale i v jiných členských státech. To si podle mého vyžádá systémová opatření. Proto jsem inicioval vznik nového dotačního titulu na podporu modernizace skladů ve vlastnictví pěstitelů v rámci Operačního programu Zemědělství. Věřím, že notifikační proces této podpory u Evropské komise bude úspěšně zakončeno ještě v letošním roce. Otevřená zůstává iniciativa na vybudování státních skladů určených pro potřeby intervenčních nákupů v budoucnu.

Vážení čtenáři, protože se vám tato Zelená zpráva za rok 2004 dostává do rukou již v závěru roku 2005, využívám tuto příležitost, abych vám popřál neméně úspěšný hospodářský výsledek i v letošním roce. A chci vás vyzvat, abyste již nyní uvažovali o svých podnikatelských plánech do budoucna se zřetelem na to, že podpory zemědělskému odvětví poskytované v rámci Společné zemědělské politiky se budou postupně odklánět od ryze produkčních k těm, které podporují komplexní rozvoj venkova. Od roku 2007 se vám nabízejí nové možnosti v rámci připravovaného Evropského zemědělského fondu rozvoje venkova a bude na vás, jak je využijete.

Ing. Petr Zgarba
Ministr zemědělství ČR

OBSAH

Použité zkratky	III
Vysvětlivky k použitým číselným údajům	VII
Úvod	VIII
 Souhrn ke Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2004	1
 1 Obecné podmínky vývoje agrárního sektoru ČR	19
1.1 Národní hospodářství ČR a pozice agrárního sektoru	19
1.2 Důležitá rozhodnutí orgánů EU v hodnoceném období a rozpočet EU	21
1.3 Podnikatelské prostředí	21
1.4 Povětrnostní podmínky a jejich dopady na zemědělství	23
 2 Zemědělství a životní prostředí a ochrana zvířat	25
2.1 Opatření agrární politiky ve prospěch životního prostředí	25
2.2 Vliv agrárního sektoru na jednotlivé složky životního prostředí	26
2.3 Ekologické zemědělství	29
2.4 Obnovitelné suroviny	30
2.5 Ochrana zvířat	30
 3 Maloobchod a spotřeba potravin	31
3.1 Bezpečnost a kvalita potravin	31
3.2 Distribuce potravin	36
3.3 Tuzemská spotřeba	37
3.4 Vývoj spotřebitelských cen potravin	39
3.5 Vydání za potraviny	41
 4 Struktury agrárního sektoru, využití půdy a vlastnické vztahy	43
4.1 Podnikatelská struktura zemědělství	43
4.2 Organizace prvovýrobců na agrárním trhu	45
4.3 Podnikatelská struktura zpracovatelů agrárních surovin	46
4.4 Dodavatelská odvětví	47
4.5 Komoditní burzy agrárního typu	53
4.6 Úvěry a ostatní zajišťovací služby	54
4.7 Věda, výzkum, vzdělávání a poradenství	58
4.8 Zemědělský půdní fond	60
4.9 Trh s půdou	62
4.10 Privatizace a restituce	64
 5 Agrární produkce a její bilance	65
5.1 Rostlinná produkce celkem a podle rozhodujících komodit	65
5.2 Živočišná produkce celkem a podle rozhodujících komodit	94
5.3 Produkce potravinářského odvětví celkem a podle rozhodujících oborů	106
5.4 Nepotravinářská zemědělská produkce	107
5.5 Rybářství	110
5.6 Včelařství	111
 6 Ceny a trhy agrárních produktů a vstupů do zemědělství	111
6.1 Cenový vývoj na agrárním trhu ČR a EU	111
6.2 Agrární zahraniční obchod	113
6.3 Cenový vývoj finančních a materiálových vstupů do zemědělství	119
 7 Ekonomické výsledky agrárního sektoru	121
7.1 Celkový ekonomický výsledek zemědělství	121
7.2 Ekonomické výsledky jednotlivých kategorií zemědělských podniků	122
7.3 Ekonomické výsledky oborů zpracovávajících zemědělské suroviny	135
 8 Sociální situace v zemědělství a na venkově	140
8.1 Pracovní síly	140
8.2 Trh práce a sociální postavení zemědělců	141
8.3 Zemědělství a venkov	142
 9 Podpory agrárního sektoru	144
9.1 Přímé platby	144

9.2	Podpory v rámci strukturální politiky EU	146
9.3	Národní podpory a opatření	150
9.4	Podpory tržních cen	152
9.5	Dobíhající podpory z předvstupního období	157
10	Souhrnné hodnocení agrární politiky	158
P1	Přehled legislativních opatření ve vztahu k agrárnímu sektoru	160
1.1	Úvodní stručný komentář k přehledu legislativních opatření	160
1.2	Přehled legislativních opatření přijatých od 1. 1. 2004 do 1. 3. 2005 a publikovaných ve Sbírce zákonů	160
1.3	Právní předpisy připravované v roce 2004	166
1.4	Předpisy upravující obecně Společnou zemědělskou politiku	167
P2	Stručný popis daňového zákonodárství (stav a vývoj)	171
P3	Nevládní a stavovské organizace v agrárním sektoru	172
3.1	Agrární komora ČR	172
3.2	Potravinářská komora České republiky	173
3.3	Zemědělský svaz České republiky	173
3.4	Asociace soukromého zemědělství ČR	174
3.5	Česká akademie zemědělských věd	175
3.6	Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů	176
P4	Tabulky a grafy v příloze	176

POUŽITÉ ZKRATKY

a. s.	akciová společnost
AEO	agroenvironmentální opatření
AK ČR	Agrární komora ČR
AMA	Agrarmarkt Austria für den Bericht Getreide und Ölsaaten
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
ASZ ČR	Asociace soukromého zemědělství ČR
AWU	Annual Work Unit (roční pracovní jednotka)
AZO	agrární zahraniční obchod
b. c.	běžné ceny
BAT	Best Available Technique (nejlepší dostupná technika)
BSE	boviní spongiformní encefalopatie (nemoc šílených krav)
CEA	Confederation of European Agriculture (Konfederace evropského zemědělství)
CEFTA	Central European Free Trade Agreement (Středoevropská dohoda v oblasti volného obchodu)
CIAA	Confédération des industries agro-alimentaires de l'UE (Konfederace zemědělsko-potravinářského průmyslu v EU)
COCERAL	European association representing trade in cereals, feedstuffs, oilseeds, olive oil and agrosupply at the European Union (Asociace obchodníků s obilovinami a olejinami v EU)
COGECA	Comité général des coopératives agricoles (Ústřední výbor zemědělských družstev)
COPA	Comité des organisations professionnelles de l'agriculture de la Communauté (Výbor organizace profesionálních zemědělců EU)
CPV	ceny průmyslových výrobců
CZV	ceny zemědělských výrobců
č. ž.	čisté živiny
ČAZV	Česká akademie zemědělských věd
ČHMÚ	Český hydrologický a meteorologický ústav
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČMSZP	Českomoravský svaz zemědělských podnikatelů
ČMZRB	Českomoravská záruční a rozvojová banka
ČNB	Česká národní banka
ČOV	čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSCHMS	Český svaz chovatelů masného skotu
ČSN	česká státní norma (česká technická norma)
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
ČZU	Česká zemědělská univerzita v Praze
DDT	dichlor-difenyyl-trichlorethan (dichlor-difenyyl-trichlormetyl-methan)
DG SANCO	Health and Consumer Protection Directorate-General (Generální ředitelství pro ochranu zdraví a ochranu spotřebitele v EU)
DPH	daň z přidané hodnoty
DVT	drobné vodní toky
EAGGF (EZOF)	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Evropský zemědělský orientační a záruční fond)
ED	Evropská dohoda
EFTA	European Free Trade Agreement (Evropské sdružení volného obchodu)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
ES	Evropské společenství
EU 10	státy přistoupivší do Evropské unie 1. 5. 2004 (Česko, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Kypr, Malta)
EU 15	Evropská unie po roce 1994 (Belgie, Dánsko, Německo, Španělsko, Francie, Velká Británie, Řecko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Finsko, Švédsko)
EU 25	Evropská unie od 1. 5. 2004
EUR	euro = společná měna Evropské měnové unie (platnost od 1. 1. 1999)
EUROSTAT	Evropské statistické centrum
EZ	ekologické zemědělství
FADN	Farm Accountancy Data Network (Síť testovacích podniků)
FAO	Food and Agriculture Organisation (Organizace pro výživu a zemědělství)
FEFAC	Evropské sdružení výrobců krmiv (European Feed Manufacturers Federation)
FOB	Free of Board (volně na palubu lodi, tzn. prodávající hradí náklady až po naložení do dopravního prostředku na uvedeném místě)
GA ČR	Grantová agentura České republiky

GEOPA	Groupe Employeurs des Organisations Professionnelles Agricoles (Skupina profesních organizací zaměstnavatelů v zemědělství)
GJ	gigajoule
GMO	geneticky modifikované organismy
GM	geneticky modifikované
GŘC	Generální ředitelství cel
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Points system (systém HACCP - analýza rizik a kritické kontrolní body)
HDP	hrubý domácí produkt
HCH	hexachlorcyklohexan
HPH	hrubá přidaná hodnota
HRDP	Horizontal Rural Development Plan (Horizontální plán rozvoje venkova)
CHKO	chráněná krajinná oblast
CHSK _{Mn}	chemická spotřeba kyslíku (manganová)
IACS	Integrated Administrative and Control System Integrovaný administrativní a kontrolní systém
IP	Integrovaná produkce
IPP	index průmyslové produkce
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control (Integrovaná prevence a omezování znečištění)
IRZ	Integrovaný registr znečišťování
ISO	International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci)
ISTA	International Seed Testing Association (Mezinárodní asociace pro zkoušení semen)
KBTPM	krávy bez tržní produkce mléka
Kč	koruna česká
KEZ	Kontrola ekologického zemědělství
KN	kombinovaná nomenklatura
kt	kilotuna
LFA	Less Favoured Areas (méně příznivé oblasti)
LPF	lesní půdní fond
LPIS	Land Parcel Identification System (Systém pro identifikaci pozemků)
MEŘO	metylester řepkového oleje
MF	Ministerstvo financí
MJ	měrná jednotka
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSp	Ministerstvo spravedlnosti
MV	Ministerstvo vnitra
MVN	malé vodní nádrže
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
Natura 2000	Evropská ekologická síť chráněných území
NAZV	Národní agentura pro zemědělský výzkum
NH	národní hospodářství
NO ₃ ⁻	dusičnany
NP	národní park
NPK	dusík - fosfor - draslík
NUTS	Nomenclature des unités territoriales statistique (územní statistické jednotky)
NV	nařízení vlády
o. p.	orná půda
o. p. s.	obecně prospěšná společnost
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OFIVAL	Office National Interprofessionnel des Viandes, de l'Elevage et de l'Aviculture (Národní meziprofesní agentura pro maso, chov domácích zvířat a drůbeže)
OKEČ	odvětvová klasifikace ekonomických činností
OOC	obchodní odbytové ceny
OP Zemědělství	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
OPOS	odhad podpory obecných služeb
OPP	odhad produkčních podpor
OPPP	Operační program Průmysl a podnikání
OSP	odhad spotřebitelských podpor
OSVTE	ostatní státy s vyspělou tržní ekonomikou
OVS	Okresní a městská veterinární správa
OZE	obnovitelné zdroje energie

p. a.	per annum (ročně)
p. b.	procentní bod
PAH	polyaromatické uhlovodíky
PCB	polychlorované bifenylly
PCDD/F	polychlorované dibenzodioxiny a polychlorované dibenzofurany (dioxiny)
PF ČR	Pozemkový fond ČR
PFO	podniky fyzických osob
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
Phare	Poland and Hungary Assistance for Restructuring Economy (Pomoc pro Polsko a Maďarsko na restrukturalizaci ekonomiky)
PHM	pohonné hmoty a mazadla
PHO	pásma hygienické ochrany
PJ	petajoule (10-15)
PK ČR	Potravinářská komora ČR
POR	přípravky na ochranu rostlin
PPO	podniky právnických osob
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed (Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva)
RO SZIF	Regionální odbory SZIF
RPF	Regionální pracoviště fondu (SZIF)
RRD	rychle rostoucí dřeviny
RZ	rozvojové země
s. c.	stálá cena
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova)
SAPS	Single Area Payment Scheme (zjednodušená přímá platba na plochu)
Sb.	sbírka zákonů
SEUROP	Klasifikace jatečně upravených těl jatečných zvířat (podíl svaloviny)
SFŽP ČR	Státní fond životního prostředí ČR
SNS	Společenství nezávislých států
SOT	společná organizace trhu
SR	Slovenská republika
SROP	Společný regionální operační program
SRS	Státní rostlinolékařská správa
SÚJB	Státní úřad pro jadernou bezpečnost
SVS ČR	Státní veterinární správa ČR
SVÚ	Státní veterinární ústav
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond (dříve SFTR)
SZP	Společná zemědělská politika
SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce
SZÚ	Souhrnný zemědělský účet
TOZ	trvale se obracející zásoby
TTP	trvalé travní porosty
ÚHÚL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
ÚKOZ	Ústřední komise pro ochranu zvířat
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
USA	United States of America (Spojené státy americké)
USD	americký dolar
USDA	United State Department of Agriculture (Ministerstvo zemědělství USA)
ÚSES	územní systém ekologické stability
ÚZPI	Ústav zemědělských a potravinářských informací
VaV	výzkum a vývoj
VDJ	velká dobytčí jednotka
VFU	Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně
VÚLHM	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
VÚMOP	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy
VÚPS	Výzkumný ústav pivovarský a sladařský
VÚRV	Výzkumný ústav rostlinné výroby
VÚVeL	Výzkumný ústav veterinárního lékařství
VÚZE	Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
VÚZT	Výzkumný ústav zemědělské techniky
VÚŽV	Výzkumný ústav živočišné výroby
WTO	World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
z. p.	zemědělská půda

ZCHÚ	zvláště chráněné území
ZOD	zranitelná oblast dusíkem
ZPF	zemědělský půdní fond
ZS ČR	Zemědělský svaz ČR
ZVHS	Zemědělská vodohospodářská správa
ž. hm.	živá hmotnost

VYSVĚTLIVKY K POUŽITÝM ČÍSELNÝM ÚDAJŮM

Údaje použité ve Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2004 (Zpráva 2004) pocházejí z různých zdrojů. Základním zdrojem jsou statistická data ČSÚ, dále údaje rezortní statistiky MZe, výběrového šetření FADN, výročních zpráv některých institucí, např. PGRLF, SZIF, data mezinárodních organizací atd. Zdroje použitých údajů jsou u každé tabulky uvedeny.

Ukazatele v tabulkách v příloze, u nichž to datové zdroje umožnily, jsou prezentovány v časové řadě, převážně zahrnující výchozí rok 1989 a posledních pět sledovaných let 2000–2004. Tabulky v příloze jsou většinou koncipovány jako primární databáze ukazatelů v absolutních hodnotách bez výpočtů indexů, podílů a jiných odvozených ukazatelů.

Uzávěrka dat pro Zprávu 2004 byla s ohledem na daný termín zpracování její konečné verze stanovena u kapitol, které se týkají agrárního zahraničního obchodu na 5. 4. 2005. Ve Zprávě 2004 jsou proto uvedeny pouze údaje, které byly dostupné k těmto termínům. Většina údajů za marketingový rok 2004/05 i za kalendářní rok 2004 má charakter předběžných dat, což není v jednotlivých případech komentováno. Pokud jsou použity kvalifikované odhady VÚZE, je na to upozorněno. Vzhledem k tomu, že i v předchozích Zprávách měly údaje za analyzovaný rok předběžný charakter, nemusí být vždy hodnota téhož ukazatele za určitý rok ve všech Zprávách stejná. Ve Zprávě 2004 se to týká především údajů za rok 2003, které jsou zde uváděny ve své zpřesněné podobě, zatímco ve Zprávě 2003 byly použity předběžné nebo odhadované hodnoty. Údaje z výběrového šetření FADN obsahují za rok 2003 definitivní výsledky, zatímco za rok 2004 pouze výsledky předběžné.

Vzhledem k počítačovému zpracování (Microsoft Excel) obsahují tabulky zaokrouhlené ukazatele (součty, procenta apod.). Proto součtové ukazatele nemusí vždy přesně odpovídat součtům jednotlivých položek.

V číselné části tabulek jsou kromě významových hodnot použity i následující symboly:

- údaj se nevyskytuje;
- . údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý;
- x údaj není smysluplný;
- 0 nebo 0,0 údaj existuje, ale jeho výše je nevýznamná nebo nulová

ÚVOD

Se vstupem ČR do EU od 1. 5. 2004 se změnila věcná struktura „Zprávy o stavu zemědělství ČR za rok 2004“ a došlo rovněž k formálním změnám s cílem zvýšit přehlednost tohoto významného dokumentu. Zpráva 2004 se již nečlení do dvou základních oddílů A a B, ale do 10 kapitol, z nichž kap. 9 „Podpory agrárního sektoru“ a kap. 10 „Souhrnné hodnocení agrární politiky“ nahrazují oddíl B „Zemědělská politika“.

Zpráva 2004 úvodem charakterizuje rámcové podmínky rozvoje agrárního sektoru včetně uvedení důležitých rozhodnutí orgánů EU souvisejících se vstupem sektoru do společného trhu. Zvýrazňuje úlohu životního prostředí při hodnocení jednotlivých agrárně-politických opatření přijímaných v jeho prospěch (kap. 2). Kap. 3 je věnována samostatně problémům maloobchodu a spotřebě potravin a proti předchozím letům je pojata v širších souvislostech. Nepojednává jen o vývoji spotřeby potravin, resp. spotřebitelských cen potravin a vývoji výdajů za potraviny, ale i o bezpečnosti a kvalitě potravin.

Nově byla koncipována kap. 4 „Struktury agrárního sektoru, využití půdy a vlastnické vztahy“, která zahrnuje problematiku od vývoje podnikatelské struktury v zemědělství a v navazujících odvětvích, přes dodavatelská odvětví rozhodujících vstupů do zemědělství až po údaje o půdním fondu a trhu s půdou.

Významné postavení si v rámci Zprávy 2004 zachovává kap. 5 analyzující vnitřní a vnější pozici jednotlivých nosných agrárních komodit včetně jejich bilancí. V návaznosti na údaje k CZV, cenám vstupů, vývoji agrárního zahraničního obchodu (kap. 6) přináší obě kapitoly zásadní informace o konkurenceschopnosti českého zemědělství ve srovnání s ostatními zeměmi EU.

Ekonomická pozice zemědělství (kap. 7) je představena jednak z pohledu celého odvětví v metodologickém pojetí Souhrnného zemědělského účtu a jednak na základě výběrového šetření v zemědělských podnicích zahrnutých do FADN. Ekonomické výsledky jsou hodnoceny podle jednotlivých kategorií podniků. Jde o hodnocení celkových podnikových výsledků (tj. zemědělské i nezemědělské činnosti podniků) a podnikových výsledků za zemědělské a přímo navazující činnosti (podle standardního výstupu EU). Stručně jsou charakterizovány ekonomické výsledky oborů zpracovávajících zemědělské suroviny.

Sociální situace v zemědělství a na venkově (kap. 8) je zpracována tradičním způsobem. Nově a v plné návaznosti s pravidly SZP jsou analyzovány podpory do zemědělství (kap. 9) v členění na přímé platby, podpory v rámci strukturální politiky EU, dále národní podpory, podpory tržních cen a dobíhající podpory z předvstupního období.

Textovou část uzavírá kap. 10 „Souhrnné hodnocení agrární politiky“, která odráží výrazný nárůst podpor do zemědělství v souvislosti se vstupem ČR do EU. Z rekapitulace výdajů je zřejmé, jak se na podporách do českého zemědělství podílejí národní zdroje a zdroje poskytované EU. Obdobně jako v předchozích Zprávách je provedena rekapitulace výdajů na agrární politiku v členění podle hlavních směrů podpor, podle věcného zaměření a forem a závěrem podle hlavních cílů zemědělské politiky.

SOUHRN ke Zprávě o stavu zemědělství ČR za rok 2004

Vývoj ekonomiky ČR z makroekonomického pohledu byl v roce 2004 charakterizován stabilitou a dalším růstem ekonomické výkonnosti. Meziroční růst HDP ve stálých kupních cenách roku 1995, v roce 2004 činil 4,4 %, což představuje o 2,1 procentního bodu (p. b.) vyšší růst oproti průměru za EU-25.

Česká ekonomika navázala v roce 2004 na pozitivní tendence předchozího roku. Její vývoj probíhal za příznivějších podmínek po vstupu ČR do EU a po oživení evropské ekonomiky. Hrubý domácí produkt (HDP) vzrostl meziročně reálně (ve s. c. roku 1995) o 4,4 %, tj. o 1,2 p. b. více než v předchozím roce. Dosažený růst byl tak v ČR o 2,1 p. b. vyšší než v průměru za EU 25 a více než dvojnásobný ve srovnání s průměrem za EU 15, ale o 0,6 p. b. nižší než v průměru za nové členské země (EU 10).

Mezi dalšími charakteristikami makroekonomického vývoje ČR v roce 2004 je nutno uvést podstatné snížení pasiva obchodní bilance zahraničního obchodu, mírný inflační vzestup, posilování kurzu koruny, sice pomalejší, avšak pokračující růst státní finanční nerovnováhy, vysokou míru nezaměstnanosti, ale i růst životní úrovně, při dalším zvýšení její diferenciaci, posunem ke znakům informační společnosti a pokračující nízkou intenzitou vědecko-technického pokroku.

Vybrané charakteristiky vývoje národního hospodářství za léta 2000 až 2004

Ukazatel	MJ	2000	2001	2002	2003	2004
Hrubý domácí produkt - b. c.	mld. Kč	2 150,1	2 315,3	2 414,7	2 555,8	2 750,3
	meziroční index	105,3	107,7	104,3	105,8	107,6
Hrubý domácí produkt - s. c. 1995	mld. Kč	1 576,3	1 617,9	1 642,0	1 694,7	1 769,9
	meziroční index	103,9	102,6	101,5	103,2	104,4
Příspěvky k růstu HDP ¹⁾ : Domáci poptávka	proc. body	4,0	4,0	3,4	3,3	3,2
z toho: - spotřeba	proc. body	1,5	2,2	2,4	2,4	1,6
- hrubá tvorba kapitálu	proc. body	2,5	1,8	1,0	0,9	1,6
Saldo zahraničního obchodu	proc. body	-0,1	-1,4	-2,0	-0,1	1,2
Úroveň HDP na obyvatele ²⁾	EU 15 = 100	59	60	62	63	65
Index cenové hladiny HDP	EU 15 = 100	44	47	51	51	52
Průměrná měsíční mzda ³⁾	Kč	13 614	14 793	15 866	16 920	18 035
	meziroční index	106,4	108,7	107,3	106,6	106,6
Makroekonomická průměrná mzda ⁴⁾ - nominální	meziroční index	104,1	106,6	108,8	107,8	105,2
	- reálná	meziroční index	100,2	101,9	106,9	107,7
Průměrná míra inflace	%	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8
Průměrné úrokové sazby z úvěrů nefinanč. podnikům ⁵⁾	%	7,16	6,83	5,82	4,57	4,51
Obchodní bilance	mld. Kč	-120,8	-116,7	-71,3	-69,8	-22,3
Běžný účet platební bilance	mld. Kč	-104,9	-124,5	-136,4	-160,6	-143,3
Saldo státního rozpočtu	mld. Kč	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1	-93,7
Vládní deficit ⁶⁾	% HDP	3,7	5,9	6,8	11,7	3,0
Vládní dluh ⁶⁾	% HDP	18,2	27,2	30,7	38,3	37,4
Míra nezaměstnanosti ⁷⁾ (stav koncem roku)	%	8,78	8,90	9,81	10,31	10,33
Devizový kurz nominální - Kč/EUR	Kč	35,61	34,08	30,81	31,84	31,90
- Kč/USD	Kč	38,59	38,04	32,74	28,23	25,70

Pramen: Údaje ČSÚ; ČNB; MF; MPSV; Eurostat

Poznámky: 1) Výpočet na základě cen a struktury předchozího roku.

2) Přepočet pomocí parity kupní síly; založeno na výsledcích srovnávacího projektu za rok 2002 a odhadech OECD.

3) Zahnuje pouze subjekty podnikatelské sféry s 20 a více zaměstnanci a všechny organizace nepodnikatelské sféry.

4) Podíl objemu mezd a počtu zaměstnanců (pracovníků pobírajících mzdu) podle metodiky VŠPS, včetně zaměstnanců malých podniků, nezapočítaných do analogického ukazatele průměrné měsíční mzdy.

5) Do roku 2000 úrokové sazby ze stavu úvěrů celkem.

6) Vládní deficit a vládní dluh podle Maastrichtu.

7) Registrovaná nezaměstnanost podle MPSV.

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

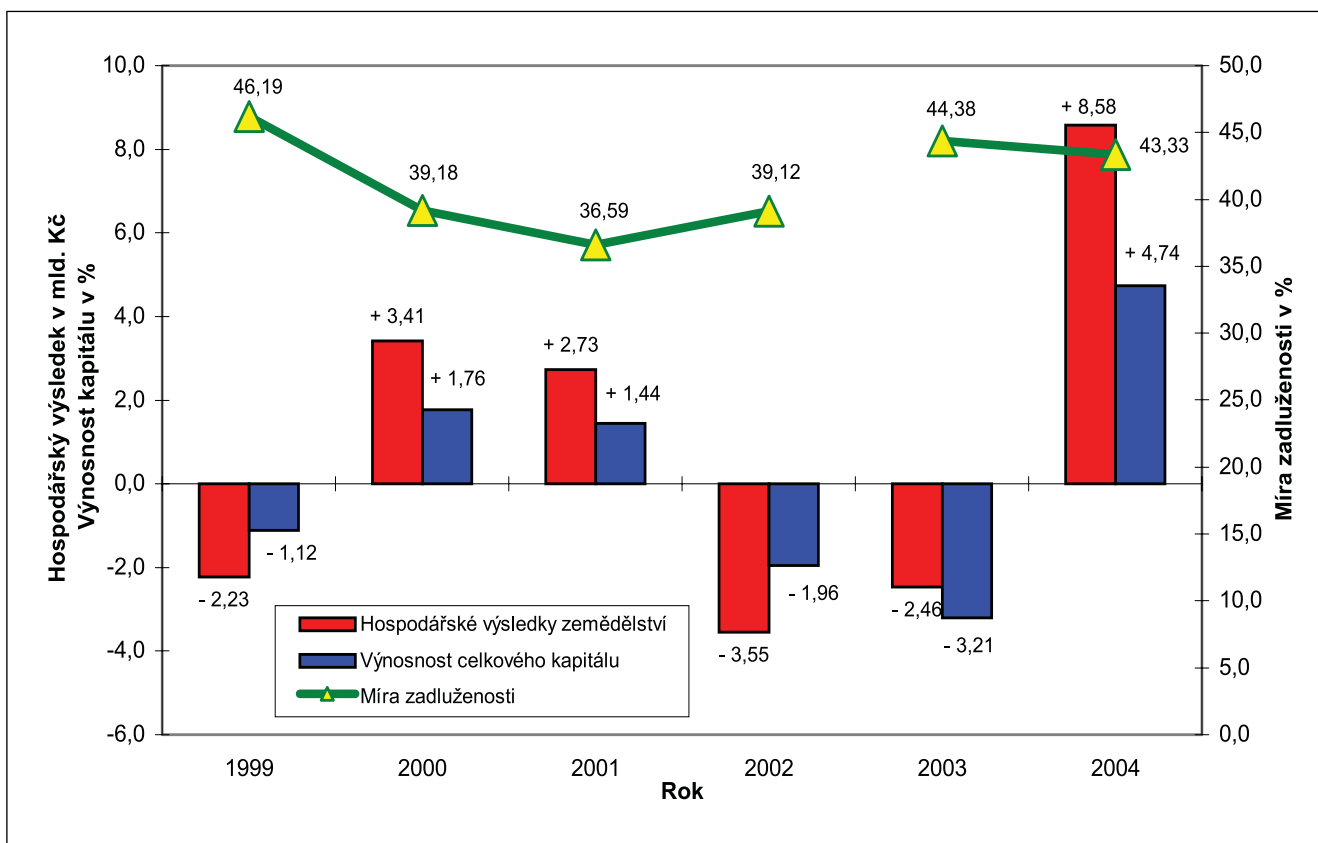
Vstup ČR do EU přinesl zemědělství ČR významné zvýšení příjmů ze zemědělské činnosti a návazně zlepšení hospodářských výsledků

Ekonomické výsledky odvětví zemědělství v roce 2004, ve srovnání s rokem předchozím, byly mimořádně příznivé. Tzv. důchod z faktorů (čistá přidaná hodnota včetně salda výrobních dotací a daní) meziročně vzrostl o téměř 60 % a v přepočtu na 1 pracovníka (AWU) v zemědělství dokonce o 68 %.

Ve výsledcích zemědělských podniků se v roce 2004 odrazily tyto základní vývojové změny:

- meziroční nárůst hrubé zemědělské produkce ve stálých cenách roku 1989 o 14,9 %;
- růst průměrné úrovně indexu CZV proti stejnému období minulého roku o 8,1 %;
- průměrný nárůst indexu cen vstupů proti minulému roku o 6,8 %;
- odstranění bariér v pohybu zboží a služeb, spojené se vstupem ČR do EU;
- zvýšení úrovně dotací a podpor do zemědělství, zejména přímých plateb.

Zemědělství ČR – hospodářské výsledky, výnosnost podnikání a zadluženost

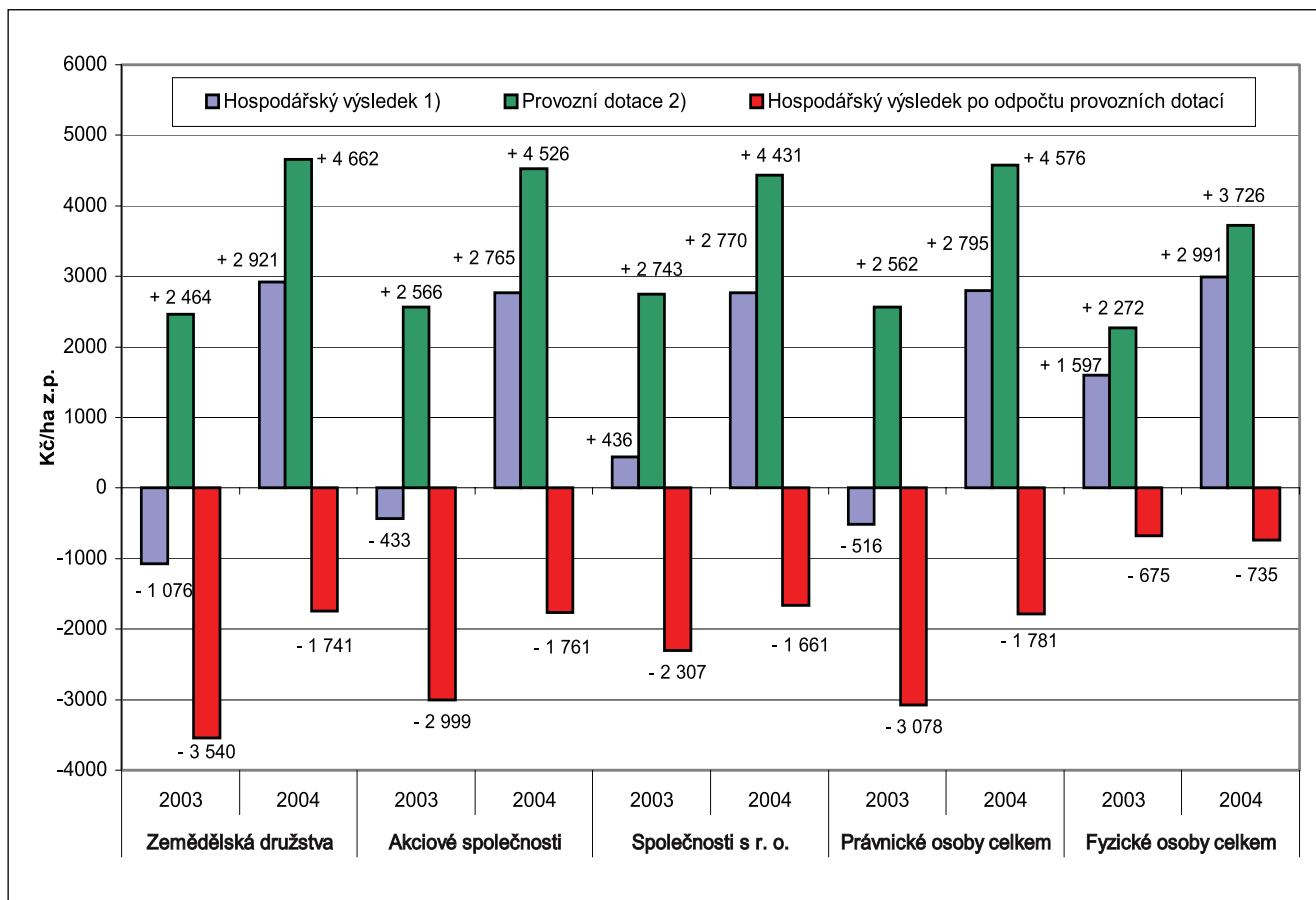
Poznámky:

- **Hospodářské výsledky: V letech 1999 až 2002** = zisk nebo ztráta před zdaněním, vč. dotací provozního charakteru (výpočet FADN CZ); Jen za podniky hospodařící na zemědělské půdě;
V letech 2003 a 2004 = Podnikatelský důchod dle SZÚ ČSÚ
- **Výnosnost celkového kapitálu: V letech 1999 až 2002** = Výpočet FADN CZ
(Hospodářský výsledek za účetní období) / celkový kapitál) x 100; Jen za podniky hospodařící na zemědělské půdě;
V letech 2003 až 2004 = Výpočet z FADN CZ dle standardního postupu EU – údaje na 1 ha z. p. z celého souboru podniků
(Výsledek hospodaření / Aktiva celkem) x 100;
- **Míra zadluženosti: V letech 1999 až 2002** = Výpočet FADN CZ
(Cizí kapitál / celkový kapitál) x 100; Jen za podniky hospodařící na zemědělské půdě;
V letech 2003 až 2004 = Výpočet z FADN CZ dle standardního postupu EU – údaje na 1 ha z. p. z celého souboru podniků
(Cizí zdroje / Aktiva celkem) x 100.

Všechny podnikatelské formy zemědělských podniků vykázaly za rok 2004, v přepočtu na 1 ha z. p., výrazné meziroční zlepšení svých hospodářských výsledků a dosáhly zisku. Rozhodujícím faktorem tohoto vývoje byl nárůst provozních dotací, návazně na uplatnění Společné zemědělské politiky EU

Hospodářské výsledky podle podnikatelských forem (Kč/ha z. p.)

Pramen: Výběrové šetření FADN

Poznámka: 1) Hospodářské výsledky představují zisk nebo ztrátu před zdaněním, vč. provozních dotací.

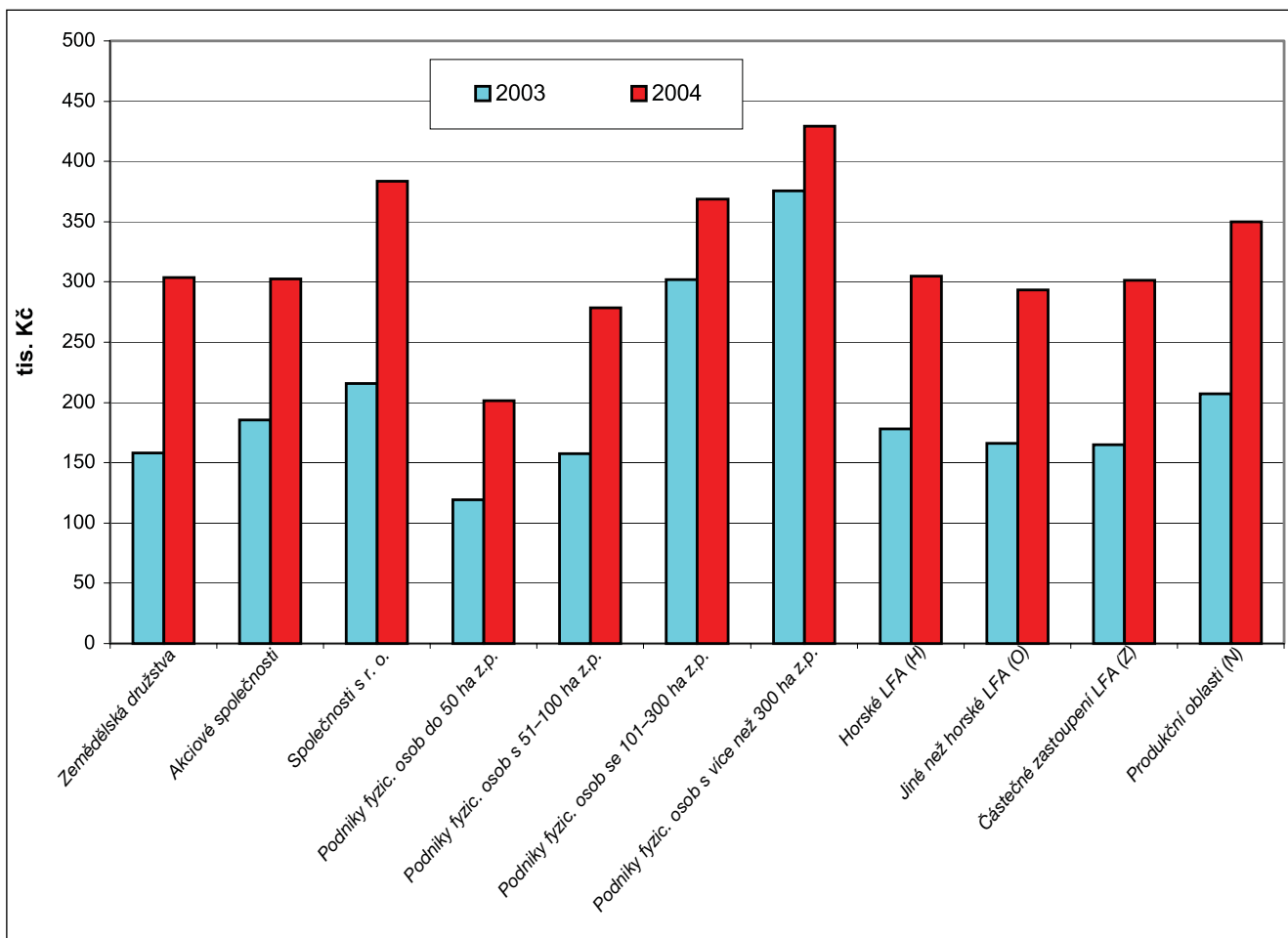
2) Provozní podpory = jsou zahrnuty všechny přiznané (nikoliv skutečně vyplacené) podpory vztahované k danému roku.

Výsledky hospodaření všech sledovaných kategorií podniků byly meziročně výrazně ovlivněny úrovní podpor - provozních dotací. K meziročnímu zvýšení dotací provozního charakteru došlo u všech skupin podniků. Průměrné hodnoty dotací zjištěné za skupiny podniků hospodařících v rozdílných oblastech klesají směrem od horské oblasti k produkčním oblastem. Dotace za průměr souboru podniků FADN CZ v roce 2004 dosáhly 4 510 Kč/ha z. p., což představuje podíl 12,4 % z hrubého příjmu (výkony včetně tržeb za prodej zboží + dotace provozního charakteru). Stejný ukazatel za rok 2003 dosáhl 7,6 %.

Ve výsledcích zemědělských podniků se v roce 2004, vedle nárůstu provozních dotací, odrazily i další příznivé faktory, citované již u při hodnocení celkového hospodářského výsledku zemědělství ČR. V důsledku příznivého průběhu počasí došlo k meziročnímu nárůstu hrubé zemědělské produkce vyjádřené ve stálých cenách roku 1989, meziročně vzrostla průměrná úroveň cen zemědělských výrobců (CZV), průměrný meziroční nárůst indexu cen vstupů do zemědělství byl nižší oproti nárůstu CZV a došlo k pozitivním změnám v pohybu zboží a služeb spojených se vstupem ČR do EU.

✓ **V roce 2004 dosahovaly, u ukazatele objemu čisté přidané hodnoty připadajícího na přepočteného pracovníka (AWU), nejlepších výsledků střední a zejména velké podniky fyzických osob (PFO) a také podniky právnických osob (PPO) kategorie společností s r.o. Naopak nejmenších hodnot tohoto ukazatele dosahovaly v obou sledovaných letech malé PFO**

Objem čisté přidané hodnoty (ČPH) v tis. Kč připadající na 1 AWU podle kategorií zemědělských podniků a podle regionálního členění, v letech 2003 a 2004

Pramen: Výběrové šetření FADN

Poznámka: AWU = Annual Work Unit (roční pracovní jednotka, obdobně jako průměrný přepočtený pracovník). Do použité AWU jsou zahrnuti jak zaměstnanci, tak pracující rodinní příslušníci zemědělských podniků.

LFA = oblasti méně příznivé pro zemědělství

Čistá přidaná hodnota (ČPH) vyjádřená na AWU (1 přepočteného pracovníka) je výsledným ukazatelem působení ekonomických vztahů v zemědělských podnicích.

Za všechny sledované kategorie podniků vzrostla průměrná hodnota ČPH/AWU v běžných cenách ze 182 tis. Kč v roce 2003 na 313 tis. Kč v roce 2004, tj. o 72 %, z toho u podniků právnických osob (PPO) ze 178 tis. Kč na 312 tis. Kč, tj. o 75 %, a u podniků fyzických osob (PFO) z 251 tis. Kč na 336 tis. Kč, tj. o 34 %. Největší meziroční nárůst byl zaznamenán u zemědělských družstev (ZD) (o 92 %) a společností s r.o. (SRO) (o 78 %) a také v kategorii podniků (Z) s ostatní půdou v LFA (o 83 %). Nejmenší meziroční nárůst ČPH/AWU byl pak zaznamenán u PFO se 101 - 300 ha z. p. (o 22 %) a s více než 300 ha z. p. (o 14 %).

Absolutně nejvyšších hodnot ukazatele ČPH/AWU dosahovaly v obou sledovaných letech střední a zejména velké PFO (např. PFO s více než 300 ha z. p. v roce 2004 dosáhly 429 tis. Kč) a také PPO kategorie SRO (384 tis. Kč v roce 2004). Naopak nejmenších hodnot tohoto ukazatele dosahovaly v obou sledovaných letech malé PFO (např. PFO do 50 ha z. p.: 201 tis. Kč v roce 2004). Za pozornost stojí i více než 40% rozdíl v úrovni ČPH/AWU mezi velkými PFO a PPO kategorie ZD a akciových společnostmi (AS).

Z regionálního pohledu se všechny kategorie podniků s půdou v LFA (kategorie horské LFA (H), jiné než horské LFA (O) a s částečným zastoupením LFA (Z)) vyznačovaly v roce 2004 vyrovnanou, mírně podprůměrnou hodnotou

ukazatele ČPH/AWU; nadprůměrnou hodnotu tohoto ukazatele vykázaly podniky v produkčních oblastech (kategorie N, 350 tis. Kč). Při srovnávání podniků podle zastoupení jejich půdy v LFA je nutno brát v úvahu i další podpory v rámci agroenvironmentálních programů, které nejsou do výpočtů plně zahrnuty, avšak které využívají zejména podniky v LFA.

✓ **Hospodářský výsledek i nákladová rentabilita v potravinářském průmyslu se v roce 2004, v porovnání s předchozím rokem, výrazně zlepšily, přičemž rozhodujícím faktorem byl růst výkonů**

Výsledek hospodaření před zdaněním v potravinářském průmyslu za podnikatelské subjekty se 100 a více pracovníky meziročně vzrostl o 10,9 %, tj. o 1,2 mld. Kč. Zatímco v roce 2003 činil 11,0 mld. Kč, v roce 2004 zaznamenal hodnotu 12,3 mld. Kč.

Tempo růstu výnosů celkem v roce 2004 mírně převýšilo dynamiku růstu celkových nákladů (o 0,2 p. b.). V celkových nákladech nejrychleji rostly náklady na prodané zboží (nárůst o 21,6 % na 37,5 mld. Kč) a odpisy investičního majetku (o 12,0 % na 9,4 mld. Kč). Výkonová spotřeba s dominantním postavením ve struktuře nákladů (64,0 % v roce 2004) vykazovala jen mírné zvýšení (o 3,1 % na 162 mld. Kč).

Meziroční vývoj nákladů a výnosů příznivě ovlivnil podíl hospodářského výsledku potravinářského průmyslu před zdaněním z celkových výnosů (růst o 0,2 p. b. na 4,63 %) v roce 2004 proti roku 2003.

V roce 2004 se výrazně zlepšila efektivnost hospodaření potravinářského průmyslu u podnikatelských subjektů se 100 a více pracovníky v porovnání s rokem 2003, a to jak u nákladové rentability (o 0,2 p. b. na 4,85 %), tak i u výnosnosti vlastního kapitálu (0,8 p. b. na 15,77 %) a výnosnosti celkových pasiv (o 0,6 p. b. na 7,59 %).

Nárůst hospodářského výsledku před zdaněním a zlepšení dosažené míry efektivnosti pozitivně působily na výkonnost potravinářského průmyslu u podnikatelských subjektů se 100 a více pracovníky. Předstih růstu celkových výnosů před celkovými náklady a pokles průměrného evidenčního počtu pracovníků (o 4,8 %, tj. o 4 076 osob) ve sledovaném období 2003 - 2004 táhl růst výkonů (o 3,7 %, tj. o 7,7 mld. Kč). Zlepšil se také ukazatel účetní přidané hodnoty, a to meziročně o 5,6 %, tj. o 2,5 mld. Kč.

Potravinářský průmysl u podnikatelských subjektů se 100 a více pracovníky v roce 2004 zvýšil celkový objem aktiv a pasiv, a to meziročně o 3,6 mld. Kč. Největší podíl na růstu objemu aktiv a pasiv měla především položka zboží (o 37,4 %), dále rezervy (o 22,4 %), dluhopisy a směnky (o 12,3 %). Na druhé straně podíl finančního majetku klesl o 1,7 %, tj. o 231 mil. Kč.

✓ **Velmi příznivé klimatické podmínky v roce 2004 výrazně ovlivnily strukturu rostlinné výroby, která u většiny rozhodujících plodin dosáhla nadprůměrných sklizní. Živočišná výroba zaznamenala stagnaci až mírný pokles, a to především v důsledku odbytových potíží**

Rok 2004 byl charakterizován z hlediska zemědělství mimořádně příznivým počasím, které znamenalo rekordní sklizeň rostlinné produkce, prakticky u všech významných plodin. Následující meziroční srovnání (2004/2003) sklizní poznamenáno nízkými sklizněmi v roce 2003, zejména u obilovin a řepky, a to především v důsledku vymrznutí ozimů v zimě 2002/03.

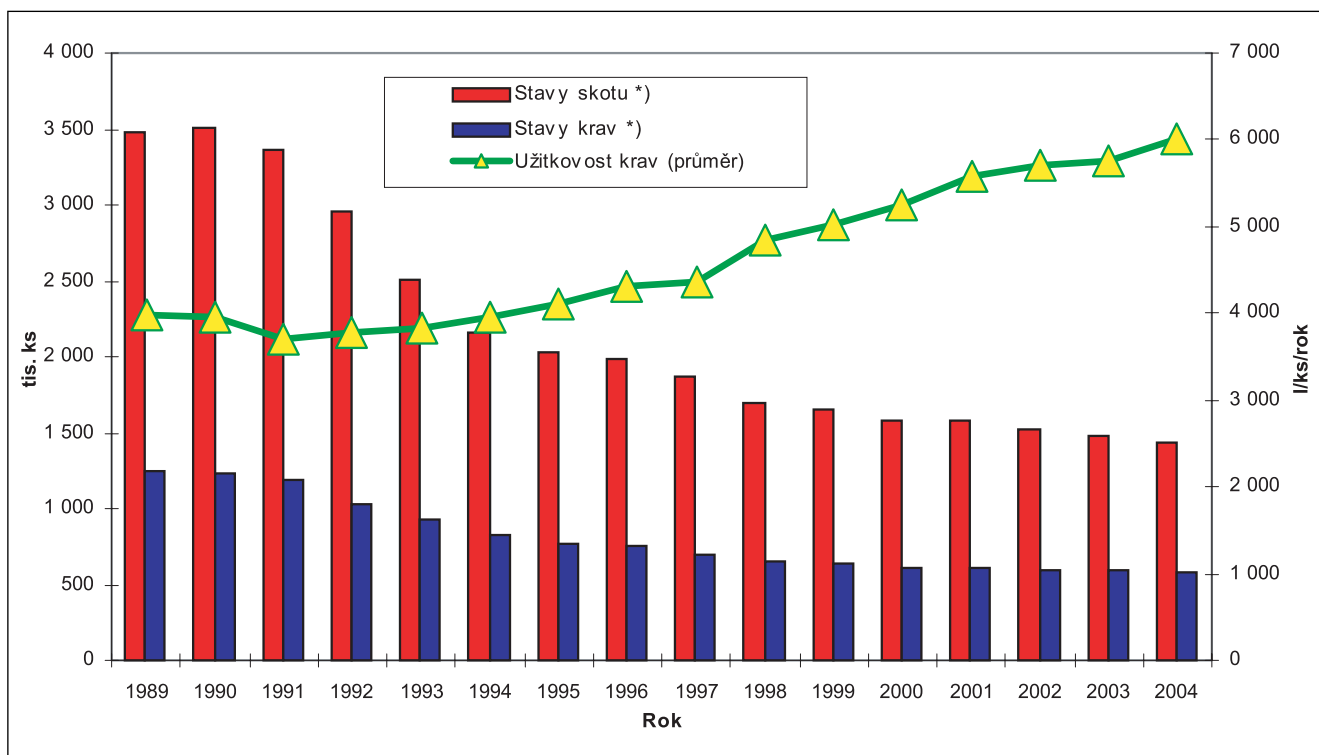
Celková sklizeň obilovin (vč. kukuřice na zrno a ostatních obilovin) byla proti roku 2003 vyšší o 3 021,4 tis. tun, čili o 52,4 %. Produkce jedlých luskovin byla meziročně také vyšší a představovala 72 tis. tun, tj. o 33,9 % více než v roce 2003. Celková produkce brambor (bez zahrnutí sklizně domácností) v roce 2004 činila 861,8 tis. tun, což je o 26,3 % více než v roce 2003. Cukrovky technické bylo sklizeno 3 480,0 tis. tun, což znamená meziroční zvýšení o 0,3 %. Celkový objem sklizně řepky olejné meziročně výrazně vzrostl na 934,7 tis. tun (387,8 tis. tun v roce 2003).

Produkce zeleniny a ovoce po zahrnutí sklizně domácností byla proti předchozímu roku vyšší. Bylo sklizeno 322,3 tis. tun zeleniny (295,6 tis. tun v roce 2003) a ovoce 435,6 tis. tun (358,7 tis. tun v roce 2003). Z necelých 13 tis. hektarů vinic se v roce 2004 sklídilo 69,7 tis. tun hroznů, což bylo o 2,3 tis. tun více než v roce 2003, a to především v důsledku zvýšení ploch vinic.

Produkce chmele ve výši 6 311 tun se proti roku 2003 zvýšila o 14,2 %. Výnos chmele z jednoho hektaru 1,08 tuny byl vyšší o 0,15 tuny než v roce 2003.

V oblasti živočišné produkce rok 2004 příliš výjimečný nebyl. Došlo k jejímu mírnému poklesu, přičemž nejvýrazněji poklesla produkce hovězího masa (o 7,0 %), vepřového masa (o 5,7 %), vajec (o 6,6 %) a mléka (o 1,6 %). Obdobně jako v předchozích letech pokračoval pokles stavů hospodářských zvířat. Největší pokles stavů byl zaznamenán u prasat (o 7,0 %) a z toho zejména u prasnic (o 11,3 %). Stavby drůbeže celkem meziročně poklesly o 5,1 % a z toho stavby slepic o 9,2 %, přičemž významně poklesla i užitkovost nosnic (o 2,1 %). Pokračoval i pokles stavů skotu (o 3,1 %), přičemž stavby krav s tržní produkcí mléka poklesly o 6,3 % při současném růstu užitkovosti dojených krav o 4,3 %. Stavby krav bez tržní produkce mléka se meziročně opakovaně zvýšily, a to o 9,6 %. Meziroční zvýšení stavů bylo zaznamenáno u kategorie ovce a berani celkem (o 12,6 %).

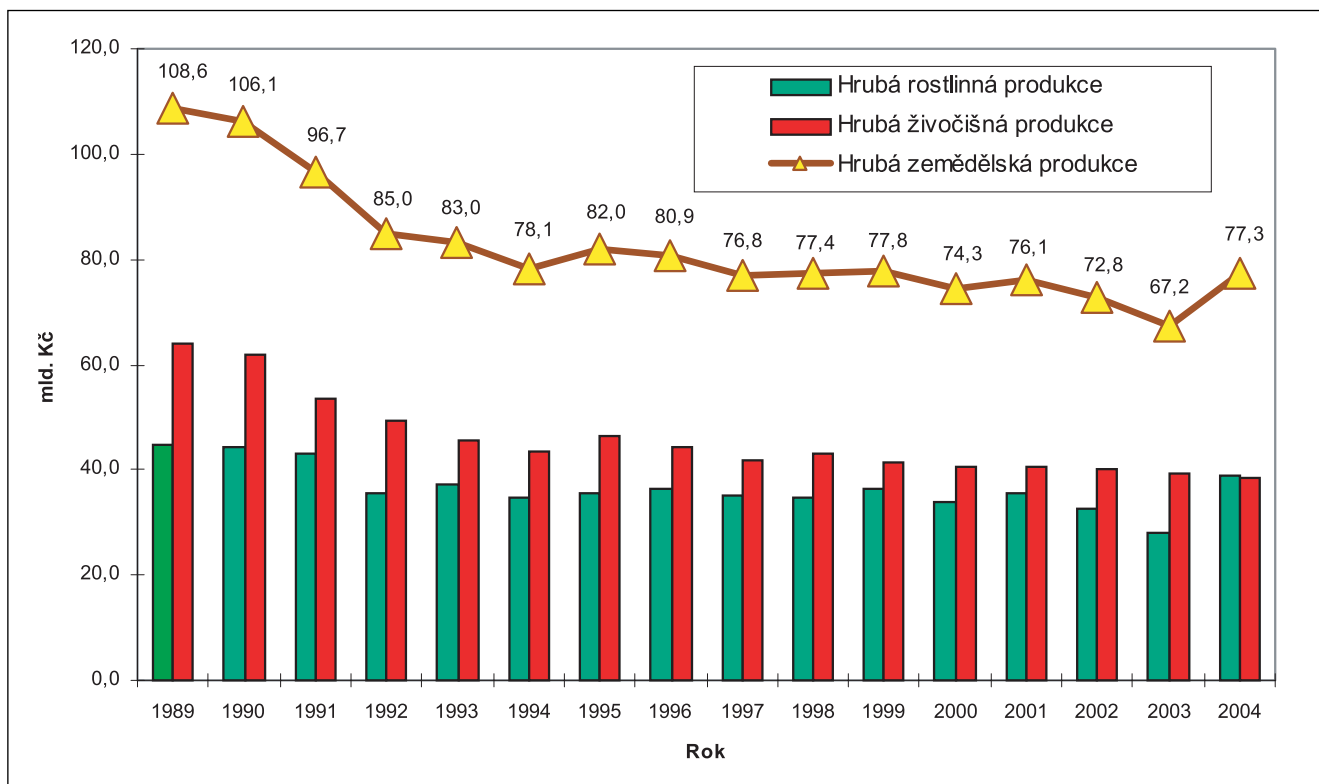
Vývoj stavů skotu celkem, stavů dojených krav a jejich užitkovosti v letech 1989 až 2004

Pramen: ČSÚ, MZe – Situační a výhledová zpráva Mléko;

Poznámka: *) Soupis hospodářských zvířat ČSÚ k 1. 1., od roku 1993 k 1. 3., od roku 2002 k 1. 4.

Vývoj objemu hrubé zemědělské produkce v letech 1989 až 2004

Pramen: ČSÚ

Poznámka: Hrubá zemědělská produkce je vyjádřena ve stálých cenách roku 1989.

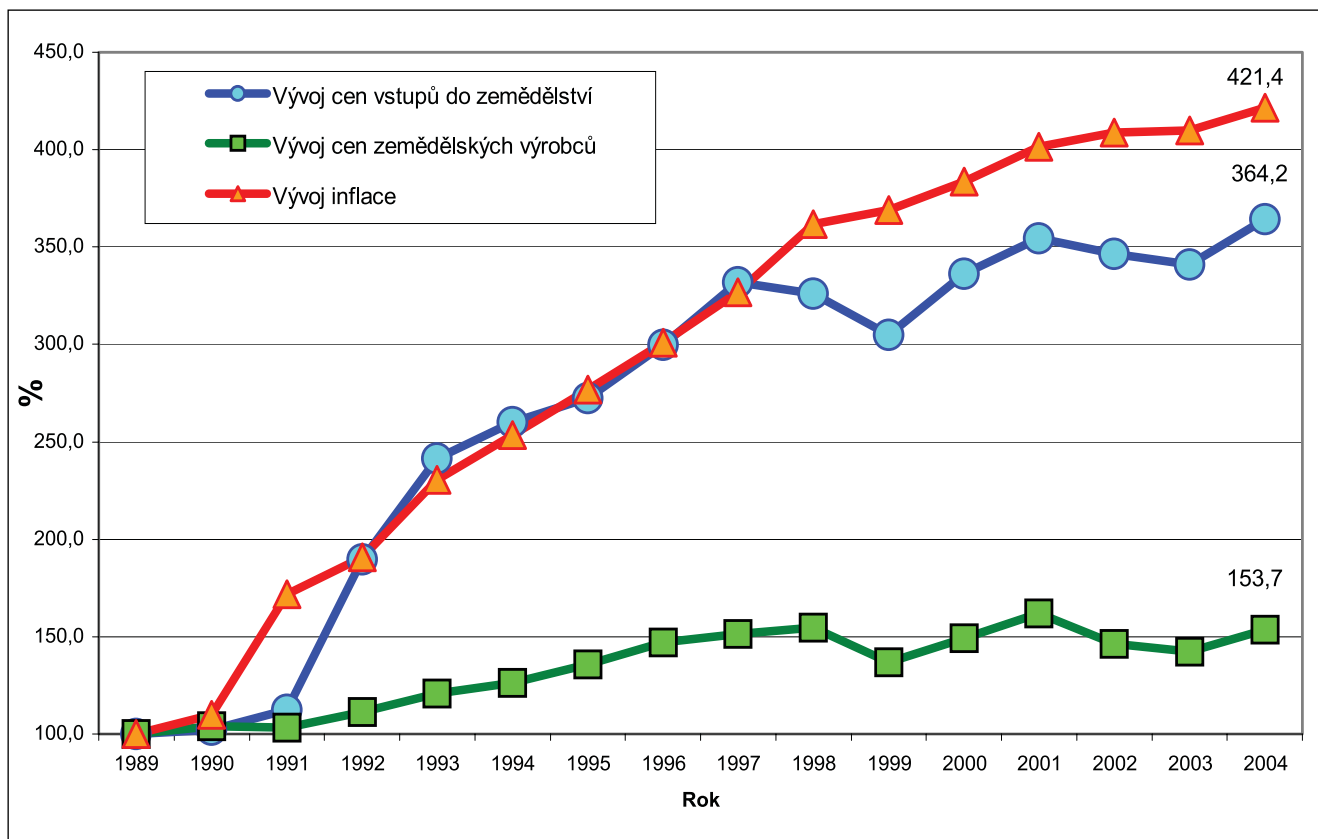
- ✓ **Hrubá zemědělská produkce (ve stálých cenách roku 1989) v roce 2004, ve srovnání s rokem 2003, významně vzrostla (o téměř 15 %), a to především vlivem růstu hrubé rostlinné produkce (o více než 38 %), při současném poklesu hrubé živočišné produkce (o téměř 2 %)**

Hrubá zemědělská produkce ve stálých cenách roku 1989 dosáhla v roce 2004 dle ČSÚ za celé zemědělství úhrnné částky 77 261 mil. Kč a v porovnání s rokem 2003 vzrostla o 10 034 mil. Kč, t.j. o 14,9 %. Hrubá rostlinná produkce dosáhla v roce 2004 objemu 38 879 mil. Kč, což představuje meziroční nárůst o 38,2 %. Hrubá živočišná produkce v roce 2004 činila 38 382 mil. Kč, což představuje meziroční pokles o 1,8 %. Podíl rostlinné produkce na celkové hrubé zemědělské produkci se proti roku 2003 zvýšil o 8,5 % a dosáhl 50,3 %.

- ✓ **V roce 2004 došlo v celoročním průměru k meziročnímu růstu cen zemědělských výrobců (CZV) o 8,1 %. Ceny vstupů do zemědělství rovněž meziročně vzrostly, avšak jen o 6,8 %, což vedlo ke zlepšení podmínek pro podnikatele**

V roce 2004 došlo v ČR k meziročnímu oživení cen zemědělských výrobců o 8,1 %, které bylo způsobeno nižší produkcí komodit rostlinné výroby ze sklizně roku 2003 v důsledku nepříznivého vývoje počasí.

Vývoj cen zemědělských výrobců, cen vstupů do zemědělství a inflace v letech 1989 až 2004 (index 1989 = 100)

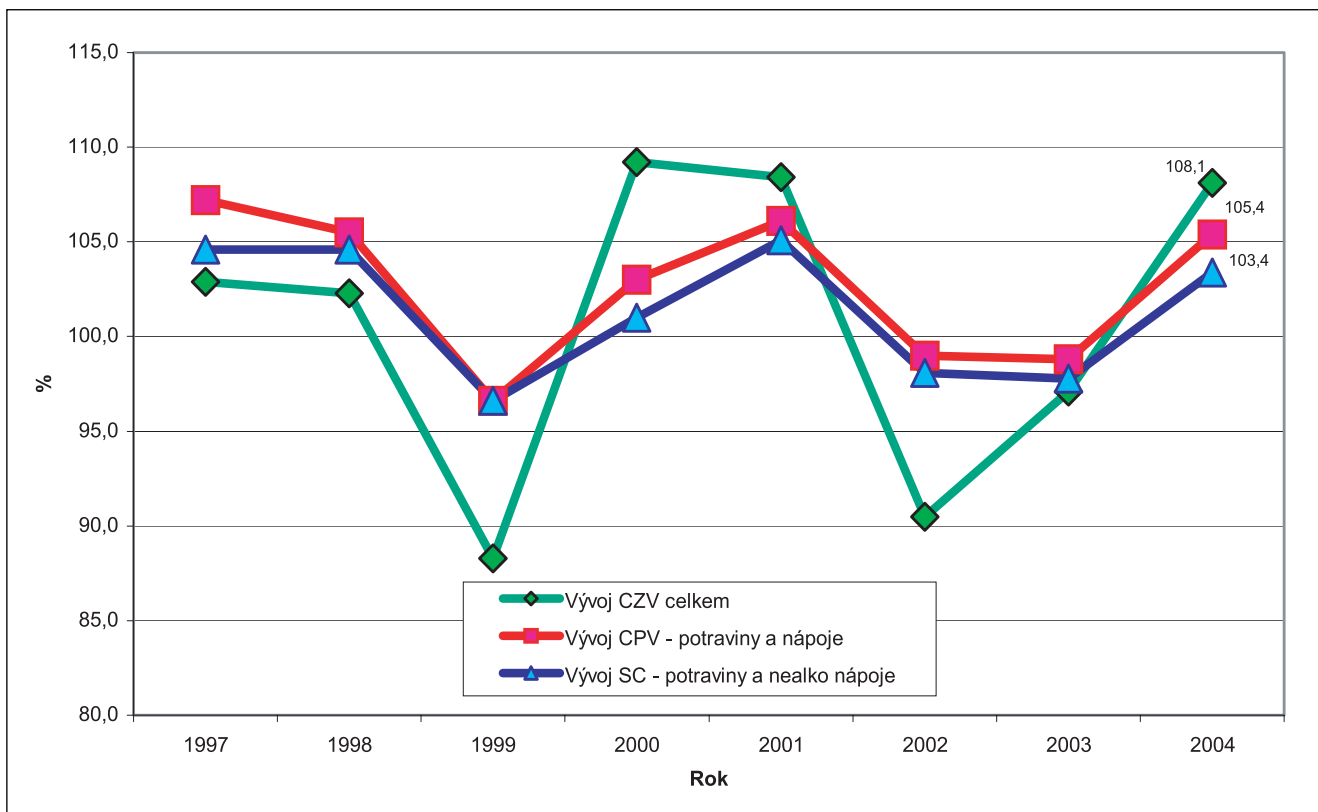
Pramen: ČSÚ, VÚZE

Zvyšování cenové hladiny bylo patrné v celé vertikále agrárního trhu již od 3. čtvrtletí roku 2003 a pokračovalo v první polovině roku 2004. Obdobně se vyvíjely ukazatele národního hospodářství. Postupný růst inflace započal již ve třetím čtvrtletí roku 2003 a pokračoval v roce 2004, kdy v červenci a srpnu překročil 3,4 %. Průměrná inflace dosáhla v roce 2004 celkem 2,8 %.

Průměrné ceny vstupů do zemědělství v roce 2004 vzrostly v porovnání s předchozím rokem o 6,8 %. K růstu cen vstupů do zemědělství v roce 2004 přispěl především vzestup cen energie a maziv o 14,7 %, kde největší podíl na zvýšení měla motorová nafta (o 24,7 %). Ceny ostatních pohonných hmot v roce 2004 citlivě reagovaly na vývoj cen ropy na

zahraničních trzích, přesto nezaznamenaly výrazný růstový trend. Do ceny nafty a benzinu se promítlo trvalé posilování kurzu koruny vůči americkému dolaru, dále ceny uralské ropy, která je hlavním vstupem pro produkci pohonných hmot v ČR. Do ceny se výrazně nepromítla úprava spotřební daně z pohonných hmot se změnou daně z přidané hodnoty (původní výše 22 %) na později sníženou na 19 %.

Vývoj cen zemědělských výrobců (CZV), cen průmyslových výrobců (CPV) a spotřebitelských cen (SC) v letech 1997 až 2004 (meziroční index)

Pramen: ČSÚ, VÚZE

Zemědělský půdní fond se v roce 2004 změnil pouze nevýznamně, což se týká i procenta zornění

Podle údajů ČÚZK, který dlouhodobě sleduje vývoj zemědělského půdního fondu podle vlastnických vztahů k půdě, je celková rozloha České republiky 7 886 tis. ha k 31. 12. 2004. Z toho zemědělský půdní fond je 4 264 tis. ha. Proti roku 2003 došlo ke snížení rozlohy zemědělské půdy o cca 4,6 tis. ha. Struktura ZPF podle údajů ČÚZK se meziročně změnila, s výjimkou výměry vinic (nárůst o 9,2 %), jen nevýznamně.

Podle posledního stavu evidence „uživatelsky využívané zemědělské půdy“ (LPIS), která je evidovaná při MZe, byl k 7. 4. 2005 rozsah zemědělské půdy 3 509 tis. ha, tj. o 755 tis. ha méně než podle údajů ČÚZK.

Rozsah zornění a zatravnění (podíl na evidované z. p.) podle informací z ČÚZK zůstává na stejné úrovni (v roce 2004 představovalo zornění 71,6 % a zatravnění 22,8 %, v roce 2003 to bylo 71,7 %, respektive 22,7 %). Statistika LPIS ke dni 7. 4. 2005 uvádí zornění 74,7 % a zatravnění 24,2 %.

Méně příznivé oblasti (LFA) zaujímají 50,1 % z. p. ČR.

Z hlediska ochrany přírody jsou v ČR podle zákona č. 114/1992 Sb., vymezovány následující typy zvláště chráněných území - velkoplošné ZCHÚ, maloplošné ZCHÚ a Natura 2000, která je tvořena ptačími oblastmi a evropsky významnými lokalitami. V roce 2004 byl zaznamenán nárůst celkové výměry chráněných území, a to přibližně o 22 %.

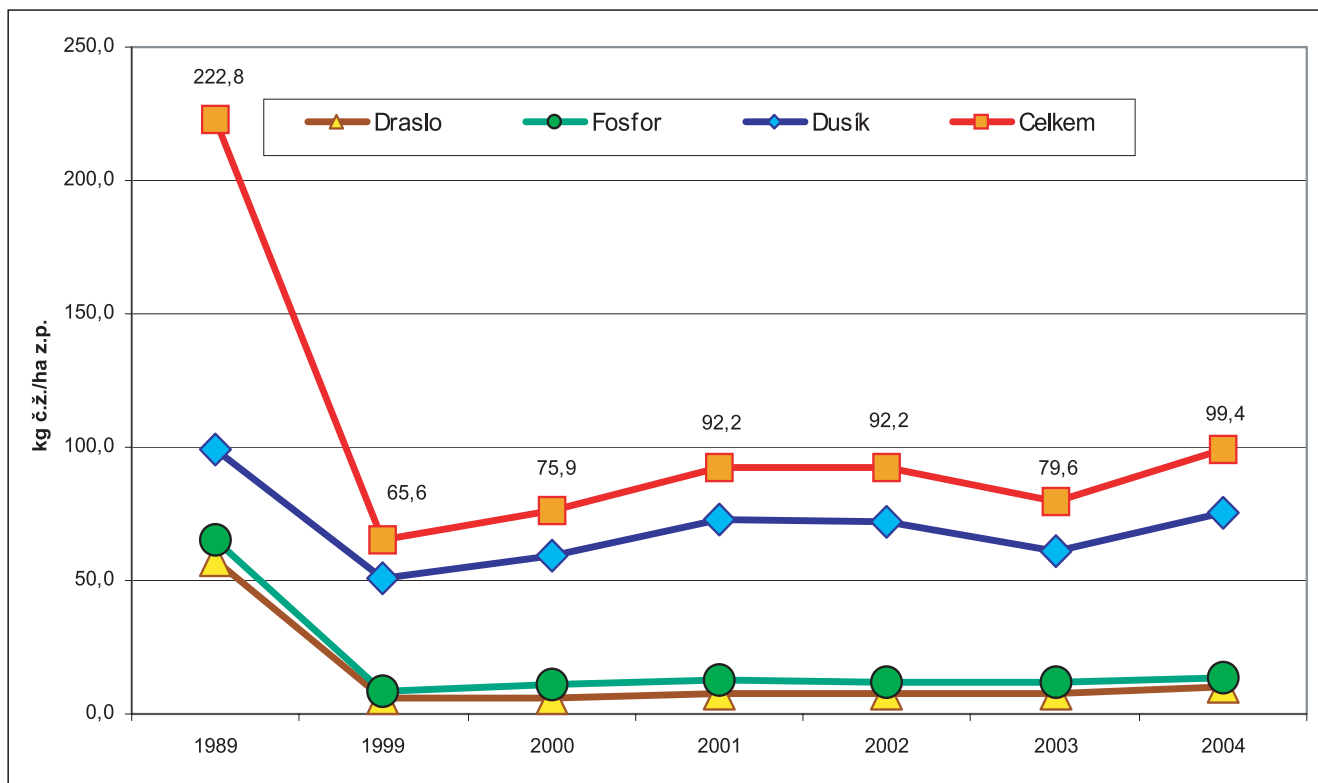
Ve srovnání s rokem 2003 došlo v roce 2004 k podstatnému zvýšení spotřeby živin v minerálních hnojivech - 99,4 kg č. ž./ha z. p. v roce 2004 proti 79,6 kg č. ž./ha z. p. v roce 2003. Na tomto zvýšení se podílela v absolutních hodnotách nejvíce spotřeba dusíkatých hnojiv, nejvyšší procentuální nárůst byl zaznamenán u spotřeby K₂O (zvýšení spotřeby o 35,6 %). Naopak spotřeba vápenatých hmot nadále klesá, ve srovnání s rokem 2003 o 17,5 %.

Spotřeba účinných látek POR na 1 ha se mírně snížila, z celkem aplikovaných POR představovala spotřeba mykobakteriálních přípravků 0,1 %. Největší podíl biologické ochrany tvořila ochrana kukuřice proti zavíječi.

Podíl havarijního znečištění vod zemědělského původu vykazuje sestupnou tendenci z 5,1 % v roce 2003 na 4,2 % z celkového počtu havárií v roce 2004. Spotřeba energie v zemědělství (26 mil. GJ) je srovnatelná s předchozím rokem, údaj je odhad vycházející z trendu minulých let.

Podíl zranitelných oblastí dusíkem (podle nitrátové směrnice) představuje 36,6 % výměry ČR, tj. 46,3 % z. p.

Aplikace průmyslových hnojiv v letech 1989 až 2004 (kg č. ž./ha z. p.)

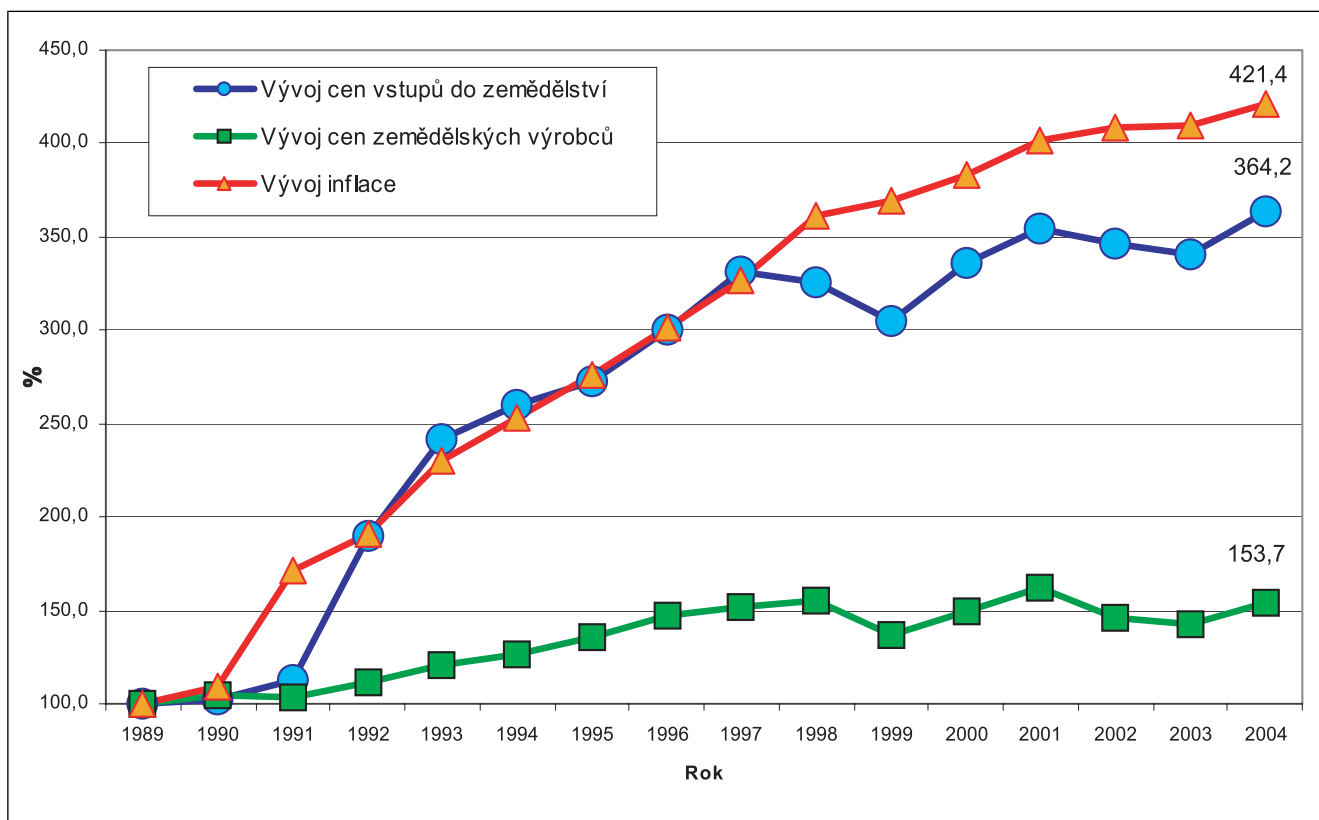
Pramen: Ročenky životního prostředí ČR

Vývoj podnikatelské struktury zemědělství, podle výměry obhospodařované zemědělské půdy, byl v roce 2004, ve srovnání s rokem 2003, charakterizován mírným růstem počtu podniků fyzických osob a obchodních společností, při současném mírném poklesu počtu zemědělských družstev

Podle údajů aktualizovaného zemědělského registru ČSÚ bylo koncem roku 2004 v ČR 54,6 tis. podnikatelských subjektů se zemědělskou výrobou (o 568 více než respondentů strukturálního šetření ZEM 2003), jejichž velikostní parametry odpovídaly prahovým hodnotám Agrocenzu 2000. Tyto subjekty (s výjimkou 2 438 z nich, zaměřených pouze na živočišnou výrobu) obhospodařovaly 3 704,2 tis. ha z. p., z toho 2 767,4 tis. ha o. p. (tj. o 85,3 tis. ha z. p., z toho o 62,6 tis. ha o. p. více než podle uvedeného šetření v roce 2003).

Na celkové výměře obhospodařované z. p. se v roce 2004 podílely právnické osoby 72,5 % a na o. p. 75,5 %. Rozhodující podíl připadá v obou případech na obchodní společnosti. V rámci podniků fyzických osob mají opět značnou převahu SHR. Podle strukturálního šetření v roce 2003 činil podíl najaté půdy na celkové výměře z. p. obhospodařované respondenty tohoto šetření 89,3 %. Z toho v případě právnických osob 96,7 % a fyzických osob 70,0 %. Velikostní struktura podniků v českém zemědělství má výrazně duální charakter. Na velký počet malých podniků připadá pouze malá část z. p. - v roce 2004 obhospodařovalo 70 % všech podniků pouze 2,3 % příslušné výměry. V případě velkých podniků bylo tomu naopak - na pouhých 2,1 % podniků připadlo téměř 60 % z. p. Průměrná výměra všech podniků, vyjádřená prostým aritmetickým průměrem, koncem roku 2004 činila 71 ha z. p. Při zohlednění rozdílné váhy jednotlivých velikostních skupin podniků na celkové výměře obhospodařované z. p. vychází vážený aritmetický průměr mnohem vyšší: 1 507 ha. Koncem roku 2004 bylo v našem zemědělství 136 podniků s výměrou nad 3 000 ha z. p. (z toho 62 a. s. a 52 družstev) a 49 podniků nad 4 000 ha (z toho 21 družstev a 19 a. s.).

Podnikatelská struktura na zemědělské půdě v letech 2002 až 2004

Pramen: ČSÚ – Zemědělský registr

Trh s půdou v ČR v roce 2004 nadále roste!

Trh s půdou v ČR i v roce 2004 nadále posílil. Hlavním důvodem tohoto růstu byl prodej zemědělských pozemků ve vlastnictví státu a podle nově vyhlášeného programu „Půda“ s podporou nákupu půdy ze zdrojů PGRLF.

Výměra prodané zemědělské půdy ve vlastnictví státu prostřednictvím PF ČR v roce 2004 se proti roku 2003 zvýšila zhruba o 4,5 tis. ha (index 106,4). Průměrná výměra prodávaného pozemku v roce 2004 meziročně poklesla o 38 % a průměrná cena za 1 m² se proti roku 2003 zvýšila nepodstatně o 1 %, a to z 4,58 Kč/m² na 4,64 Kč/m².

Celková výměra převedené státní půdy do soukromého vlastnictví za období od 25. 5. 1999 do 31. 12. 2004 představuje 196 tis. ha, tj. 39 % z celkové předpokládané nabídky státní půdy (500 tis. ha).

Z programu PGRLF „Půda“, který byl vyhlášen v únoru 2004, se do konce roku 2004 se prodalo 3 943 ha zemědělské půdy, a to pro 67 schválených žádostí o dotace úroků. Na jednu žádost se v průměru nakoupilo 59 ha. Celková výše poskytnutých úvěrů dosáhla 136 mil. Kč. Na jeden hektar prodané půdy činil úvěr 34 491 Kč a v přepočtu na 1 žádost 2 mil. Kč. Celková dotace úroků u hypotečních úvěrů dospěla k 54 mil. Kč, tj. v průměru 805 tis. Kč na jednu schválenou žádost.

Výměra prodané zemědělské půdy od ostatních vlastníků (převážně fyzických osob) v roce 2004 byla přibližně 41 tis. ha. Veškerá prodávaná zemědělská půda (státní, z programu Půda a ostatní vlastníci) v roce 2004 představovala přibližně 120 tis. ha, tj. 2,8 % z celkového zemědělského půdního fondu.

Tržní ceny zemědělské půdy pro zemědělské účely s výměrou nad 5 ha v roce 2004 mírně vzrostly z 3,57 Kč/m² na 3,72 Kč/m², tj. o 4,2 %. Rovněž tak tržní ceny zemědělské půdy pro nezemědělské účely s výměrou do 1 ha se v roce 2003 zvýšily, a to z 116,68 Kč/m² v roce 2003 na 121,52 Kč/m², tj. o 4,1 %.

Průměrný nájem zemědělské půdy v ČR v roce 2004 činil 781 Kč/ha, a to: u fyzických osob se zvýšil z 875 Kč/ha v roce 2003 na 944 Kč/ha, u právnických osob se zvýšil z 660 Kč/ha na 759 Kč/ha.

Vyřizování restitučních nároků v zemědělství, privatizace státního majetku v zemědělství v roce 2004 dále pokračovalo

Vyřizování uplatněných restitučních nároků v zemědělství je, až na řešení sporných případů, téměř před ukončením. V rámci správních řízení bylo do 31. 12. 2004 rozhodnuto celkem o 1 692 283 ha zemědělské a lesní půdy. Z toho bylo skutečně vydáno 1 302 139 ha, nevydáno s nárokem na náhradu prostřednictvím PF ČR bylo 126 442 ha. Z důvodů nenaplnění zákonných podmínek pozemkové úřady rozhodly o nevydání 264 292 ha.

Privatizace státních statků a obdobných státních podniků hospodařících na zemědělské půdě (dále jen státních statků) je v zásadě ukončena. U státních statků byl nejrozšířenější metodou privatizace přímý prodej předem určenému nabyvateli (41,01 % případů). Z hlediska právní formy nabyvatele připadla převažující část privatizovaného státního majetku právnickým osobám.

V rámci restitucí administruje Pozemkový fond (PF) ČR vypořádání nároků oprávněných osob ze zákona o půdě. Jedná se o nároky na náhrady (např. znehodnocení vrácených budov a za odebraný živý a mrtvý inventář). PF ČR dále zajišťuje vypořádání nároků oprávněných osob na převod pozemků. Tyto nároky vypořádává PF ČR bezúplatným převodem jiných pozemků z vlastnictví státu a správy PF ČR do vlastnictví oprávněných osob (tzv. náhradní pozemky) a zápočtem nároků oprávněných osob na převod pozemků podle § 11 odst. 2 zákona o půdě na úhradu kupní ceny pozemků při prodeji půdy podle zákona č. 95/1999 Sb.

Pozemkový fond pronajímá státní půdu a ostatní státní majetek do doby jejich privatizace. Z celkové výměry 599,7 tis. ha státní zemědělské půdy k 31. 12. 2004 bylo pronajato 583,0 tis. ha. Největší podíl připadl na právnické osoby (70,7 %), zbytek na fyzické osoby - restituenty a soukromé zemědělce. Přitom zůstalo z nejrůznějších důvodů k 31. 12. 2004 ještě 16,7 tis. ha zemědělské půdy nepronajato, což představuje téměř 2,8 % celkové výměry státní půdy ve správě PF ČR.

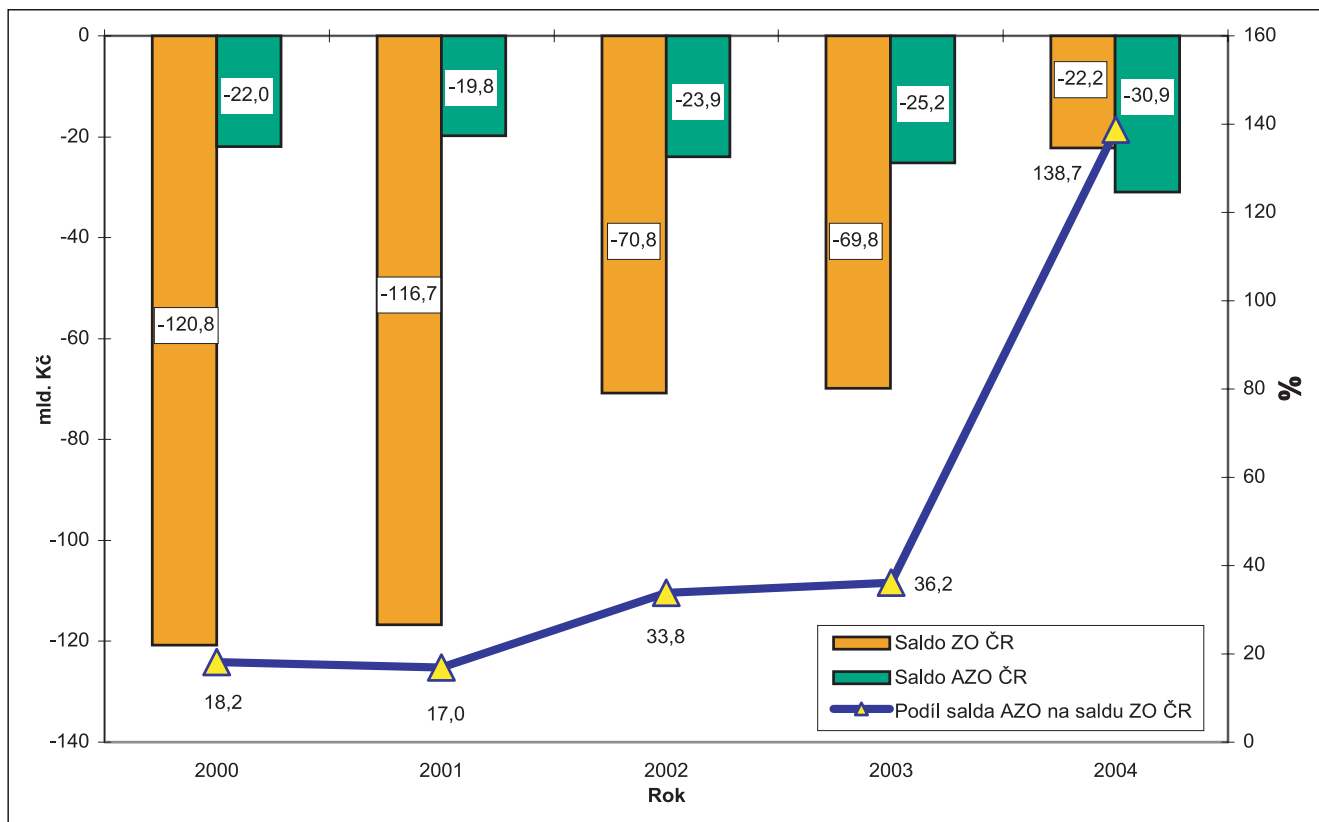
Pasivní saldo agrárního zahraničního obchodu (AZO) v roce 2004 opět významně vzrostlo (o více než 22 % ve srovnání s rokem 2003). Současně se, návazně na meziroční pokles pasivního salda celkového zahraničního obchodu (ZO) ČR, výrazně zvýšil podíl pasivního salda AZO na pasivním saldu ZO ČR (na téměř 139 %, když v roce 2003 tento podíl činil cca 36 %)

Výsledky agrárního zahraničního obchodu (AZO) byly v roce 2004 ovlivňovány řadou faktorů, které buď přímo souvisely se zapojením ČR do rozšířeného trhu EU a projeví se jednorázově, resp. vedly k trvalým změnám, nebo s různou intenzitou ovlivňovaly tento obchod dlouhodobě.

Zásadním faktorem, který významně ovlivnil AZO ČR od 1. 5. 2004, byla změna celních sazeb. V důsledku odstranění cel v rámci EU 25 se výrazně zlepšily podmínky vzájemného obchodu, naproti tomu ve vztahu ke třetím zemím (zejména u mimoevropského zboží) jsou uplatňována převážně vyšší cla.

Rozhodujícími obchodními partnery českého agrárního sektoru byly před rozšířením EU země EU 15, po 1. květnu 2004 se jimi přirozeně staly země EU 25.

Vývoj salda celkového agrárního zahraničního obchodu (AZO) a salda celkového zahraničního obchodu (ZO) ČR v letech 2000 až 2004

Pramen: ČSÚ – Celní statistika

Hodnota agrárního vývozu do EU 25 v roce 2004 činila 51 729,9 mil. Kč a meziročně vzrostla o 12 234,1 mil. Kč, tj. o 31,0 %. Hodnota dovozu ze zemí EU 25 (72 581,9 mil. Kč) se zvýšila o 16 595,4 mil. Kč (29,6 %). Vývoz zemědělských a potravinářských komodit do členských zemí EU 25 se na celkovém agrárním vývozu ČR v roce 2004 podílel 84,9 % a odpovídající dovoz na celkovém agrárním dovozu ČR 79,0 %.

Hodnota exportu do zemí EU 15 se zvýšila proti roku 2003 o 7 213,5 mil. Kč, tj. o 38,2 % a hodnota exportu do zemí EU 10 o 5 020,6 mil. Kč, tj. o 24,4 %. Agrární dovoz ze zemí EU 15 vzrostl meziročně o 12 381,0 mil. Kč (o 32,2 %) a hodnota dovozu ze zemí EU 10 o 4 214,4 mil. Kč, tj. o 24,1 %.

Meziroční nárůst agrárního obchodu se státy EU 15 byl tedy podstatně výraznější než zvýšení obrátu s novými členskými zeměmi EU. Participace agrárního vývozu do původního uskupení zemí EU na celkovém českém vývozu zemědělských a potravinářských komodit vzrostla o 4,1 procentního bodu, zatímco podíl zemí EU 10 na tomto vývozu poklesl o 0,2 procentního bodu. Rovněž podíl zemí EU 15 na celkovém agrárním dovozu stoupl meziročně o 3,4 procentních bodů, zatímco podíl zemí EU 10 na odpovídajícím dovozu zůstal nezměněn.

V důsledku vyššího meziročního přírůstku dovozu v porovnání s vývozem se prohloubil schodek bilance agrárního obchodu ČR se státy EU 25 meziročně o 4 361,3 mil. Kč, z toho bilance obchodu se státy EU 15 o 5 167,4 mil. Kč, tj. o 26,4 %. Naproti tomu aktivum bilance agrárního obchodu se státy EU 10 vzrostlo proti roku 2003 o 806,1 mil. Kč, tj. o 26,1 %.

V komoditní skladbě agrárního zahraničního obchodu došlo v roce 2004 k mírnému zlepšení. Pozitivní změnou bylo meziroční snížení podílu produktů s vyšší přidanou hodnotou na tvorbu celkového bilančního schodku AZO. Zatímco v roce 2003 participovalo bilanční pasivum v obchodě se zbožím s nižší přidanou hodnotou na celkovém schodku AZO 40 %, v roce 2004 se tento podíl zvýšil na 42,6 %. Záporné saldo obchodu s komoditami s vyšší přidanou hodnotou, které v roce 2003 činilo 60 % hodnoty celkového bilančního schodku AZO se na něm v roce 2004 podílelo pouze 57,4 %. Meziroční zvýšení hodnoty dovozu hotových potravinářských výrobků bylo relativně menší než přírůstek hodnoty dovozu živočišných a rostlinných produktů. Navzdory tomu, že podobná strukturální změna nastala i ve skladbě vývozu, vzhledem k vyšším hodnotám dovozu byl celkový dopad těchto změn pro skladbu bilance AZO pozitivní.

Ve zbožové skladbě agrárního vývozu došlo k pozoruhodnému meziročnímu zvýšení hodnoty zejména u agregací Cukr a cukrovinky (o 3 713,5 mil. Kč), Mléko a mléčné výrobky, vejce a med (o 2 020,5 mil. Kč), Živá zvířata (o 1 805,7 mil. Kč) a Maso a jedlé droby (o 1 210,5 mil. Kč). Ze čtyř agregací, jejichž hodnota exportu meziročně poklesla, bylo nejvýznamnější snížení u Obilovin (o 1 807,5 mil. Kč).

V komoditní struktuře agrárního dovozu došlo v roce 2004 k nejvýraznější změně u agregace Maso a droby. Meziroční přírůstek hodnoty dovozu dosáhl 3 914,6 mil. Kč, což je změna v historii českého agrárního zahraničního obchodu ojedinělá. Výrazná nominální meziroční zvýšení hodnoty dovozu v roce 2004 byla vykazována také u dalších zbožových agregací: Nápoje a lihoviny (růst o 1 791,3 mil. Kč), Mléko a mléčné výrobky, vejce a med (růst o 1 511,6 mil. Kč), Tabák a tabákové výrobky (růst o 1 361,1 mil. Kč), Přípravky z obilovin, mouky a škrobu (růst o 1 323,2 mil. Kč), Zbytky a odpady v potravinářském průmyslu a krmiva (růst o 1 250,0 mil. Kč) a Ovoce a ořechy (růst o 1 170,3 mil. Kč).

Ekonomický rozměr zemědělství se v dlouhodobém trendu snižuje. Nárůst v roce 2004 je výsledkem mimořádně dobrých výsledků rostlinné produkce, návazně na příznivý průběh klimatických podmínek

Ukazatel podílu hrubé zemědělské produkce (HZP) na celkovém hrubém domácím produktu (HDP) je ukazatelem, který v hrubých rysech charakterizuje vývoj ekonomického rozměru zemědělské výroby v rámci národního hospodářství ČR. Samotný objem HZP je výrazně závislý na vývoji klimatických podmínek v jednotlivých letech.

Pro srovnání jsou v následujícím grafu uvedeny údaje o vývoji ekonomického rozměru zemědělství vycházející z výpočtů ČSÚ, tzn. jednak ze Statistiky národních účtů a jednak ze Souhrnných zemědělských účtů, kde se srovnává podíl hrubé přidané hodnoty (HPH) na HDP.

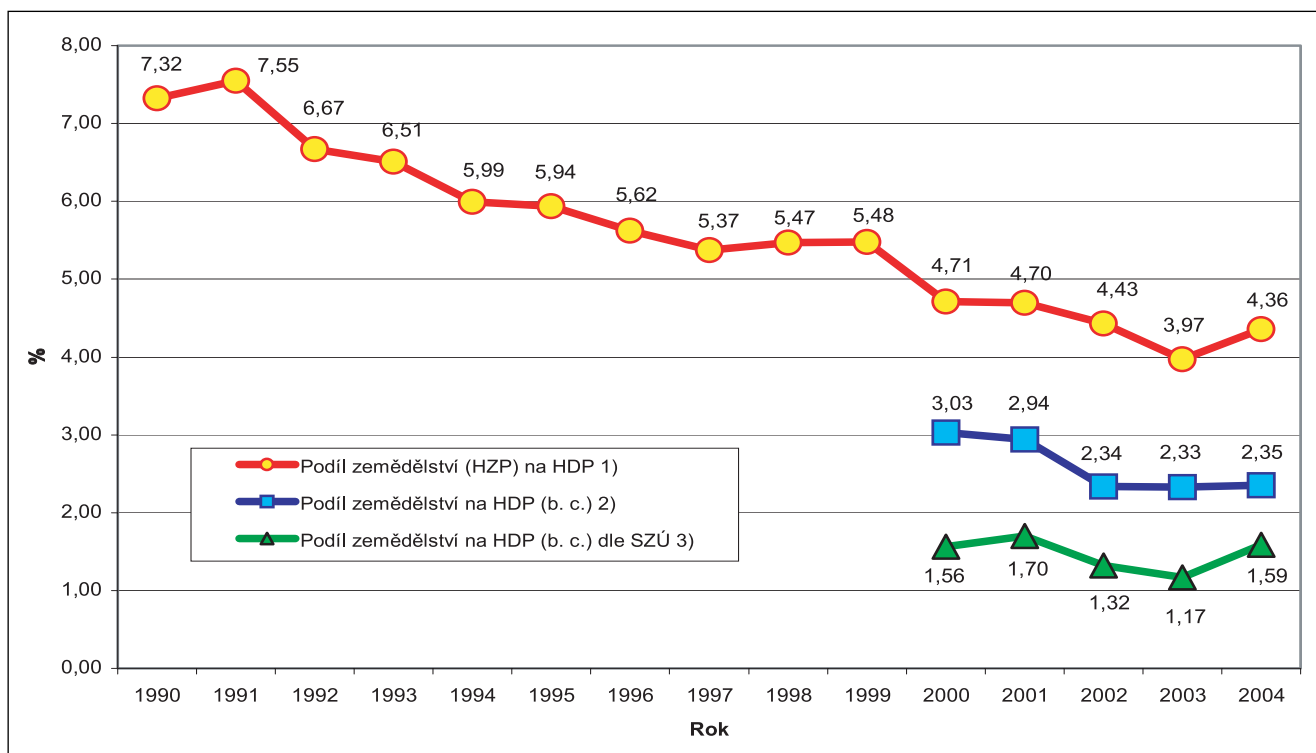

Přestože v roce 2004 nominální i reálné mzdy v zemědělství meziročně rostly rychleji než v průmyslu a národním hospodářství celkem (NH), nadále přetrvává výrazná mzdová disparita zaměstnanců v zemědělství ve srovnání s průmyslem a NH

Průměrná měsíční nominální mzda v zemědělství v roce 2004 dosáhla 12 930 Kč a zaznamenala meziroční nárůst o 9,9 %. Průměrná nominální mzda v národním hospodářství činila 18 035 Kč (meziroční nárůst o 6,6 %), v průmyslu 17 490 Kč (meziroční nárůst o 7,3 %). Relativní nárůst mezd byl tedy v zemědělství vyšší než v průmyslu i v národním hospodářství celkem. V absolutním vyjádření dosáhly meziroční nárůsty průměrných mezd blízkých hodnot (v průmyslu o 1 189 Kč, v zemědělství o 1 168 Kč a v národním hospodářství o 1 118 Kč). Schodek v zemědělských mzdách vůči porovnávaným resortům se tak v absolutním vyjádření proti předchozímu roku prakticky nezměnil, činil 4 560 Kč vůči průmyslu a 5 105 Kč vůči národnímu hospodářství celkem. Disparita mezd v zemědělství se proti roku 2003 poněkud zmírnila, vůči národnímu hospodářství činila 71,7 % a vůči průmyslu 73,9 %.

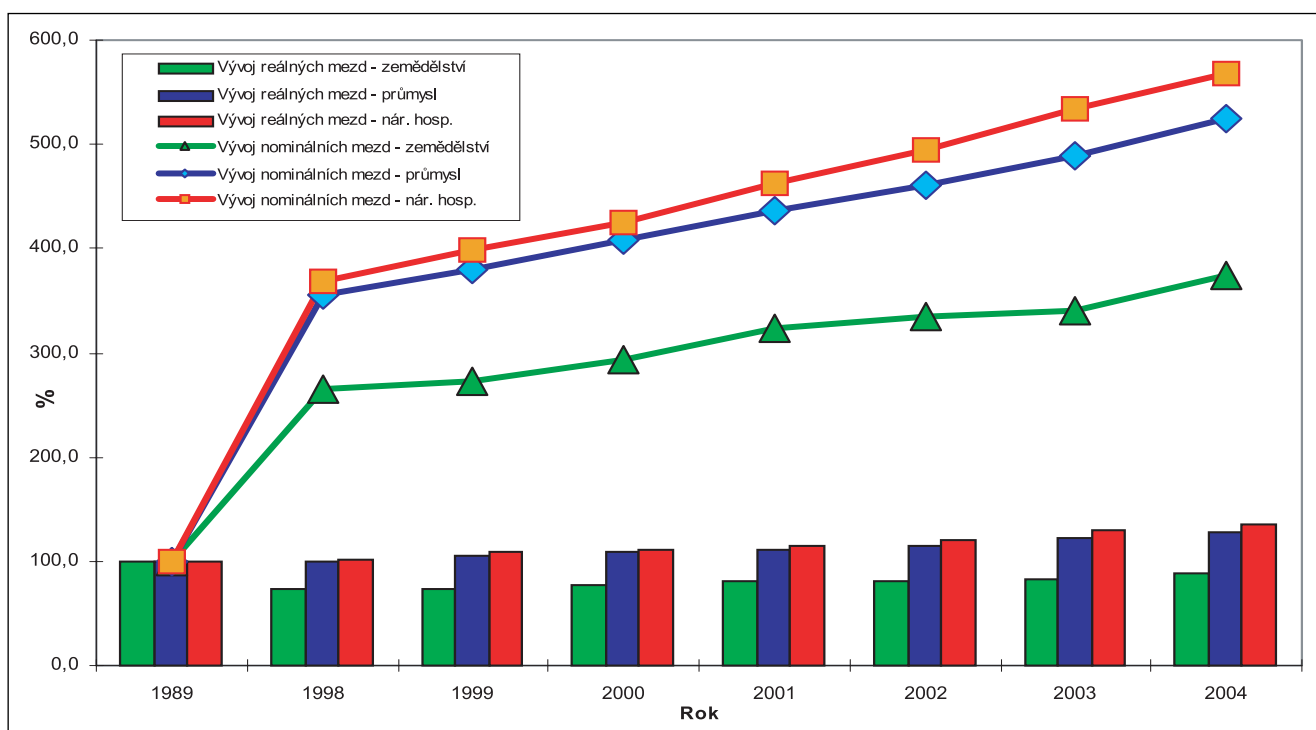
Reálná mzda v zemědělství zaznamenala vyšší nárůst než v průmyslu i v národním hospodářství celkem, přesto však dosáhla pouze 89 % úrovně reálných mezd roku 1989, kdežto v průmyslu 127,2 % a v národním hospodářství 135,4 %.

Pozice zemědělství v rámci národního hospodářství ČR

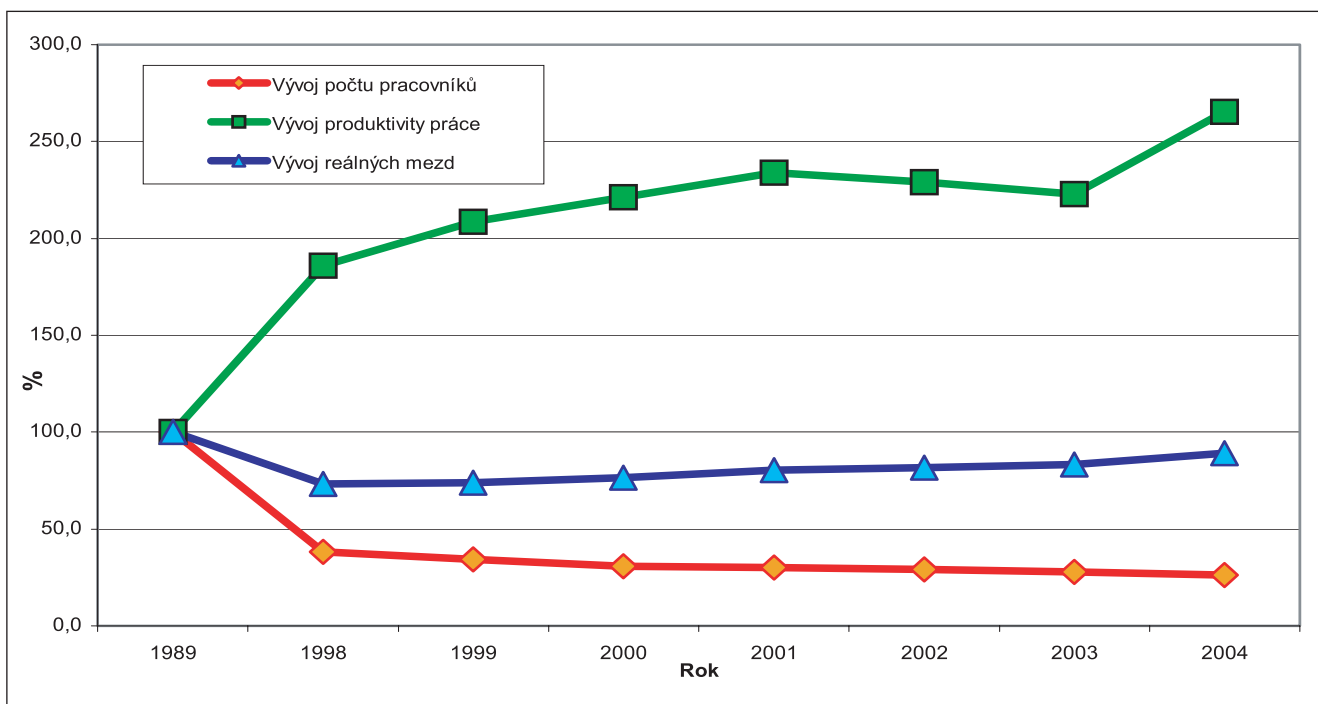
Poznámky: 1) HDP = hrubý domácí produkt ve stálých cenách roku 1995; HZP = hrubá zemědělská produkce ve stálých cenách roku 1989.
 2) Statistika národních účtů ČSÚ; HDP vypočten z hrubé přidané hodnoty v běžných cenách. Odvětví zemědělství zahrnuje také zemědělské činnosti zemědělských podniků, myslivosti a souvisejících činností. Údaje nebyly před rokem 2000 oficiálně sledovány.
 3) Dle SZÚ (souhrnný zemědělský účet ČSÚ); HDP vypočten z přidané hodnoty, kde je zahrnuta zemědělská prvovýroba, poskytované zemědělské služby a neoddělitelné nezemědělské činnosti. Údaje se před rokem 2000 oficiálně nesledovaly.

Porovnání vývoje nominálních a reálných mezd v zemědělství, průmyslu a národním hospodářství (index 1989 = 100)

Pramen: ČSÚ

Poznámka: Vývoj mezd v zemědělství = bez podnikatelských subjektů fyzických osob, služeb a myslivosti.

Vývoj počtu pracovníků, reálných mezd a produktivity práce v zemědělství (index 1989 = 100)

Pramen: ČSÚ

Poznámky: Produktivita práce = Hrubá zemědělská produkce ve stálých cenách roku 1989 na 1 pracovníka v zemědělství.

Počet pracovníků = Průměrný evidenční počet pracovníků podle výkaznictví zaměstnanosti a mezd ČSÚ.

✓ **Ekologické zemědělství zaznamenalo i v roce 2004 meziroční nárůst (o 8304 ha z. p., tj. o 0,2 %). Jeho rozsah (263 299 ha, tj. 6,2 % z. p.) je srovnatelný se zeměmi EU-15**

Plocha ekologicky obhospodařované z. p. činila k 31. 12. 2004 celkem, vč. ploch v konverzi, 263 299 ha, tj. 6,2 % z. p., což představuje meziroční nárůst o 8304 ha z. p., tj. o 0,2 %.

Ke dni 31. 12. 2004 bylo do systému ekologického zemědělství (EZ) zařazeno celkem 1 155 podnikatelských subjektů. Z toho největší část tvořili ekologičtí zemědělci (836 subjektů), dále osoby uvádějící bioprodukty a biopotraviny do oběhu (193), výrobci biopotravin včetně vlastní distribuční činnosti (116) a 10 výrobců vstupů do EZ.

Struktura půdního fondu v EZ je charakterizována velkou převahou trvalých travních porostů nad ornou půdou (235 379 ha TTP, tj. 89,4 % celkové výměry EZ proti 19 694 ha o. p., tj. 7,5 %). Ostatní plochy zaujímaly 7 056 ha (2,7 % celkové výměry), trvalé kultury 1 170 ha (0,4 %). Největší procentuální nárůst zaznamenaly v roce 2004 ostatní plochy - o více než 150 %. Celkově vzrostla plocha ekologicky obhospodařované půdy o 3,3 %.

Vstupem do EU začalo v ČR od 1. 5. 2004 přímo platit nařízení Rady 2092/91/EHS, kterým jsou upravena pravidla pro EZ v členských zemích. Vzhledem k tomu, že se zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, v podstatě shoduje s tímto nařízením, nepředstavoval samotný vstup do EU pro české ekologické zemědělství výraznější problém. Nicméně v roce 2004 byly zahájeny práce na novele tohoto zákona.

Od roku 2004 jsou podmínky státní podpory pro ekologické zemědělství upraveny v programovém dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova na období 2004 - 2006. Dotační program pro ekologické zemědělství je jedním z agro-environmentálních opatření (AEO) a navazuje tak na státní podporu ekologického zemědělství v období před vstupem do EU. Finanční podpora je v plné výši poskytována také v období přechodu farmy na EZ, tzv. období konverze. Celkem bylo v roce 2004 podáno přes 700 žádostí o podporu EZ na plochu více než 218 tis. ha.

✓ **Celkové výdaje na podporu agrokomplexu ČR se v roce 2004, oproti roku 2003, výrazně zvýšily. Při započtení plateb realizovaných v roce 2005 (nárokově rok 2004) došlo meziročně ke zvýšení podpory agrokomplexu o více než 26 %, a to zejména v důsledku uplatnění Společné zemědělské politiky EU, modifikované pro EU 10**

V roce 2004 se po vstupu ČR do EU měnil systém přímých plateb a podpor vyplácených do českého zemědělství. Nový systém přímých plateb vychází ze základních podmínek, které vymezil Kodaňský summit EU, a to v oblasti

produkčních limitů, minimální výše přímých podpor ze zdrojů EU (u většiny komodit na počáteční úrovni 25 % podpor zemí EU 15). U přímých podpor byl vyjednána možnost jejich navýšení z národních zdrojů do dohodnuté úrovně (u většiny komodit na počáteční úroveň 55 % podpor stávajících zemí EU).

Rekapitulace výdajů pro agrokomples ČR podle hlavních směrů podpor (mil. Kč)

Podpory	2003			2004 ¹⁾			2004 ²⁾		
	ČR	EU	Celkem	ČR	EU	Celkem	ČR	EU	Celkem
Přímé platby	4 262	0	4 262	6 185	6 302	12 487	0	3 447	3 447
- přímé platby EU - SAPS	0	0	0	0	6 302	6 302	0	3 447	3 447
- národní doplňk. přímé platby	0	0	0	5 324	0	5 324	0	0	0
- ostatní přímé platby	4 262	0	4 262	861	0	861	0	0	0
HRDP	2 642	0	2 642	807	3 226	4 033	393	1 568	1 961
- platby LFA	1 507	0	1 507	522	2 088	2 610	108	430	538
- agro-envi programy	1 135	0	1 135	285	1 138	1 423	285	1 138	1 423
OP Zemědělství/SAPARD	187	478	66	312	1 370	1 682	0	0	0
- SAPARD zemědělství	69	220	289	132	645	777	0	0	0
- SAPARD potravní průmysl	118	258	376	92	283	375	0	0	0
- SAPARD venkov (MMR)	0	0	0	88	442	530	0	0	0
Národní podpory resortu MZe	6 761	0	6 761	4 522	0	4 522	0	0	0
- výdaje MZe (dotace, NV, ost.)	4 342	0	4 342	2 450	0	2 450	0	0	0
- podpory PGRLF	994	0	994	906	0	906	0	0	0
- pozemkové úřady/úpravy	665	0	665	767	0	767	0	0	0
- výdaje ost. institucí resortu	760	0	760	399	0	399	0	0	0
Národní podpory ost. resortů	3 460	0	3 460	2 614	0	2 614	0	0	0
- MŽP, MPO	278	0	278	265	0	265	0	0	0
- MF - daňové a podobné úlevy	3 182	0	3 182	2 349	0	2 349	0	0	0
Organizace trhu (SOT)	4 106	0	4 10	2 165	302	2 467	0	0	0
- subvence vývozu	2 799	0	2 799	1 298	211	1 509	0	0	0
- ostatní výdaje v rámci (S)OT	1 307	0	1 307	867	91	958	0	0	0
Celkem	21 418	478	21 89	16 604	11 200	27 804	393	5 015	5 408

Pramen: podklady MZe, SZIF, PGRLF a další instituce

Poznámky: 1) Vyplaceno v období od 1. 1. 2004 do 30. 4. 2005 (nárokově rok 2004).

2) Z toho vyplaceno v období 1. 1. – 30. 4. 2005 (nárokově rok 2004).

Pilířem poskytovaných finančních podpor jsou přímé platby. ČR uplatnila pro čerpání finančních prostředků z EU zjednodušený systém přímých plateb nazývaný „režim jednotné platby na plochu“ (Single Area Payment Scheme - SAPS). České republice byl stanoven celkový objem podpor v rámci SAPS ze zdrojů EU ve výši 198,94 mil. EUR. V nařízení Komise (ES) č. 1407/2004 byl stanoven směnný kurz 32,4485 Kč/EUR, tzn. celková částka podpory po přepočtu na koruny dosáhla 6 455,3 mil. Kč. Výměra nárokovatelné zemědělské půdy byla stanovena ve výši 3 469 tis. ha.

Vstupem České republiky do EU k 1. 5. 2004 vstoupil v platnost nový systém a nová struktura národních podpor zemědělství a venkova. Národní dotace podléhají schválení Evropskou komisí.

V komplexu národních podpor a opatření tvořily v roce 2004 největší část národní doplňkové přímé platby. Tyto platby byly vypláceny ze zdrojů ČR a výplata byla provedena do doby vstupu do EU (tj. do konce dubna 2004). Platby byly zaměřeny na ty sektory, které se v kombinaci s platbami SAPS jeví jako nejvíce ohrožené, přičemž suma dorovnání pro určitý sektor nesměla překročit povolenou výši. Z celkové částky určené pro národní doplňkové přímé platby byly vyčleněny finanční prostředky na podporu vybraných komodit rostlinné a živočišné výroby. Zbylé finanční prostředky byly přiděleny na ornou půdu.

Druhou velkou skupinu podpor tvořily dotací programy poskytované na základě „Zásad“ podle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, (celkem 1 422 mil. Kč).

Další podstatnou část národních podpor představovaly podpory - dotace úroků z úvěrů, poskytovaných prostřednictvím Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) v rámci jednotlivých programů PROVOZ a INVESTICE v celkové částce 861 mil. Kč a navíc dotace úroků z překlenovacích úvěrů pro subjekty hospodařící v LFA (celkem 20 mil. Kč).

Významnou část národních podpor a opatření tvořily v roce 2004 také opatření na řešení dopadů zvýšení spotřební daně u nafty, daňová zvýhodnění u bionafty, úvěrové výpomoci prostřednictvím ČMZRB a dále výdaje na tzv. obecné služby, tj. výzkum, servisní činnosti, monitoring cizorodých látek, pozemkové úpravy ad.

V rámci národních podpor a Společné organizace trhu (SOT) byla v roce 2004 realizována prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF) na domácím trhu opatření spočívající ve finanční podpoře a kompenzacích v robcích a zabezpečování intervenčních nákupů.

Dále byly v roce 2004 poskytovány podpory v rámci strukturální politiky EU zaměřené na rozvoj venkova. Neinvestiční podpory byly poskytovány na základě Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP) a investiční podpory na základě Operačního programu Zemědělství (OP) u něhož byly v roce 2004 přijímány projekty, které budou financovány v následujících letech. Investiční podpory byly dále poskytovány na základě předvstupního programu SAPARD, kde šlo o dobůh financování projektů z předchozích let.

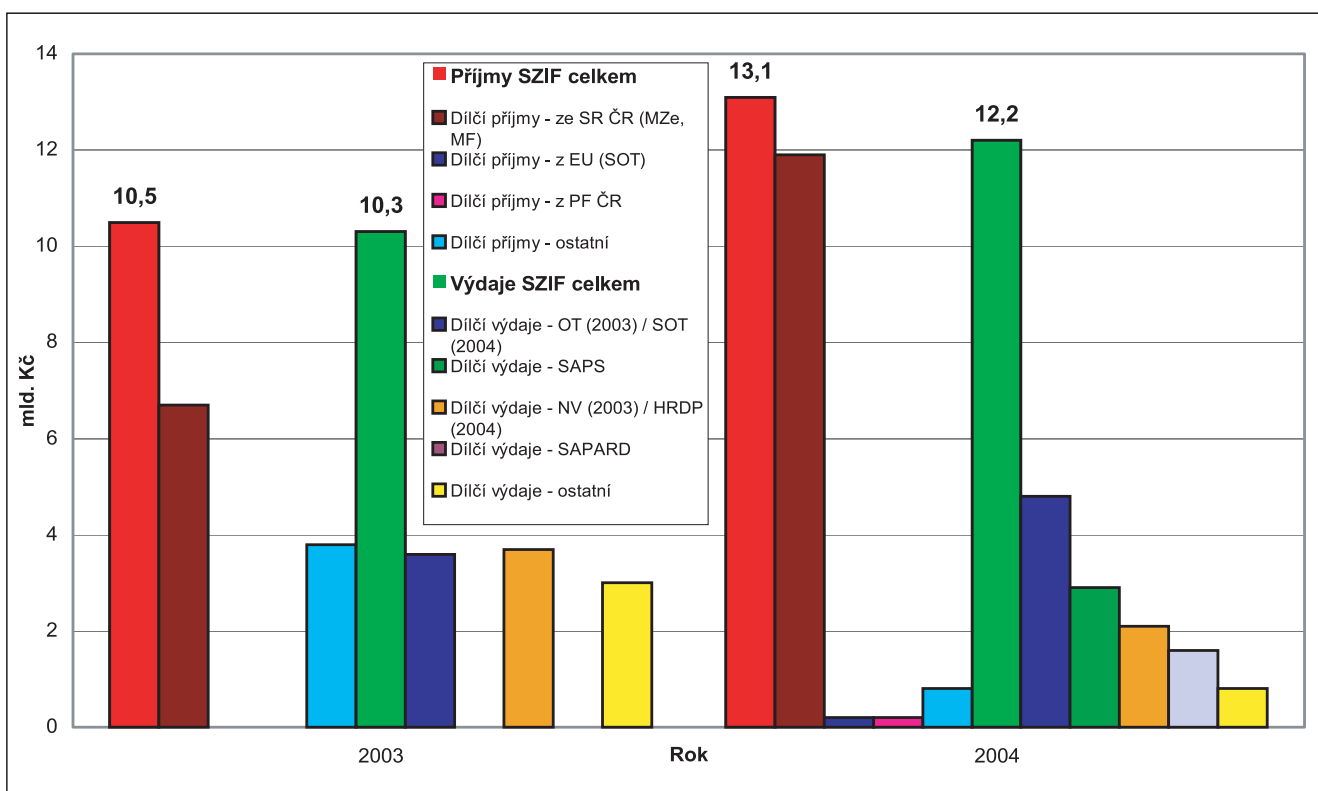
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) v roce 2004 podstatně rozšířil svoji působnost. Stal se garantem zabezpečování Společné zemědělské politiky (SZP) EU v ČR, přičemž se současně stal akreditovanou Platební agenturou pro provádění opatření SZP financovaných ze záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu

Návazně na vstup ČR do EU bylo SZIF svěřeno zabezpečování Společné zemědělské politiky EU v ČR. Rok 2004 byl pro SZIF náročným obdobím. V období do 30. dubna 2004 - před vstupem ČR do EU - zabezpečoval SZIF organizaci trhu v souladu s nařízeními vlády ČR vydanými k realizaci zákona č. 256/200 Sb., o SZIF. Od 1. května 2004 - po vstupu ČR do EU zabezpečuje SZIF činnosti dané nařízeními Rady nebo Komise Evropských společenství a nařízeními vlády ČR, vydanými k provedení zákona č. 256/2000 Sb., případně kterými se v rámci Společné zemědělské politiky stanoví bližší podmínky poskytování podpory (z finančních zdrojů EU) a národní podpory (z finančních zdrojů ČR).

Zákonem č. 85/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a zákonem č. 256/2000 Sb., o SZIF, byl SZIF pověřen činnostmi, dříve zabezpečovanými MZe. V návaznosti na uvedené zákony došlo současně ke spojení dvou dosud samostatných platebních agentur SZIF a APA+SAPARD do jedné společné platební agentury SZIF.

SZIF je akreditovanou Platební agenturou pro provádění opatření Společné zemědělské politiky financovaných ze záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu podle nařízení Komise (ES) č. 1663/1995. a zprostředkovatelem finanční podpory, kterou Evropská unie v rámci opatření poskytuje České republice.

Přehled o celkových a dílčích příjmech a výdajích SZIF v letech 2003 a 2004

Pramen: SZIF

Pilířem poskytovaných finančních podpor jsou Přímé platby vyplácené zjednodušeným systémem, tj. na hektar obhospodařované plochy a Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP), zaměřený na podporu multifunkčního zemědělství, včetně zpracování zemědělských produktů a zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova. Nezanedbatelnou finanční pomocí jsou rovněž tržní opatření Společných organizací trhu (SOT), které řeší výkyvy poptávky a nabídky na trhu a zabezpečují zemědělským podnikatelům větší jistotu a lepší stabilitu v podnikání. SZIF převzal rovněž kontrolu a vedení předvstupního programu SAPARD a nově plní také roli Marketingové agentury při propagaci domácích potravinářských produktů (např. propagace navazující na udělování značky KLASA).

PGRLF v roce 2004 změnil svoje priority a zaměřil se na úvěrovou podporu zemědělců při nákupu půdy, překlenovací úvěry pro provozní financování subjektů hospodařících v méně příznivých oblastech (LFA), podporu úvěrů na založení a údržbu porostů bylin pro energetické využití pěstovaných na orné půdě a podporu zemědělského pojištění

Hlavním předmětem činnosti Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a. s. (PGRLF) je poskytování záruk na úvěry podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství a průmyslu, zabývajícího se zpracováním produkce ze zemědělské výroby a subvencování části úroků z úvěrů a leasingového navýšení. Současně PGRLF poskytuje služby v oblasti administrativní správy a služby organizačně hospodářské povahy u fyzických a právnických osob.

V roce 2004 byly poskytovány podpory na základě stejných programů jako v roce 2003. Novým programem se staly Překlenovací úvěry pro subjekty LFA. Cílem tohoto programu je zajistit provozní financování subjektů hospodařících na LFA (časově omezený program - přijímání žádostí pouze v období 20. 2. - 20. 4. 2004). Novým podprogramem stávajícího programu INVESTICE se stal podprogram Půda. Jeho cílem je podpořit nákup nestátní zemědělské a omezeně lesní půdy, včetně trvalých porostů.

Kromě výše uvedených programů poskytoval PGRLF v roce 2004 finanční podporu z vlastních zdrojů na programy:

- Založení a údržba porostů bylin pro energetické využití pěstovaných na orné půdě;
- Podpora pojištění.

Činnost PGRLF v roce 2004 charakterizují následující údaje:

Výše zprostředkovaných úvěrů dosáhla hodnoty 7 963 mil. Kč, poskytnuté garance činily 2 306 mil. Kč. Dospělé garance k 31. 12. 2004 činily 4 124 mil. Kč. Skutečná úroková sazba placená v roce 2004 klienty PGRLF bankám činila, při dotaci úroku ve výši 4,46 procentního bodu, 1,7 p. a. Průměrné úročení bankovních úvěrů klientů PGRLF dosáhlo hodnoty 7,45 %. Celková výše přiznaných dotací podle smluv uzavřených 1. 1. - 31. 12. 2004 činila 568 mil. Kč a vyplaceno bylo 880 mil. Kč.

Nezbytná opatření v oblasti agrární politiky, vyplývající ze Zprávy o stavu zemědělství ČR za rok 2004 podle § 6 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství

❖ Stabilizace a rozvoj agrárního sektoru

1. Ve spolupráci s EK operativně řešit uplatnění přebytků obilovin a semena řepky olejné ze sklizně roku 2004.
2. Připravit, v rámci možností daných pravidly SZP EU, opatření směřující k zastavení poklesu stavů skotu. K tomu využít zejména národních komplementárních přímých plateb (Top-Up).
3. Pokračovat v naplňování všech možností vyplývajících z podepsané Přístupové smlouvy v kapitole 7 – Zemědělství, zejména zaměřit pozornost na plnění opatření v rámci Společných organizací trhu (SOT) pro jednotlivé komodity.
4. Rozšířením poradenství podpořit přípravu a zpracování projektů rozvoje venkova v rámci Operačního programu (OP) Zemědělství a prosadit plnou výši kofinancování těchto projektů ze státního rozpočtu ČR tak, aby bylo možno dosáhnout maximální možné výše čerpání zdrojů EU. Zvláštní pozornost věnovat v rámci OP Zemědělství podporám malého rozsahu, plně financovaným z veřejných zdrojů ČR.
5. Připravit komplexní pravidla pro poskytování Národních doplňkových přímých plateb (Top Up) pro rok 2006 tak, aby bylo zajištěno jejich optimální rozdělení se zvláštním zřetelem na rizikové sektory, při respektování pravidel EK, s cílem dosáhnout bezproblémového přechodu na reformovanou SZP.
6. Soustavně vytvářet podmínky pro částečné vyrovnání vnitřních dluhů zemědělských podniků vzniklých v dosavadním reformním období.
7. Realizovat vhodné formy státní podpory zemědělského pojištění, se zřetelem na zařazení těchto podpor do „green boxu“ v rámci hodnocení WTO.
8. Pokračovat v úpravách dříve uzavřených mezinárodních smluv, návazně na členství ČR v EU.

❖ Environmentální opatření

9. V rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP) pokračovat v aplikaci podpor aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a podpor mimoprodukčních funkcí zemědělství.
10. Podporovat environmentální investice zemědělských podniků v rámci OP Zemědělství, zejména z hlediska budoucí plné aplikace „nitratové směrnice“, jakožto podmínky pro vyplácení přímých plateb v režimu reformované SZP.
11. Spolupracovat s Ministerstvem zdravotnictví a s Ministerstvem životního prostředí na realizaci společných aktivit v oblasti veřejného zdraví a životního prostředí.

❖ Modernizace a transformace podniků

12. V rámci OP Zemědělství nadále podporovat posilování konkurenceschopnosti podniků zemědělské prvovýroby cestou jejich modernizace a restrukturalizace a diverzifikace jejich činností, a tím vytvořit předpoklady pro zachování pracovních příležitostí na venkově.
13. Nadále realizovat opatření pro podporu nákupu zemědělské půdy s cílem dále rozvinout trh s půdou.
14. Pokračovat v posilování legislativní ochrany a organizovanosti zemědělských prvovýrobců a zpracovatelů prvního stupně ve vztahu k odběratelům agrární produkce a tím zlepšit jejich postavení na trhu.

❖ Obecné služby

15. V rámci Státní pomoci (State Aid) posilovat postavení zemědělských podniků na trhu a jejich konkurenceschopnost poskytováním infrastruktury základních služeb státu v oblasti výzkumu, vzdělávání, informatiky, genetiky a poradenství, se zvláštním důrazem na zřízení systému poradenství v rámci reformované SZP.
16. Realizovat cíle přijaté Koncepce agrární politiky pro přechodné období po vstupu ČR do EU na léta 2004 až 2013.

1 OBECNÉ PODMÍNKY VÝVOJE AGRÁRNÍHO SEKTORU ČR

1.1 Národní hospodářství ČR a pozice agrárního sektoru

1.1.1 Vývoj národního hospodářství

Ekonomický růst

Česká ekonomika navázala v roce 2004 na pozitivní tendence předchozího roku. Její vývoj probíhal za příznivějších podmínek po vstupu ČR do EU a po oživení evropské ekonomiky. Hrubý domácí produkt (HDP) vzrostl meziročně reálně (ve s. c.) o 4,4 %, tj. o 1,2 p. b. více než v předchozím roce (tab. T1.1/01). Dosažený růst byl tak v ČR o 2,1 p. b. vyšší než v průměru za EU 25 a více než dvojnásobný ve srovnání s průměrem za eurozónu, ale o 0,6 p. b. nižší než v průměru za nové členské země (EU 10).

T1.1/01 – Vybrané charakteristiky vývoje národního hospodářství

Ukazatel	MJ	2000	2001	2002	2003	2004
Hrubý domácí produkt - b. c.	mld. Kč	2 150,1	2 315,3	2 414,7	2 555,8	2 750,3
	meziroční index	105,3	107,7	104,3	105,8	107,6
Hrubý domácí produkt - s. c. 1995	mld. Kč	1 576,3	1 617,9	1 642,0	1 694,7	1 769,9
	meziroční index	103,9	102,6	101,5	103,2	104,4
Příspěvky k růstu HDP ¹⁾ : Domácí poptávka	p. b.	4,0	4,0	3,4	3,3	3,2
z toho - spotřeba	p. b.	1,5	2,2	2,4	2,4	1,6
- hrubá tvorba kapitálu	p. b.	2,5	1,8	1,0	0,9	1,6
Saldo zahraničního obchodu	p. b.	-0,1	-1,4	-2,0	-0,1	1,2
Úroveň HDP na obyvatele ²⁾	EU 15 = 100	59	60	62	63	65
Index cenové hladiny HDP	EU 15 = 100	44	47	51	51	52
Průměrná měsíční mzda ³⁾	Kč	13 614	14 793	15 866	16 920	18 035
	meziroční index	106,4	108,7	107,3	106,6	106,6
Makroekonomická průměrná mzda ⁴⁾ - nominální	meziroční index	104,1	106,6	108,8	107,8	105,2
	- reálná	100,2	101,9	106,9	107,7	102,3
Průměrná míra inflace	%	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8
Průměrné úrokové sazby z úvěrů nefinančním podnikům ⁵⁾	%	7,16	6,83	5,82	4,57	4,51
Obchodní bilance	mld. Kč	-120,8	-116,7	-71,3	-69,8	-22,3
Běžný účet platební bilance	mld. Kč	-104,9	-124,5	-136,4	-160,6	-143,3
Saldo státního rozpočtu	mld. Kč	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1	-93,7
Vládní deficit ⁶⁾	% HDP	3,7	5,9	6,8	11,7	3,0
Vládní dluh ⁶⁾	% HDP	18,2	27,2	30,7	38,3	37,4
Míra nezaměstnanosti ⁷⁾ (stav koncem roku)	%	8,78	8,90	9,81	10,31	10,33
Devizový kurz nominální - Kč/EUR	Kč	35,61	34,08	30,81	31,84	31,90
- Kč/USD	Kč	38,59	38,04	32,74	28,23	25,70

1) Výpočet na základě cen a struktury předchozího roku.

2) Přepočet pomocí parity kupní síly; založeno na výsledcích srovnávacího projektu za rok 2002 a odhadech OECD.

3) Zahnuje pouze subjekty podnikatelské sféry s 20 a více zaměstnanci a všechny organizace nepodnikatelské sféry.

4) Podíl objemu mezd a počtu zaměstnanců (pracovníků pobírajících mzdu) podle metodiky VŠPS, včetně zaměstnanců malých podniků, nezapočítaných do analogického ukazatele průměrné měsíční mzdy.

5) Do roku 2000 úrokové sazby ze stavu úvěrů celkem.

6) Vládní deficit a vládní dluh podle Maastrichtu.

7) Registrovaná nezaměstnanost podle MPSV.

Pramen: Údaje ČSÚ; ČNB; MF; MPSV; Eurostat

Zpracoval: E. Divíla (VÚZE)

Výchozí ekonomická úroveň a soustavný hospodářský růst v posledních letech vedl Světovou banku k přeházení ČR z pozice klientské země mezi bohatší státy (zahrnující z nových členských zemí EU ještě Kypr, Maltu a Slovinsko), schopné poskytovat úvěry na podporu chudším státům. Odstup ČR v úrovni HDP na obyvatele od hospodářsky vyspělejších zemí je však dosud výrazný. V porovnání s průměrem EU 15 v roce 2004 o třetinu při vyjádření HDP v paritě kupní síly a téměř o polovinu při přepočtu pomocí běžného směnného kurzu.

Na růstu výkonu české ekonomiky se v roce 2004 významně podílelo zvýšení hrubé tvorby kapitálu a výrazné snížení schodku celkového zahraničního obchodu. Výdaje na konečnou spotřebu vzrostly meziročně podstatně méně než v předchozím období a úměrně tomu poklesl i jejich příspěvek k vývoji HDP. Růst HDP měl tak zdravější základy, neboť nebyl podporován jen konečnou spotřebou, ale zároveň investicemi a exportem. Ani zrychlený hospodářský růst nezabránil však mírnému zvýšení nezaměstnanosti.

Ekonomický růst v minulém roce byl v ČR doprovázen zvýšením inflace. Ta sice meziročně vzrostla o 2,7 p. b., ovšem z mimořádně nízké úrovně v roce 2003 - z 0,1 % na 2,8 %. Zároveň došlo k mírnému snížení průměrných úrokových sazeb z bankovních úvěrů nefinančním podnikům. Úhrnná hladina výrobních cen se meziročně zvýšila o 4,4 % a jejich růst byl podstatně rychlejší než v roce 2003. V roce 2004 došlo k značnému zhodnocení devizového kurzu české koruny proti dolaru - v průměru z 28,227 na 25,701 Kč/USD. Proti euru koruna mírně oslabila z 31,844 na 31,904 Kč/EUR. Vývoj směnného kurzu působil pozitivně na obchodní bilanci v případě dovozu z USD oblastí a u vývozu do oblastí s měnou euro.

Plnění maastrichtských kritérií

Budoucí přistoupení ČR k eurozóně (s eurem jako společným platidlem) je podmíněno dosažením vysokého stupně konvergence k maastrichtským¹ kritériím. Podle Konvergenční zprávy Evropské komise z října 2004 plnila ČR dvě ze čtyř konvergenčních kritérií - kritéria cenové stability a dlouhodobých úrokových sazeb. Bylo tomu tak částečně díky mimořádně nízké inflaci v roce 2003. S výjimkou přechodného zvýšení průměrné míry inflace v roce 2004 a stejného výhledu pro rok 2005 by podle projekce MF a ČNB měla ČR kritérium cenové stability plnit i v následujícím období. Rovněž plnění kritéria dlouhodobých úrokových sazeb by mělo být nadále udržitelné.

Další dvě konvergenční kritéria, týkající se stability měnového kurzu a udržitelnosti veřejných financí, ČR podle uvedené Konvergenční zprávy neplnila. Formální vyhodnocování kurzového kritéria bude možné provádět až po vstupu ČR do Evropského kurzového mechanismu a stanovení centrální parity kurzu Kč/EUR. Stanovené kurzové rozpětí bude pak nutno dodržovat alespoň po dobu dvou let před zavedením eura. Udržitelnost veřejných financí je měřena vládním deficitem a vládním dluhem (tab. T1.1/01). Konvergenční kritérium vyžaduje, aby jejich poměr k HDP v případě deficitu nepřekračoval 3 % a v případě dluhu 60 %². Při parametrech veřejných financí dosahovaných před rokem 2004 nebyla ČR schopna toto kritérium plnit. Podle předběžných údajů Eurostatu z března 2005 došlo v roce 2004 v ČR u daného kritéria k výraznému zlepšení, neboť deficit sektoru vládních institucí se snížil na 3,03 % HDP (z 11,67 % v roce 2003). Výhled pro rok 2005 je ale méně příznivý (kolem 5 % HDP). Co se týká vládního dluhu, nemá ČR s plněním daného kritéria problémy (v průměru za EU 25 vzrostl poměr mezi vládním dluhem a HDP ze 63,3 % v roce 2003 na 63,8 % v roce 2004, kdežto v ČR se stejný ukazatel meziročně mírně snížil - na 37,4 %).

1.1.2 Pozice agrárního sektoru

Podle statistiky národních účtů činil v roce 2004 podíl odvětví zemědělství na celkové HPH v b. c. 2,35 %. Došlo přitom k mírnému meziročnímu zvýšení tohoto podílu (tab. T1.1/02 a příl. tab. 1.1/01). Hrubá přidaná hodnota vytvořená v odvětví zemědělství se meziročně zvýšila o 3,7 mld. Kč (celkový přírůstek HPH v národním hospodářství činil v b. c. 147,1 mld. Kč). K mírnému zvýšení HPH došlo i v odvětvích lesnictví a rybářství. HPH vytvořená při výrobě potravin, nápojů a tabákových výrobků se naopak meziročně snížila (v b. c. o 3,2 mld. Kč). Meziroční pokles podílu těchto odvětví na celkové HPH byl proto výraznější.

T1.1/02 – Vybrané charakteristiky postavení agrárního sektoru v národním hospodářství

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004
Podíl na HDP¹⁾ v b. c. - podle statistiky národních účtů (%)					
- odvětví zemědělství, lesnictví a rybolovu	3,93	3,69	3,08	3,03	3,00
z toho - odvětví zemědělství²⁾	3,03	2,94	2,34	2,33	2,35
- výroba potravin, nápojů a tabákových výrobků	3,75	2,89	2,98	3,44	3,11
Podíl zemědělství³⁾ na HDP v b. c. - podle SZÚ (%)	1,56	1,70	1,32	1,17	1,59
Podíl agrárního zahraničního obchodu (%) - na celkovém vývozu	4,26	3,90	3,60	3,56	3,56
- na celkovém dovozu	5,23	5,00	5,21	5,14	5,29
- na záporném saldu ZO ČR	14,30	16,87	33,77	36,16	138,68
Podíl výdajů za potraviny, nápoje a tabákové výrobky na celkových spotřebních vydáních domácností (%)	26,40	26,00	25,30	24,20	24,20
z toho - za potraviny a nealkoholické nápoje	23,20	22,70	22,20	21,20	21,30
Podíl na celkové zaměstnanosti v NH⁴⁾ (%)					
- odvětví zemědělství, lesnictví a rybolovu	5,09	4,76	4,78	4,50	4,30
z toho - odvětví zemědělství	4,02	3,76	3,87	3,64	3,46
- výroba potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků	3,15	3,13	3,10	3,05	3,09
Poměr průměrné měsíční mzdy v odvětví zemědělství k průměrné měsíční mzdě v NH (%)	74,50	75,40	72,50	69,50	71,70
Podíl na celkových výdajích státního rozpočtu (%) - odvětví zemědělství⁵⁾	2,71	2,80	2,06	2,57	3,42
- MZe (kap. 329)	3,08	2,58	2,04	2,42	3,40
Podíl výdajů státního rozpočtu pro odvětví zemědělství na HDP v b. c. (%)	0,80	0,84	0,64	0,82	1,07

1) Vypočteno z hrubé přidané hodnoty v běžných cenách.

2) Včetně nezemědělských činností zemědělských podniků, myslivosti a souvisejících činností.

3) Zemědělská prvovýroba, poskytované zemědělské služby a neoddělitelné nezemědělské činnosti.

4) Podle metodiky ILO.

5) Podle odvětvového třídění rozpočtových výdajů (výdaje z kapitoly MZe i dalších kapitol).

Pramen: Údaje ČSÚ; MF

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

Podíl agrárního zahraničního obchodu na celkovém vývozu z ČR se meziročně mírně zvýšil. Více se přitom zvýšil analogický podíl na celkovém dovozu. Vzhledem k tomu, že převis agrárního dovozu nad vývozem meziročně výrazně vzrostl,

¹ Klíčovou částí Maastrichtských smluv z roku 1992 je kapitola Hospodářská a měnová politika. Na základě tržního uspořádání hospodářství a zajištění cenové stability, volné soutěže a rozpočtové kázně má být v rámci EU dosaženo plné volnosti pohybu kapitálu, integrace finančních trhů, závazného stanovení směnných kurzů a posléze jednotné měny.

² Uvedená kritéria (3 % a 60 % HDP) nebyla zpochybněna ani dohodou ministrů financí EU 25 o reformě Paktu stability a růstu z března 2005.

zatímco celkové záporné saldo se značně snížilo, prudce vzrostl podíl agrárního sektoru na tomto saldu. V případě odečtu schodku AZO byla by v roce 2004 bilance zahraničního obchodu kladná (vývoz by převýšil dovoz o několik miliard korun).

Zvláště významným ukazatelem váhy agrárního sektoru v národním hospodářství je podíl výdajů domácností za potraviny a pochutiny na celkových výdajích za zboží a služby určené k uspokojování běžných potřeb obyvatelstva. I když se tento podíl postupně snižuje (v roce 2004 podle předběžných údajů stagnoval), činí dosud více než 24 % (z toho potraviny spolu s nealkoholickými nápoji se na celkových spotřebních vydáních domácností podílejí více než 21 %).

Pro odvětví zemědělství jako součást primární sféry národního hospodářství je příznačný soustavný pokles podílu na celkové zaměstnanosti. V roce 2004 se tento podíl dále snížil - na 3,46 % (analogický podíl osob zaměstnaných v zemědělské prvovýrobě klesl přitom na 3 %). Zemědělství nadále výrazně zaostává v úrovni průměrných mezd - v roce 2004 v porovnání s průměrnou nominální mzdou v národním hospodářství o 28 p. b. I když se průměrná nominální mzda v zemědělství meziročně poměrně výrazně zvýšila - o 9,9 % (v NH o 6,6 %, z toho v podnikatelské sféře o 6,8 %), úroveň reálné mzdy v tomto odvětví zůstala o 11 p. b. pod úrovní dosaženou v roce 1989 (v národním hospodářství se průměrná reálná mzda ve stejném období zvýšila o více než třetinu).

Z rozdělení výdajů státního rozpočtu podle národohospodářských odvětví vyplývá, že podíl odvětví zemědělství na těchto výdajích se meziročně významně zvýšil - z 2,57 % v roce 2003 na 3,42 % v roce 2004. Byl tak poněkud vyšší než podíl celého rezortu zemědělství, neboť část rozpočtových výdajů určených pro zemědělství pocházela z jiných rezortů. Meziročně se podstatně zvýšil i podíl celkových výdajů státního rozpočtu pro odvětví zemědělství na HDP v b. c. - z 0,82 % v roce 2003 na 1,07 % v roce 2004.

1.2 Důležitá rozhodnutí orgánů EU v hodnoceném období a rozpočet EU

Přímé platby

Během roku 2004 byly přijaty předpisy, které navazují na nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, které upravuje reformovaný systém přímých plateb v zemědělství. Předpisy, které byly přijaty, obsahují úpravu jak pro staré, tak pro nově přistoupivší členské státy.

Pro nově přistupující členské státy bylo klíčové zejména rozhodnutí Rady č. 281/2004 ES, které obsahuje právní úpravu vyplácení přímých plateb v nových členských státech. Podstatná jsou zejména ustanovení o postupném navyšování přímých plateb, možnosti dorovnávání přímých plateb z národních zdrojů a též ustanovení o tzv. jednotné platbě na plochu.

Z důvodu přistoupení nových členských států byly přijaty další předpisy v oblasti přímých plateb, a to zejména nařízení Rady (ES) č. 583/2004, č. 864/2004 a nařízení Komise (ES) č. 1766/2004.

K provedení nařízení Rady (ES) č. 1782/2003 byla přijata dvě klíčová nařízení, a to nařízení Komise (ES) č. 795/2004 upravující prováděcí pravidla k režimu jednotných plateb a nařízení Komise (ES) č. 796/2004 obsahující pravidla pro aplikaci modulace, integrovaného administrativního a kontrolního systému a cross compliance.

Rozvoj venkova

Nejdůležitějším předpisem ES týkajícím se problematiky rozvoje venkova, který byl přijat v roce 2004, je nařízení Komise (ES) č. 817/2004 z 29. dubna 2004, kterým se stanovují prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 o podpoře rozvoje venkova z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOF).

Toto nařízení obsahuje prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 týkající se zejména těchto opatření v rámci rozvoje venkova: investice v zemědělských podnicích, podpora mladých zemědělců, odborné vzdělávání, předčasný odchod do důchodu, agroenvironmentální opatření zpracování zemědělských produktů či lesnictví.

Veřejná podpora

Nařízení Komise (ES) č. 1860/2004 ze dne 6. října 2004 o použití článků 87 a 88 Smlouvy o ES na podporu de minimis v zemědělském odvětví a v odvětví rybolovu umožňuje poskytovat státní podporu „malého rozsahu“ (de minimis) podnikům působícím v zemědělství, bez povinnosti ČR ji před poskytnutím notifikovat u EK.

Podrobný souhrn přijatých předpisů ES, včetně předpisů veterinárních a rostlinolékařských, je uveden v kap. P1.4.

1.3 Podnikatelské prostředí

Pro podnikatelské prostředí v roce 2004 měl zásadní význam vstup ČR do EU. Vlivy, které však zde působí trvale a průběžně, jsou ceny vstupů a výstupů působící ve spojitosti s inflací, daně a daňové úlevy, úvěrové služby a výše podnikatelského rizika. Velice významným vlivem je národní a evropská dotační politika³.

Dalšími neopomenutelnými faktory působícími na úroveň podnikatelského prostředí jsou jeho stabilita podmíněná kvalitními právními předpisy, nezpomalovaným řešením problémů a schopnou a rychlou administrací⁴.

Zcela specificky na podnikatelské prostředí v ČR působí nestandardní trh s půdou, kde hospodaření zemědělských podniků probíhá zhruba z 90 % na pronajaté půdě⁵.

³ Vliv dotační politiky na ekonomiku podniků viz kap. 7.

⁴ Tyto faktory jsou zřejmé, ale kvantitativně špatně uchopitelné. V našich podmínkách právě uvedené vlivy nesmírně komplikují život podnikatelům a ve svém důsledku negativně ovlivňují faktory obecně a věcně působící.

⁵ Podmínkou pro fungování trhu s půdou je provedení komplexních pozemkových úprav. Podpora „rozhýbání“ trhu s půdou je směřována přes PGRLF - dotační titul Půda.

Vliv cenového vývoje na agrární trh a podnikatelské prostředí

Výrazný vliv na „atmosféru“ podnikatelského prostředí má cenový vývoj na trhu (zejména ceny zemědělských výrobců ve vztahu k cenám vstupů a ke spotřebitelským cenám). Spotřebitelské ceny rostly v posledních letech mírnějším tempem. Souhlasně s tím rostly i ceny vstupů do zemědělství (meziroční index 106,8 %). Podobný, avšak méně dynamický vývoj jako ceny vstupů, zaznamenaly CZV (meziroční index 108,1 %).

Průměrná roční míra inflace (na základě údajů ČNB) se pohybovala v pásnu 2 - 4 %.

Mezi faktory ovlivňující obchod a vývoj cen patří zejména:

- nestabilní trh se zemědělskými komoditami, do kterého musel vstupovat stát se svými regulačními opatřeními;
- postupná liberalizace zahraničního obchodu, na základě které se zvedly dovozy zemědělských a potravinářských výrobků;
- nástup maloobchodních řetězců na český trh a konkurenční boj o zákazníka zejména prostřednictvím cen; tento tlak na spotřebitelské ceny byl prostřednictvím zpracovatelů přenášen na prvovýrobce;
- propad cen některých komodit na světovém a evropském trhu;
- zpevnění kurzu koruny a tím relativní zdražení vyváženého zboží, čímž se ztížila obchodní pozice českých producentů na zahraničních trzích;
- klimatické podmínky způsobující meziroční (výrazné) kolísání produkce.

V průměru se ceny vstupů do zemědělství zvedly za poslední desetiletí zhruba o 31 %. Nejvýrazněji vzrostly ceny stavebních prací (76 %) a služeb (62 %). Stroje pro zemědělství v uvedeném období zdražily v průměru o 29 %. Většina položek provozního charakteru vzrostla téměř o 30 %.

Daňové zatížení a daňové úlevy**T1.3/01 – Daňové zatížení zemědělských podnikatelských subjektů (mil. Kč)**

Ukazatel	2003	2004	Meziroční index
Daň z příjmu ¹⁾	625	629	100,6
Daň z nemovitostí ¹⁾	1 216	1 187	97,6
Daň silniční	302	269	89,1
Ostatní daně ²⁾	282	263	93,3
Daň z přidané hodnoty ¹⁾ (nadměrný odpočet ³⁾)	-3 444	-3 719	108,0
Daň spotřební ⁴⁾	-1 354	-1 451	107,2
z toho - zelená nafta	-1 272	-1 402	110,2

1) Údaje převzaté z databáze MF.

2) Ostatní daně = daň dědická, daň z převodu nemovitostí, daň darovací, doměrky daní za minulá léta.

3) Odpočet daně převyšuje daň na výstupu za zdaňovací období.

4) Údaje převzaté z databáze MF a GŘC jako rozdíl mezi předpisem daňové povinnosti a vrácené daně.

Pramen: Výběrové šetření FADN, databáze MF a GŘC

Zpracoval: M. Vojtíšek, A. Picková (VÚZE)

Specifické daňové úlevy, které v období 2003–2004 ovlivňovaly ekonomiku zemědělských podniků, jsou následující:

- daňové úlevy na silniční dani pro speciální zemědělská vozidla (sazba daně nižší o 25 % pro vozidla rostlinné výroby), což představuje přibližně 75 mil. Kč ročně⁶;
- možnost odečíst od základu daně z příjmů 20 % ze vstupní ceny konkrétních typů strojů pro zemědělství a lesnictví u podniků s převážně zemědělskou a lesní výrobou⁷, jedná-li se o první vlastníky strojů. Zemědělské podniky, které nesplňují výše uvedené kritérium, mohou odečíst 10 % ze vstupní ceny konkrétních strojů, jsou-li jejich prvními vlastníky. Dopady na ekonomiku zemědělských podniků se projeví od roku 1999 ve výši okolo 300 mil. Kč ročně;
- nárok na vrácení 60 % spotřební daně nafty (zelená nafta), nakoupené nebo vyrobené za cenu obsahující tuto daň a prokazatelně spotřebované (maximálně však do výše stanoveného normativu) za zdaňovací období v zemědělské prvovýrobě, lesních školkách a při obnově a výchově lesa. V roce 2003 bylo vráceno 1 272 mil. Kč, v roce 2004 bylo vráceno na spotřební dani z titulu vratky zelené nafty 1 402 mil. Kč.

V ekonomice zemědělských podniků se projeví obecně platné ustanovení pro podnikatelské subjekty o možnosti odečítat ztráty od základu daně z příjmu po dobu 7 let (resp. 5 let od roku 2004 za stejných podmínek) počínaje rokem následujícím po roce, ve kterém byla ztráta zjištěna.

⁶ Tyto úlevy nejsou do podpor zahrnovány.

⁷ Jde o podniky, jejichž příjmy ze zemědělské a lesní výroby činily v předcházejícím zdaňovacím období více než 50 % z celkových příjmů.

Dalším ekonomickým opatřením, které je obecně využitelné všemi podnikateli, je zkrácení minimální doby odpisování dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku. Toto ustanovení platí od roku 1999, s platností od roku 2004 byly vybrané skupiny budov přefazeny do nově vzniklé odpisové skupiny s dobou odepisování 50 let.

Úvěrové služby

V roce 2004 bylo zaznamenáno pokračování příznivého trendu alokace úvěrů do zemědělství, myslivosti i rybolovu. Meziroční navýšení alokace úvěrů dosáhlo 12,6 %. Investičně pozitivně působí skutečnost, že se navyšuje hodnota střednědobých a dlouhodobých úvěrů.

Příčinou růstu úvěrů jsou příznivé úrokové podmínky i postupně narůstající ochota bank půjčovat zemědělským podnikatelům (zřejmě i v souvislosti s aktuálně uplatňovanou národní a evropskou dotační politikou a se silícím vlivem zahraničních finančních institucí).

Podnikatelské riziko a jeho eliminace

Zemědělské podnikání je vzhledem ke svému charakteru výroby vystaveno vysoké míře rizika. Závažné jsou dopady rizik, které vyplývají z nestability trhu, ekonomické odpovědnosti za škody způsobené zemědělskou činností na životním prostředí, ze škod způsobených jinými sektory s dopadem na zemědělství, ale zejména ze škod způsobených klimatickými, povětrnostními a biologickými vlivy.

Dopady škod vzniklých z titulu působení výše uvedených faktorů je možno do určité míry eliminovat strukturálními změnami výroby (restrukturalizace a diverzifikace), přesunem podnikání (flexibilita), dělením, transferem a pojištěním rizika.

Přístup zemědělských podnikatelů k eliminaci rizika se odráží především v úrovni a využívání pojištění. Zemědělské pojištění v roce 2004 podle údajů České asociace pojišťoven nedosáhlo objemem předepsaného pojistného úrovně roku 2003. Meziročně poklesl celkový stav zemědělského pojištění o 46 mil. Kč⁸ vlivem malé důvěry zemědělců v systém a jejich nejistoty ohledně přidělení státní podpory zemědělského pojištění. Negativně působil i odchod druhého nejvýznamnějšího pojistitele zemědělských rizik - Pojišťovny ČSOB, a. s. - z trhu zemědělského pojištění.

Podpora pojištění byla zavedena nově jako program PGRLF, a. s., v březnu 2004. Zemědělským podnikatelům byla nabídnuta finanční úleva ve výši 30 % z uhrazených nákladů na pojištění plodin a do 15 % nákladů na pojištění hospodářských zvířat pro případ hromadných škod⁹.

V průběhu roku 2004 byl připraven návrh nového systému zemědělského pojištění pro podmínky ČR, který v zájmu snižování zemědělských podnikatelských rizik, zachování konkurenceschopnosti zemědělských podnikatelů a v neposlední řadě v zájmu odbourání nutnosti jednorázových státních plateb v případě významné živelné pohromy bude dobré připravit k realizaci.

Závěrem lze konstatovat, že v roce 2004:

- podnikatelské prostředí po vstupu ČR do EU je náročnější v důsledku narůstající konkurence, ale skýtá prostor pro širší spektrum podnikatelských aktivit v zemědělství;
- velice pozitivně k finanční stabilitě zemědělskému podnikání přispělo vyplacení podpor z českých zdrojů ještě těsně před vstupem do EU;
- zlepšila se úvěrová politika finančních institucí;
- struktura a výše podpor mohou podněcovat zemědělské podniky ke změně podnikatelských záměrů, programů a plánů ve prospěch nezbytné restrukturalizace výroby;
- zvyšuje se prostor pro domácí investice i pro vstup zahraničních investorů do zemědělství;
- rovněž však platí, že české firmy mají jedny z nejvyšších daní ze země EU 10 a dále pak velkou konkurenční nevýhodou českých podnikatelů je vysoké sociální a zdravotní pojištění;
- zdoluhavé administrativní vyřizování vede k nejistotě, prodávám a nestabilitě¹⁰, což má negativní vliv na podnikatelsko - odběratelské vztahy a především na pozitivní komunikaci s úvěrujícími institucemi. Je to jeden z momentů, který mnohdy odrazuje domácí a zahraniční investory.

1.4 Povětrnostní podmínky a jejich dopady na zemědělství

Povětrnostní podmínky v ČR, charakterizované úhrny srážek a průměrnými měsíčními teplotami, byly v období od září 2003 do září 2004 příznivější, na rozdíl od mimořádného a suchem se vyznačujícího období trvajícího především v první polovině roku 2003, a přispěly k dynamickému růstu rostlinné výroby, zejména pak v odvětví produkce obilovin.

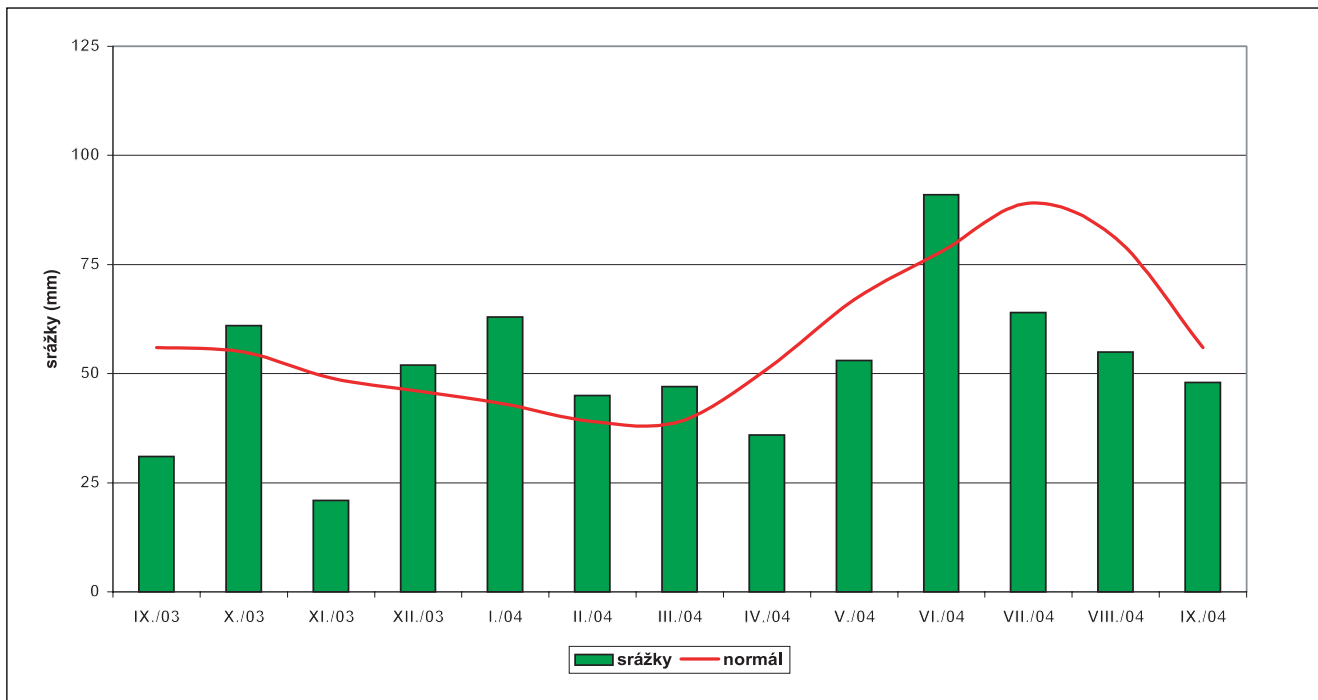
Úhrny srážek v období od září 2003 do září 2004

Srážkově podnormální byly v ČR v daném období měsíce září a listopad 2003, a dále pak měsíce duben, květen a červenec až září 2004. Tyto odchylky nebyly však příliš velké, zvláště když byly ve zbývajících měsících naopak srážkové úhrny nadnormální, zejména v lednu a v červnu 2004 (viz graf 1.4/01).

⁸ Plochy orné půdy kryté pojištěním se meziročně snížily o 7 849 ha.

⁹ V roce 2003 chyběly zdroje na poskytnutí státní podpory zemědělskému pojištění z důvodu předchozího čerpání prostředků z dotačního titulu 8.A a 8.C.

¹⁰ Včetně přijímání legislativních úprav.

Graf T1.4/01 – Měsíční úhrny srážek a dlouhodobý normál v ČR září 2003 – září 2004

Pramen: ČHMÚ

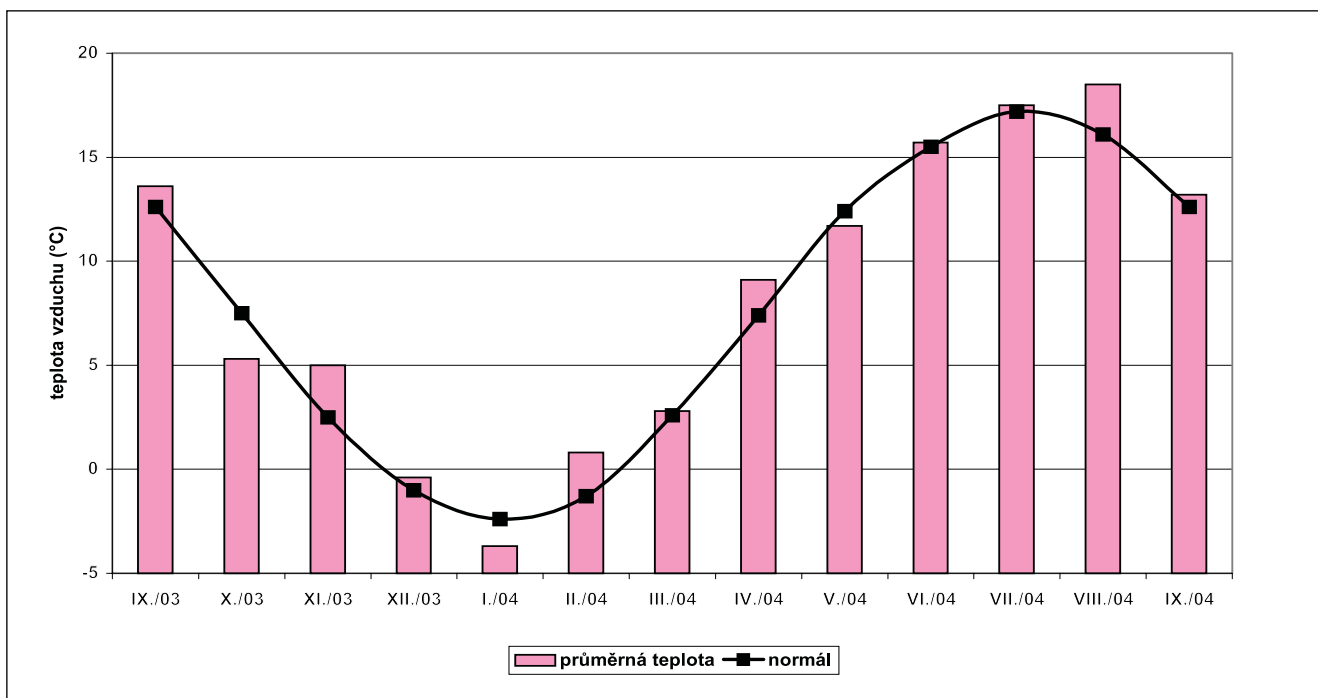
Zpracoval: V. Kopecká (ČHMÚ)

Teploty vzduchu v období od září 2003 do září 2004

Teplotně nadnormální byly v ČR zejména měsíce září, listopad a prosinec 2003, únor až duben a červen až září 2004 (viz graf 1.4/02).

Teplotně podnormální byly naopak měsíce říjen 2003 a leden a květen 2004.

V průběhu vegetačního období v roce 2004 byly průměrné teploty relativně příznivé, což se projevilo ve spojitosti se srážkovými úhrny na vytvoření příznivých podmínek pro růst rostlin.

Graf T1.4/02 – Průměrná měsíční teplota vzduchu a dlouhodobý normál v ČR září 2003 – září 2004

Pramen: ČHMÚ

Zpracoval: V. Kopecká (ČHMÚ)

2 ZEMĚDĚLSTVÍ A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A OCHRANA ZVÍŘAT

2.1 Opatření agrární politiky ve prospěch životního prostředí

V roce 2004 došlo v souvislosti se vstupem ČR do EU ke změně dotační politiky MZe. V oblasti agroenvironmentální politiky lze za stěžejní považovat zavedení nového dotačního titulu přímo souvisejícího s ochranou životního prostředí - tzv. Agroenvironmentální opatření (AEO) - stanoveného v rámci dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova na období 2004 - 2006. Tento programový dokument byl připraven v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1257/99 o podpoře rozvoje venkova, který umožňuje čerpat finanční prostředky z garanční sekce fondu EAGGF.

Pravidla získání dotace v rámci AEO upravuje nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření). Účast na podprogramech AEO je dobrovolná, hospodařící subjekt se na pět let zavazuje vykonávat příslušný management, za což mu po celou dobu náleží předem stanovená roční platba. Pro přiznání těchto podpor je nutno dodržovat Zásady správné zemědělské praxe, které jsou podmínkou také některých dalších plateb (např. LFA).

Agroenvironmentální tituly, které se nestaly součástí SZP a patří mezi priority ČR, zůstaly zachovány v rámci národních podpor. Finanční příspěvky je možné čerpat prostřednictvím Zásad MZe, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 2 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, pro rok 2004.

Novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, stanovující mimo jiné vytvoření soustavy Natura 2000 na území ČR v souladu s právem Evropských společenství, vstoupila v platnost v dubnu 2004. Soustava Natura 2000 se skládá z tzv. ptačích oblastí (do konce roku 2004 bylo vyhlášeno 18 ptačích oblastí z 38 schválených) a evropsky významných lokalit (vláda zařadila 864 lokalit na národní seznam, který bude zaslán na přezkoumání Evropské komisi). Další změnou, kterou přinesla novela zákona, je přiznání nároku na finanční úhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření spojeného s ochranou životního prostředí.

Dne 1. 1. 2004 nabyla účinnosti druhá část nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech, týkající se tzv. akčního plánu. Nařízení vlády tímto ukládá zemědělským subjektům hospodařícím ve zranitelných oblastech dusíkem (ZOD) povinnost dodržovat opatření upravující např. skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření, která jsou zaměřena na ochranu vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů.

Pozitivní dopad na krajinu má zákaz rušení krajinných prvků bránících erozi půdy, který je podmínkou získání jednotné platby na plochu zemědělské půdy.

V roce 2004 byl původní zákon o GMO č. 153/2000 Sb. nahrazen zákonem novým č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a jejich produkty. Cílem je vymezit povinnosti fyzických a právnických osob tak, aby byla zajištěna ochrana zdraví člověka a zvířat, životního prostředí a biologické rozmanitosti. Nový zákon byl harmonizován s právními předpisy EU, neřeší však v dostatečné míře samotné pěstování GM plodin povolených k uvedení do oběhu. Proto MZe připravilo tzv. pravidla koexistence, u nichž se uplatňuje specifický přístup EU - předběžná opatrnost. Základní požadavky, které jsou kladeny na zemědělce pěstující geneticky modifikované plodiny, je povinná evidence ploch a dodržování určitých (tzv. izolačních) vzdáleností mezi poli různého produkčního typu (s GM plodinami, bez GM plodin a ekologickými), kde je pěstována stejná plodina (např. různé odrůdy/hybridy kukuřice).

Důležitým okamžikem bylo spuštění Integrovaného registru znečišťování (IRZ) v průběhu roku 2004. Pokud je zemědělský subjekt uživatelem registrované látky podle přílohy č. 1 nařízení vlády č. 368/2003 Sb., má povinnost vést evidenci ohlašovaných látek podle vyhlášky č. 572/2004 Sb. Dosahuje-li nebo překračuje-li ohlašovací práh byt u jediné látky, vztahuje se na něj ohlašovací povinnost do IRZ. V zemědělské prvovýrobě se ohlašovací povinnost týká zejména velkochovů hospodářských zvířat. Případné emise škodlivých látek (v zemědělství především amoniak, oxid uhličitý a methan) do ovzduší, vody, půdy a přenosy se uvádí za celý podnik dohromady, hodnoty se sčítají ze všech zdrojů (např. haly s drůbeží, stáje, jímky, silážní žlaby, hnojiště). Ohlašovací povinnost za rok 2004 bylo nutno splnit do 15. 2. 2005.

V roce 2004 bylo uzavřeno 16 512 závazků, do AEO vstoupilo celkem 8 388 žadatelů. Bylo zažádáno o celkem 3 208,3 mil. Kč, které byly realizovány na výměře 1 166 tis. ha. Počet žadatelů nelze zaměřovat se součtem schválených závazků, neboť jeden zemědělec může vstoupit do více AEO. V tab. T2.1/01 je uveden přehled přijatých závazků, dotčené výměry a požadovaných podpor podle jednotlivých AEO.

T2.1/01 – Přehled přijatých závazků na jednotlivé AEO za rok 2004

AEO	Závazky (počet)	Výměra (tis. ha)	Podpora (mil. Kč)
Ekologické zemědělství	1 025	231,86	310,9
Ošetřování travních porostů	11 890	723,31	1 909,7
Zatrávňování orné půdy	366	5,76	41,8
Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách	3	0,01	0,1
Mezuplodiny	2 995	198,25	908,0
Trvale podmáčené a rašelinné louky	57	0,18	2,2
Ptačí lokality na travních porostech	133	6,28	32,2
Biopásky	42	0,28	2,9
Osevní postup v ochranných zónách jeskyní	1	0,05	0,00
Celkem	16 512	1 165,98	3 207,8

Pramen: SZIF – Výroční hodnotící zpráva
Zpracoval: Z. Novotná (VÚZE)

Získat dotace v rámci HRDP bylo možno také na zalesnění zemědělské půdy a založení porostu rychle rostoucích dřevin na základě nařízení vlády č. 308/2004 Sb. Celkem podalo žádost 378 zemědělců a byly požadovány dotace ve výši 56 tis. Kč.

Podle nařízení vlády č. 505/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 500/2001 Sb. a nařízení vlády č. 230/2004 Sb., byly v roce 2004 vyplaceny národní dotace na údržbu porostů založených podle tohoto vládního nařízení v kalendářním roce 2003 nebo v předcházejících letech (ÚSES, RRD, mladé lesní porosty). Celkem tato částka představovala 19 mil. Kč. V současné době je nové zalesňování a RRD podporováno prostřednictvím HRDP (viz výše).

Na podopatření 1.1.1 Investice do zemědělského majetku s investičním záměrem c) zlepšení míst pro skladování kejdy a chlévské mrvy (OP Zemědělství) bylo v roce 2004 podáno 72 žádostí. Z toho bylo schváleno 68 projektů s nárokem na finanční prostředky ve výši 114,8 mil. Kč. Finanční částka požadovaná ze strany žadatelů o projekt představuje dalších 154,7 mil. Kč.

Z programu SAPARD na opatření „Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a k uchování krajiny“ bylo za rok 2004 vyplaceno celkem 5,5 mil. Kč (5,8 mil. Kč za rok 2003).

Z národních zdrojů byly podpořeny následující tituly týkající se zemědělství a ochrany životního prostředí: na včelařství bylo v roce 2004 vynaloženo 79,8 mil. Kč, podpora restrukturalizace ovocných sadů činila 17,7 mil. Kč na plochy osázené odrůdami doporučenými Svazem pro integrované systémy pěstování a obhospodařované podle směrnic pro integrované systémy pěstování, na podporu integrovaných systémů pěstování ovoce, zeleniny a hroznů révy vinné bylo vynaloženo 25,8 mil. Kč. Biologická a fyzikální ochrana rostlin jako náhrada chemické ochrany rostlin byla podporována částkou 15,1 mil. Kč (proti 8,8 mil. Kč v roce 2003). Na mimoprodukční funkce rybníků se vynaložilo 68,7 mil. Kč. Hřebčín Kladruby a hřebčince Písek a Tlumačov byly dotovány částkou 65 mil. Kč (v roce 2003 to bylo 60 mil. Kč), výše podpory na národní programy zachování genofondu (mikroorganismy, rostliny, hospodářská zvířata, koordinace programu) činila stejně jako v předchozím roce 60 mil. Kč (z toho bylo jako dotace vyplaceno 34,6 mil. Kč, zbytek byl čerpán prostřednictvím rozpočtových opatření).

Zajištění správné a kontrolní činnosti ekologického zemědělství prostřednictvím pověřené organizace KEZ, o. p. s., bylo v roce 2004 podpořeno částkou 4 mil. Kč. V rámci PGRLF byly čerpány finanční prostředky na aktivity spojené s ochranou životního prostředí ve výši přibližně 2,2 mil. Kč (v roce 2003 to bylo 4,4 mil. Kč, pokles nastal v důsledku ukončení některých programů).

V ochranných pásmech vodních zdrojů poskytly státní podniky Povodí zemědělským a lesním subjektům za omezené užívání pozemků v roce 2004 náhrady ve výši 6,9 mil. Kč (proti 6,7 mil. Kč v roce 2003). Na pozemkové úpravy související s realizací ekologických opatření v krajině bylo vynaloženo 23,3 mil. Kč (65,6 mil. Kč v roce 2003, částka zahrnuje realizaci ekologických a vodohospodářských opatření a protierozní ochranu).

Rezort MŽP se na agroenvironmentální politice podílel prostřednictvím „Programu péče o krajinu“ a „Programu revitalizace říčních systémů“. Celkem bylo přes AOPK ČR čerpáno 54,2 mil. Kč (částka zahrnuje finanční prostředky pro ZVHS ve výši 25 mil. Kč a dále prostředky pro zemědělce, povodí a lesy). V roce 2003 podpora činila 53,9 mil. Kč, z toho 42,7 mil. Kč pro ZVHS. Prostřednictvím SFŽP bylo podnikatelským subjektům v zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech vyplaceno dalších 4,5 mil. Kč (proti 12,7 mil. Kč v roce 2003).

Zavedení nové agroenvironmentální politiky v roce 2004 se odráží na změně struktury agroenvironmentálních opatření a neumožňuje úplné srovnání s daty uváděnými v předchozích Zprávách. Celková vynaložená částka je ve srovnání s rokem 2003 vyšší především v důsledku zavedení nových AEO, která jsou spolufinancována ze zdrojů EU.

2.2 Vliv agrárního sektoru na jednotlivé složky životního prostředí

Zemědělská výroba přímo ovlivňuje všechny složky životního prostředí. V závislosti na způsobu hospodaření mohou zemědělci přinést společnosti významné environmentální služby nebo také způsobit škody na životním prostředí. Za účelem posouzení vlivu zemědělství na využívání krajiny a na složky životního prostředí byl vytvořen systém indikátorů uvedený v tab. T2.2/01. Proti minulým rokům je přehled indikátorů zkrácen ve snaze postihnout zejména dopady hospodaření na krajinu, biodiverzitu, vodní složku a půdu. Další oblasti (např. obnovitelné zdroje energie, welfare zvířat, bezpečnost potravin) jsou součástí příslušných kapitol.

Indikátory jsou podle zaměření rozděleny do třech oblastí. První skupina 1 - 15 se týká zejména způsobu využití krajiny a hospodaření na půdě, indikátory 16 - 29 popisují vstupy do zemědělství a emise, údaje označené čísly 30 - 35 se zabývají monitoringem ekosystémů.

Rozsah ZPF a LPF zůstává dlouhodobě na stejné úrovni. Rozdíly ve výměrách jednotlivých kultur z. p. ve srovnání s rokem 2003 jsou zanedbatelné, největší procentuální změnu zaznamenala výměra vinic (nárůst o 9,2 %). Rozsah zornění a zatravnění podle informací z ČÚZK zůstává na stejné úrovni (v roce 2004 představovalo zornění 71,6 % a zatravnění 22,8 %, v roce 2003 to bylo 71,7 %, respektive 22,7 %). Statistika LPIS ke dni 7. 4. 2005 uvádí zornění 74,7 % a zatravnění 24,2 %. Rozdíl je dán různým charakterem podkladových dat. V LPISu je zahrnuta zejména z. p., na kterou jsou žádány dotace. Uživatelé, kteří dotace nežadají, se registrovat nemusí. ČÚZK využívá katastr nemovitostí.

Z hlediska ochrany přírody jsou v ČR podle zákona č. 114/1992 Sb. vymezovány zvláště chráněná území a chráněné oblasti sítě Natura 2000, která je tvořena ptačími oblastmi a evropsky významnými lokalitami. Jejich vymezení je na sobě plošně nezávislé, tzn. mohou se libovolně překrývat. V roce 2004 byl zaznamenán nárůst celkové výměry chráněných území, a to přibližně o 22 %. Primární příčinou bylo schválení 38 ptačích oblastí vládou ČR. Návrh evropsky významných lokalit byl přijat vládou koncem roku 2004. Ochrana z. p. v těchto oblastech je zpravidla postavena na šetrném zemědělském hospodaření. Podíl ZOD (podle nitrátové směrnice) představuje 36,6 % výměry ČR, tj. 46,3 % z. p. Méně příznivé oblasti (LFA) zaujímají 50,1 % z. p.

Údaje týkající se odvodněných a zavlažovaných ploch se pravidelně nesledují, vycházejí především z evidence melioračních zařízení, které nejsou aktuální a úplné. Např. z výměry privatizovaných závlah (okolo 132 tis. ha v letech 1997 - 1998) není v současné době podstatná část provozuschopná (podle VÚMOP to může být až 50 %). Rozloha území potenciálně

ohroženého erozí a nedostatkem přístupné vláhy je dána především půdně-klimatickými podmínkami konkrétního stanoviště. Jako zasolené plochy jsou označeny půdy se slabým ovlivněním hlubších částí půdních profilů zvýšeným obsahem Na_2SO_4 . Uvedená výměra zamokřených ploch je odhad, který vyplývá ze špatné údržby odvodňovacích systémů.

Podíl ploch s alternativním hospodařením (ekologické zemědělství, integrovaná produkce) v roce 2004 představoval 6,5 % z. p., z toho převážnou část zaujímá ekologické zemědělství. Co se týče používání minimalizačních a půdoochranných technologií přetrvává trend minulých let - odhaduje se, že stále dochází k mírnému nárůstu takto obhospodařovaných ploch.

Ve srovnání s rokem 2003 došlo v roce 2004 k podstatnému zvýšení spotřeby živin v minerálních hnojivech - 99,4 kg č. ž./ha z. p. proti 79,6 kg č. ž./ha z. p. (příl. tab. 2.2/01). Na tomto zvýšení se podílela v absolutních hodnotách nejvíce zejména spotřeba dusíkatých hnojiv, nejvyšší procentuální nárůst byl zaznamenán u spotřeby K_2O (zvýšení spotřeby o 35,6 %). Naopak spotřeba vápenatých hmot nadále klesá, ve srovnání s rokem 2003 o 17,5 %. Lze předpokládat další pokles v souvislosti s ukončením dotačního titulu na podporu vápnění. Vzhledem k dlouhodobému výpadku v používání vápenných hmot roste podíl zemědělských půd se zvýšenou aciditou. Spotřeba účinných látek POR na 1 ha se mírně snížila, z celkem aplikovaných POR představovala spotřeba mykobakteriálních přípravků 0,1 %. Největší podíl biologické ochrany tvořila ochrana kukuřice proti zavíječi.

Podíl havarijního znečištění vod zemědělského původu vykazuje sestupnou tendenci z 5,1 % v roce 2003 na 4,2 % z celkového počtu havárií v roce 2004. Spotřeba energie v zemědělství (26 mil. GJ) je srovnatelná s předchozím rokem, údaj je odhad vycházející z trendu minulých let. Informace o spotřebě motorové nafty podrobněji viz kap. 4.4.

V roce 2004 bylo vydáno 51 integrovaných povolení pro velkochovy prasat a drůbeže (4 povolení v roce 2003), celkem bylo podáno 35 žádostí v roce 2004 a 45 žádostí v roce 2003. IRZ funguje teprve první rok, předpokládá se, že ne všechny provozy stihly splnit ohlašovací povinnost ve stanoveném termínu, proto se očekávají další registrace. První oficiální data budou k dispozici v září 2005. Podle odhadu VÚZT emise amoniaku ze zemědělské činnosti za rok 2004 činí 75,1 kt. Údaj byl stanoven na základě stavu hospodářských zvířat a korekce zahrnující předpoklad používání BAT-technologií.

Monitoring agrárních ekosystémů v gesci MZe poskytuje srovnatelné údaje s předešlým rokem. Nejčastějšími kontaminanty ekosystémů jsou persistentní organochlorované pesticidy (zejména DDT a jeho metabolity), dále některé rizikové prvky (Hg, Pb, Zn, As, Cd). Výsledky monitoringu kvality povrchových vod podle dusičnanové směrnice nejsou srovnatelné s předchozím rokem, neboť došlo ke změně metodiky.

Kontrolu zemědělského hospodaření s důrazem na odkrývání rizik možného zvyšování koncentrace dusičnanů ve vodách provádí ÚKZÚZ a ČIŽP. V roce 2004 bylo při kontrolách 50 zemědělských podniků prověřeno celkem 66 098,6 ha zemědělské půdy, která je zařazena do zranitelných oblastí. Všechny kontrolované subjekty (s výjimkou jednoho) provozovaly živočišnou výrobu. Ve 13 případech byla zjištěna porušení NV č. 103/2003 Sb., která byla nebo budou řešena ve správním řízení formou uložení nápravných opatření k odstranění závad nebo uložení pokuty. Nejvýznamnějším rizikem je zejména technický stav zařízení pro skladování tekutých hnojiv. Další méně závažné nedostatky (25 případů) byly odstraněny v průběhu kontroly nebo před zahájením správního řízení. Při kontrolách ze strany ÚKZÚZ byly využívány informace z již provedených kontrol ČIŽP.

T2.2/01 – Indikátory pro posouzení vlivu zemědělství na životní prostředí

Číslo	Název indikátoru (jednotka), zdroj dat	Stav indikátoru v roce 2004
1	Výměra ČR z toho ZPF, ČÚZK. LPF (ha, %),	Výměra ČR: 7 886,8 tis. ha. ZPF: 4 264,6 tis. ha, 54,1 % celkové rozlohy ČR, LPF: 2 645,7 tis. ha, 33,5 % celkové rozlohy ČR.
2	Zornění a zatravnění (%), ČÚZK.	Zornění: 71,6 % (3 054,7 tis. ha o. p.). Zatravnění: 22,8 % (971,7 tis. ha TTP).
3	Podíl trvalých kultur na ZPF (%), ČÚZK.	5,6 % z. p. (238,2 tis. ha chmelnic, vinic, zahrad, ovocných sadů).
4	Podíl ZCHÚ na rozloze ČR (ha, %), MŽP.	Přibližně 1 199,3 tis. ha, 15,2 % rozlohy ČR (velkoplošná ZCHÚ a maloplošná ZCHÚ mimo NP a CHKO).
5	Podíl soustavy Natura 2000 na rozloze ČR (ha, %), MŽP, MZe.	Schválené ptačí oblasti: 693,6 tis. ha (8,8 % rozlohy ČR), z toho 111,8 tis. ha z. p. Navrhované evropsky významné lokality: 724,4 tis. ha (9,2 % celkové rozlohy ČR), z toho 92,7 tis. ha z. p.
6	Celkový podíl chráněných oblastí . (ZCHÚ a Natura 2000) na rozloze ČR (ha, %), MŽP	1 461,4 tis. ha, tj. 18,5 % rozlohy ČR (jen schválená území ke konci roku 2004).
7	Podíl ZOD na rozloze ČR (ha, %), MZe.	2 886,2 tis. ha (36,6 % rozlohy ČR), z toho 1 972,5 tis. ha z. p. Vymezeno hranicemi katastrálních území.
8	Podíl LFA (ha, %), MZe.	LFA tvoří 2 139 tis. ha z. p., tj. 50,1 % z. p.
9	Výměra odvodněných a zavlažovaných ploch (ha, %), VÚMOP.	Přibližně 1 084 tis. ha odvodněných ploch (25,4 % z. p.). Závlahy vybudovány na přibližně 155 tis. ha (3,6 % z. p.), avšak v současné době není podstatná část provozuschopná.
10	Výměra území potenciálně ohroženého půdní erozí (ha, %), VÚMOP.	Potenciálně ohroženo vodní erozí: 1 797 tis. ha (42,1 % z. p.). Potenciálně ohroženo větrnou erozí: 320 tis. ha (7,5 % z. p.).

Číslo	Název indikátoru (jednotka), zdroj dat	Stav indikátoru v roce 2004
11	Výměra území potenciálně ohroženého nedostatkem přístupné vláhy (ha, %), VÚMOP.	Přibližně 45 tis. ha (1,1 % z. p.).
12	Výměra území potenciálně ovlivněného zasolením a podmačením (ha, %), VÚMOP.	Slabě zasoleno: asi 660 ha (0,015 % z. p.). Podmačeno: odhaduje se 90 tis. ha (2,1 % z. p.).
13	Podíl ploch, na kterých se pěstují geneticky modifikované plodiny (ha), MŽP.	GM-plodiny schválené pro uvádění do životního prostředí: přibližně 3 ha. GM-plodiny schválené pro uvádění do oběhu: odhaduje se 19 ha.
14	Podíl ploch s alternativním způsobem hospodaření (ha, %), MZe.	EZ: 263 299 ha (6,2 % z. p.) včetně ploch v konverzi. IP: 13 590 ha z. p. (0,3 % z. p.), údaj zahrnuje členy Svazu pro integrované systémy pěstování ovoce a Svazu integrované produkce hroznů a vína ¹¹ .
15	Změny technologie zpracování půdy, VÚRV.	Odhaduje se, že minimalizační a půdoochranné technologie se používají asi na 30 % o. p. Z literárních údajů je patrné, že nejpříznivější výsledky s použitím půdoochranných technologií jsou dosahovány na lehčích půdách.
16	Spotřeba statkových hnojiv (kg č. ž./ha z. p.), MZe.	N: 20,5 kg č. ž./ha z. p., P ₂ O ₅ : 13,4 kg č. ž./ha z. p., K ₂ O: 21,3 kg č. ž./ha z. p.
17	Spotřeba minerálních hnojiv (kg č. ž./ha z. p.), MZe.	N: 75,8 kg č. ž./ha z. p., P ₂ O ₅ : 13,7 kg č. ž./ha z. p., K ₂ O: 9,9 kg č. ž./ha z. p.
18	Spotřeba vápenatých hmot (tis. t), MZe.	141 tis. t vápenatých hmot.
19	Spotřeba kalů z ČOV na z. p. (t), MZe.	Odhad: 1 tis. t, což představuje asi 1 % z celkové produkce kalů z ČOV.
20	Spotřeba přípravků na ochranu rostlin (kg, l účinných látek/ha z. p.), SRS.	Celkem 9 062,2 tis. kg, l POR, tj. 1,0 kg, l účinných látek POR/ha z. p.
21	Spotřeba POR na bázi mikroorganismů (kg, l), SRS.	Celkem 9,1 tis. kg, l.
22	Biologická ochrana rostlin, SRS.	Ošetřeno přibližně 5,7 tis. ha kulturních plodin (z toho 124 ha kulturních plodin ve sklenících a fóliovnících).
23	Havarijní znečištění vod zem. původu (%), ČIŽP.	4,2 % z celkového počtu havárií evidovaných na ČIŽP.
24	Spotřeba energie v zemědělství (GJ), VÚZT.	Odhaduje se 26 mil. GJ.
25	Odhad spotřeby PHM v zemědělství (mil. l), VÚZT.	Přibližně 526,5 mil. l motorové nafty.
26	Stavy hospodářských zvířat (ks), ČSÚ.	Skot: 1 428 tis. ks, prasata: 3 127 tis. ks, ovce a kozy: 128 tis. ks. Data jsou uváděna k 1. 4. 2004.
27	IPPC, MŽP.	V roce 2004 bylo vystaveno 51 rozhodnutí o vydání integrovaného povolení pro velkochovy prasat a drůbeže (v roce 2003 byla vystavena 4 rozhodnutí).
28	Integrovaný registr znečišťování, MŽP.	Oficiální data o emisích z IRZ zatím nejsou k dispozici.
29	Emise amoniaku ze zem. činnosti (kt), VÚZT.	Odhad: 75,1 kt amoniaku (započten efekt BAT-technologií).
30	Monitoring cizorodých látek v agrárním ekosystému, MZe.	Sledování zemědělských půd na ÚKZÚZ: obsah PCB a PAH stabilní, sledování persistentních organochlorových pesticidů - k překročení limitních hodnot docházelo nejčastěji u obsahů DDT a jeho metabolitů. Obsah rizikových prvků: přibližně 5 % z. p. překračuje povolený limit. Kontrola kalů ČOV: nejvíce vzorků s nadlimitním obsahem zjištěno u rtuti.
31	Monitoring cizorodých látek v lesním ekosystému, MZe.	Vzorky hub vykazovaly zvýšený obsah kadmia (46,9 %), rtuti (6,3 %), byla nalezena také rezidua organochlorovaných pesticidů (hlavně DDT), obsahy PCB a PAH nedosahují limitů daných vyhláškou.
32	Monitoring cizorodých látek ve vodním ekosystému, MZe.	Sledování ZVHS: monitoring drobných vodních toků zaznamenal výskyt vyšších koncentrací těžkých kovů (zejména Pb, Zn, As, Cd, Hg). Monitoring malých vodních nádrží jako nejproblematictější parametry indikoval Hg, Zn, As.

¹¹ Pro rok 2003 platí opravený údaj IP: 7 724 ha z. p. (ovoce a vinná réva).

Číslo	Název indikátoru (jednotka), zdroj dat	Stav indikátoru v roce 2004
33	Monitoring znečištění podzemních vod - mělké vrty (% vzorků nevyhovujících státní normě ČSN 75 7111 Pitná voda), ČHMÚ.	Dusičnany - 19,2 %, amonné ionty - 21,6 %, CHSK _{Mn} - 19,5 %, nepolární extrahovatelné látky - 2,7 %.
34	Monitoring kvality povrchových vod podle nitrátové směrnice (% vzorků překračujících limitní hodnoty), ZVHS.	Zranitelné oblasti: celkem 23,6 % vzorků překročilo limit 50 mg NO ₃ ⁻ /l, 56 % vzorků překročilo limit 25 mg NO ₃ ⁻ /l. Mimo zranitelné oblasti: 10,3 % vzorků překročilo limit 50 mg NO ₃ ⁻ /l, celkem 15,3 % vzorků překročilo hranici 25 mg NO ₃ ⁻ /l.
35	Kontrola zemědělského hospodaření s ohledem na NV 130/2003 Sb., ÚKZÚZ.	Kontrolováno bylo 50 podniků v ZOD (66 098,6 ha, což představuje 3,4 % z. p. v ZOD). Ve 13 případech (26 %) byly zjištěny závažné nedostatky.

2.3 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství (EZ) je nedílnou součástí agrární politiky MZe. Jde o perspektivní způsob hospodaření, který vytváří nový trh s produkty ekologického zemědělství včetně nových pracovních příležitostí, přispívá k rozvoji a údržbě venkovské krajiny, k ochraně všech složek životního prostředí a přibližuje se tak pojetí trvale udržitelného způsobu hospodaření. Rozvoj ekologického zemědělství nabízí šanci pro uplatnění českých biopotravin na trzích země EU, kde je po biopotravinách ze strany spotřebitelů stále větší poptávka.

V současné době fungují v ČR dva svazy ekologických zemědělců, svaz PRO-BIO se sídlem v Šumperku, který sdružuje většinu ekologických zemědělců. a sdružení Libera.

Struktura půdního fondu v EZ je charakterizována velkou převahou trvalých travních porostů nad ornou půdou (235,4 tis. ha TTP, tj. 89,4 % celkové výměry EZ proti 19,7 tis. ha o. p., tj. 7,5 %). Ostatní plochy zaujímaly 7,1 tis. ha (2,7 % celkové výměry), trvalé kultury 1,2 tis. ha (0,4 %). Největší procentuální nárůst zaznamenaly v roce 2004 ostatní plochy - o více než 150 %. Celkově vzrostla plocha ekologicky obhospodařované půdy o 3,3 %.

Ke dni 31. 12. 2004 bylo do systému ekologického zemědělství zařazeno celkem 1 155 podnikatelských subjektů. Z toho největší část tvořili ekologičtí zemědělci (836 subjektů), dále osoby uvádějící bioprodukty a biopotraviny do oběhu (193), výrobci biopotravin včetně vlastní distribuční činnosti (116) a 10 výrobců vstupů do EZ. Údaj přesně nevyhovuje o skutečném počtu podnikatelských subjektů, neboť jeden subjekt může být registrován ve více kategoriích.

Od roku 2004 jsou podmiňky státní podpory pro ekologické zemědělství upraveny v programovém dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova na období 2004 - 2006. Dotační program pro ekologické zemědělství je jedním z AEO a navazuje tak na státní podporu ekologického zemědělství v období před vstupem do EU.

Výše dotace na ekologické zemědělství je rozdílná v závislosti na pěstované kultuře, pro rok 2004 byla následující:

- 3 520 Kč/ha na hospodaření na orné půdě, s výjimkou pěstování zeleniny nebo speciálních bylin;
- 1 100 Kč/ha na hospodaření na travních porostech;
- 12 235 Kč/ha na pěstování vinic, ovocných sadů nebo chmelnic;
- 11 050 Kč/ha na pěstování zeleniny nebo speciálních bylin na orné půdě.

Finanční podpora je v plné výši poskytována také v období přechodu farmy na EZ, tzv. období konverze. Celkem bylo v roce 2004 podáno přes 700 žádostí o podporu EZ na plochu více než 218 tis. ha. Požadováno bylo přes 294 mil. Kč. Kontrolou a certifikací produkce je pověřena organizace KEZ, o. p. s. V roce 2004 MZe hradilo kromě výše uvedených dotací také zajištění správního řízení a informačního servisu prostřednictvím kontrolní organizace KEZ, o. p. s. ve výši 4 mil. Kč. Ke konci roku došlo k převodu vlastnictví bio-značky z KEZ, o. p. s. na stát, což do budoucna umožňuje státní propagaci bio-značky.

Vstupem do EU začalo v ČR od 1. 5. 2004 přímo platit nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, kterým jsou upravena pravidla pro EZ v členských zemích. Vzhledem k tomu, že se zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, v podstatě shoduje s tímto nařízením, nepředstavoval samotný vstup do EU pro české ekologické zemědělství výraznější problém. Nicméně v roce 2004 musely být zahájeny práce na novele tohoto zákona.

Ačkoliv je EZ v ČR v současné době na vysoké úrovni, nejsou všechny jeho oblasti rozvinuty dostatečně. To se týká např. trhu s produkty EZ, sortiment biopotravin je zatím omezený, spotřebitelská veřejnost nemá dostatek informací o biopotravinách a ekologickém zemědělství obecně, ukázalo se, že je žádoucí podpořit také rozvoj výzkumu a vzdělávání v ekologickém zemědělství. Proto přistoupilo MZe ke zpracování dokumentu Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 (Akční plán). Na přípravě Akčního plánu se podíleli experti z řad ministerstev zemědělství a životního prostředí, zástupci svazů ekologických zemědělců, kontrolní organizace, výzkumu a vzdělávání, a také samotní ekozemědělci, výrobci a obchodníci s biopotravinami. Usnesením vlády č. 236 ze dne 17. března 2004 byl Akční plán přijat a vláda uložila MZe vytvořit mezirezortní pracovní skupinu pro realizaci cílů Akčního plánu. Pracovní skupina již zahájila svoji činnost prostřednictvím zástupců MŽP, MPO, ministerstev zdravotnictví, školství a prostřednictvím zástupců všech krajů. Na realizaci se podílí rovněž expertní tým, který vytvořil pracovní verzi tohoto dokumentu. Pro tento účel byly v průběhu roku 2004 stanoveny pracovní skupiny, které již zahájily svou činnost a které jsou tématicky zaměřené na řešení problematiky welfare, propagace, marketingu, výzkumu, vzdělávání a poradenství, nebo vztahu ekologického zemědělství a životního prostředí.

Ve dnech 30. 6. - 2. 7. 2004 se za finančního přispění MZe a Rakouského ministerstva životního prostředí a zemědělství uskutečnila 4. Evropská letní akademie ekologického zemědělství. Hlavními tématy konference bylo

ekologické zemědělství versus správná zemědělská praxe a ochrana životního prostředí a podnikání v ekologickém zemědělství. Dalším tématem bylo pěstování geneticky modifikovaných organismů (GMO) a také koexistence ekologického zemědělství se zemědělstvím používajícím GMO.

V souvislosti se vstupem ČR do EU skončila od 1. 5. 2004 povinnost při vývozu do členských států EU podávat žádost o vydání vývozního osvědčení, a to z důvodu volného pohybu zboží v rámci států EU. Do zemí, které nejsou členskými státy EU, povinnost žádat o vydání vývozního osvědčení trvá.

Od 1. 1. 2004 do 30. 4. 2004 bylo vystaveno celkem 221 osvědčení pro vývoz bioproduktů a biopotravin, od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2004 bylo vystaveno pouze 9 vývozních osvědčení. Objektívni porovnání s minulými roky tedy nelze provést. Z období do 30. 4. 2004 lze konstatovat, že se nejvíce zboží vyváželo opět do Rakouska, celkem 62 % veškeré vyvezené produkce. Dále pak následuje Německo s 24 % a Holandsko s 10 % vyváženého množství. Nově se ve větším rozsahu začalo zboží vyvážet do Itálie. Veškeré skutečně vyvezené bioproduktů mimo EU po 1. 5. 2004 byly orientovány do Švýcarska.

V případě dovozu platí obdobná situace jako u vývozu. Mezi státy EU platí volný pohyb zboží, proto celkové objemy dovozu nejsou k dispozici. V roce 2004 vystavilo MZe 18 dovozních zmocnění ze 6 zemí mimo EU: z Japonska (7), Číny (4), Paraguaye (3), Turecka (2) a po jednom dovozu z Kanady a ostrova Mauritius.

2.4 Obnovitelné suroviny

Vyšší využití obnovitelných surovin je předpokladem pro udržitelný rozvoj (dále UR). Podle zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, je základním cílem UR uspokojování potřeb současné generace, aniž by se tak stalo na úkor potřeb příštích generací. Limity udržitelného rozvoje platí především pro způsoby využívání krajiny a ekosystémů. Z hlediska ekologické stability integrované ochrany životního prostředí a uchování biodiverzity narůstá význam lesních ekosystémů plnicích funkce krajiny, vodohospodářské, půdoochranné, klimatické a rekreační. Ze stejných důvodů roste význam lesního hospodářství. Naplnění cílů UR povede k novým příležitostem v národním hospodářství, což zahájí novou vlnu inovací a investic, která by vedla v konečných důsledcích k růstu zaměstnanosti ve venkovském prostoru.

Politika udržitelné dopravy se musí vyrovnat s narůstajícími objemy dopravy a se stále větším zahlcením, hlukem a znečištěním, a podporovat využívání vůči životnímu prostředí šetrných způsobů dopravy a plně započítávání sociálních a environmentálních nákladů. Rezort zemědělství významně napomáhá UR v dopravě pokračováním Oleoprogramu a přípravou programu Bioetanol (viz kap. 5.4).

Vztah mezi hospodářským růstem, spotřebováváním přírodních zdrojů a produkcí odpadů je nevyrovnaný. SZP musí mít mimo jiné za cíl přispívat k udržitelnému rozvoji větším důrazem na podporu zdravých, vysoce kvalitních produktů, na environmentálně udržitelné metody produkce, včetně produkce organické, na obnovitelné suroviny a na ochranu biodiverzity.

Alternativní zdroje surovin

Nespočetné množství výrobků a materiálů, které používáme a jež mají zásadní vliv na kvalitu našeho života, se vyrábí z fosilních zdrojů, nejčastěji z ropy. Pro každý účel přitom příroda poskytuje produkty, z nichž lze pomocí vhodné technologie materiály se stejnými vlastnostmi vyrobit. Stavební materiály z nepálené hlíny a slámy, nábytek a podlahy ze dřeva, textilie z rostlinných vláken a ovčí vlny, čisticí prostředky na bázi lehce odbouratelných tenzidů vyrobených z rostlin či živočišných tuků, přírodní barvy a nátěry či obalové materiály mají stále malý podíl v produkci průmyslu. Dnes jsou navíc známy i alternativy pro další petrochemické produkty jako jsou plastové fólie, izolační materiály, které lze nahradit materiály ze škrobu, cukrů, celulózy a rostlinných olejů. Uvedené výrobky mají plnohodnotné materiálové vlastnosti a jsou dobře biologicky odbouratelné, což lze zejména ocenit při jejich likvidaci. Zmíněné výrobky tedy představují možnost trvale udržitelného hospodaření v uzavřených cyklech.

Hlavní tři směry využití obnovitelných surovin v ČR jsou orientovány na využití škrobu, zpracování řepky na řepkový olej a zpracování surovin na stavební hmoty. Škrob se využívá pro biologicky odbouratelné jednorázové výrobky a obaly v potravinářství a gastronomii, pěněné výplně balení, lisované obalové formy, lepidla, modelovací hmoty atd. Skutečným přínosem proti nadbytečnému užití plastových obalů jsou biodegradabilní škrobové alternativy. Obilní sláma je využívána především jako obnovitelný zdroj energie, na stavební materiál, tepelné izolace a v živočišné výrobě. V roce 2004 se obilní sláma používala k vytápění a k lisování desek Stramit používaných ve stavebnictví.

V operačních programech najdeme cíleně obnovitelné suroviny v OPPP v podopatření 2.2.4 s názvem: Zavádění technologií zvyšujících konkurenceschopnost podniků na trhu, technologií využívajících obnovitelné surovinové zdroje a technologií a výrobních postupů šetrných k životnímu prostředí. Cílem programu je podpořit rozvoj oborů zpracovatelského průmyslu, způsobilých využívat obnovitelné suroviny z domácí produkce, zvyšovat jejich podíl ve spotřebě a jejich zhodnocení ve výrobcích při současném růstu produktivity práce.

2.5 Ochrana zvířat

Ochrana zvířat proti týrání je oblastí, která má své etické aspekty i speciální odbornou náplň a nachází podporu v platných národních předpisech. V této dříve opomíjené oblasti v souladu se zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, jsou hlavními orgány ochrany zvířat MZe, ÚKOZ a SVS ČR.

Činnost ÚKOZ, její složení, hlavní úkoly apod. jsou detailně rozvedeny v Informačním bulletinu SVS ČR č. 4/2005 „Program ochrany zvířat – situace v roce 2004“.

ÚKOZ není orgánem výkonným, proto školí inspektory – pracovníky KVS, kteří nad ochranou zvířat vykonávají dozor.

Účelem zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, který byl v roce 2004 novelizován zákonem č. 77/2004 Sb., je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem. Novela (s výjimkou § 8k) nabyla účinnosti 1. 3. 2004. Následně byly předloženy a vydány vyhlášky: č. 192/2004 Sb.,

o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu, č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě, č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat, č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat a č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování. V době vstupu ČR do ES bylo konstatováno, že předpisy na ochranu zvířat a péči o jejich pohodu jsou harmonizovány s předpisy Společenství. K 1. 5. 2004 bylo nezbytné nejen připravit předpisy, ale realizovat i opatření v praxi.

Zanedlouho po výše zmíněné novelizaci začala příprava dalších novelizací tohoto zákona. První návrh byl předložen v listopadu 2004 k projednání vládě ČR. Druhý návrh se dostal v prosinci 2004 do stadia mezirezortního připomínkového řízení.

V roce 2004 rovněž začaly práce na nových vyhláškách k zákonu na ochranu zvířat (vyhláška, kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat v zájmových chovech a vyhláška o ochraně drezurovaných volně žijících zvířat při chovu a drezuře) a na změně některých stávajících vyhlášek.

Výsledky kontrol péče o zvířata za rok 2004

V roce 2004 kontrolovalo 522 inspektorů KVS při 11 839 dozorových akcích celkem 34 556 554 zvířat. Nevyhovující péče byla zjištěna v 762 případech (týkala se 940 823 zvířat) a byly podány podněty k 285 správním řízením. V chovech hospodářských zvířat bylo v roce 2004 evidováno 7 906 kontrol. Nedostatky byly zjištěny ve 426 případech (postihovaly činnost s 931 986 zvířaty). Podnětů ke správnímu řízení bylo podáno 101. V zájmových chovech bylo provedeno 3 139 kontrol, nevyhovující péče byla přitom zjištěna při 310 kontrolách, správní řízení bylo zahájeno ve 166 případech. Problematika volně žijících zvířat byla kontrolována při 135 kontrolách. Správní řízení proběhlo v 5 případech. V zařízeních s chovem laboratorních zvířat bylo provedeno 149 kontrol týkajících se 116 421 zvířat. V ČR bylo v roce 2004 k pokusům celkem využito 335 788 zvířat (83 792 laboratorních myší, 36 687 laboratorních potkanů, 6 458 morčat, 5 583 laboratorních králíků, kroužkováno bylo cca 124 tis. ptáků atd.)

Podle údajů MSp bylo v roce 2004 pro týrání zvířat (§ 203 trestního zákona) stíháno 39, obžalováno 32, ve zkráceném přípravném řízení 12, navrženo k potrestání 12 a odsouzeno 31 osob.

Výsledky výzkumu byly prezentovány na již tradiční 11. mezinárodní konferenci „Ochrana zvířat a welfare“ v Brně a na 19. vědecké konferenci s mezinárodní účastí „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat“, také v Brně. Pro inspektory KVS byl uspořádán postgraduální kurz o předpisech ES, školení inspektorů KVS k „Metodice MZe ke kontrole minimálních standardů v chovech nosnic“. Na VFU proběhly další kurzy k získání kvalifikace pro inspektory ochrany zvířat (podle § 26 zákona na ochranu zvířat). Na 6 školících pracovištích proběhly kurzy pro dopravce zvířat. Po jejich absolvování získalo 1 357 osob příslušnou kvalifikaci a následně SVS ČR registrovala 306 dopravců. Na VFU a na ČZU proběhly kurzy k získání kvalifikace ke kontrole a řízení pokusů na zvířatech (podle § 17 zákona na ochranu zvířat). Ve Východočeské zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem uspořádala ÚKOZ seminář „Lidé a zvířata“ zaměřený k problematice CITES¹². Proběhlo 9 seminářů podle programu SAPARD pro chovatele, podle stejného programu proběhlo školení pro pracovníky správních úřadů. Dále probíhala odborná příprava pracovníků zařízení obcí a členů zájmových organizací k získání kvalifikace pro zabezpečení odchytu toulavých zvířat a péče o ně. ÚKOZ ve spolupráci s ÚZPI vydala videopořad „Chovatelské praktiky a zacházení s prasaty“, dále vydala „Doporučení ÚKOZ - Podmínky chovu plazů v zajetí“ a na webových stránkách zveřejnila „Doporučení ÚKOZ k regulaci populací toulavých koček“ a „Doporučení ÚKOZ k přepravě laboratorních zvířat“.

Zástupci ČR se zúčastnili 46. zasedání Stálého výboru Rady Evropy pro ochranu hospodářských zvířat a mnohostranných konzultací Rady Evropy pro ochranu pokusných zvířat. Na začátku roku probíhaly poslední předvstupní konzultace s orgány ES, zástupci SVS ČR se zúčastnili semináře TAIX¹³ k ochraně zvířat.

3 MALOOBCHOD A SPOTŘEBA POTRAVIN

3.1 Bezpečnost a kvalita potravin

Hlavní prioritou kontrolní činnosti, stejně jako v minulých letech, byla kontrola bezpečnosti potravin a krmiv. Kontrolní orgány se zabývaly kontrolou jejich zdravotní nezávadnosti, dodržováním požadavků na jejich jakost, správným označováním a tzv. „falšováním“ potravin a kontrolou dodržování ostatních závazných požadavků, které jsou stanoveny příslušnými právními předpisy.

I v roce 2004 byla činnost v oblasti legislativy velmi rozsáhlá a významná. Bylo dosaženo plného souladu s evropským potravinovým právem a vývoj legislativy na komunitární úrovni pokračuje i nadále. Novelizován byl zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o potravinách“) a také zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SZPI“), a dále byl přijat nový zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o vino-hradnictví a vinařství“). Legislativním procesem prošla řada prováděcích předpisů, a to k zákonu o potravinách a k zákonu o ochraně veřejného zdraví.

Přehled legislativních opatření je uveden v kap. P1, přičemž nutno zdůraznit, že orgány EU je kladen nadále velký důraz na zabránění vzniku právních bariér v oblasti neharmonizované sféry.

¹² Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin).

¹³ Technical Assistance Information Exchange Office (Kancelář pro technickou pomoc a výměnu).

o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu, č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě, č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat, č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat a č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování. V době vstupu ČR do ES bylo konstatováno, že předpisy na ochranu zvířat a péči o jejich pohodu jsou harmonizovány s předpisy Společenství. K 1. 5. 2004 bylo nezbytné nejen připravit předpisy, ale realizovat i opatření v praxi.

Zanedlouho po výše zmíněné novelizaci začala příprava dalších novelizací tohoto zákona. První návrh byl předložen v listopadu 2004 k projednání vládě ČR. Druhý návrh se dostal v prosinci 2004 do stadia mezirezortního připomínkového řízení.

V roce 2004 rovněž začaly práce na nových vyhláškách k zákonu na ochranu zvířat (vyhláška, kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat v zájmových chovech a vyhláška o ochraně drezurovaných volně žijících zvířat při chovu a drezuře) a na změně některých stávajících vyhlášek.

Výsledky kontrol péče o zvířata za rok 2004

V roce 2004 kontrolovalo 522 inspektorů KVS při 11 839 dozorových akcích celkem 34 556 554 zvířat. Nevyhovující péče byla zjištěna v 762 případech (týkala se 940 823 zvířat) a byly podány podněty k 285 správním řízením. V chovech hospodářských zvířat bylo v roce 2004 evidováno 7 906 kontrol. Nedostatky byly zjištěny ve 426 případech (postihovaly činnost s 931 986 zvířaty). Podnětů ke správnímu řízení bylo podáno 101. V zájmových chovech bylo provedeno 3 139 kontrol, nevyhovující péče byla přitom zjištěna při 310 kontrolách, správní řízení bylo zahájeno ve 166 případech. Problematika volně žijících zvířat byla kontrolována při 135 kontrolách. Správní řízení proběhlo v 5 případech. V zařízeních s chovem laboratorních zvířat bylo provedeno 149 kontrol týkajících se 116 421 zvířat. V ČR bylo v roce 2004 k pokusům celkem využito 335 788 zvířat (83 792 laboratorních myší, 36 687 laboratorních potkanů, 6 458 morčat, 5 583 laboratorních králíků, kroužkováno bylo cca 124 tis. ptáků atd.)

Podle údajů MSp bylo v roce 2004 pro týrání zvířat (§ 203 trestního zákona) stíháno 39, obžalováno 32, ve zkráceném přípravném řízení 12, navrženo k potrestání 12 a odsouzeno 31 osob.

Výsledky výzkumu byly prezentovány na již tradiční 11. mezinárodní konferenci „Ochrana zvířat a welfare“ v Brně a na 19. vědecké konferenci s mezinárodní účastí „Aktuální otázky bioklimatologie zvířat“, také v Brně. Pro inspektory KVS byl uspořádán postgraduální kurz o předpisech ES, školení inspektorů KVS k „Metodice MZe ke kontrole minimálních standardů v chovech nosnic“. Na VFU proběhly další kurzy k získání kvalifikace pro inspektory ochrany zvířat (podle § 26 zákona na ochranu zvířat). Na 6 školících pracovištích proběhly kurzy pro dopravce zvířat. Po jejich absolvování získalo 1 357 osob příslušnou kvalifikaci a následně SVS ČR registrovala 306 dopravců. Na VFU a na ČZU proběhly kurzy k získání kvalifikace ke kontrole a řízení pokusů na zvířatech (podle § 17 zákona na ochranu zvířat). Ve Východočeské zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem uspořádala ÚKOZ seminář „Lidé a zvířata“ zaměřený k problematice CITES¹². Proběhlo 9 seminářů podle programu SAPARD pro chovatele, podle stejného programu proběhlo školení pro pracovníky správních úřadů. Dále probíhala odborná příprava pracovníků zařízení obcí a členů zájmových organizací k získání kvalifikace pro zabezpečení odchytu toulavých zvířat a péče o ně. ÚKOZ ve spolupráci s ÚZPI vydala videopořad „Chovatelské praktiky a zacházení s prasaty“, dále vydala „Doporučení ÚKOZ - Podmínky chovu plazů v zajetí“ a na webových stránkách zveřejnila „Doporučení ÚKOZ k regulaci populací toulavých koček“ a „Doporučení ÚKOZ k přepravě laboratorních zvířat“.

Zástupci ČR se zúčastnili 46. zasedání Stálého výboru Rady Evropy pro ochranu hospodářských zvířat a mnohostranných konzultací Rady Evropy pro ochranu pokusných zvířat. Na začátku roku probíhaly poslední předvstupní konzultace s orgány ES, zástupci SVS ČR se zúčastnili semináře TAIX¹³ k ochraně zvířat.

3 MALOOBCHOD A SPOTŘEBA POTRAVIN

3.1 Bezpečnost a kvalita potravin

Hlavní prioritou kontrolní činnosti, stejně jako v minulých letech, byla kontrola bezpečnosti potravin a krmiv. Kontrolní orgány se zabývaly kontrolou jejich zdravotní nezávadnosti, dodržováním požadavků na jejich jakost, správným označováním a tzv. „falšováním“ potravin a kontrolou dodržování ostatních závazných požadavků, které jsou stanoveny příslušnými právními předpisy.

I v roce 2004 byla činnost v oblasti legislativy velmi rozsáhlá a významná. Bylo dosaženo plného souladu s evropským potravinovým právem a vývoj legislativy na komunitární úrovni pokračuje i nadále. Novelizován byl zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o potravinách“) a také zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SZPI“), a dále byl přijat nový zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o vino-hradnictví a vinařství“). Legislativním procesem prošla řada prováděcích předpisů, a to k zákonu o potravinách a k zákonu o ochraně veřejného zdraví.

Přehled legislativních opatření je uveden v kap. P1, přičemž nutno zdůraznit, že orgány EU je kladen nadále velký důraz na zabránění vzniku právních bariér v oblasti neharmonizované sféry.

¹² Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin).

¹³ Technical Assistance Information Exchange Office (Kancelář pro technickou pomoc a výměnu).

Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva

Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (Rapid Alert System for Food and Feed - RASFF) je provozovaný od roku 1978 Evropskou komisí (Generálním ředitelstvím pro zdraví a ochranu spotřebitele - DG SANCO). V současné podobě je definován nařízením Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002. Zřízen je ve formě sítě, která kromě Komise ES zahrnuje členské státy Evropské unie a od roku 2002 Evropský úřad pro bezpečnost potravin. Účelem systému RASFF je ohlašování přímých nebo nepřímých rizik ohrožení zdraví lidí, pocházejících z potravin nebo krmiv, které byly distribuovány mimo teritorium jednotlivého členského státu. Informace jsou mezi členy sítě vyměňovány především za účelem ochrany zdraví spotřebitele. Výměna informací mezi členy sítě tak slouží k zabránění uvedení do oběhu rizikových potravin nebo krmiv, případně jejich stažení z oběhu.

Jednotlivými účastníky v ČR tohoto systému jsou SVS ČR, SZPI, Orgány ochrany veřejného zdraví, SRS, ÚKZÚZ, GRČ. Spolupracujícími institucemi a dalšími členy sítě jsou SÚJB, MV, MSp, MPO. Koordinaci a kontrolu činnosti sítě RASFF v ČR zajišťuje MZe. Národní kontaktní místo (NKM) určené pro komunikaci s komisí ES bylo zřízeno při SZPI.

Dnem vstupu ČR do EU proběhlo plnohodnotné napojení ČR k evropskému systému RASFF. Od data vstupu mají všichni účastníci RASFF v ČR zajištěna přístupová práva do centrální databáze oznámení CIRCA (The Communication and Information Resource Centre Administrator).

V roce 2004 ministerstvo zemědělství ve spolupráci s ostatními členy sítě vypracovalo a úřadu vlády předložilo ke schválení návrh nařízení vlády, kterým se stanoví systém rychlého varování o vzniku rizika ohrožení zdraví lidí z potravin a krmiv.

V roce 2004 přijala ČR prostřednictvím NKM celkem 18 oznámení, na jejichž základě bylo provedeno došetření jednotlivých případů v terénu. Z ČR bylo odesláno 17 oznámení souvisejících s kontrolou trhu. V souvislosti s kontrolou dovozu potravin a surovin pocházejících ze třetích zemí oznámilo NKM celkem 27 případů odmítnutí zásilky na hranicích a zabránilo proniknutí těchto zásilek do volného oběhu.

Certifikační činnost

Certifikáty pro export réвовého vína

Od roku 1992 je SZPI pověřena Výborem pro víno při EK vydávat certifikáty pro export vína. V roce 2004 vydala SZPI celkem 87 certifikátů V11 pro export vína. Certifikáty byly vystaveny pouze 4 žadatelům, kteří vyvážejí víno mimo EU, protože v rámci intraobchodu nejsou požadovány.

Certifikace ostatní

SZPI zajišťovala certifikaci potravin a surovin určených k jejich výrobě v neregulované sféře, tj. na základě žádosti výrobců. Certifikáty byly vystavovány převážně za účelem exportu, proto se rozsah zkoušek zpravidla stanovuje v souladu s požadavky zahraničního odběratele. V rámci nepovinné certifikace výrobků bylo v roce 2004 vystaveno celkem 60 certifikátů.

Kontrola zdravotní nezávadnosti a jakosti

Kontrola SZPI

SZPI kontroluje v rámci stanovených kompetencí potraviny, suroviny k jejich výrobě, zemědělské výrobky a tabákové výrobky. Tyto kompetence se vztahují na výrobu, skladování, přepravu i prodej. Prioritou kontroly je zdravotní nezávadnost a jakost potravin.

V roce 2004 se uskutečnilo celkem 23 076 jednotlivých kontrol. Z uvedeného počtu bylo 12 537 kontrol provedeno v maloobchodní síti, 8 802 kontrol ve výrobě, 1 611 kontrol ve velkoobchodech a 126 kontrol v ostatních místech.

Ve sledovaném období bylo zjištěno celkem 4 310 nevyhovujících vzorků potravin a ostatních výrobků, z toho bylo 2 971 vzorků tuzemského původu a 1 339 vzorků z dovozu.

V roce 2004 bylo zahájeno 2 047 správních řízení a uloženy pokuty v celkové výši 9 445 400 Kč. V porovnání s rokem 2003 došlo ke snížení celkové výše uložených pokut o 1 583 800 Kč. Tento pokles lze vysvětlit tím, že podle ustanovení § 17 odst. 17 zákona o potravinách je umožněno, aby orgán dozoru při rozhodování o uložení pokuty od pokuty upustil, za předpokladu dodržení zákonem stanovených podmínek. Tohoto právního institutu bylo využíváno v případech méně závažných porušení povinností stanovených zákonem o potravinách, kdy uložené opatření směřující k nápravě protiprávního stavu bylo splněno.

Z pohledu místa, kde k závadám došlo se dospělo k následujícím počtům nevyhovujících vzorků: v maloobchodní síti 3 095, ve výrobě 974, ve velkoobchodě 208 a v ostatních místech 33 vzorků.

Z hlediska druhu rozboru byly zjištěny u potravin a ostatních výrobků následující počty nevyhovujících vzorků: 917 při kontrole mikrobiologických požadavků, 195 při kontrole cizorodých látek, 1 548 při kontrole označování, 676 při kontrole jakostních analytických požadavků, 1 486 při kontrole jakostních senzorických požadavků.

Výsledky laboratorních analýz

Kontrola mikrobiologických požadavků byla zaměřena na jednotlivé druhy potravin podle aktuálního období roku. Epidemiologicky rizikové potraviny (např. výrobky studené kuchyně a cukrářské výrobky) se odebíraly po celý rok, avšak největší měrou v letních měsících.

V roce 2004 bylo odebráno celkem 5 480 vzorků pro laboratorní rozbor. Kontrolou na místě i v laboratořích bylo zjištěno celkem 917 nevyhovujících vzorků potravin (z toho na místě 168 a v laboratořích 749). Nejvíce nevyhovujících vzorků bylo detekováno v rámci komodit cukrářské výrobky (359), studená kuchyně (172), maso a masné výrobky (111), čerstvé ovoce (58) a čerstvá zelenina (43).

Výsledky laboratorních rozborů

Mikrobiologické analýzy potravin v laboratoři byly prováděny podle platných norem a metodických doporučení. Z celkem 5 312 vzorků potravin odebraných na mikrobiologická vyšetření do laboratoří bylo v roce 2004 zjištěno 749 (14,10 %) nevyhovujících vzorků. Z toho 55 (1,03 %) vzorků bylo zdravotně závadných, ostatních 694 (13,06 %) vzorků nevyhovělo požadavkům stanoveným pro tolerované hodnoty mikroorganismů v potravinách.

Z hlediska ochrany zdraví spotřebitelů je významný nález patogenů v potravinách určených k přímé spotřebě, především *Listeria monocytogenes* ve zrajícím sýru, *Salmonella* spp. v bylinném čaji a koagulázopozitivní stafylokoky v masných tepelně neopracovaných výrobcích a v lahůdkářských výrobcích.

Pro kontrolu obsahu cizorodých látek v potravinách bylo v roce 2004 odebráno celkem 5 458 vzorků, z nichž 3,57 % nevyhovělo.

Za účelem stanovení reziduí pesticidů bylo odebráno 941 vzorků potravin, u kterých bylo provedeno celkem 76 609 rozborů. Nadlimitní množství reziduí pesticidů bylo zjištěno u 21 rozborů. Nevyhovujícími potravinami byly zejména vzorky medu a luskové zeleniny.

Nejvyšší podíl nevyhovujících rozborů byl zaznamenán v rámci kontroly barviv, kdy z celkového počtu 9 094 provedených rozborů jich nevyhovělo 41, především u zpracovaného ovoce, cukrovinek, zmrzlín, stolních a jakostních vín. V nevyhovujících potravinách byla zjištěna buď nepovolená syntetická barviva nebo jejich nadlimitní množství.

Při stanovení chemických prvků z celkového množství 1 594 uskutečněných rozborů potravin nevyhovělo 48 rozborů (u 39 vzorků) z důvodu překročení povolených či nedodržení deklarovaných hodnot.

Ve skupině polyaromatických uhlovodíků (PAH) nebyl potvrzen nadlimitní nález těchto látek.

Za účelem stanovení obsahu ftalátů bylo uskutečněno 332 rozborů, z toho jako nevyhovující byly vyhodnoceny čtyři rozborů.

Ve skupině polychlorovaných bifenyly (PCB) a polychlorovaných dibenzo-p-dioxinů (PCDD) nebyl zjištěn žádný nevyhovující vzorek.

Ve skupině aromatických uhlovodíků (nechlorované, chlorované, s alifatickým řetězcem) bylo zjištěno šest nevyhovujících rozborů. Nedostatky se týkaly vzorků ochucené minerální vody a limonád.

V rámci stanovení ostatních organických kontaminantů bylo provedeno celkem 674 rozborů, z nichž pouze čtyři byly hodnoceny jako nevyhovující.

V případě mykotoxinů bylo zjištěno 134 nadlimitních nálezů v celkovém počtu 2 446 provedených rozborů. Jednalo se o aflatoxin B₁ a sumy aflatoxinů B₁, B₂, G₁ a G₂ v oříchách, u upraveného ovoce a tropického ovoce.

Ve skupinách analytů - aminy a nitrosaminy nebyly nalezeny žádné nadlimitní hodnoty.

Ve skupině ostatní přírodní toxiny byly zjištěny dva nevyhovující rozborů.

Ve skupině dusitanů a dusičnanů bylo provedeno 2 175 rozborů, z toho byly pouze dva rozborů nevyhovující.

Nově byla také u vzorků koření, bylinných čajů a doplňků stravy provedena detekce ošetření ionizujícím zářením. V rámci kontroly bylo odebráno k analýzám celkem 17 vzorků (koření, bylinné čaje a doplňky stravy), z nichž 12 bylo tuzemského původu, 3 byly z členských zemí EU a 2 z dovozu. Pouze jeden vzorek byl vyhodnocen jako nevyhovující, tzn. ošetřen ionizujícím zářením a neoznačen.

Pod pojmem jakost rozumíme závazné nebo deklarované jakostní požadavky analytické a jakostní požadavky senzorké. Do skupiny jakostních požadavků analytických patří především fyzikální a chemické požadavky na jakost, jako jsou vlhkost, obsah popela, obsah tuku, obsah cukru, granulace, obsah příměsí atd. Pro jejich posouzení jsou obvykle nezbytné odpovídající laboratorní přístroje. V rámci kontroly jakostních analytických požadavků zjistila SZPI v roce 2004 celkem 676 nevyhovujících vzorků, nejvíce u vína (počet 176), brambor (130), masných výrobků (64), lihovin (59) a cukrářských výrobků (34).

Senzorké (smyslové) hodnocení se provádí buď přímo na místě kontroly nebo v laboratořích. Do skupiny požadavků senzorkých patří např. konzistence, struktura potraviny, její barva, chuť, vůně apod. V roce 2004 zjistila SZPI v rámci kontroly jakostních senzorkých požadavků celkem 1 486 nevyhovujících vzorků, nejvíce u čerstvé zeleniny (počet 443), čerstvého ovoce (271), vína (249) a masa - masných výrobků (151).

Kontrola označování zahrnuje kontrolu údajů uvedených na obalech potravin a výrobků, na vnějších obalech a dokumentech, které se k nim vztahují. Posuzuje se pravdivost údajů, tedy to, zda nedochází ke klamání spotřebitele a falšování, zda jsou uvedeny všechny povinné údaje a je dodržen předepsaný způsob jejich uvádění. V kontrole označování je zahrnuta i kontrola dat použitelnosti a minimální trvanlivosti. V rámci kontroly označování zjistili inspektoři SZPI v roce 2004 celkem 1 548 nevyhovujících vzorků, nejvíce u komodity čerstvá zelenina (počet 268) a čerstvé ovoce (200).

Kontrola dovozu potravin rostlinného původu ze třetích zemí v režimu předpisů ES

Jedním z prioritních úkolů SZPI je zajistit odpovídající ochranu jednotného evropského trhu, provádět účinnou kontrolu potravin neživočišného původu ze třetích zemí a přijmout nezbytná preventivní opatření u problematičtějších skupin potravin.

SZPI vykonává dozor nad dovozem potravin rostlinného původu ze třetích zemí v úzké spolupráci s orgány celní správy. Kontrola dovozu je zaměřena zejména na rizikové komodity, které podle bezprostředně závazných předpisů ES podléhají zvláštnímu režimu dovozu a při vstupu musí být podrobeny systematické nebo náhodné kontrole.

Kontroly zdravotní nezávadnosti potravin jsou zaměřené zejména na stanovení obsahu aflatoxinů ve vybraných druzích suchých a skořápkových plodů (arašidy z Číny, pistácie z Iránu, lískové oříšky a fíky z Turecka). Předmětem pravidelné kontroly ze strany SZPI je také přítomnost barviv nepovolených pro použití v potravinářské výrobě ve výrobcích z chilli papriček.

Při kontrole dovozu bylo odebráno 115 vzorků suchých skořápkových plodů. Na základě výsledků laboratorního stanovení obsahu aflatoxinů bylo u 21 zásilek zamítnuto uvolnění do volného oběhu.

SZPI informovala o zamítnutých zásilkách suchých skořápkových plodů ostatní členské státy a Evropskou komisi. Cílem uvedeného opatření je zabránit uvedení potravin nesplňujících zdravotní požadavky na obsah aflatoxinů na jednotný trh prostřednictvím vstupních míst na území jiných členských států.

SZPI prověřuje při dovozu ze třetích zemí rovněž splnění kvalitativních parametrů. Jedná se zejména o certifikaci čerstvého ovoce a zeleniny prováděnou v souladu s příslušným nařízením.

Kontrola zdravotní nezávadnosti živočišných produktů

Kontrola SVS

Kontrola surovin a potravin živočišného původu byla zaměřena z hlediska zdravotní nezávadnosti především na přítomnost patogenních a podmíněně patogenních mikroorganismů v rámci běžného hygienického dozoru a v rámci monitoringu na obsah tzv. „cizorodých látek“ podle příslušných předpisů. U prohlídek jatečných zvířat byla důsledně uplatňována kritéria na veterinární hygienické požadavky zdravotní nezávadnosti a jakosti masa. Kontrolní činnost inspektorů byla, ve srovnání s loňským rokem, více zaměřena na dodržování veterinárně hygienických předpisů v asanačních podnicích a u distribučních firem, na provozních jatkách, v drůbežích porážkách, na sanitních porážkách, v boudách a porcovnách masa a v masných výrobnách, v závodech na zpracování ryb, v mlékárnách a skladech potravin. Trvalá pozornost byla věnována kontrole funkčnosti systému HACCP v dozorovaných potravinářských provozech.

Ze srovnání počtů prohlídek jatečných zvířat vyplývá, že došlo ke snížení celkového počtu porážek, avšak zvýšil se počet porážek pštrosů, ovcí a jehňat. Celkový počet prohlídek jatečných zvířat byl nižší než v roce 2003 (index 2004/03 = 0,979).

Všechny dozorované provozy jsou soustavně hodnoceny z hlediska plnění veterinárně hygienických podmínek. Bylo provedeno celkem 252 082 dozorových akcí. Nejvíce bylo zaznamenáno administrativních závad a závad v hygieně provozu.

Významnou část veterinární kontroly tvořilo vyšetřování vzorků mozkové tkáně skotu na boviní spongiformní encefalopatii (BSE). Vyšetřeno bylo celkem 200 873 kusů skotu. Z celkového počtu vyšetřených vzorků bylo sedm pozitivních (okresy Svitavy, Ústí nad Orlicí, Český Krumlov, Semily, Jičín, Písek). Na transmisivní spongiformní encefalopatii (TSE) bylo vyšetřeno celkem 1 122 kusů ovcí a koz, pozitivních nálezů bylo devět, všechny z okresu Ústí nad Orlicí.

Z výsledků mikrobiologického a senzorického vyšetření potravin a surovin živočišného původu v roce 2004 jsou patrné častější (cca 10 %) nevyhovující nálezy u masných polotovarů, masa a masných výrobků, u drůbežího masa a výrobků, vaječných výrobků pasterovaných a výrobků z mořských ryb. Opatření v takovýchto případech vedou k vyřazení dané potraviny nebo suroviny z užití pro lidský konzum. Příčinou poměrně vysokého počtu nevyhovujících vzorků syrového mléka je fakt, že veterinární ústavy došetřují pozitivní vzorky zachycené v centrálních laboratořích.

Celkově lze hodnotit zdravotní nezávadnost surovin a potravin živočišného původu z pohledu obsahu cizorodých látek, až na ojedinělé výjimky, jako příznivou se stále se zlepšujícím trendem. Z tab. T3.1/01 je patrný nízký počet nadlimitních vzorků jak z tuzemské produkce, tak i z dovozu.

T3.1/01 – Celkový přehled vyšetření na cizorodé látky podle komodit a důvodů vyšetření v roce 2004

Komodita	Vyšetření	Pozitivní		Nadlimitní	
		počet	%	počet	%
Lovná zvěř, bioindikátory	8 605	3 155	36,66	19	0,22
- monitoring	8 525	3 137	36,80	18	0,21
- cílené vyšetření	80	18	22,50	1	1,25
- dovoz	0	0	0,00	0	0,00
Hospodářská zvířata	42 910	8 945	20,85	38	0,09
- monitoring	42 397	8 717	20,56	23	0,05
- cílené vyšetření	363	202	55,65	15	4,13
- dovoz	150	26	17,33	0	0,00
Potraviny a suroviny živočišného původu	27 128	6 912	25,48	48	0,18
- monitoring	22 279	5 115	22,96	0	0,00
- cílené vyšetření	4 288	1 670	38,95	41	0,96
- dovoz	561	127	22,64	7	1,25
Potraviny a suroviny rostlinného a jiného původu	2 667	1 222	45,82	1	0,04
Krmiva	9 233	3 181	34,45	7	0,08
- monitoring	7 349	2 230	30,34	4	0,05
- cílené vyšetření	641	455	70,98	2	0,31
- dovoz	1 243	496	39,90	1	0,08
Vody	3 654	1 388	37,99	76	2,08
Ostatní vzorky	143	108	75,52	0	0,00
Celkem všechny vzorky	87 876	22 193	25,25	112	0,13
- monitoring	80 550	19 199	23,83	45	0,06
- cílené vyšetření	5 372	2 345	43,65	59	1,10
- dovoz	1 954	649	33,21	8	0,41

Pramen: SVS ČR

Zpracoval: O. Valcl

Monitoring cizorodých látek v potravních řetězcích

Monitoring cizorodých látek probíhá na základě usnesení vlády č. 369 ze dne 2. října 1991, č. 408 ze dne 10. června 1992, č. 810 ze dne 9. prosince 1998 a č. 1320 ze dne 10. prosince 2001, která stanovují povinnost MZe zajistit sledování cizorodých látek v celé vertikále potravního řetězce, včetně vstupů ovlivňujících přímo či nepřímo zdravotní nezávadnost potravin, krmiv a zemědělských surovin určených k jejich výrobě.

Monitoring cizorodých látek v potravinách a surovinách určených k výrobě potravin

V roce 2004 sledovala SZPI přítomnost aflatoxinů B₁, B₂, G₁, G₂ v koření, suchých skořápkových plodech a cukrovinkách s podílem arašídů nebo lískových ořechů, aflatoxinu M1 v dětské mléčné výživě, přítomnost ochratoxinu A v koření, suchých plodech, sušeném ovoci (rozinky), kávě, kakau a dětské obilné výživě a patulinu v jablečných šťávách a dětské výživě z ovoce. Deoxynivalenol a sterigmatocystin byl zjišťován především v mlýnských obilných výrobcích. Z celkového počtu 420 hodnocených vzorků na přítomnost některého z mykotoxinů byl u tří vzorků pistácií a jednoho vzorku mandlí zaznamenán nadlimitní nález sumy aflatoxinů B₁, B₂, G₁, G₂.

V případě chemických prvků bylo odebráno celkem 335 vzorků, při čemž u 293 vzorků byl zaznamenán pozitivní nález některého z chemických prvků. V 17 případech zjištěná hodnota převyšovala přípustný hygienický limit. Z hlediska dlouhodobého jsou nejčastější nálezy zaznamenávány u vzorků máku a rýže, což potvrdily i výsledky monitoringu cizorodých látek v roce 2004, kdy bylo zaznamenáno 12 nevyhovujících vzorků máku a tři vzorky rýže.

Přítomnost dioxinů/furanů byla sledována u 15 vzorků jak rostlinného (rostlinné oleje), tak i živočišného původu (mléčné výrobky, ryby). Všechny analyzované vzorky vyhověly požadavkům nařízení EK č. 2375/2001.

Co se týká reziduí pesticidů, hlavní pozornost byla opět zaměřena na potraviny rostlinného původu, ať už v čerstvém stavu nebo zpracované, které byly vyšetřovány jednak multireziduální metodou nebo single metodou (v případě bromidů). Z celkového počtu 900 analyzovaných vzorků nevyhovělo požadavkům vyhlášky č. 158/2004 Sb. sedm vzorků.

Akrylamid byl sledován v předsmažených bramborových výrobcích, bramborových chipsech, chlebu a cracerovém pečivu. Nejvyšší množství akrylamidu bylo zaznamenáno v bramborových smažených lupíncích.

V rámci monitoringu cizorodých látek bylo v roce 2004 odebráno 28 vzorků na stanovení přítomnosti látek migrujících do potravin z laků, používaných k potahování vnitřních stěn kovových obalů, tj. bisfenolu a jeho derivátů. Pozitivní nález bisfenolu a jeho derivátů byl zaznamenán v 21 případech.

Monitoring cizorodých látek byl prováděn orgány SVS v souladu s naší veterinární legislativou a s příslušnou směrnicí EU (č. 96/23/EU) u živých hospodářských zvířat, v surovinách a potravinách živočišného původu a ve zvěřině. V roce 2004 bylo v rámci monitoringu cizorodých látek provedeno celkem 87 876 vyšetření, z toho 80 550 vyšetření v rámci plánovaných odběrů, 5 372 jako cílená vyšetření a 1 954 vyšetření u vzorků dovážených komodit. V hodnoceném roce bylo celkové zastoupení nevyhovujících nálezů 0,13 %, což je méně než v roce 2003 (0,31 %).

V roce 2004, stejně jako v minulých letech, nebyla prokázána rezidua nepovolených hormonálních látek u jatečných zvířat. Maso jatečných zvířat neobsahovalo nadlimitní koncentrace chemických prvků a organochlorových sloučenin. V orgánech jatečných zvířat, zvláště skotu a koní, byly ojediněle zjištěny zvýšené a i nadlimitní koncentrace kadmia a rtuti (játra, ledviny). V případě hrabavé i vodní drůbeže, ale také pštrosů a křepelek, nebyly zjištěny nevyhovující vzorky.

U lovné zvěře byly ojediněle zjištěny nadlimitní hodnoty pouze olova, které však souvisely s kontaminací střelou. Na rozdíl od roku 2003 a předchozích let již nebyla prokázána rezidua chlorovaných pesticidů a PCB v nadlimitních hodnotách u žádného vzorku lovné zvěře. Kontaminace radioaktivními látkami (izotopy cesia 134Cs a 137Cs) byla u všech vzorků hluboko pod limitními hodnotami a stále se snižuje. Výjimku však tvoří lokalita v okrese Šumperk, kde je opakovaně zjišťována vyšší koncentrace radionuklidů (600 - 1000 bq/kg) u divokých prasat. Souvisí to s přetrvávající kontaminací po havárii jaderného reaktoru v Černobylu.

Výrobky kojenecké a dětské mléčné výživy, včetně kontroly zdravotní nezávadnosti syrového mléka pro jejich výrobu, stejně jako v minulých letech, zcela vyhověly hygienickým limitům (výroba kojenecké a dětské mléčné výživy již v roce 2004 v ČR skončila).

U medu dovezeného z Ukrajiny a Indie byla zjištěna rezidua sulfonamidů. U dovážených surovin z moře pro další technologické zpracování v tuzemsku, ale i u surovin a výrobků z moře, nebyl zaznamenán nevyhovující vzorek, což je zlepšení proti minulým letům.

ÚKZÚZ v rámci sledování krmiv odebral 819 vzorků, z toho u 18 vzorků krmiv a krmných surovin byly porušeny limity monitorovaných látek stanovené vyhláškou č. 451/2000 Sb. v platném znění, dále ve dvou případech byla detekována nespécifická genetická modifikace (u řepky a u kukuřice) a v jednom případě byl detekován promotor 35S bez bližší specifikace (u sóji).

Agrární ekosystém

V roce 2004 prováděl ÚKZÚZ v oblasti monitoringu cizorodých látek v zemědělské půdě a vstupech do půdy bazální monitoring zemědělských půd, sledování atmosférické depozice, kontrolu hnojiv, kontrolu kalů z čistíren odpadních vod a kontrolu kvality půdy po aplikaci kalů z čistíren odpadních vod.

Pokračovalo hodnocení rybníčních sedimentů z hlediska jejich využití pro aplikaci na zemědělskou půdu, byla zaznamenána častější kontaminace kadmiiem a zinkem u „návesních“ rybníků.

Sledování obsahu PCB a PAH v půdách ukázalo, že obsah těchto látek v půdě je relativně stabilní a výrazný pokles obsahu PCB i PAH v půdě nelze očekávat.

Sledování persistentních organochlorových pesticidů bylo provedeno v ornici a v podorníci na stálém souboru 40 pozorovacích ploch na zemědělské půdě a 5 pozorovacích plochách v chráněných územích. U hexachlorhexanu (HCH) nebyl nalezen žádný vzorek převyšující meze stanovitelnosti, u DDT a jeho metabolitů byl překročen limit podle platné vyhlášky u 58,8 % vzorků ornice a 50,0 % vzorků podorníci orných půd.

V rámci kontroly kalů čistíren odpadních vod, jejichž produkce je uplatňována v zemědělství, bylo kontrolováno 101 čistíren odpadních vod a odebráno 103 vzorků kalů. Ze sledovaných prvků bylo nejvíce vzorků s nadlimitním obsahem zjištěno u rtuti (14,60 %), u všech dalších rizikových prvků již nepřevýšil počet nadlimitních vzorků 9 %.

VÚMOP sledoval v roce 2004 obsah rizikových látek v půdách a rostlinách v okresech Rakovník, Plzeň-sever a Plzeň-jih. Celkem ve 120 vzorcích půd a 65 vzorcích rostlin byly stanoveny celkové obsahy 13 rizikových prvků (As, Be, Cd, Co, Cr, Cu, Hg, Mn, Mo, Ni, Pb, V a Zn). V 60 vzorcích půd a 12 vzorcích rostlin byly analyzovány obsahy perzistentních organických polutantů ze skupiny monoaromatických (MAU), polyaromatických (PAU) a chlorovaných uhlovodíků (ChlU), reziduí pesticidů a nepolárních extrahovatelných látek. Dále bylo odebráno 20 vzorků půd na lokalitách s předpokládanou průmyslovou zátěží pro stanovení obsahů dibenzo-p-dioxinů (PCDD) a dibenzofuranů (PCDF).

Na základě naměřených dat lze konstatovat, že obsahy rizikových prvků v půdách sledovaných okresů, až na ojedinělé případy, nepřekračují hygienické limity dané závaznými právními předpisy. Při srovnání celkových obsahů rizikových prvků s limitními hodnotami (vyhláška č. 13/1994 Sb.) bylo zjištěno několik případů překročení limitních hodnot ve všech sledovaných okresech. Zátěž okresu Rakovník byla významně nižší než zátěž okresů Plzeň-sever a Plzeň-jih. Nejvíce maximálních obsahů rizikových prvků bylo zjištěno v okrese Plzeň-sever. V žádném z okresů však nebyl zjištěn případ překročení kritických obsahů rizikových prvků v rostlinách.

Obsahy perzistentních organických polutantů v půdách vykazují shodu se zátěží půd rizikovými prvky z imisních spadů u polyaromatických uhlovodíků (PAU). Absolutní zátěž PAU není vysoká. Negativně je třeba hodnotit stále přetrvávající zátěž půd DDT, kdy 17 % odebraných vzorků obsahovalo jeho zvýšené koncentrace. Výrazně horší parametry pak vykazaly vzorky rostlin, ve kterých horní hranici požadových hodnot obsahu DDT překročilo téměř 67 % případů. Zjištění by měla být podložena dalším šetřením na rozšířeném souboru rostlin.

Imisní situaci v rezortu zemědělství sleduje VÚRV. Snížení imisí v 90. letech bylo doprovázeno poklesem významu SO_2 jako indikačního imisního prvku pro hodnocení nepříznivých vlivů průmyslových imisí. Ostatní znečišťující látky vykazují v posledních pěti letech rysy stagnace nebo i mírný vzestup, zejména oxidy dusíku NO_x , přízemní ozón O_3 a uhlovodíky C_xH_y .

Od roku 1992 se v ČR měří přízemní ozón. V letech 2001, 2002 a 2004 bylo pozorováno snížení výskytu imisí ozónu, což je do značné míry ovlivněno průběhem počasí (méně teplých slunečných dnů). V roce 2003 v důsledku extrémně vysokého počtu teplých a slunečných dnů hodnoty imisí přízemního ozónu razantně stouply. Jestliže v důsledku globálního oteplování frekvence výskytu letního počasí poroste, tak jednoznačně poroste i výskyt přízemního ozónu a zvýší se následky jeho škodlivého působení na zemědělskou výrobu. Tento fakt zdůrazňuje význam sledování vlivu ozónu na rostlinnou výrobu v ČR. Typickými příznaky poškození rostlin ozónem je výskyt červených až hnědých skvrn na svrchní straně listů. Tyto skvrny mohou pokrývat až 30 % listové plochy. Jako nejcitlivější k poškození ozónem se jeví bobovité rostliny, brambory, mák, slunečnice a obiloviny.

Vodní ekosystém

V roce 2004 v rámci monitoringu cizorodých látek sledovala ZVHS, která navazuje svou činností na působení Státní meliorační správy, 69 profilů na drobných vodních tocích (DVT) a 77 profilů na malých vodních nádržích (MVN), a to v povodí řeky Labe, Vltavy, Ohře, Odry, Moravy a Dyje.

Na základě hodnocení podle ČSN 75 7221 byl u DVT zaznamenán výskyt vyšších koncentrací těžkých kovů, zejména olova, zinku a arzenu, ale rovněž kadmia. Souhrnně lze konstatovat, že koncentrace sledovaných cizorodých látek DVT vykazují eliminaci u polychlorovaných bifenylů (PCB) a následně veškerého chromu.

Požadavky NV č. 61/2003 Sb., nebyly naopak splněny u ukazatele obsahu rtuti (7,8 % případů překročilo imisní standardy). Závěrem lze konstatovat, že byl zaznamenán eliminační trend koncentrací u ukazatelů PAU, kadmia, olova, veškerého chromu a stagnace u ukazatelů PCB, mědi, niklu, rtuti a zinku.

Z pohledu ČSN 75 7221 se ukázaly při monitoringu MVN jako nejproblematictější parametry rtuť, zinek a následně arzen. Požadavkům NV č. 61/2003 Sb. vyhovují u MVN stoprocentně ukazatele kadmia, olova, mědi, chromu, niklu, zinku a arzenu. Nevyhovuje rtuť, kde hodnota stagnuje. V případě niklu jsou meziroční hodnoty zhoršené.

Lesní ekosystém

Monitoring cizorodých látek v lesních ekosystémech byl v roce 2004 zaměřen zejména na zjišťování obsahu těžkých kovů a vybraných organických látek v jedlých houbách a další hodnocení jakosti malých zdrojů pitné vody a vody odtékající z lesních povodí do větších zdrojů.

V průběhu letních a podzimních měsíců bylo na 60 lokalitách sesbíráno 96 vzorků hub. V sušených vzorcích bylo analyzováno kadmium, rtuť, arsen, chrom, měď, nikl, mangan, olovo a zinek. Podobně jako v předchozích letech byly nalezeny nadlimitní obsahy těžkých kovů, a to konkrétně kadmia u 46,90 % vzorků a rtuti u 6,30 % vzorků. Dále byla ve směsných vzorcích hub, z vybraných přírodních lesních oblastí, nalezena rezidua organochlorových pesticidů (OCP), hlavně typu DDT s maximem v Krušných horách. V porovnání s hodnotami zjištěnými v letech 2002 - 2003 byly průměrné hodnoty u souboru vzorků hub ze šetření roku 2004 nižší.

3.2 Distribuce potravin

Silná konkurence, nasycení trhu a rychlý vývoj obchodu jak v kvantitativním, tak kvalitativním ohledu dále posilují význam poptávkové strany trhu. Se vstupem nadnárodních řetězců na náš trh roste počet velkoplošných prodejen¹⁴, snižuje se podíl maloplošných prodejen, ale roste prodejní plocha maloobchodu.

¹⁴ Ročenka českého obchodu a marketingu 2004, INCOMA Research, Praha.

Do roku 2003 trvale rostla preference hypermarketů, ale v roce 2004 bylo možné konstatovat jistou stagnaci tohoto trendu. Z výsledků šetření vývoje nákupních preferencí českých domácností¹⁵ vyplývá, že poprvé od začátku expanze hypermarketů se situace začíná měnit. Nadále však hypermarket představuje hlavní místo nákupu potravin pro 35 % českých domácností. Naopak supermarketům se podařilo zastavit pokles preferencí a v roce 2004 jim dává přednost jedna pětina domácností. Zároveň pokračuje růst oblíbenosti diskontů, kterým dává přednost již 22 % domácností.

Postavení nadnárodních obchodních společností na českém trhu se opět posílilo. Celkový obrat (podle předběžných obchodních výsledků) deseti největších obchodních skupin v sortimentu potravin v roce 2004 dosáhl 175,3 mld. Kč a vzrostl proti roku 2003 zhruba o 1 %.

Mezi nejvýznamnější obchodní řetězce, zabývající se v České republice prodejem potravin, patřil i v roce 2004 řetězec Makro Cash&Carry ČR s obratem u potravinářského zboží 29,4 mld. Kč, dále následují Ahold Czech Republic¹⁶ (obrat 29,1 mld. Kč), Schwarz ČR¹⁷ (obrat 31,7 mld. Kč), REWE ČR¹⁸ (23,3 mld. Kč), Tesco Stores ČR¹⁹ (12,6 mld. Kč), Globus ČR²⁰ (11,0 mld. Kč), Tengelmann ČR²¹ (12,7 mld. Kč), Carrefour ČR²² (7,7 mld. Kč), Spar ČR²³ (8,9 mld. Kč) a Delvita²⁴ (8,9 mld. Kč). Údaje o obratu vycházejí z předběžných obchodních výsledků.

Preference zákazníků jsou již v posledních třech letech stabilizované, dochází pouze k dílčím změnám v pořadí faktorů. Stále roste komplexnost rozhodování zákazníka. Pořadí důležitosti klíčových faktorů se nemění. Pro výběr hlavního nákupního místa byla i v roce 2004 nejčastějším důvodem snadná dostupnost prodejny (pro 63 % dotázaných), dále příznivé ceny (60 % dotázaných) a široký výběr zboží (52 %).

Pro zákazníky hypermarketů je nejdůležitější široký výběr zboží a příznivé ceny, u diskontů je to zejména kombinace nízkých cen a akčních slev. Pro nákup v supermarketech, malých samoobsluhách nebo pultových prodejnách se zákazníci rozhodují především pro snadnou dostupnost prodejny.

Současně s expanzí nadnárodních řetězců a strukturálními změnami se utvořily charakteristické modely nákupního chování zákazníků. Diferenciace v modelech chování je jedním z nejvýznamnějších trendů současné etapy. Nabídka různých typů prodejen s odlišnými marketingovými nástroji oslovuje různé typy zákazníků a ovlivňuje zpětně nabídku. Tato zpětná vazba je podstatou rychlé diferenciace nákupního chování.

Studie „Shopper Typology and Media Behaviour 2003“ (INCOMA Research a GfK Praha) potvrdila stabilní rozvrstvení české populace na sedm základních typů nákupního chování²⁵. Zastoupení typů v populaci českých nakupujících se již třetím rokem téměř nemění. Patrný je jen poměrně mírný nárůst podílu „moderně orientovaných“ typů spotřebitelů (ovlivnitelný, náročný, mobilní pragmatik).

Také v roce 2004 byly (obdobně jako v minulých letech) jako nejdůležitější faktory nákupu vnímány čerstvost a kvalita zboží (známka 1,19²⁶), cenová úroveň (1,27), šíře sortimentu (1,44) a zřetelné označení cen (1,42). Nadále jsou nejnáročnější zákazníci hypermarketů, rozhodující je pro ně zejména čerstvost a kvalita zboží (1,13). Nejméně nároční jsou zákazníci malých samoobsluh (důležitá je pro ně především dostupnost a ochota personálu) a diskontů (orientace především na nízké ceny).

U těchto tří sledovaných kategorií získal nejlepší ohodnocení Carrefour, z hlediska cenové úrovně pak řetězec Kaufland. U malých prodejen byla nejvýše hodnocena dostupnost a kvalita personálu.

Deset nejnavštěvovanějších řetězců představuje hlavní nákupní místo pro 70 % dotázaných, což je mírný pokles proti roku 2003, který naznačuje stabilizaci rozložení sil na českém trhu. Nejsilnějším řetězcem je opět Kaufland (15 %), na druhém místě jsou současně Plus Diskont, Penny Market, Hypernova a Jednota (8 %). Další místa patří obchodním jednotkám řetězců Albert (7 %), Tesco (6 %), Billa (4 %), Lidl, Globus, Interspar a Delvita (3 %). Nejvýznamnější změnou proti roku 2003 je vysoký nárůst návštěvnosti „nejmladšího“ nadnárodního řetězce na českém maloobchodním trhu - potravinářského diskontu Lidl.

3.3 Tuzemská spotřeba

Celková spotřeba potravin (vyjádřená ve stálých cenách) se v roce 2004 (kvalifikovaný odhad VÚZE) v porovnání s rokem 2003 prakticky nezměnila. Podle předběžného odhadu vzrostla spotřeba potravin rostlinného původu o necelá 2 %, ale spotřeba potravin živočišných se snížila.

V roce 2004 se spotřebitelské ceny úhrnem zvýšily jen o 2,8 %, ale ceny potravin a nealkoholických nápojů zaznamenaly po delší době větší meziroční růst (o 3,4 %). Rovněž se zvýšily ceny za bydlení, které patří spolu s výživou k nezbytným potřebám, významně ovlivňujícím spotřebitelské výdaje.

¹⁵ Shopping monitor 2004/05, INCOMA Research a GfK Praha.

¹⁶ Zahrnuje hypermarkety Hypernova a supermarkety Albert.

¹⁷ Zahrnuje super a hypermarkety Kaufland a diskonty Lidl. Díky významné expanzi diskontů Lidl si v roce 2004 skupina upevnila své postavení v TOP 10.

¹⁸ Zahrnuje diskonty Penny Market a supermarkety Billa.

¹⁹ Zahrnuje hypermarkety Tesco a Tesco OD.

²⁰ Zahrnuje hypermarkety Globus a Baumarkty Globus.

²¹ Zahrnuje diskonty Plus diskont a hobby market OBI.

²² Zahrnuje hypermarkety Carrefour.

²³ Zahrnuje hypermarkety Interspar.

²⁴ Zahrnuje supermarkety a hypermarkety Delvita, Delvita City, Proxy, Sama.

²⁵ Jednotlivé typy spotřebitelů jsou podrobně popsány ve Zprávě o stavu zemědělství České republiky za rok 2001, MZe, 2002.

²⁶ Ocenění v bodové stupnici od 1 do 5, kdy 1 je nejvyšší ocenění a 5 nejnižší (systém školních známek).

Změna spotřeby do značné míry odpovídá vývoji spotřebitelských cen, které patří mezi základní faktory ovlivňující spotřebu. Vstup ČR do EU, a tím volný pohyb zboží na společném agrárním trhu, neměl zatím na vývoj objemu spotřeby výrazný vliv. Vzhledem k rychlým změnám na vnitřním trhu po roce 1995 (viz kap. 3.2) došlo k expanzi nabídky a výraznému rozšíření sortimentu, v jehož rámci nabídka převyšuje poptávku. Nabídka potravin již delší období v podstatě odpovídá nabídce v zemích EU 15. Poptávka a následně spotřeba potravin se těmto změnám již přizpůsobila. Meziroční vývoj spotřeby potravin v letech 2003 a 2004 je uveden v tab. T3.3/01.

T3.3/01 – Spotřeba potravin v ČR (kg/obyv./rok)

Potravinová skupina	2003	2004 ¹⁾	Meziroční index
Maso celkem v hodnotě na kosti	80,6	79,7	98,9
v tom - hovězí	11,5	10,3	89,6
- telecí	0,1	0,1	100,0
- vepřové	41,5	41,4	99,8
- drůbež	23,8	24,3	102,1
- ostatní	3,7	3,6	97,3
Ryby celkem	5,3	5,4	101,9
Mléko a mléčné výrobky v hodnotě mléka bez másla	223,4	230,0	103,0
Vejce	14,2	13,7	96,5
Máslo	4,5	4,6	102,2
Sádlo	4,7	4,7	100,0
Rostlinné tuky a oleje	15,7	15,9	101,3
Cukr rafinovaný celkem	43,0	45,0	104,7
Obiloviny celkem v hodnotě mouky bez rýže	105,9	104,5	98,7
Brambory celkem	73,6	72,0	97,8
Luštěniny	2,1	2,1	100,0
Zelenina celkem v hodnotě čerstvé	80,0	81,0	101,3
Ovoce mírného pásma v hodnotě čerstvého	47,0	48,3	102,8
Jižní ovoce	29,2	30,0	102,7

1) Odhad VÚZE – na základě údajů o tržní produkci, ostatním prodeji, analýzy statistiky rodinných účtů a salda zahraničního obchodu.

Pramen: ČSÚ - Indexy spotřebitelských cen, 2004, 2005

Zpracoval: I. Mrháková (VÚZE)

V roce 2004 se nepodstatně snížila celková spotřeba masa a masných výrobků. Nejvíce se snížila spotřeba hovězího masa, a to o více než jeden kilogram. Na druhé straně se zvýšila spotřeba drůbeže. U všech druhů masa došlo ke zvýšení spotřebitelských cen, k nejvyššímu růstu došlo u výsekového vepřového masa.

Spotřeba masa celkem v ČR v roce 2004 zůstává podstatně nižší než v EU 15 (průměrná spotřeba za EU 15 v roce 2001, za který jsou k dispozici údaje, dosáhla již 95,9 kg). Přitom spotřeba drůbeže v ČR v roce 2004 překročila průměrnou úroveň EU 15 (spotřeba drůbeže v roce 2001 byla 23,4 kg). Naopak výrazně nižší ve srovnání s EU 15 je v ČR spotřeba hovězího (17,9 kg v roce 2001 v EU 15), ale i vepřového masa (43,1 kg v EU 15) a ostatních druhů masa (skopové, kozí apod.).

Meziročně za stejné období vzrostla spotřeba mléka a mléčných výrobků (o 3 %). Zvýšila se především spotřeba přírodních sýrů, dále tvarohů a mléčných konzerv. Naopak ke snížení spotřeby došlo u ostatních mléčných výrobků (zejména jogurtů) a konzumního mléka. Spotřebitelské ceny všech mlékárenských výrobků se zvýšily, zejména konzumního mléka a sýrů.

Přes zvyšování spotřeby mléka a mléčných výrobků v ČR je úroveň jejich spotřeby stále nižší než v EU 15. V EU 15 se sleduje spotřeba odlišnou metodikou než v ČR²⁷. Pokud přepočteme spotřebu obdobných výrobků i za ČR, je zřejmé, že naše spotřeba je podstatně nižší než ve státech v EU 15. V roce 2004 v ČR spotřeba mléka tekutého a ostatních čerstvých mléčných výrobků (podle metodiky EU 15) dosáhla 84,3 kg. V zemích EU 15 byla v roce 2002 spotřeba obdobných výrobků podstatně vyšší. Vysoká spotřeba čerstvých mléčných výrobků je charakteristická pro Švédsko (149,4 kg) a Dánsko (134,4 kg), podstatně bližší úrovni spotřeby v ČR je spotřeba mléka tekutého a ostatních mléčných výrobků v Německu (90,8 kg) a podstatně nižší je spotřeba v Itálii (70,6 kg). Přestože spotřeba sýrů (včetně tvarohů) v ČR trvale roste (15,6 kg), stále zůstává nižší než v zemích EU 15. Spotřebou sýrů se jednotlivé státy EU 15 významně odlišují, nejvyšší spotřebu trvale vykazuje Francie (23,7 kg), Německo (19,3 kg) a Nizozemsko (18,5 kg), naopak nízká zůstává v Irsku (7,3 kg) a Portugalsku (9,0 kg).

U potravinové skupiny tuky došlo k mírnému zvýšení spotřeby másla i rostlinných jedlých tuků a olejů a ke stagnaci spotřeby sádla. Ke zvýšení spotřebitelských cen došlo u másla a mírně i sádla, u rostlinných jedlých tuků a olejů ceny prakticky stagnovaly.

V roce 2004 se zvýšila spotřeba ovoce mírného pásma i jižního ovoce při mírném zvýšení spotřebitelských cen. Také spotřeba zeleniny celkem se zvýšila. Pro spotřebitele se ceny vyvíjely příznivě, snížila se cena jak čerstvé zeleniny, tak i zeleninových výrobků.

²⁷ Státy EU 15 vykazují spotřebu tzv. čerstvých mléčných výrobků (tj. veškerých mléčných výrobků bez sýrů, tvarohů a mléčných konzerv přepočtených na potřebu mléka nezbytnou na jejich výrobu), v ČR je vykazována celková spotřeba mléka a mléčných výrobků v hodnotě mléka bez másla.

Nadále zůstává v ČR podstatně nižší spotřeba ovoce a zeleniny než ve státech EU 15. V ČR se v roce 2004 spotřebovalo 14,3 kg citrusového ovoce (v EU 15 se v roce 2001/02 spotřeba pohybovala zhruba na úrovni 39 kg), ovoce mírného pásma 48 kg (v EU 15 činila spotřeba přes 62 kg) a zeleniny 81 kg (v EU 15 více než 91 kg).

V roce 2004 se v ČR zvýšila spotřeba cukru, kde zřejmě došlo k předzásobením obyvatelstva ovlivněného očekáváním výrazného zvýšení cen po vstupu do EU. Naopak se snížila spotřeba vajec, výrobků z obilovin a brambor.

V ČR je ve srovnání se zeměmi EU 15 vysoká spotřeba vajec (13,7 kg) a obilovin (104,5 kg). Spotřeba vajec se v zemích EU 15 v roce 2002 pohybovala od 9,0 kg (Portugalsko) do 17,8 kg (Španělsko). Průměrná spotřeba obilovin v EU 15 v marketingovém roce 2001/02 činila 81,3 kg a byla tedy zhruba o jednu pětinu nižší než v ČR.

3.4 Vývoj spotřebitelských cen potravin

Úhrnná hladina spotřebitelských cen začala v roce 2004 - po dvou letech relativní stability - mírně růst. Průměrná meziroční míra inflace (vyjádřená přírůstkem spotřebitelských cen za zboží a služby celkem) v roce 2004 činila 2,8 %, což je o 2,7 p. b. vyšší hodnota než v roce 2003, kdy byla míra inflace extrémně nízká (tab. T3.4/01). Zatímco v roce 2003 bylo tempo meziročního zvýšení spotřebitelských cen v ČR o 2,1 p. b. nižší než v zemích EU 15, v roce 2004 růst cenové úrovně v ČR (podle EUROSTATu) předčil průměrný nárůst v zemích EU 15 o 0,6 p. b. Tato změna cenových relací vede ke sbližování komparativní cenové hladiny. Z nově přistoupivších zemí dosahovaly nižší hodnoty harmonizovaného indexu spotřebitelských cen²⁸ než ČR pouze Litva a Kypr.

T3.4/01 – Meziroční indexy spotřebitelských cen zboží a služeb

Skupina	2003/02	2004/03
Zboží a služby celkem	100,1	102,8
v tom - potraviny a nealkoholické nápoje	97,8	103,4
- alkoholické nápoje, tabák	100,9	102,9
- odívání a obuv	95,0	96,0
- bydlení, voda, energie, paliva	102,0	103,5
- bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	98,4	98,1
- zdraví	104,0	103,1
- doprava	100,1	102,2
- pošty a telekomunikace	98,0	112,9
- rekreace a kultura	99,7	101,0
- vzdělávání	103,0	102,6
- stravování a ubytování	101,8	105,9
- ostatní zboží a služby	102,9	104,2

Pramen: ČSÚ - Indexy spotřebitelských cen, 2004, 2005

Zpracoval: I. Mrháková (VÚZE)

Ke změně dosavadního trendu vývoje spotřebitelských cen v ČR přispěla řada faktorů, přičemž rozhodujícím se stala skutečnost, že ČR se od 1. 5. 2004 stala členskou zemí EU. Akcelerujícím faktorem cenového růstu byly daňové úpravy související s členstvím v EU. Jednalo se o zvýšení sazeb DPH a spotřebních daní na počátku roku a oboustranné změny DPH u řady služeb a většiny nepotravinářského zboží v květnu roku 2004. K dalším, neméně významným vlivům patřily změny celních sazeb, pohyb cen na světovém i domácím komoditním trhu surovin (zejména ropy) a výrobků, vývoj směnného kurzu, cenová politika obchodních řetězců, administrativní úpravy cen, ale zejména zjednodušení pohybu zboží přes hranice.

Podobně jako v minulých letech se v úhrnném vývoji cen spotřebního zboží a služeb odrazil především cenový vývoj dvou nejvýznamnějších výdajových skupin, a to skupiny bydlení a skupiny potraviny a nealkoholické nápoje. Na rozdíl od let 2003 i 2002, kdy ceny potravin tlumily celkový cenový růst, v roce 2004 naopak přispěly k vyšší meziroční míře inflace. Ceny bydlení po velmi mírném navýšení v roce 2003 zrychlily růst o 1,5 p. b. hlavně v důsledku zvýšení úhrad za užívání družstevních bytů, cen vodného, stočného a cen za odvoz odpadků. S výjimkou cen odívání a obuvi a cen bytového vybavení a provozu domácnosti spotřebitelské ceny v ostatních sledovaných oddílech stouply, z toho nejvýrazněji u pošt a telekomunikací (vlivem změny sazby DPH u veřejných telekomunikačních služeb).

Po dvouletém poklesu došlo v roce 2004 proti roku 2003 ke zvýšení cenové hladiny potravin a nealkoholických nápojů o 3,4 %. Obavy ze skokového růstu cen potravin spojeného se vstupem ČR do EU se však nenaplnily. Podle EUROSTATu rostla cenová úroveň potravin a nealkoholických nápojů v ČR rychleji než v zemích EU 15 (průměr) o 2,6 p. b. Ve většině nových členských zemích EU byl vzestup cen této skupiny dynamičtější; nejvyšší cenovou progresi vykazovaly Lotyšsko a Polsko (růst o 7,4 %, resp. o 6,2 %).

Tempo růstu cen samotných potravin v ČR v roce 2004 bylo o 1 p. b. rychlejší, než činilo celkové zvýšení cen zboží a služeb, ceny nealkoholických nápojů naopak vzrostly nepodstatně. Do úrovně spotřebitelských cen většiny potravin se mj.

²⁸ Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP) měří srovnatelným způsobem inflaci zemí EU. Na rozdíl od národního indexu spotřebitelských cen ČR jsou ve vahách HICP zahrnuty i tržby za nákupy cizinců na území ČR, ale není v nich zahrnuto hypotetické nájemné. Z tohoto důvodu není hodnota HICP plně srovnatelná s hodnotou národního indexu spotřebitelských cen.

promítl poměrně značný meziroční přírůstek tuzemských CZV a následně i cen zpracovatelů, které jsou zejména po vstupu do EU významněji ovlivňovány cenovými pohyby na společném agrárním trhu (především v sousedních členských zemích). Zvýšení spotřebitelských cen potravinářského zboží bylo nižší než u CZV (růst o 8,1 %) a CPV potravinářských výrobků a nápojů (růst o 5,4 %), neboť mezinárodní obchodní řetězce vyvíjejí neustálý tlak na snižování cen.

T3.4/02 – Meziroční indexy spotřebitelských cen potravinářského zboží

Skupina	2003/02	2004/03
Potraviny	97,8	103,8
v tom - maso a masné výrobky	94,4	102,8
- ryby a rybí výrobky	96,2	97,9
- mléko, mléčné výrobky, vejce	97,1	103,9
- oleje a tuky	99,0	104,1
- pekárenské výrobky, obiloviny	101,0	110,6
- cukr, marmeláda, cukrovinky, cukrářské výrobky	98,6	105,3
- ovoce a ovocné výrobky	101,5	102,5
- zelenina a zeleninové výrobky, brambory, luštěniny	97,5	95,1
- ostatní potravinářské výrobky a přípravy	102,7	101,2
Nealkoholické nápoje	98,4	100,3
v tom - káva, čaj, kakao	96,1	100,4
- minerální vody, šťávy, ostatní nealkoholické nápoje	99,7	100,2

Pramen: ČSÚ - Indexy spotřebitelských cen, 2004, 2005

Zpracoval: I. Mrháková (VÚZE)

Z tab. T3.4/02 je zřejmé, že meziročně se úroveň spotřebitelských cen jednotlivých potravinových skupin, s výjimkou skupiny ryby a rybí výrobky a skupiny zelenina a zeleninové výrobky, zvýšila. Indexy cen potravinářských výrobků v detailnějším členění jsou uvedeny v příl. tab. 3.4/01.

Na vzestup spotřebitelských cen potravin v roce 2004 měl zásadní vliv vzrůst cen pekárenských výrobků o 10,6 %. Růst spotřebitelských cen pekárenských výrobků započal již ve 4. čtvrtletí roku 2003 (důsledek podprůměrné domácí sklízne obilovin, zvýšeného vývozu, ale i vyšší marže obchodních organizací) a pokračoval, i když podstatně mírnějším tempem, téměř po celá tři čtvrtletí roku 2004. V rámci skupiny, ale současně i všech sledovaných potravin, rostly v meziročním porovnání nejrychleji ceny běžného pečiva (zhruba o jednu čtvrtinu); cenové přírůstky chleba, jemného pečiva a pšeničné mouky se pohybovaly v rozmezí 9 - 10 %.

Vlivem razantního navýšení cen cukru v roce 2004 proti roku 2003 stoupla cenová hladina cukru a výrobků z cukru v úhrnu o 5,3 %, což představuje druhý nejvyšší nárůst ze všech hodnocených potravinových skupin. Růst spotřebitelských cen cukru o 23 % (po zhruba 13% poklesu v roce 2003) byl vyvolán především zavedením institucionálních cen EU u cukrové řepy a cukru. Navzdory navýšení cen cukru se však ceny čokoládových cukrovinek zvýšily minimálně, ceny nečokoládových cukrovinek dokonce mírně klesly. Vyšší růst cen (o 5 %) zaznamenaly pouze cukrářské výrobky.

Přibližně stejným tempem jako potraviny celkem rostly ceny olejů a tuků a kumulované skupiny mléko, mléčné výrobky, vejce. Po propadu spotřebitelských cen tekutého mléka v letech 2002 a 2003 došlo v ČR k oživení poptávky na trhu s mlékem provázené zvýšením cen mléka a mléčných výrobků v celé výrobní vertikále. Spotřebitelská cena tekutého mléka vzrostla mezi roky 2004 a 2003 o 4,4 %. Hlavními faktory stimulujícími cenový nárůst byly vzestup cen mléka a mlékárenských výrobků na světových trzích, růst CZV mléka, pokles tuzemských zásob na průměrnou úroveň a snížení nákupu mléka. Ke zvýšení cen mlékárenských výrobků přispělo rovněž otevření trhu a možnost lepšího uplatnění tuzemských výrobků na evropských trzích. Cenová úroveň sýrů se meziročně zvedla o 4,1 %, ceny ostatních mléčných výrobků a mléka konzervovaného a sušeného se zvyšovaly pomaleji (růst o 1,6 %, resp. o 2,4 %). Přestože ceny vajec z důvodu podstatného nárůstu dovozu za příznivé ceny s výjimkou dvou měsíců po celý rok 2004 klesaly, vlivem prudkého zvýšení ve 2. pololetí roku 2003 (v souvislosti s nižší nabídkou, možnostmi výhodného exportu této komodity a se zvýšením cen krmné pšenice) meziročně stouply o 13,1 %.

Cenový vývoj ve skupině oleje a tuky byl diferencovaný. Ceny živočišných tuků (máslo, sádlo) zaznamenaly v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 pohyb směrem vzhůru, ceny rostlinných tuků v podstatě stagnovaly a ceny jedlých olejů se mírně snížily. Značný růst spotřebitelských cen másla (o 11,4 %) souvisel jak s navýšením ceny mléka, tak i s redukcí výroby a snížením zásob této komodity na přijatelnou úroveň.

Po poklesu v letech 2002 a 2003 se v roce 2004 meziročně zvýšila cenová úroveň masa a masných výrobků, která je z hlediska váhového zastoupení ve spotřební koši potravin nejsilnější skupinou. Průměrný cenový přírůstek uvedené skupiny (2,8 %), totožný s mírou inflace obecně, byl ovlivněn především vývojem cen vepřového masa. Zatímco v roce 2003 ceny vepřového výsekového masa poklesly nejdynamičtěji z jednotlivých druhů masa, v roce 2004 naopak vykazovaly nejvýraznější zvýšení (o 6 %). Tento vývoj byl zejména reakcí na podstatný vzestup CZV i CPV, k němuž došlo hlavně po vstupu do EU, kdy ceny na domácím trhu začaly ještě výrazněji reagovat na vývoj cen v ostatních zemích EU.

Téměř shodnou dynamikou růstu se vyznačovaly spotřebitelské ceny hovězího výsekového masa a drůbeže. Zvýšení CZV jatečného skotu po vstupu ČR do EU spolu s poklesem nabídky hovězího masa v porovnání s rokem 2003 podnítily meziroční nárůst spotřebitelských cen hovězího výsekového masa o 3,8 %. Spotřebitelské ceny drůbeže v souladu s vývojem CPV vlivem zvýšené tuzemské nabídky a značných objemů dovozu levných kuřat klesaly po většinu roku 2004.

Přesto v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 vzrostly o 3,7 %. Příčinou tohoto paradoxu byla skutečnost, že ve 2. polovině roku 2003 došlo ke značnému navýšení cen a ke snižování cen drůbeže v roce 2004 tedy docházelo z poměrně vysoké cenové úrovně.

Mírně rostoucí ceny byly v roce 2004 charakteristické pro ovoce a ovocné výrobky. Na rozdíl od roku 2003, kdy ceny ovoce mírného pásma rostly výrazně dynamičtěji než ceny jižního ovoce, bylo v roce 2004 cenové zvýšení obou podskupin téměř shodné (o 0,7 %, resp. o 1 %). Cenová hladina ovocných výrobků zůstala stejná jako v předcházejícím roce, ceny suchých plodů naopak v souvislosti s razantním zvýšením dovozních cen po několikaletém poklesu stouply téměř o 22 %.

Posun cen směrem dolů pokračoval v roce 2004 pouze u skupin ryby a rybí výrobky a zelenina a zeleninové výrobky vč. brambor. Na snížení cen zeleniny a zeleninových výrobků se nejvyšší měrou podílel pokles cen čerstvé zeleniny o 7,7 %, k němuž došlo v důsledku převisu nabídky nad poptávkou na tuzemském a rovněž společném trhu, ale především v důsledku levných dovozů, převážně z Polska. Redukce cen zeleninových výrobků stejně jako mražené zeleniny byla ve srovnání s poklesem cen čerstvé zeleniny méně razantní.

Spotřebitelské ceny brambor, podobně jako v roce 2003, nezaznamenaly v roce 2004 meziročně podstatné změny (pokles o 0,8 %). Cenový vývoj brambor v průběhu roku však byl odlišný od vývoje v roce 2003. Z důvodu nedostatečné domácí sklizně brambor (v marketingovém roce 2003/04) se ceny brambor od podzimu roku 2003 do dubna roku 2004 permanentně zvyšovaly. Značná nadprodukce brambor raných i pozdních (v marketingovém roce 2004/05) vedla od července k prudkému poklesu spotřebitelských cen, který přetrvával až do konce roku. Cenová úroveň bramborových výrobků se na rozdíl od vývoje v předchozích 4 letech nepatrně zvýšila.

U nealkoholických nápojů nejsou v posledních letech evidovány podstatnější cenové výkyvy. Snížení DPH (z 22 % na 19 %) u kávy, čaje a kakaa po vstupu do EU cenový vývoj prakticky neovlivnilo a ceny komponentů používaných na přípravu nápojů se v roce 2004 stabilizovaly v průměru zhruba na úrovni roku 2003. Podobně ceny minerálních a stolních vod, ovocných a zeleninových šťáv a ostatních nealkoholických nápojů se meziročně téměř nezměnily.

3.5 Vydání za potraviny

Vývoj celkových nominálních spotřebních vydání v domácnostech v roce 2003²⁹ kopíroval vývoj čistých peněžních příjmů. Meziroční index spotřebních vydání i čistých peněžních příjmů činil v tomto roce v průměrné zpravodajské domácnosti zhruba 105 % (proti 103 % v roce 2002, tab. T3.5/01). Na rozdíl od mírně rostoucího trendu příjmů a vydání domácností, nominální výdaje jen za potraviny zaznamenaly v roce 2003 v průměrné zpravodajské domácnosti celkem zanedbatelný přírůstek (0,2 %). Tato skutečnost byla ovlivněna především poklesem spotřebitelských cen potravin (meziroční index spotřebitelských cen za potraviny v roce 2003 činil 97,8 %). K cenovému poklesu došlo zejména u potravin denní spotřeby, významně klesly spotřebitelské ceny cukru (o 13 % vzhledem k roku 2002), vepřového masa (o 10 %), dále mléka, drůbeže, ostatního masa a vnitřností, sádla, uzenin, jedlých olejů a dalších potravin. Struktura hmotné spotřeby potravin se v domácnostech změnila jen nevýznamně; domácnosti mírně snížily hmotnou spotřebu např. sádla, mouky, brambor, rostlinných tuků, vajec, a naopak zvýšily spotřebu jižního ovoce, sýrů, másla, zeleniny a některých dalších potravin.

T3.5/01 – Vývoj čistých peněžních příjmů a vydání za potraviny, nápoje a tabák v domácnostech ČR

Ukazatel	Příjmy, vydání (Kč/os./rok)		Meziroční index	Podíl na spotřebních vydáních (%)	
	2002	2003		2002	2003
Čisté peněžní příjmy	93 153	98 102	105,3	x	x
Spotřební vydání celkem	80 397	84 568	105,2	100,0	100,0
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	20 327	20 464	100,7	25,3	24,2
v tom - potraviny	15 945	15 971	100,2	19,8	18,9
- nápoje nealkoholické	1 873	1 953	104,3	2,4	2,3
- nápoje alkoholické	1 377	1 454	105,6	1,7	1,7
- tabák	1 132	1 086	95,9	1,4	1,3

Pramen: Výpočty VÚZE podle Statistiky rodinných účtů, I. díl, ČSÚ, 2003, 2004

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

V porovnání s rokem 2002 vydaly domácnosti v roce 2003 více prostředků za nápoje, a to nealkoholické (o 80 Kč/os./rok, tj. o 4,3 %) i alkoholické (o 77 Kč/os./rok, tj. o 5,6 %). Růst výdajů za alkoholické nápoje byl způsoben jak zvýšením jejich spotřebitelských cen (o 1,6 % v porovnání s rokem 2002), tak i meziročním zvýšením hmotné spotřeby, především spotřeby piva (o 0,9 l na osobu a rok, tj. na 36,5 l v roce 2003) a vína (o 0,5 l na osobu a rok, tj. na 7,3 l). U nealkoholických nápojů se v roce 2003 naopak setkáváme se snížením spotřebitelské ceny (o 1,6 %), zato ale se značným nárůstem spotřeby zejména minerálních a stolních vod (o 11,7 l na osobu a rok, tj. na 106,9 l).

²⁹ Statistika rodinných účtů uvádí každoročně data s ročním zpožděním, tzn., že disponibilní aktuální údaje jsou za rok 2003. To rovněž znamená, že tato subkapitola nemůže zachytit změny, k nimž nepochybně došlo a bude docházet v souvislosti se vstupem ČR do EU.

Z porovnání výdajů za potraviny v jednotlivých typech domácností, členěných jako obvykle na domácnosti zaměstnanců, zemědělců, samostatně činných osob a důchodců (tab. T3.5/02) plyne, že jednoznačně nejvyšší nominální vydání za potraviny vykazují domácnosti důchodců (přestože v roce 2003 snížily tyto výdaje vzhledem k roku 2002 o 1,2 %). Domácnosti důchodců zaznamenávají nejvyšší tržní hmotnou spotřebu potravin - upřednostňují domácí stravování, čemuž odpovídají i jejich nejnížší výdaje za veřejné stravování. Z ekonomicky aktivních domácností vynakládaly v roce 2003 nejvíce prostředků za potraviny domácnosti osob samostatně činných a jejich vydání zaznamenala v tomto roce v porovnání s rokem 2002 rostoucí trend. Při nejvyšších vydáních za potraviny měly domácnosti samostatně činných osob v roce 2003 současně nejvyšší tržní spotřebu potravin, které nakupovaly ve vyšších cenových relacích. Nejnížší výdaje za potraviny mají každoročně domácnosti zemědělské, neboť jejich tržní spotřeba je minimální a naopak zaznamenávají nejvyšší naturální spotřebu (podíl naturální spotřeby na celkové spotřebě se v zemědělských domácnostech v roce 2003 pohyboval v intervalu od 10 do 78 %).

T3.5/02 – Vývoj vydání za potraviny, nápoje a tabák v domácnostech podle sociálních skupin (Kč/os./rok)

Ukazatel	Domácnosti							
	zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Spotřební vydání celkem	81 490	85 920	72 036	73 356	85 212	88 190	78 499	80 156
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	19 405	19 497	17 662	17 752	19 620	19 897	25 291	25 224
v tom - potraviny	15 043	15 061	13 867	13 786	15 070	15 320	20 776	20 520
- nápoje nealkoholické	1 850	1 929	1 717	1 801	1 896	1 995	2 039	2 069
- nápoje alkoholické	1 297	1 354	1 259	1 358	1 459	1 462	1 690	1 858
- tabák	1 215	1 153	819	807	1 195	1 120	786	777

Pramen: ČSÚ - Statistika rodinných účtů, I. díl, 2003, 2004

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

Jak vyplývá z tab. T3.5/03 vzrostla v roce 2003 v domácnostech zejména vydání za ovoce a ovocné výrobky, zeleninu a brambory, pekárenské výrobky, vejce, cukr a cukrovinky a za ostatní maso. Tyto výdaje domácnosti zvýšily jednak na základě nárůstu tržní spotřeby příslušných potravinových skupin (ovoce a ovocné výrobky, zelenina a brambory, ostatní maso), jednak působením cen (vejce, cukrovinky, pekárenské výrobky, ovoce a ovocné výrobky). Naopak u většiny potravin (u 8 ze 14 hodnocených) došlo v průměrné zpravodajské domácnosti k meziročnímu snížení výdajů, a to navzdory zvýšení jejich tržní spotřeby. Pokles výdajů byl způsoben buď poklesem spotřebitelských cen těchto potravinových skupin (vepřové a hovězí maso, drůbež, masné výrobky, ryby, konzumní mléko, tuky a oleje) nebo změnou struktury tržní spotřeby potravin (např. nákupy levnějších druhů potravin).

T3.5/03 – Vývoj vydání domácností za hlavní druhy potravin (Kč/os./rok)

Ukazatel	Průměrná zpravodajská domácnost		Domácnosti							
			zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Maso vepřové	858	839	783	750	511	545	803	822	1 271	1 226
Maso hovězí	287	283	254	246	185	183	311	306	427	423
Ostatní maso	216	219	193	198	141	134	205	210	327	316
Uzeniny	1 878	1 823	1 768	1 723	1 765	1 694	1 664	1 667	2 458	2 347
Konzervy	224	221	219	214	193	193	202	214	261	254
Drůbež	873	850	805	785	565	575	905	858	1 215	1 139
Ryby	453	438	418	400	407	391	455	456	609	580
Mléko konzumní	689	639	637	590	741	700	628	607	911	843
Vejce	268	274	239	242	91	97	244	244	447	455
Tuky a oleje	804	788	709	689	789	784	654	665	1 283	1 282
Ovoce, ovocné výrobky	1 098	1 157	1 046	1 098	817	853	1 099	1 166	1 416	1 455
Zelenina, brambory	1 252	1 309	1 176	1 221	784	847	1 302	1 335	1 681	1 720
Cukr, cukrovinky	1 218	1 222	1 143	1 150	1 228	1 196	1 107	1 130	1 605	1 605
Pekárenské výrobky	2 795	2 828	2 679	2 733	2 927	2 872	2 553	2 624	3 383	3 377

Pramen: ČSÚ - Statistika rodinných účtů, I. díl, 2003, 2004

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

Za jednotku nakupovaných potravin (kg, ks, l) vydávala průměrná zpravodajská domácnost v roce 2003 méně Kč než v roce 2002. Pouze v případě vajec a tuků zůstaly náklady domácností na 1 ks, resp. 1 kg stejné jako v roce 2002

a u zeleniny a brambor a u pekárenských výrobků mírně vzrostly (u zeleniny a brambor i přes pokles spotřebitelských cen, tedy na základě nákupu dražších druhů; u pekárenských výrobků došlo ke zvýšení jejich spotřebitelských cen).

Hodnocení nominálních vydání domácností za potraviny je nutné doplnit relativním vyjádřením, tj. podílem vydání za potraviny na celkových spotřebních vydáních domácností. Výše tohoto ukazatele není dána pouze objemem spotřebovaných potravin a jejich cenovou hladinou, nýbrž významně spolupůsobí i ostatní ekonomické faktory. Jde zejména o výši příjmů, resp. celkových spotřebních výdajů domácností, a o hmotnou i nehmotnou spotřebu domácností, resp. cen zboží a služeb, které slouží k uspokojení ostatních potřeb.

Právě pod vlivem ekonomických tlaků (především růstu cen ostatního zboží a služeb) zvýšily domácnosti v roce 2003 výdaje na uspokojení ostatních potřeb (dopravu a spoje, nájemné, rekreaci a kulturu, zdraví atd.), zatímco nominální výdaje za potraviny stouply nevýznamně (v průměrné zpravidajské domácnosti o 26 Kč/os./rok) a - vyjádřeno podílem výdajů domácností za potraviny k celkovým spotřebním vydáním domácností - došlo dokonce k významnému snížení tohoto podílu (z 19,8 % v roce 2002 na 18,9 % v roce 2003 - tab. T3.5/01 a příl. tab. 3.5/01).

V zemích EU je sledován ukazatel podílu vydání za potraviny, nápoje a tabák na celkových vydáních domácností. Poslední údaj, který je k dispozici, je za rok 2002 (European Commission, FAO a UNSO). V tomto roce činil podíl vydání za potraviny, nápoje a tabák na celkových vydáních domácností 16,4 %. Nejvyššího podílu v rámci zemí EU 15 dosahovalo Portugalsko (22,6 %), naopak nejnižšího Spojené království (13,3 %). V ČR poklesl podíl vydání za potraviny, nápoje a tabák z 25,3 % v roce 2002 na 24,2 % v roce 2003 (příl. tab. 3.5/02).

T3.5/04 - Vývoj podílu vydání za potraviny, nápoje a tabák na celkových spotřebních vydání jednotlivých typů domácností (%)

Ukazatel	Domácnosti							
	zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Spotřební vydání celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	23,8	22,7	24,5	24,2	23,0	22,6	32,2	31,5
v tom - potraviny	18,4	17,5	19,3	18,8	17,7	17,4	26,5	25,6
- nápoje nealkoholické	2,3	2,3	2,4	2,5	2,2	2,3	2,6	2,6
- nápoje alkoholické	1,6	1,6	1,7	1,8	1,7	1,6	2,1	2,3
- tabák	1,5	1,3	1,1	1,1	1,4	1,3	1,0	1,0

Pramen: Výpočty VÚZE podle Statistiky rodinných účtů, I. díl, ČSÚ, 2003, 2004

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

V rámci jednotlivých typů domácností dosahují nejvyššího podílu vydání za potraviny na celkových spotřebních vydáních domácnosti důchodců (25,6 % v roce 2003, tab. T3.5/04). Tyto domácnosti tradičně vydávají nejvíce prostředků na uspokojení základních životních potřeb, tj. na výživu, bydlení a zdraví (a to jak v Kč v přepočtu na osobu, tak i v relativním vyjádření, tj. podílem těchto výdajů na celkových spotřebních vydáních domácností). Naopak nejnižší podíl výdajů za potraviny v roce 2003 měly domácnosti samostatně činných osob (17,4 %) těsně následovány domácnostmi zaměstnanců (17,5 %). Je to dáno jak celkovou výší jejich spotřebních výdajů, tak i vyššími výdaji v jiných oblastech spotřeby (rekreace a kultura, vzdělávání, spoje, odívání a obuv, ostatní vydání).

4 STRUKTURY AGRÁRNÍHO SEKTORU, VYUŽITÍ PŮDY A VLASTNICKÉ VZTAHY

4.1 Podnikatelská struktura zemědělství

Podle údajů aktualizovaného zemědělského registru ČSÚ (tab. T4.1/01 - 03) bylo koncem roku 2004 v ČR 54,6 tis. subjektů se zemědělskou výrobou (o 568 více než respondentů strukturálního šetření ZEM 2003), jejichž velikostní parametry odpovídaly prahovým hodnotám Agrocenzu 2000³⁰. Tyto subjekty (s výjimkou 2 438 z nich, zaměřených pouze na živočišnou výrobu) obhospodařovaly 3 704,2 tis. ha z. p., z toho 2 767,4 tis. ha o. p. (tj. o 85,3 tis. ha z. p., z toho o 62,6 tis. ha o. p. více než podle uvedeného šetření v roce 2003).

Na celkové výměře z. p. obhospodařované subjekty vedenými v zemědělském registru se v roce 2004 podílely právnické osoby 72,5 % a na o. p. 75,5 %. Rozhodující podíl připadá v obou případech na obchodní společnosti. V rámci PFO mají opět značnou převahu SHR. Zemědělský registr neobsahuje údaje o vlastnictví pozemků. Podle strukturálního šetření v roce 2003 činil podíl najaté půdy na celkové výměře z. p. obhospodařované respondenty tohoto šetření 89,3 %. Z toho v případě právnických osob 96,7 % a fyzických osob 70,0 % (u PFO s výměrou nad 100 ha z. p. 85,5 %).

³⁰ Pražské hodnoty stanovené pro respondenty Agrocenzu 2000 (počínaje základní prahovou hodnotou - výměra alespoň 1 ha z. p.) byly podstatně nižší než v případě prvního zemědělského sčítání po roce 1989 - Agrocenzu 1995 (minimální výměra 3 ha z. p.).

a u zeleniny a brambor a u pekárenských výrobků mírně vzrostly (u zeleniny a brambor i přes pokles spotřebitelských cen, tedy na základě nákupu dražších druhů; u pekárenských výrobků došlo ke zvýšení jejich spotřebitelských cen).

Hodnocení nominálních vydání domácností za potraviny je nutné doplnit relativním vyjádřením, tj. podílem vydání za potraviny na celkových spotřebních vydáních domácností. Výše tohoto ukazatele není dána pouze objemem spotřebovaných potravin a jejich cenovou hladinou, nýbrž významně spolupůsobí i ostatní ekonomické faktory. Jde zejména o výši příjmů, resp. celkových spotřebních výdajů domácností, a o hmotnou i nehmotnou spotřebu domácností, resp. cen zboží a služeb, které slouží k uspokojení ostatních potřeb.

Právě pod vlivem ekonomických tlaků (především růstu cen ostatního zboží a služeb) zvýšily domácnosti v roce 2003 výdaje na uspokojení ostatních potřeb (dopravu a spoje, nájemné, rekreaci a kulturu, zdraví atd.), zatímco nominální výdaje za potraviny stouply nevýznamně (v průměrné zpravidajské domácnosti o 26 Kč/os./rok) a - vyjádřeno podílem výdajů domácností za potraviny k celkovým spotřebním vydáním domácností - došlo dokonce k významnému snížení tohoto podílu (z 19,8 % v roce 2002 na 18,9 % v roce 2003 - tab. T3.5/01 a příl. tab. 3.5/01).

V zemích EU je sledován ukazatel podílu vydání za potraviny, nápoje a tabák na celkových vydáních domácností. Poslední údaj, který je k dispozici, je za rok 2002 (European Commission, FAO a UNSO). V tomto roce činil podíl vydání za potraviny, nápoje a tabák na celkových vydáních domácností 16,4 %. Nejvyššího podílu v rámci zemí EU 15 dosahovalo Portugalsko (22,6 %), naopak nejnižšího Spojené království (13,3 %). V ČR poklesl podíl vydání za potraviny, nápoje a tabák z 25,3 % v roce 2002 na 24,2 % v roce 2003 (příl. tab. 3.5/02).

T3.5/04 - Vývoj podílu vydání za potraviny, nápoje a tabák na celkových spotřebních vydání jednotlivých typů domácností (%)

Ukazatel	Domácnosti							
	zaměstnanců		zemědělců		sam. činných		důchodců	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Spotřební vydání celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho - za potraviny, nápoje a tabák	23,8	22,7	24,5	24,2	23,0	22,6	32,2	31,5
v tom - potraviny	18,4	17,5	19,3	18,8	17,7	17,4	26,5	25,6
- nápoje nealkoholické	2,3	2,3	2,4	2,5	2,2	2,3	2,6	2,6
- nápoje alkoholické	1,6	1,6	1,7	1,8	1,7	1,6	2,1	2,3
- tabák	1,5	1,3	1,1	1,1	1,4	1,3	1,0	1,0

Pramen: Výpočty VÚZE podle Statistiky rodinných účtů, I. díl, ČSÚ, 2003, 2004

Zpracoval: H. Sekavová (VÚZE)

V rámci jednotlivých typů domácností dosahují nejvyššího podílu vydání za potraviny na celkových spotřebních vydáních domácnosti důchodců (25,6 % v roce 2003, tab. T3.5/04). Tyto domácnosti tradičně vydávají nejvíce prostředků na uspokojení základních životních potřeb, tj. na výživu, bydlení a zdraví (a to jak v Kč v přepočtu na osobu, tak i v relativním vyjádření, tj. podílem těchto výdajů na celkových spotřebních vydáních domácností). Naopak nejnižší podíl výdajů za potraviny v roce 2003 měly domácnosti samostatně činných osob (17,4 %) těsně následovány domácnostmi zaměstnanců (17,5 %). Je to dáno jak celkovou výší jejich spotřebních výdajů, tak i vyššími výdaji v jiných oblastech spotřeby (rekreace a kultura, vzdělávání, spoje, odívání a obuv, ostatní vydání).

4 STRUKTURY AGRÁRNÍHO SEKTORU, VYUŽITÍ PŮDY A VLASTNICKÉ VZTAHY

4.1 Podnikatelská struktura zemědělství

Podle údajů aktualizovaného zemědělského registru ČSÚ (tab. T4.1/01 - 03) bylo koncem roku 2004 v ČR 54,6 tis. subjektů se zemědělskou výrobou (o 568 více než respondentů strukturálního šetření ZEM 2003), jejichž velikostní parametry odpovídaly prahovým hodnotám Agrocenzu 2000³⁰. Tyto subjekty (s výjimkou 2 438 z nich, zaměřených pouze na živočišnou výrobu) obhospodařovaly 3 704,2 tis. ha z. p., z toho 2 767,4 tis. ha o. p. (tj. o 85,3 tis. ha z. p., z toho o 62,6 tis. ha o. p. více než podle uvedeného šetření v roce 2003).

Na celkové výměře z. p. obhospodařované subjekty vedenými v zemědělském registru se v roce 2004 podílely právnické osoby 72,5 % a na o. p. 75,5 %. Rozhodující podíl připadá v obou případech na obchodní společnosti. V rámci PFO mají opět značnou převahu SHR. Zemědělský registr neobsahuje údaje o vlastnictví pozemků. Podle strukturálního šetření v roce 2003 činil podíl najaté půdy na celkové výměře z. p. obhospodařované respondenty tohoto šetření 89,3 %. Z toho v případě právnických osob 96,7 % a fyzických osob 70,0 % (u PFO s výměrou nad 100 ha z. p. 85,5 %).

³⁰ Pražské hodnoty stanovené pro respondenty Agrocenzu 2000 (počínaje základní prahovou hodnotou - výměra alespoň 1 ha z. p.) byly podstatně nižší než v případě prvního zemědělského sčítání po roce 1989 - Agrocenzu 1995 (minimální výměra 3 ha z. p.).

T4.1/01 – Podnikatelská struktura fyzických a právnických osob v zemědělství¹⁾, stav koncem roku 2004

Právní forma	Počet podniků	Obhospodařovaná zemědělská půda		Obhospodařovaná orná půda		Průměrná výměra ²⁾	
		ha	%	ha	%	ha z. p.	ha o. p.
Fyzické osoby celkem	51 420	1 019 814	27,5	677 090	24,5	20,7	13,2
z toho - SHR	32 231	919 890	24,8	615 903	22,3	28,5	19,1
Právnické osoby celkem	3 219	2 684 382	72,5	2 090 322	75,5	925,3	649,4
v tom - obchodní společnosti celkem	2 361	1 660 531	44,8	1 273 611	46,0	796,0	539,4
z toho - spol. s r. o.	1 662	810 852	21,9	572 242	20,7	559,6	344,3
- a. s.	657	835 078	22,5	692 042	25,0	1 394,1	1 053,3
- družstva	678	938 470	25,3	768 812	27,8	1 424,1	1 133,9
- ostatní³⁾	180	85 381	2,3	47 898	1,7	547,3	266,1
Celkem	54 639	3 704 196	100,0	2 767 412	100,0	71,0	50,6

1) Zemědělsky aktivní subjekty s velikostními parametry odpovídajícími prahovým hodnotám AGC 2000.

2) Vypočteno za podniky obhospodařující zemědělskou půdu.

3) Státní podniky, příspěvkové organizace aj.

Pramen: ČSÚ - Zemědělský registr

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

Značnou váhu v našem zemědělství mají nadále PPO. Týká se to zvláště živočišné výroby. Koncem roku 2004 připadlo na tyto podniky více než 78 % celkového počtu skotu (z toho 44 % na obchodní společnosti, 33 % na družstva a 1 % na ostatní podniky právnických osob), téměř 89 % prasat (s vysokým podílem akciových společností) a necelých 88 % drůbeže (rovněž s vysokým podílem a. s.). Rozhodující podíl na početních stavech uvedených kategorií zvířat chovaných v podnicích fyzických osob mají samostatně hospodařící rolníci (SHR).

T4.1/02 – Struktura početních stavů hospodářských zvířat podle právních forem podniků, stav koncem roku 2004

Právní forma	Skot				Prasata		Drůbež	
	celkem		z toho krávy		ks	%	ks	%
	ks	%	ks	%				
Fyzické osoby celkem	314 561	21,8	126 030	21,7	310 678	11,3	3 533 147	12,3
z toho - SHR	284 032	19,7	115 128	19,8	275 875	10,1	2 958 268	10,3
Právnické osoby celkem	1 125 398	78,2	455 974	78,3	2 432 497	88,7	25 262 742	87,7
v tom - obchodní společnosti celkem	640 044	44,4	260 911	44,8	1 760 883	64,2	21 739 165	75,5
z toho - spol. s r. o.	240 828	16,7	101 779	17,5	455 194	16,6	8 727 733	30,3
- a. s.	395 371	27,5	157 318	27,0	1 302 170	47,5	13 011 402	45,2
- družstva	470 520	32,7	188 183	32,3	648 999	23,7	3 362 818	11,7
- ostatní	14 834	1,0	6 880	1,2	22 615	0,8	160 759	0,6
Celkem	1 439 959	100,0	582 004	100,0	2 743 175	100,0	28 795 889	100,0

Pramen: ČSÚ - Zemědělský registr

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

T4.1/03 – Velikostní struktura podniků fyzických a právnických osob obhospodařujících zemědělskou půdu, stav koncem roku 2004

Velikostní skupiny podniků podle výměry obhospodařované z. p. (ha)	Podniky celkem				Podniky fyzických osob				Podniky právnických osob			
	počet		výměra obhospodařované z. p.		počet		výměra obhospodařované z. p.		počet		výměra obhospodařované z. p.	
	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%
>0 až < 5	30 737	58,9	44 509	1,2	30 485	61,8	44 007	4,3	252	8,7	502	0,02
5 - < 10	5 913	11,3	40 930	1,1	5 836	11,8	40 404	4,0	77	2,7	526	0,02
10 - < 50	9 490	18,2	202 997	5,5	9 183	18,6	195 216	19,1	307	10,6	7 780	0,3
50 - < 100	1 875	3,6	131 831	3,6	1 737	3,5	122 101	12,0	138	4,8	9 730	0,4
100 - < 500	2 274	4,4	499 005	13,5	1 756	3,6	350 776	34,4	518	17,9	148 229	5,5
500 - < 1000	798	1,5	581 414	15,7	220	0,4	151 761	14,9	578	19,9	429 653	16,0
1000 - < 2000	734	1,4	1 028 718	27,8	78	0,2	102 369	10,0	656	22,6	926 349	34,5
2000 a více	380	0,7	1 174 792	31,7	5	0,01	13 180	1,3	375	12,9	1 161 613	43,3
Celkem	52 201	100,0	3 704 196	100,0	49 300	100,0	1 019 814	100,0	2 901	100,0	2 684 382	100,0

Pramen: ČSÚ - Zemědělský registr

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

Velikostní struktura podniků v českém zemědělství má nadále výrazně duální charakter. Na velký počet malých podniků připadá pouze malá část z. p. - v roce 2004 obhospodařovalo 70 % všech podniků pouze 2,3 % příslušné výměry. V případě velkých podniků bylo tomu naopak - na pouhých 2,1 % podniků připadlo téměř 60 % z. p.

Velký počet malých podniků výrazně ovlivňuje průměrnou výměru všech podniků, vyjádřenou prostým aritmetickým průměrem. Podle údajů aktualizovaného zemědělského registru činil koncem roku 2004 tento ukazatel 71 ha z. p. Při zohlednění rozdílné váhy jednotlivých velikostních skupin podniků na celkové výměře obhospodařované z. p. (tab. T4.1/03) vychází vážený aritmetický průměr mnohem vyšší: 1 507 ha³¹. Koncem roku 2004 bylo v našem zemědělství 136 podniků s výměrou nad 3 tis. ha z. p. (z toho 62 a. s. a 52 družstev) a 49 podniků nad 4 tis. ha (z toho 21 družstev a 19 a. s.).

Pro vývoj podnikatelské struktury našeho zemědělství v uplynulém období od prvního zemědělského sčítání v roce 1995 je příznačný soustavný nárůst podílu PFO na obhospodařované z. p. i na pracovních silách (tab. T4.1/04). Údaje o pracovnících podle strukturálního šetření ZEM 2003 (srovnatelné údaje za rok 2004 nejsou k dispozici) jsou uvedeny v přepočtu na AWU³² (RPJ - roční pracovní jednotky³³). Zvláště výraznou vývojovou tendencí ve sledovaném období je pokles podílu zemědělských výrobních družstev a nárůst podílu obchodních, zejména akciových společností.

T4.1/04 – Vývoj podnikatelské struktury zemědělství v období 1995 - 2004

Právní forma	Počet podniků ¹⁾			Obhospodařovaná z. p. ¹⁾						Podíl na celkovém počtu pracovníků		
				ha			%			(% ²⁾)		
	1995	2000	2004	1995	2000	2004	1995	2000	2004	1995 ³⁾	2000 ⁴⁾	2003 ⁵⁾
Fyzické osoby celkem	20 820	24 053	23 363	822 518	934 137	992 811	23,2	25,8	27,0	15,8	17,6	22,1
z toho - SHR	19 648	20 115	20 099	765 272	849 292	905 176	21,6	23,5	24,6	14,2	15,4	.
Právnické osoby celkem	2 395	2 587	2 716	2 721 518	2 680 683	2 684 122	76,8	74,2	73,0	84,2	82,4	77,9
v tom - obchodní společnosti celkem	1 196	1 726	1 936	995 815	1 578 881	1 660 321	28,1	43,7	45,2	31,5	48,5	49,5
z toho - spol. s r. o.	945	1 171	1 339	714 358	783 707	810 697	20,2	21,7	22,0	16,4	17,9	17,5
- a. s.	223	519	564	268 899	779 707	835 028	7,6	21,6	22,7	14,9	30,0	31,4
- družstva	1 105	723	654	1 665 724	1 059 444	938 460	47,0	29,3	25,5	48,2	31,7	26,4
Celkem	23 215	26 640	26 079	3 544 036	3 614 820	3 676 933	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1) Podniky s výměrou od 3 ha z. p.

2) Pracovníci v podnicích všech velikostních skupin, včetně podniků bez půdy.

3) Průměrný počet trvale činných pracovníků za období leden až září 1995.

4) Pracovníci v hlavním zaměstnání v zemědělství, stav k 30. 9. 2000.

5) Podle údajů strukturálního šetření ZEM 2003 o pracovních silách v zemědělství, vyjádřených v ročních pracovních jednotkách (fyzický počet pracovníků přepočtený na plně zaměstnané).

Pramen: ČSÚ, Agrocensus 1995 a 2000; strukturální šetření ZEM 2003 a aktualizovaný zemědělský registr (2004)

Zpracoval: E. Divila (VÚZE)

4.2 Organizace prvovýrobců na agrárním trhu

Odbytové organizace prvovýrobců nemají zatím v ČR dlouhodobou tradici a u řady komodit zatím ani rozhodující nebo alespoň významný podíl na trhu. Ve srovnání s námi existují v EU 15 silné odbytové organizace a v této činnosti mají tradiční země značný předstih.

V ČR začaly první odbytové organizace prvovýrobců vznikat v roce 1998. Od roku 1999 začal činnost odbytových organizací prvovýrobců při splnění výchozích podmínek podporovat stát. Postupně docházelo ke zvýšení objemu podpor z 5,2 mil. Kč pro 11 žadatelů v roce 2000 na 41,3 mil. Kč pro 23 odbytových organizací v roce 2003. V hodnoceném roce 2004 nebyly podpory na vznik a činnost poskytnuty. Stávající podpůrný program byl ukončen vstupem ČR do EU. V prosinci roku 2004 bylo schváleno nařízení vlády č. 655/2004 Sb., o stanovení podmínek pro zařazení skupin výrobců, zajišťujících společný odbyt vybraných zemědělských komodit, do programu zakládání skupin výrobců a o stanovení podmínek pro poskytnutí dotace k podpoře jejich činnosti. Žádost o zařazení do uvedeného programu musí být podána na SZIF nejpozději 31. října 2006 a vztahuje se i zpětně na všechny vzniklé odbytové organizace prvovýrobců splňující podmínku 3 mil. Kč obchodní produkce a vzniklé od 1. května 2004 do 31. října 2006. Uvedené nařízení vlády č. 655/2004 Sb. výrazně zpřísňuje podmínky pro poskytnutí dotace (§ 5).

Odbytové organizace prvovýrobců, které vyvíjely svoji činnost v roce 2004, lze rozdělit podle obchodovaných komodit na specializované (komoditní) a univerzálně zaměřené. Podle rozsahu poskytovaných služeb se jedná o organizace, které odbyt pouze zprostředkovávaly, organizace, které obchodovaly a nesly rizika spojené s inkasem od odběratelů, odbytové organizace, které obchodovaly a vytvářely finanční rezervy na garance úhrady kupní ceny a odbytové organizace s vlastní skladovací, event. zpracovatelskou kapacitou.

³¹ Uvedený vážený průměr byl vypočten podle vzorce: $\frac{\sum v_i p_i}{100}$,

kde v_i = průměrná výměra podniků ve velikostních skupinách do 5 ha, 5 až 10 ha atd. až 2 tis. a více ha, p_i = procentický podíl jednotlivých velikostních skupin na celkové výměře z. p.

³² AWU zahrnuje práci majitele a zaměstnanců a neplacenou práci rodinných příslušníků.

³³ Za základ ročního fondu pracovní doby při výpočtu RPJ byl stanoven počet 1 800 hodin, který odpovídá práci na plný úvazek.

Mezi odbytové organizace s celostátním působením lze zařadit Centroodbyt - národní odbytové družstvo, které soustřeďuje 9 regionálních odbytových organizací, převážně družstev, a obchoduje s komoditami vepřové a hovězí maso. V roce 2004 zprostředkoval prodej 123,1 tis. t prasat v ž. hm., tj. 25,3 % z tržní produkce ČR, a 21,4 tis. t skotu v ž. hm., tj. 11,6 % z tržní produkce ČR. Při naplňování svých podnikatelských cílů spolupracují pracovníci odbytové organizace nejen s odběrateli produktů, ale i s dodavateli vstupů.

Na trhu s mlékem v České republice působilo k 31. 12. 2004 celkem 27 odbytových organizací, které zprostředkovaly prodej zhruba poloviny syrového kravského mléka z celkového nákupu českých mlékáren. Největší podíl dosáhl Mlecoop - odbytové družstvo s prodejem 755 354 tis. l syrového kravského mléka, což je 30,3 % z celkového nákupu tuzemských mlékáren. Členy Mlecoopu - odbytového družstva bylo 10 regionálních členských organizací. Mimo zprostředkování prodeje mléka zajišťuje Mlecoop pro své členy právní a poradenské služby včetně nákupů vybraných vstupů za obchodní ceny. Druhou nejsilnější odbytovou organizací na trhu s mlékem je Mlékařské a hospodářské družstvo JIH. V roce 2004 mělo družstvo 220 členů prvovýrobců mléka z jižních a západních Čech a z Moravy. Družstvo v roce 2004 zprostředkovalo prodej 305 569 tis. l mléka, což představuje 12,2 % z celkového nákupu do tuzemských mlékáren.

Na úseku chovu ovcí a koz působila v roce 2004 společnost OVEKO, a. s. Ve společnosti bylo registrováno 27 akcionářů. Základním předmětem činnosti OVEKA byl společný prodej zvířat a ostatních výrobků od chovatelů, tj. chovných i jatečných zvířat, ovčích a kozích sýrů a vlny. Dalšími aktivitami společnosti jsou provádění kontroly užitkovosti a poradenská činnost.

Při obchodování s jatečnou drůbeží v roce 2004 vyvíjelo svoji činnost pouze odbytové družstvo AGROKROCAN. Hlavní činností tohoto družstva je napomoci stabilnímu odbytů krůt a poradenské aktivitě ve prospěch zvýšení rentability chovu. V roce 2004 zajišťovalo odbytové družstvo servis pro 20 členů prvovýrobců, kteří se podílejí zhruba 30 % na celkové produkci krůtího masa v ČR.

Na úseku obchodu s vejci a vaječnou hmotou vyvíjí svoji činnost dvě společnosti - Česká vejce CZ, a. s., a Zlatá vejce, a. s. Jejich členy je 19 producentů vajec s celkovou kapacitou výroby 1 mld. ks konzumních vajec, což je 75 % produkce velkochově v ČR.

Odbytových organizací, které zaměřily svoji činnost na obchodování s obilovinami a olejinami, bylo k 31. 12. 2004 v ČR celkem 10. Největší rozsah činnosti vykazuje AGROODBYT ČR. Jeho členy je 8 regionálních odbytových organizací. Uvedená organizace zajišťuje odbyt zhruba 10 % celostátního obchodu s obilovinami. Mimo to zprostředkovává pro své členy nákup vybraných vstupů (pesticidů, průmyslových hnojiv a nafty). Jedním z významných členů Agroodbytu je Odbytové hospodářské družstvo Pardubice, které sdružuje 70 prvovýrobců. Členové družstva obchodují s obilovinami, kukuřicí, olejinami, se sojovým a řepkovým šrotem. Dalším významným členem Agroodbytu je Brasica - odbytové družstvo, které nabízí služby na úseku ošetřování a skladování, zprostředkování prodeje a překládky surovin z železničních vagonů na říční čluny. Tato organizace vlastní říční přístav, železniční vlečku a silo o kapacitě 21 tis. t volně ložené komodity.

U ovoce a zeleniny je v současné době koncentrace nabídky jediným způsobem, jak odolávat tlaku obchodních řetězců. K 31. 12. 2004 bylo evidováno 8 odbytových organizací s ovocem, zeleninou a brambory. Členové odbytových organizací pro zeleninu se podílí na celkové ploše zeleniny 35 % a na celkovém prodeji zeleniny 50 %. U ovoce je zhruba 35 % prodeje realizováno odbytovými organizacemi. Odbytové organizace jsou schopny zajistit potřebné objemy dané komodity v požadované kvalitě, balení a ceně. Jsou vybaveny vlastními skladovacími kapacitami.

4.3 Podnikatelská struktura zpracovatelů agrárních surovin

Zpracovatelé agrárních surovin jsou převážně zařazeni v potravinářském sektoru, kde bylo podle registru ČSÚ ke konci roku 2004 evidováno 14 366 podnikatelských subjektů (o 64 méně než v roce 2003), z nichž 10 713 je fyzických osob (v porovnání s rokem 2003 o 158 méně), většinou podnikajících podle živnostenského zákona. V nových, konkurenčně náročnějších, podmínkách se výrobní základna pro výrobu potravin v roce 2004, v důsledku vstupu ČR do EU, poněkud zúžila.

Z obchodních společností jsou i nadále nejvíce zastoupenou právní formou společnosti s r. o. (2 529 firem, zatímco v roce 2003 bylo v této právní formě evidováno 2 465 firem) a a. s. (501 firem, tj. o 3 více než v roce 2003).

Zahraničních osob bylo ke konci roku 2004 evidováno 297 (256 v roce 2003). Zbývajících výrobců využívají k podnikání další právní formy, jako jsou družstva aj.

Z údajů o počtu firem vyplývá, že největší změny v roce 2004 nastaly u podnikatelů fyzických osob, jejichž počet se v nových podmínkách snížil a u zahraničních osob, jejichž počet naopak poněkud vzrostl.

T4.3/01 – Velikostní struktury potravinářských podniků s 20 a více zaměstnanci

Počet zaměstnanců	Průměrný počet podniků		Meziroční index
	2003	2004	
20 - 49	543	540	99,4
50 - 99	225	211	93,8
100 - 499	238	236	99,2
500 - 999	20	21	105,0
1 000 a více	14	10	71,4
Celkem	1 040	1 018	97,9

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních údajů za podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci

(kód publikace: 8001 - 04 a oborové údaje)

Zpracoval: J. Mezera (VÚZE)

Z hlediska velikostní struktury převládaly v roce 2004 stejně jako v roce 2003 v kategorii firem od 20 zaměstnanců, sledovaných ČSÚ, výrazně podniky do 499 zaměstnanců a v této kategorii zejména malé podniky do 49 zaměstnanců. Podíl podniků od 500 zaměstnanců ve velikostní struktuře firemní základny činil v roce 2004, obdobně jako v roce 2003, zhruba 3 %. Přitom počet velmi velkých podniků v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 klesl ze 14 subjektů na 10 firem.

Vlivem podnikatelsky náročnějších podmínek v roce 2004 klesl celkový průměrný počet podnikatelských subjektů v kategorii od 20 zaměstnanců v porovnání s rokem 2003 o 22 firem, což představuje snížení o 2,1 %.

T4.3/02 – Průměrný počet podnikatelských subjektů podle výrobních oborů

Ukazatel	2003	2004	Meziroční index
Výroba masa a masných výrobků	182	183	100,5
Zpracování ryb	8	8	100,0
Zpracování ovoce, zeleniny a brambor	36	37	102,8
Výroba rostlinných a živočišných tuků a olejů	8	5	62,5
Úprava a zpracování mléka	73	66	90,4
Výroba mlýnských a škrobářenských výrobků	46	44	95,7
Výroba hotových krmiv	76	67	88,2
Výroba ostatních potravinářských výrobků	491	494	100,6
Výroba nápojů	120	114	95,0
Průmysl potravinářský a tabákový celkem	1 040	1 018	97,9

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních údajů za podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci

(kód publikace: 8001 - 04 a oborové údaje)

Zpracoval: J. Mezera (VÚZE)

Ekonomicky nejvýznamnější velikostní kategorii zaujaly v roce 2004 (stejně jako v roce 2003) podniky od 100 do 499 zaměstnanců. Podíl těchto podniků na tržbách celého potravinářského sektoru v b. c. v roce 2004 dosáhl 46 % (v roce 2003 činil 45 %), zatímco jejich podíl na počtu podniků představoval v roce 2004, stejně jako v roce 2003, pouze 23 %. Podíl deseti největších podniků s 1 000 a více zaměstnanci na tržbách v b. c. činil v roce 2004 jen 17 %. Tendence ke koncentraci se ve výrobní základně dosud výrazně neprosazuje, a to i pod vlivem postupů uplatňovaných v oblasti hospodářské soutěže.

Z oborového hlediska, pokud jde o podniky s 20 a více zaměstnanci, byly v roce 2004 obdobně jako v předcházejících letech nejvíce zastoupeny podniky tzv. ostatních potravinářských výrobců (pekárny, cukrárny, cukrovary, cukrovinkářská a další výroby) a dále výrobci masa a masných výrobků, vč. drůbeže a výrobci nápojů.

Příliv přímých zahraničních investic do výroby potravin a nápojů, zpracování tabáku činil za rok 2004 podle předběžných údajů ČNB celkem 1 480,5 mil. Kč, což představuje podíl 1,3 % na celkovém objemu těchto investic vcházejících do národní ekonomiky ČR. V porovnání s rokem 2003 došlo v roce 2004 k výraznému poklesu přílivu přímých zahraničních investic do sektoru potravin jak objemově, tak i podílem na celkových zahraničních investicích.

Přímé zahraniční investice celkem do výroby potravin a nápojů, tabáku za celé sledované období (od roku 1993) dosáhly předběžně částky 55 mld. Kč a podílely se na objemu investic do národní ekonomiky 2,2 %.

Odliv přímých investic z ČR do zahraničí ze sektoru výroby potravin a nápojů, zpracování tabáku za rok 2004 předběžně činil 460,6 mil. Kč (tj. 3,3 % z celkového objemu), což představuje v rámci sektorů a odvětví jeden z největších objemů.

4.4 Dodavatelská odvětví

Osivo a sadba

K 31. 3. 2005 bylo ÚKZÚZ, odborem odrůdového zkušebnictví, evidováno celkem 86 domácích firem, které mají v ČR registrovány své odrůdy a zajišťují (provádějí) u nich udržovací šlechtění.

V roce 2004 bylo pro přihlašovací sezónu registrováno podle zákona č. 92/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a zaevidováno podle zákona č. 219/2003 Sb. 481 právnických či fyzických osob s oprávněním pro výrobu a dovoz rozmnožovacího materiálu a jeho uvádění do oběhu.

V roce 2004 byla odrůdová skladba zemědělských plodin doplňována o odrůdy se stále vyšší užitnou hodnotou. Zejména u některých plodin (brambory, kukuřice, ale i pšenice, řepka a další) se výnos hlavního produktu již blíží biologickému potenciálu a rozhodující role se přenáší do oblasti nutriční a technologické jakosti. Výsledkem tohoto procesu je, že české zemědělství a zpracovatelský průmysl měly k 31. 3. 2005 k dispozici 4 120 registrovaných domácích i zahraničních odrůd špičkové kvality, z nichž 2 178 je šlechtitelsky udržováno v ČR.

V tab. T4.4/01 jsou uvedeny množitelské plochy a skutečná výroba osiva a sadby.

I v roce 2004 pokračoval mírný nárůst v používání certifikovaného osiva, což bylo zřejmým důsledkem dotační politiky MZe. U obilovin je podíl certifikovaného osiva, které zemědělci používají pro osevy produkčních ploch, odhadován na 55 - 60 %.

T4.4/01 – Přihlášené množitelské plochy v ČR

Plodina	2003		2004	
	přihlášená plocha (ha)	vyrobené osivo, sadba (t)	přihlášená plocha (ha)	vyrobené osivo, sadba ¹⁾ (t)
Obiloviny	80 029	163 295	83 422	180 000
Kukuřice	1 159	1 304	1 542	2 200
Luskoviny	6 530	7 019	7 044	8 500
Olejniny	18 224	10 926	17 926	3 800
Semenné okopaniny	26	11	11	7
Brambory	4 208	67 538	5 024	81 500
Jeteloviny	7 773	1 900	6 732	1 300
Trávy a jednoleté pícniny	10 320	5 054		
Ostatní krmné plodiny	1 883	498	16 725	4 800

1) Odhad.

Pramen: ÚKZÚZ - OOS Praha

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE), J. Mokřý (ÚKZÚZ)

Na podzim roku 2004 byly zapsány v rámci EU do Společného katalogu odrůd druhů zemědělských rostlin první geneticky modifikované (GM) odrůdy polních plodin. Jedná se o 17 hybridů kukuřice linie MON 810, které lze na základě zápisu do Společného katalogu pěstovat i v ČR. Zmiňovaná kukuřice MON 810 se vyznačuje tvorbou proteinu toxického pro specifického škůdce zavíječe kukuřičného. Takto upravené plodiny bývají označovány jako Bt plodiny a jejich hlavním přínosem je úspora průmyslových insekticidů a omezení tvorby mykotoxinů v hlavním produktu kukuřice.

ÚKZÚZ v rámci svých kompetencí provádí státní odbornou kontrolu a dozor nad nakládáním s GM odrůdami v rámci uvádění těchto odrůd do oběhu, včetně správného řízení o jejich registraci podle příslušných právních předpisů.

V roce 2004 bylo uvedeno do oběhu:

- v rámci řízení o registraci (zkoušeno prvním rokem) 5 geneticky modifikovaných odrůd kukuřice odvozených od linie MON 810; do řízení o udělení ochranných práv nebyla přihlášena žádná GM odrůda;
- blíže neurčené množství importovaného merkantilu GM sóji, který je určen k přímé spotřebě v ČR jako krmivo.

Z GM plodin je v současné době v ČR povolena výše zmiňovaná kukuřice linie MON 810 pro pěstování (hybridy zapsané ve Společném katalogu). Za účelem zpracování (ne však pro pěstování) je dále povolena GM sója. V řízení pro uvolnění do oběhu na úrovni EU jsou GM brambory s různě modifikovaným škrobem pro průmyslové využití.

Hlavní podíl na zahraniční spolupráci odboru osiva a sadby ÚKZÚZ představuje členství v Mezinárodní asociaci pro zkoušení semen³⁴ a v OECD. Akreditace zkušební laboratoře OS Praha organizací ISTA a účast v organizaci OECD umožňuje odboru vydávat mezinárodní certifikáty ISTA a OECD.

Přípravky na ochranu rostlin

V ČR bylo v roce 2004 zhruba 30 firem zabývajících se výrobou přípravků na ochranu rostlin (POR). Z toho je 19 výrobců POR a 11 výrobců dalších prostředků na ochranu rostlin, a to v kategorii pomocných prostředků. Dále na trhu ČR působí 12 výrobců malospotřebitelských balení.

Celková spotřeba v ČR se pohybuje mezi 9 až 10 tis. t ročně. Domácí produkční nabídka je omezená a musí být pokrývána dovozy. V roce 2004 bylo dovezeno pesticidů zhruba za 4,7 mil. Kč. Největší dovozy se uskutečnily z Francie, Německa a Belgie. Uvedené státy se podílely na celkovém dovozu zhruba 56 %.

V roce 2004 na základě údajů SRS bylo spotřebováno na ochranu rostlin a rostlinných produktů celkem 9 062 tis. kg, l přípravků o celkové hodnotě 5 504 mil. Kč, spotřeba přípravků vyjádřená v Kč na ha poklesla v roce 2004 na 1 279,0 Kč/ha z. p. (1 337,44 Kč/ha z. p. v roce 2003). Hodnocení vývoje spotřeby přípravků v porovnání s předešlými roky je do značné míry komplikované, protože spotřeba je ovlivňována klimatickými podmínkami daného roku (viz rok 2002), finančními možnostmi podnikatelských subjektů a vývojem nových účinnějších prostředků. Z celkových výdajů za použití POR v zemědělství v roce 2004 byl čerpán největší podíl na obiloviny, a to 45,3 %.

V porovnání s rokem 2003 došlo v roce 2004 ke snížení celkové spotřeby POR o 5,9 %.

Vývoj spotřeby vybraných přípravků v porovnání s celkovou spotřebou v letech 2000 – 2004 je znázorněn v grafu 4.4/01. Podrobný přehled spotřeby POR je uveden v příl. tab. 4.4/01.

Z celkové spotřeby POR v ČR reprezentovaly herbicidy a desikanty 55,5 %, fungicidy 23,5 %.

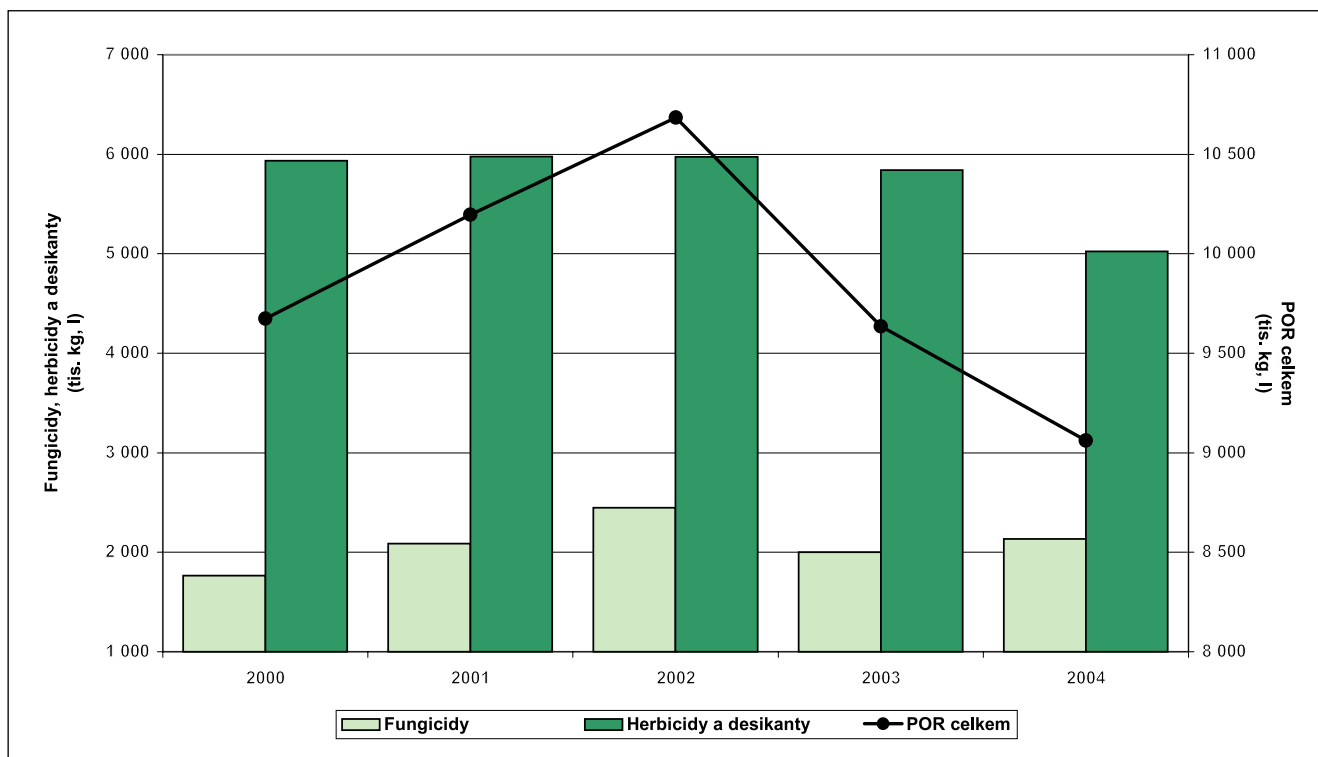
V roce 2004 vstoupil v účinnost zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, který sjednotil režim používání POR s režimem vyspělých zemí Evropského společenství. V tomto roce byl realizován projekt Phare 2000 „Posílení kapacit ČR na úseku registrace přípravků na ochranu rostlin“. Realizací tohoto

³⁴ International Seed Testing Association (ISTA).

projektu byla plně zajištěna potřeba České republiky na technické vybavení na úseku registrace POR a na úseku postregistrační kontroly (trhu, dodavatelů a uživatelů POR). Na tento projekt byly věnovány 2 mil. EUR na laboratorní techniku a počítačové vybavení pro SRS a Státní zdravotní ústav. Česká strana přispěla částkou ve výši 670 tis. EUR na zrekonstruování laboratoří, k vybavení biologických laboratoří optikou a dalšími přístroji.

Pro prodejce a následně podnikatelské subjekty v zemědělství při uplatňování výše uvedeného zákona to znamená určitá omezení při nákupu prostředků (např. z třetích zemí), vedení agendy o použití prostředků, mnohem účinnější kontroly orgánů SRS apod. To je jedna z cest k naplnění stanovených cílů EK - zajištění sledovatelnosti surovin a výrobků v celém řetězci výroby potravin a krmiv, vedoucích ke zkvalitnění ochrany spotřebitele, ale i ochrany životního prostředí před negativními vlivy POR.

Graf – T4.4/01 – Spotřeba přípravků na ochranu rostlin

Pramen: SRS

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

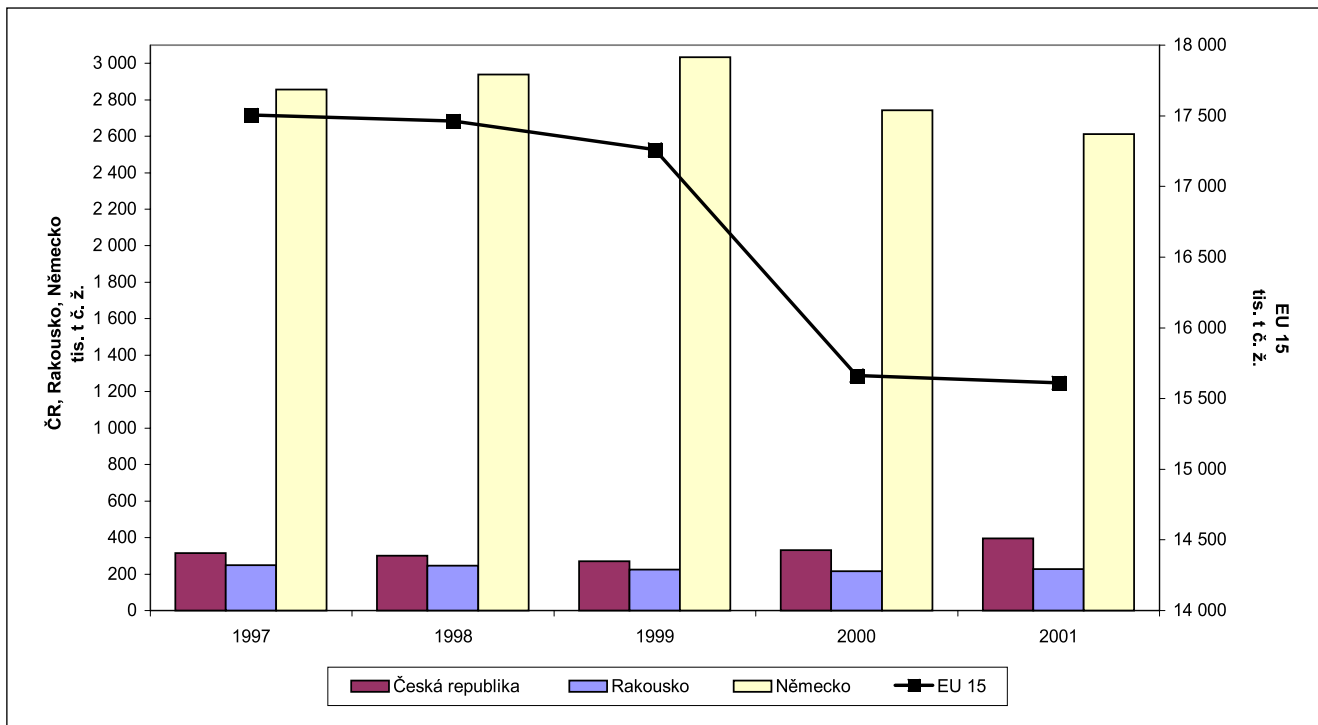
Průmyslová hnojiva

Dominantní pozici ve výrobě průmyslových hnojiv v ČR má firma LOVOCHEMIE, a. s., Lovosice, která v roce 2003 zvýšila výrobu hnojiv spuštěním nové jednotky na výrobu kyseliny dusičné. Další firmou zabývající se výrobou hnojiv je CHEMY, spol. s r. o., Lhenice. Přesto je nutné konstatovat, že domácí produkce hnojiv je nedostatečná a je nutné hnojiva dovážet v objemu zhruba 3 mld. Kč ročně.

Prodejem průmyslových hnojiv v ČR se nezabývají jen specializovaní prodejci (producenti), ale je zajišťován i podnikatelskými subjekty fyzických a právnických osob s širokou nabídkou sortimentu pro zemědělskou výrobu. Významnou firmou zabývající se obchodem a distribucí s komoditami chemického průmyslu (průmyslová hnojiva, pesticidy) pro zemědělsko-potravinářský sektor v ČR je AGROFERT Holding, a. s., s rozsáhlou distribuční sítí (ZZN, Agro), a dále pak AGROPOL Group holding, a. s. (obchodní divize).

Spotřeba průmyslových hnojiv v čistých živinách na ha z. p. (u farem samostatně hospodařících rolníků) podle ČSÚ je v průměru za posledních pět let 91,4 kg/ha. Z toho hnojiva dusíkatá 67,8 kg/ha, fosforečná 13,9 kg/ha a draselná 9,7 kg/ha.

Trend celkové spotřeby čistých živin v ČR a sousedních států v porovnání s průměrem EU 15 v letech 1997 - 2001 uvádí následující graf 4.4/02.

Graf T4.4/02 – Celková spotřeba N, K₂O, P₂O₅ ve vybraných státech v porovnání s průměrem EU 15

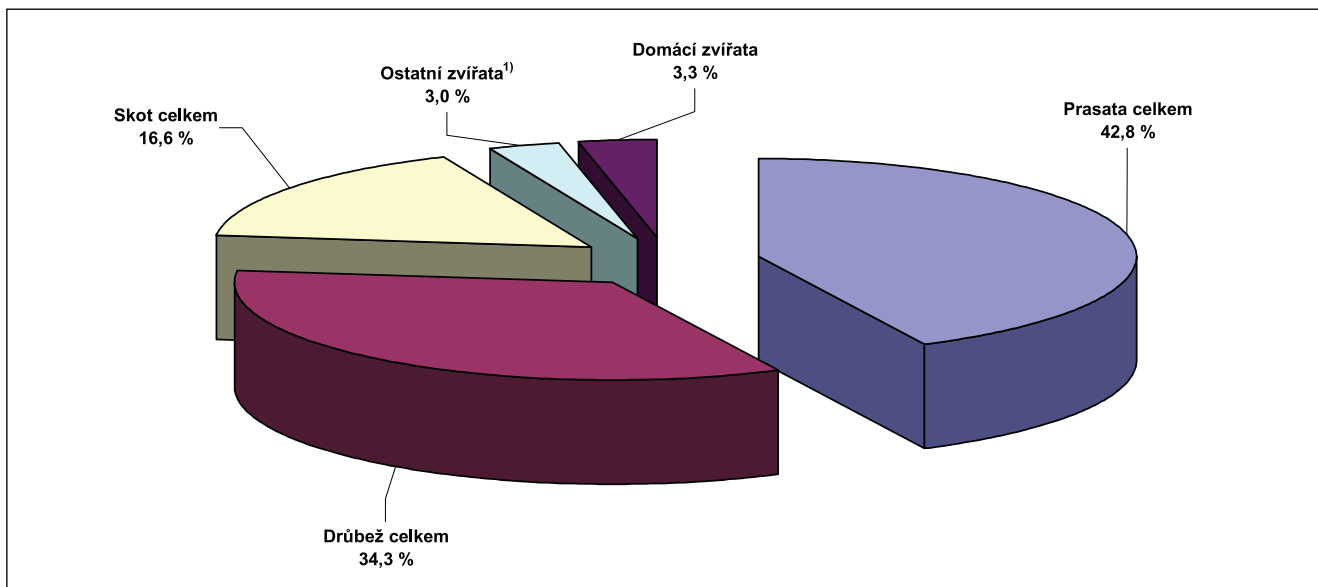
Pramen: EUROSTAT, FAO

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Největšími dovozci hnojiv do ČR v roce 2004 na základě statistiky ČSÚ bylo Slovensko, Polsko, Německo, Rusko a Rakousko, jejichž podíl na celkovém dovozu činil zhruba 87 %.

Průmyslová krmiva

Celkový objem výroby průmyslových krmných směsí (KS) v ČR v roce 2004 byl 3,14 mil. t. Proti roku 2003 došlo k poklesu o 3,5 %, a to zejména u výroby průmyslových krmiv pro prasata a ostatní zvířata. Objem výroby podle druhu hospodářských zvířat je uveden v příl. tab. 4.4/02. Strukturu výroby KS v roce 2004 ukazuje graf 4.4/03.

Graf T4.4/03 – Struktura výroby krmných směsí v roce 2004

1) Ryby, koně, králáci, ovce, kozy, lesní zvěř, zvířata v ZOO.

Pramen: MZe

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

K nárůstu výroby v roce 2004 došlo proti roku 2003 u krmných směsí pro drůbež (o 3,8 %) a skot (o 4,8 %).

T4.4/02 – Počet registrovaných subjektů zabývajících se výrobou a dovozem krmiv

Podnikatelské subjekty	2003	2004	Meziroční index
Výrobci krmiv	482	878	182,2
Dovozci krmiv	371	257	69,3
Celkem	853	1 135	133,1

Pramen: ÚKZÚZ

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Z tab. T4.4/02 vyplývají významné změny v počtu podnikatelských subjektů v roce 2004, které reagují na řady ustanovení ve vnitrostátních krmivářských předpisech po vstupu ČR do EU. Například novou povinností je evidovat výrobní provozy v zemědělských podnicích, kde se vyrábí krmiva pro potřebu vlastní živočišné výroby mimo trh. Pokud se týká dovozců krmiv, registrují se pouze subjekty, které dováží krmiva, doplňkové látky nebo premixy ze třetích zemí s výjimkou čtyř států, které jsou ve smluvním vztahu s EU (Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko).

K nejvýznamnějším dovozcům krmných surovin a KS do ČR podle předběžných údajů ČSÚ v roce 2004 patřilo především Německo s 590,9 tis. t (75,5 %), Brazílie 38,5 tis. t (4,9 %), Maďarsko 30,9 tis. t (4,0 %), Rakousko 20,1 tis. t (2,6 %) a Nizozemsko 12,8 tis. t (1,6 %). Uvedené státy se podílely na celkovém dovozu průmyslových surovin a KS do ČR více než 88 %.

Evropské sdružení výrobců krmiv EU 25 odhaduje, že v roce 2003 poklesla výroba krmných směsí v EU 15 proti roku 2002 o 1,7 %. Na poklesu výroby průmyslových k KS se podílely zejména KS pro prasata (o -1,6 %) a KS pro drůbež (o -5,3 %). Důvodem je pokles stavů zvířat uvedených komodit v EU 15.

Významnou zájmovou organizací je Českomoravské sdružení organizací zemědělského zásobování a nákupu, které sdružuje 80 podnikatelských subjektů zastupujících zájmy krmivářského průmyslu ČR. Je členem Evropské sdružení výrobců krmiv (FEFAC), který je jediným nezávislým mluvčím evropských výrobců krmných směsí na úrovni EU.

Krmivářský průmysl má v rámci potravinářského sektoru specifické postavení, protože nároky na kvalitu, hygienickou a zdravotní nezávadnost krmiv jsou stejné jako na potraviny, neboť krmiva jsou jedním z rozhodujících vstupů do potravinového řetězce.

Veterináři

V roce 2004 činily výdaje za veterinární léčiva na základě odhadu Komory veterinárních lékařů ČR 1,3 mld. Kč a za veterinární ošetření 200 mil. Kč. Na prováděných kontrolách zdraví zvířat (vakcinace, odběry vzorků, apod.) se v roce 2004 podílelo 2 071 soukromých veterinárních lékařů. Pro vydávání zdravotnických potvrzení na přemístění zvířat na jatky bylo schváleno 1 777 soukromých veterinárních lékařů.

Zemědělská technika

V odvětví všeobecného strojírenství ČR zaujímá obor výroba a opravy zemědělských a lesnických strojů 5% podíl na tržbách za prodej vlastních výrobků a služeb. V tomto oboru je zaměstnáno zhruba 9 tis. zaměstnanců. Na trhu ČR působí mnoho zahraničních firem, dovážejících zemědělské stroje a traktory, které vytvářejí silné konkurenční prostředí v nabídce zemědělské techniky. Podle odhadu v ČR působí přibližně 550 podnikatelských subjektů zabývajících se výrobou, dovozem a prodejem zemědělské techniky a službami. Členem zájmového sdružení právnických osob Asociace zemědělské a lesnické techniky je 120 výrobních firem.

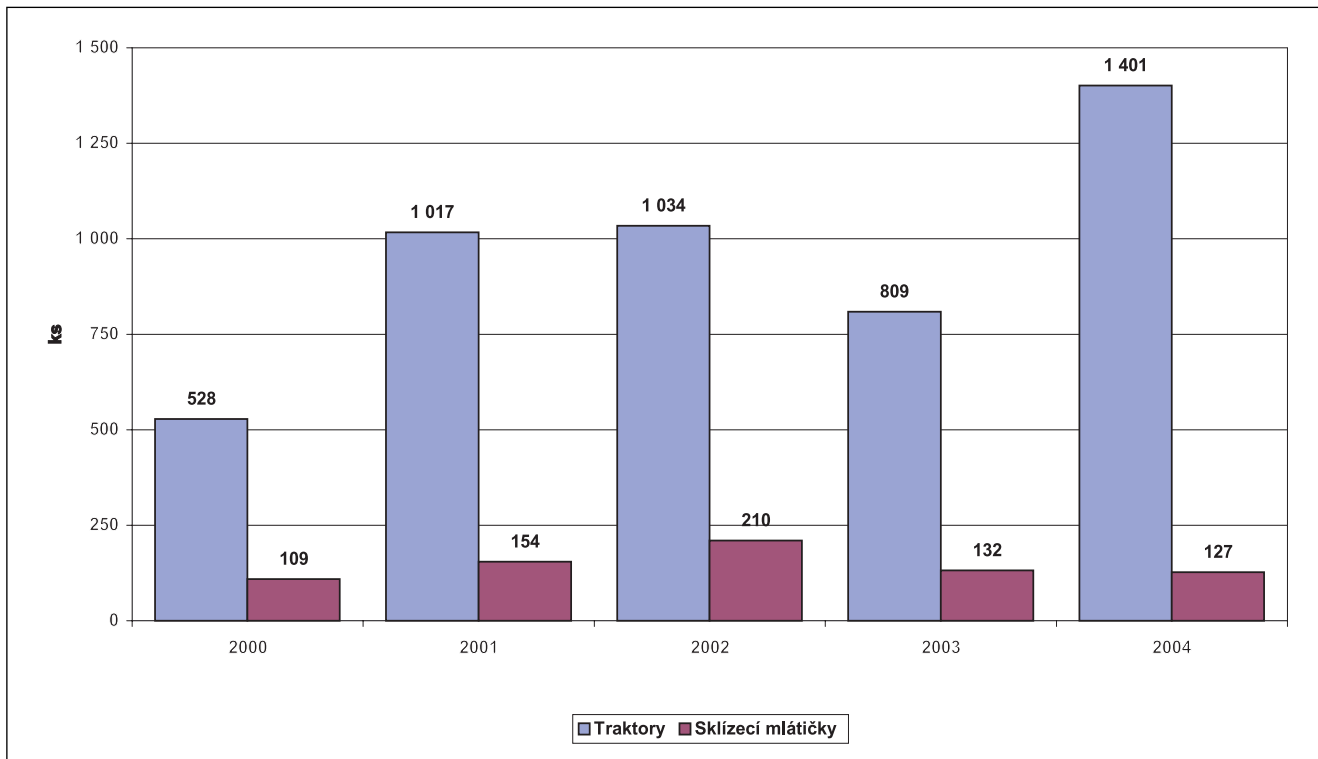
I přes širokou nabídku na trhu je používaná zemědělská technika morálně i fyzicky zastaralá a obnova doposud probíhala velmi pomalým tempem. Vstupem ČR do EU a s přílivem peněz z fondů EU v následujících letech lze předpokládat nárůst investic jak do strojů, tak do technologických zařízení.

Výsledky statistického šetření ČSÚ u podniků s 20 a více zaměstnanci ukazují, že v roce 2004 došlo k výraznému nárůstu investic na pořízení movitých věcí a jejich souborů, včetně dopravních prostředků, proti roku 2003 o zhruba 55 % (jedná se o nárůst pořízeného majetku před odpočtem dotací).

V roce 2004 bylo schváleno 186 projektů v rámci OP zemědělství s nárokem na finanční prostředky ve výši 272,3 mil. Kč. Jedná se o podpory investic do zemědělského majetku a podpory mladým začínajícím zemědělcům, tj. o podpory na stroje pro zemědělskou výrobu na podporu ekonomické stability a konkurenceschopnosti zemědělských podniků. Účinky tohoto opatření se pravděpodobně projeví v nárůstu prodeje traktorů v roce 2004.

V grafu 4.4/05 je znázorněn prodej traktorů domácí výroby v porovnání s prodejem traktorů z dovozu v letech 1994 - 2004.

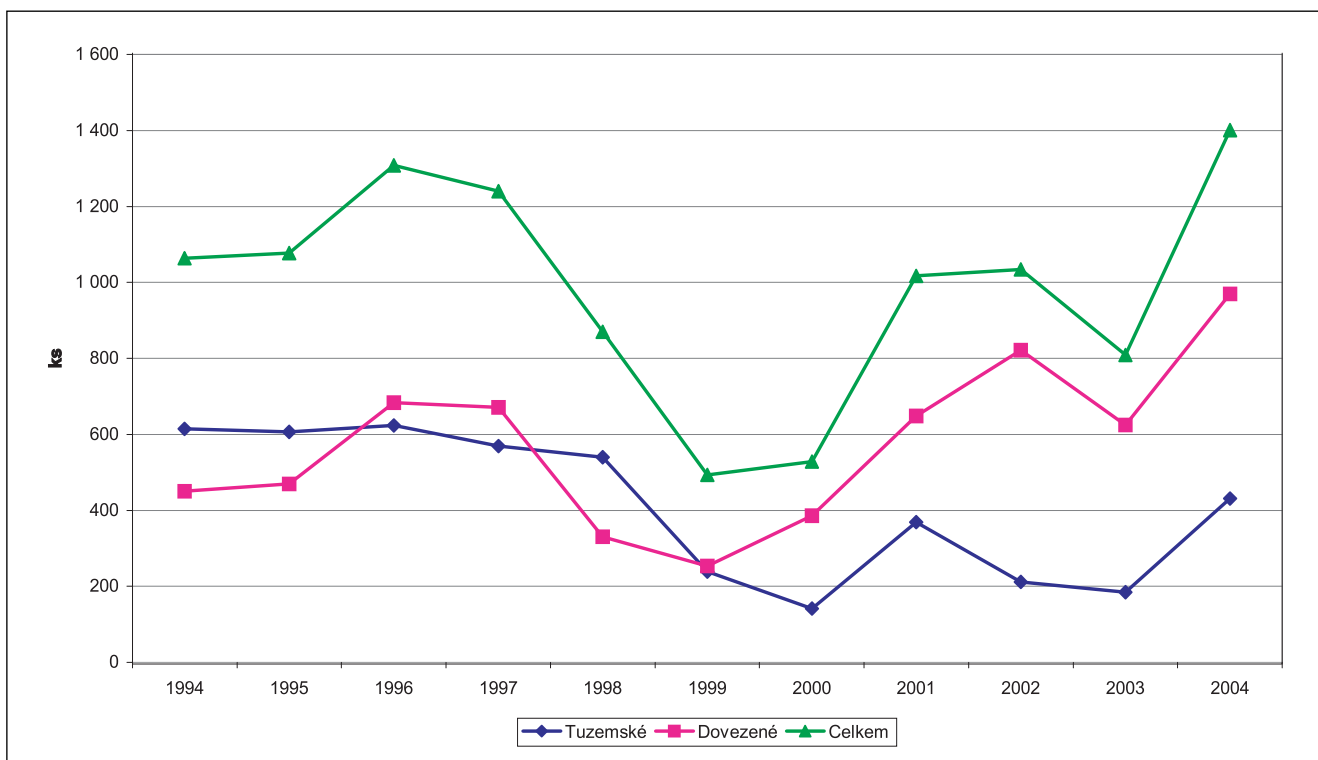
Graf T4.4/04 – Prodej traktorů a sklízecích mlátiček

Pramen: VÚZT

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Graf T4.4/05 – Prodej traktorů na českém trhu

Pramen: VÚZT

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

V tab. T4.4/03 je uvedena struktura traktorů podle výkonnosti v letech 1995, 2000 a 2003. Uvedené vyjádření struktury podle výkonů v procentech je pouze informativní. Tabulka ukazuje postupný nárůst nákupů výkonnějších druhů traktorů. Počet traktorů ve skupině výkonu od 60 kW do 99 kW meziročně vzrostl o 32,7 %, obdobný nárůst nastal i u skupiny s výkonem 100 kW a více (o 17,3 %). Důvodem jsou zvyšující se nároky podnikatelských subjektů na hodnotu ekonomických ukazatelů při provozu zemědělské techniky.

T4.4/03 – Traktory používané v zemědělství v letech 1995, 2000 a 2003

Traktory (kolové)	1995		Traktory (kolové, pásové, malotraktory)	2000		2003 (k 30. 9.)	
	počet	%		počet	%	počet	%
do 30 kW	13 057	14,4	do 39 kW	24 440	25,8	22 367	24,4
31 - 60 kW	56 093	62,0	40 - 59 kW	45 058	47,6	37 376	40,8
61 - 120 kW	15 287	16,9	60 - 99 kW	15 970	16,9	21 184	23,1
nad 120 kW	6 006	6,6	100 kW a více	9 139	9,7	10 721	11,7
Celkem	90 443	100,0	Celkem	94 607	100,0	91 648	100,0

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

V příl. tab. 4.4/03 je uveden počet strojů a zařízení ve vlastnictví PPO a PFO v zemědělství v roce 2003 podle statistických šetření ČSÚ.

Pohonné hmoty a elektrická energie

V odvětvích NH ČR v roce 2004 spotřebovaly celkem podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci přibližně 1 426 tis. t nafty, z toho zemědělství, myslivost a související činnosti 220,9 tis. t, lesnictví, těžba dříví a přidružené činnosti 22,7 tis. t a rybolov, chov ryb, přidružená činnost v rámci rybolovu 1,5 tis. t.

Celková spotřeba motorové nafty podnikatelských subjektů v zemědělství se podle předběžných výsledků proti roku 2003 zvýšila o 1,7 % na 526,6 mil. l (příl. tab. 4.4/04). Největší podíl na spotřebě motorové nafty v zemědělství měla rostlinná výroba, a to zhruba 74 %, následuje živočišná výroba s 16 % a s 10 % ostatní spotřeba a přímé služby v rezortu. Podle VÚZT průměrná celková spotřeba nafty v zemědělství je 123,3 l/ha. Pokud se týká prvovýroby živočišné a rostlinné činí 111,3 l/ha a ostatní spotřeba a služby po podniky zemědělské prvovýroby a ostatní 12 l/ha (1 l nafty je přibližně 0,83 - 0,85 kg).

Průměrná spotřeba elektrické energie v odvětví zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech (u podnikatelských subjektů s 20 a více zaměstnanci) v letech 2001 - 2003 se pohybovala v průměru 1 063 GWh/rok. Celková čistá tuzemská spotřeba elektrické energie v NH ČR se v uvedených letech pohybovala v průměru kolem 54 600 GWh/rok. Z údajů příl. tab. 4.4/05 vyplývá, že na této spotřebě se podílí podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci v zemědělství, lesnictví a rybolovu zhruba 2,5 %.

4.5 Komoditní burzy agrárního typu

V roce 2004 probíhalo pravidelné burzovní obchodování na pěti komoditních burzách, a to na základě státních povolení vydaných MZe. Burzovní obchodování probíhá pod dohledem státu (zákon č. 229/1992 Sb.) vykonávaným ze zákona funkcí burzovního komisaře. Jednotlivé komoditní burzy, povolené MZe, mají svá specifická obchodní a komoditní zaměření a liší se nejen technicko organizačním zabezpečením burzovních obchodů, regionálním či celorepublikovým zaměřením, ale i výslednou burzovní úspěšností. Hlavní význam komoditních burz na agrárním trhu spočívá mj. v indikaci či predikci ceny u hlavních obchodovaných komodit. Snahou burz je pohybovat se v obchodovatelném cenovém pásmu bez výrazných propadů.

Za nejvýznamnější agrární burzy, které obchodují převážně s obilovinami, olejinami a v menší míře i s živočišnými produkty, lze v současné době považovat Plodinovou burzu Brno (PBB), Obchodní burzu Hradec Králové (OBHK) a Komoditní burzu Praha (KBP). Jednotlivé burzy se prezentují na svých webových stránkách.

Roční obchodované objemy zemědělských komodit na těchto burzách vypadají následovně:

PBB - v roce 2004 bylo celkově nabídnuto k obchodování v jednotlivých paritách (podle INCOTERMS 2000) objemově 242,1 tis. t, což hodnotově představuje 1 124,4 mil. Kč, a to v členění cca 152 tis. t (765,6 mil. Kč) v nabídce prodeje a cca 90 tis. t (358,7 mil. Kč) poptávky k nákupu. Objemy skutečně uzavřených obchodů byly negativně ovlivněny v druhém pololetí značným převysením nabídky proti poptávce včetně nezadržitelného propadu ceny, který výsledně zapříčinil nízkou zobchodovatelnost proti minulým rokům. PBB obchoduje ve 14denním intervalu, a to kombinací internetového a klasického, tzv. parketového burzovního obchodování za přítomnosti oprávněných osob včetně placených účastníků burzovní seance a za dohledu burzovního komisaře. Plodinová burza má celorepublikovou působnost a je členem středoevropských burz se sídlem ve Štrasburku.

OBHK - objem kotované nabídky olejin dosáhl 34,9 tis. t při poptávce 301,9 tis. t v hodnotě přes 2 mld. Kč. Objem realizovaného obchodu byl cca 1 tis. t v hodnotě přes 8 mil. Kč. U obilovin byl objem nabídky a poptávky cca 45 tis. t v hodnotě 136,8 mil. Kč a u masa činila registrovaná nabídka s poptávkou přes 52 tis. t v celkové hodnotě 162,8 mil. Kč. V předcházejícím roce 2003 bylo na OBHK dosaženo proti roku 2004 podstatně vyššího procenta zobchodování, takže se i na této burze negativně projevil pokles poptávkových cen, a to z důvodu přebytku obilovin a olejin. V řadě případů rovněž nedošlo ke spárování a následnému uzavření obchodu. Obchodní burza obchoduje pouze prostřednictvím internetové sítě každou středu, a to s obilovinami, olejinami, luštěninami, zeleninou, masem, bramborami a jablky.

KBP - celková hodnota podaných kupních a prodejních pokynů obchodovaných komodit dosáhla částky 9,8 mld. Kč, při nabídce a poptávce 60 841 kontraktů³⁵. Zobchodovány byly celkem 4 obchody v hodnotě 572,6 tis. Kč a členové KBP registrovali přímé obchody za 202,8 mil. Kč. Rok 2004 představoval pro KBP období změn v procesu obchodování. Bylo ukončeno obchodování v sekci „Motorová paliva“, „Krmiva“, „Produkty rostlinné a živočišné produkce“ a „Jatečně opracovaná těla“. KBP se hodlá v následujících letech výrazně profilovat a specializovat pouze na obchodování se dřevem a dřevní hmotou.

Komoditní burzy agrárního zaměření plní v odpovídající míře celospolečenskou funkci tvorby ceny. Průběh burzovních obchodů po sklizni 2004 byl výrazně poznamenán silným převisem nabídky rostlinných komodit jak v ČR, tak v celé Evropě.

4.6 Úvěry a ostatní zajišťovací služby

Úvěry v zemědělství, myslivosti a rybolovu

V roce 2004 došlo k postupnému návratu míry inflace z nízkých hodnot z roku 2003 do blízkosti cílového pásma prognózy ČNB³⁶. Příznivé podmínky pro čerpání úvěrů, včetně výhodných úrokových sazeb již třetím rokem ukazují na vysokou dynamiku umístění úvěrů do zemědělství, myslivosti a rybolovu. Proti roku 2003 došlo v roce 2004 ke zvýšení alokace úvěrů do zemědělství o 12,6 %. Výrazný nárůst byl zaznamenán u střednědobých úvěrů, a to o 25,5 %, které se podílely na celkových úvěrech a pohledávkách 29,4 % a nárůst dlouhodobých úvěrů o 10,3 %, které se podílely na celkových úvěrech 48,1 %. Příčinou růstu úvěrů a pohledávek byly příznivé úrokové podmínky spolu s potřebou zabezpečit provozní potřeby zemědělských podniků z cizích zdrojů.

Na celkovém objemu úvěrů a pohledávek do zemědělství, lesnictví a rybolovu se podílí investiční úvěry 61,4 % s meziročním nárůstem o 8,1 %. Posuzováno z časového hlediska největší podíl zaujímají dlouhodobé investiční úvěry (72,7 %). Porovnání objemů úvěrů a pohledávek z hlediska časové struktury je v tab. T4.6/01.

T4.6/01 – Časová struktura úvěrů a pohledávek v zemědělství, myslivosti a rybolovu stav k 31. 12. (mil. Kč)

Ukazatel	2003	2004	Meziroční index
Úvěry a pohledávky za klienty celkem	19 290	21 729	112,6
v tom - krátkodobé (do 1 roku)	4 742	4 909	103,5
- střednědobé (1 - 5 let)	5 081	6 379	125,5
- dlouhodobé (nad 5 let)	9 467	10 441	110,3
z toho - investiční úvěry celkem	12 348	13 352	108,1

Pramen: ČNB - Bankovní statistika

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Přímé zahraniční investice do zemědělství, myslivosti a rybolovu

Objem přímých zahraničních investic do národního hospodářství ČR celkem se v roce 2004 zvýšil proti roku 2003 o 57,4 %. V zemědělství, lesnictví a rybolovu došlo k výraznému meziročnímu nárůstu celkového objemu přímých zahraničních investic z 53,2 mil. Kč na 647,8 mil. Kč. Rozhodující podíl těchto investic tvořil základní kapitál (83,8 %), zbytek (16,2 %) reinvestované zisky.

Příliv zahraničních investic do zemědělství, myslivosti a rybolovu v porovnání s národním hospodářstvím v letech 2000 - 2004 zachycuje graf 4.6/01.

Zemědělské pojištění

V roce 2004 došlo na trhu zemědělského pojištění v ČR opět k určité restrikci. ČSOB Pojišťovna, a. s., přestala nabízet produkty zemědělského pojištění. Pojišťovna České spořitelny již během roku 2003 ošetřovala pouze dobíhající smlouvy a v roce 2004 opustila trh zemědělského pojištění úplně. Zemědělské pojištění v roce 2004 nabízely pouze Česká pojišťovna, a. s., Generali pojišťovna, a. s., a Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s.

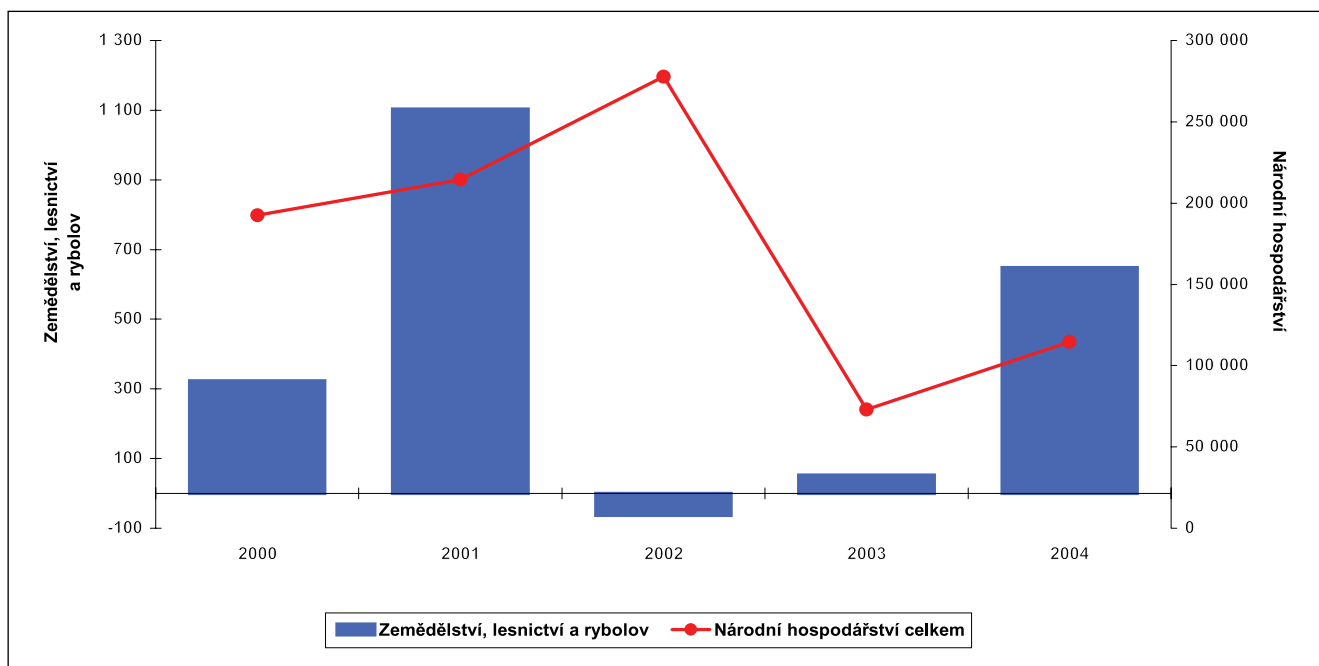
Uvedené instituce se výrazně lišily svými podíly na trhu zemědělského pojištění. Největší podíl v roce 2004 zaujímala na tomto trhu Česká pojišťovna, a. s. (85,3 %). Druhou nejvýznamnější pojišťovnou byla Generali pojišťovna, a. s., (11,6 %) a dále pak Hasičská pojišťovna, a. s., s 2,7 % podílem na trhu (graf 4.6/02).

ČSOB Pojišťovna, a. s., s dobíhajícími pojistnými smlouvami měla minimální podíl na trhu (0,4 % - proti roku 2003 téměř o 12 p. b. nižší).

³⁵ Kontrakt se rovná ucelené partii např. 20 t obilí - jeden automobilový návěs.

³⁶ Prognóza inflace ČNB: Pro období leden 2002 až prosinec 2005 bylo v lednu 2002 vyhlášeno pásmo na úrovni 3 - 5 % a které by mělo v prosinci 2005 končit na úrovni 2 - 4 %.

Graf T4.6/01 – Zahraniční investice do zemědělství, myslivosti a rybolovu v porovnání s přílivem zahraničních investic do NH (mil. Kč)

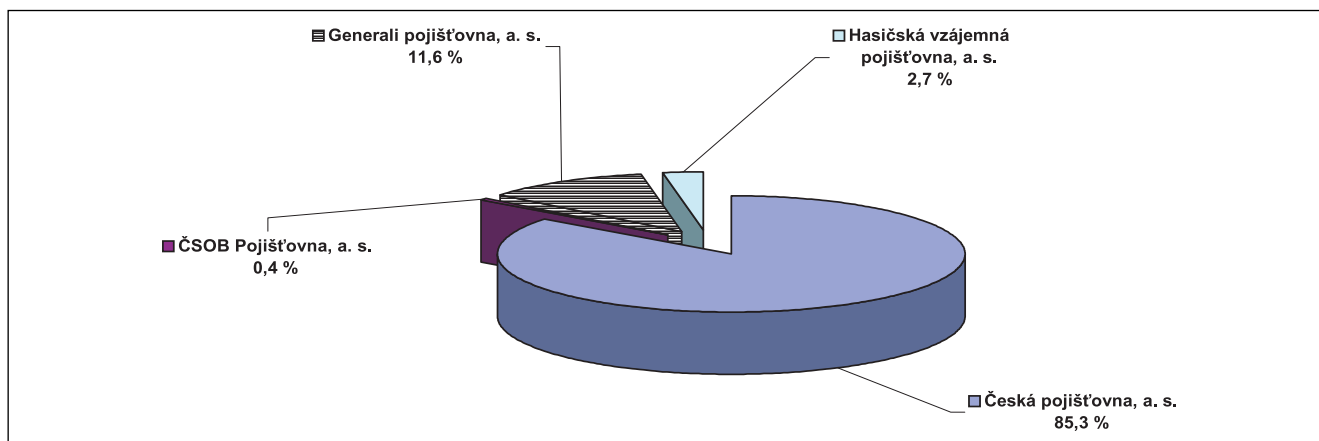

- 1) V roce 2002 upřesnila ČNB údaje o zahraničních investicích do ČR. V položce ostatní kapitál zaznamenalo zemědělství, lesnictví a rybolov záporné hodnoty vyplývající z přijatých a poskytnutých úvěrů, včetně dluhových cenných papírů a dodavatelských úvěrů, mezi přímými investory a jejich dceřinnými společnostmi, pobočkami a přidruženými společnostmi.
- 2) Za rok 2004 jsou uvedena předběžná data.

Pramen: ČNB

Zpracoval: V. Pokorný (VÚZE)

Graf T4.6/02 – Podíl pojišťoven na trhu zemědělského pojištění v roce 2004

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Pojišťovny v ČR nabízejí různé kombinace pojistných produktů podle konkrétních pojistných podmínek jednotlivých institucí. Pojišťují se všechny druhy polních plodin, chmel, vinná réva, ovoce, ale i kultury ve sklenících, okrasné rostliny a travní a lesní porosty. Ozimé obiloviny, ozimou řepku, kmín a píce lze pojistit proti vyzimování. Vinnou révu je možno pojistit proti mrazu obecně. Proti jarnímu mrazu lze pojistit např. cukrovku, mák a jahody.

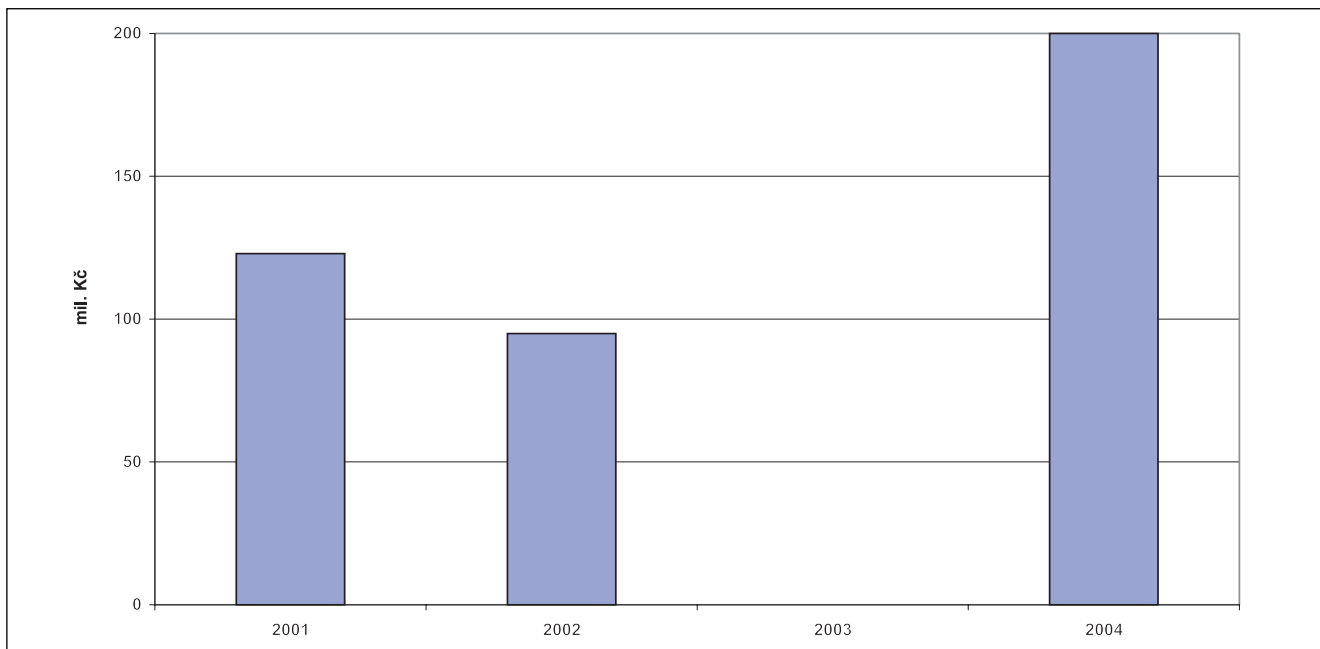
V rámci pojištění hospodářských zvířat nabízejí pojišťovny prakticky ve všech státech EU zabezpečení proti nákazám. V ČR je možno pojistit i další hromadné škody na zvířatech v důsledku živelných, ale i jiných událostí (např. výpadku elektrického proudu). Pojištěním je možno pokrýt utracení či nutné porážky zvířat nařízené v ohnisku nákazy nebo v ochranném pásmu a nařízenou dezinfekci v ohnisku nákazy. Pojišťují se i jednotlivé škody na zvířatech jako jsou úrazy, neinfekční nemoci apod. Produkty pojištění navazují na právní normy - především na veterinární zákon.

Mezi nepojiřitelná rizika v ČR patří tedy především sucho a komerční rizika vyplývající z vlivu ostatních výrobních i nevýrobních sektorů a z pohybu cen na agrárním trhu.

V roce 2004 mohla být zemědělským podnikům a podnikatelům poskytnuta podpora ve výši 30 % z uhrazených nákladů na pojištění plodin a do 15 % nákladů na pojištění hospodářských zvířat pro případ hromadných škod (v roce 2003 nebyly k dispozici zdroje na poskytnutí státní podpory zemědělskému pojištění z důvodu vyčerpání prostředků z dotačního titulu 8.A a 8.C³⁷, které byly upřednostněny v rámci bodu 8).

V roce 2004 byl k podpoře zemědělského pojištění zaveden program PGRLF, a. s.

Graf T4.6/03 – Dotace pojistného

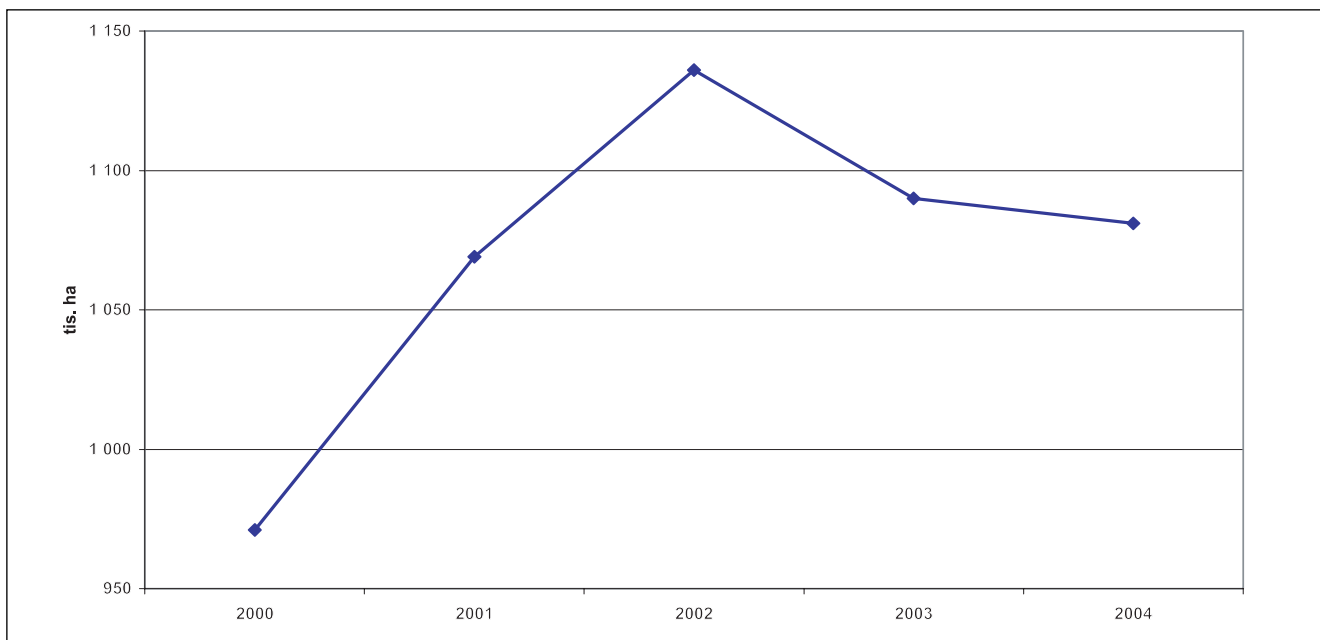

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Plochy orné půdy kryté pojištěním se od roku 2002 snižují. V roce 2004 došlo ke snížení ve rovnání s rokem 2003 zhruba o 7 800 ha (graf 4.6/04).

Graf T4.6/04 – Půda krytá pojištěním

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

³⁷ Titul 8.A - podpora činností zaměřených proti rozšiřování nebezpečných nákaz hospodářských zvířat, titul 8.C - částečná úhrada nákladů spojených s neškodným odstraňováním kádáverů, masokostních mouček a kafilemních tuků.

Propojištěnost³⁸ plodin v ČR činí přibližně 35 % a obecně je nižší než ve většině států EU. Propojištěnost zvířat se v průměru pohybuje na podstatně vyšší úrovni a pokrývá přibližně 90 % stavů hospodářských zvířat.

Vzhledem k možným dopadům přírodních kalamit a celkově se zvyšujícímu klimatickému riziku je zřejmé, že stávající úroveň propojištěnosti nezaručuje dostatečné krytí podnikatelského rizika v zemědělství.

V roce 2004 se z klimatických rizik téměř žádné významně neprojevovalo. Krupobití, které způsobilo největší škody na polních plodinách v minulých letech, bylo v roce 2004 méně četné.

Ve sledovaném roce došlo k opětovnému výskytu BSE. Tato choroba představuje významné riziko pro podnikatele v živočišné výrobě jak u nás, tak i ve světě. Výskyt BSE v roce 2004 byl evidován sedmkrát. V předchozích dvou letech byl evidován čtyřikrát.

Mimo tuto nemoc skotu byla část škod na zvířatech způsobena především lokálními infekcemi a nemocemi z přehřátí.

Zemědělské pojištění v roce 2004 podle údajů České asociace pojišťoven nedosáhlo objemem předepsaného pojistného úrovně roku 2003 ani u pojištění plodin ani u pojištění hospodářských zvířat. Meziročně poklesl celkový objem předepsaného zemědělského pojistného o 46 mil. Kč. Bylo to dáno odchodem druhého nejvýznamnějšího pojistitele zemědělských rizik - Pojišťovny ČSOB, a. s., z trhu zemědělského pojištění. V zásadě však šlo především o problém nedůvěry a nejistoty, zda vůbec bude realizován program státní podpory zemědělského pojištění a o problém nesystémového řešení rizik zemědělského podnikání. Podpůrný program PGRLF, a. s., ve prospěch zemědělského pojištění byl vyhlášen v březnu roku 2004.

Ukazatel škodního průběhu v meziročním srovnání byl v roce 2004 nižší než v roce 2003.

T4.6/02 – Pojištění hospodářských zvířat a plodin (mil. Kč)

Ukazatel	2003	2004	Meziroční index ¹⁾
Předepsané pojistné - celkem	915,6	869,6	95,0
- plnění celkem	537,7	395,6	73,6
v tom - zvířata - předepsané pojistné	373,4	335,2	89,8
- plnění	204,7	156,8	76,6
- plodiny - předepsané pojistné	542,1	534,4	98,6
- plnění	333,0	238,7	71,7
Škodní průběh celkem (%) ²⁾	58,7	45,5	-13,2

1) Pro škodní průběh se jedná o meziroční rozdíl procentních bodů.

2) Škodní průběh = plnění celkem / předepsané pojistné celkem * 100.

Pramen: Česká asociace pojišťoven

Zpracoval: A. Picková (VÚZE)

Ve vazbě na jednotlivá agrárně politická opatření a v zájmu zachování konkurenceschopnosti bude nutné v praxi realizovat již navržený systém zemědělského pojištění, který by snižoval rizika zemědělského podnikání, nebyl v rozporu s pravidly „green boxu“ v rámci ujednání WTO, a který by výrazně omezoval nutnost uplatňovaného systému jednorázových státních plateb v případě významné živelné pohromy. V průběhu roku 2004 byl připraven konkrétní návrh takového systému pro podmínky českého zemědělství s tím, že by měl být realizován v roce 2006.

PGRLF – činnost a podpory v oblasti úvěrování a zemědělského pojištění

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s., byl založen na základě usnesení vlády ČR č. 337 ze dne 23. června 1993 a zapsán do obchodního rejstříku dne 16. září 1993.

Hlavním předmětem činnosti je poskytování záruk na úvěry podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství a průmyslu zabývajícího se zpracováním produkce ze zemědělské výroby a subvencování části úroků z úvěrů a leasingového navýšení podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství a průmyslu zabývajícího se zpracováním produkce ze zemědělské výroby.

Současně PGRLF poskytuje služby v oblasti administrativní správy a služby organizačně hospodářské povahy u fyzických a právnických osob.

V roce 2004 byly poskytovány podpory na základě stejných programů jako v roce 2003. Novým programem se staly Překlenovací úvěry pro subjekty LFA. Cílem tohoto programu je zajistit provozní financování subjektů hospodařících na LFA (časově omezený program - přijímání žádostí pouze v období 20. 2. - 20. 4. 2004). Novým podprogramem stávajícího programu INVESTICE se stal podprogram Půda. Jeho cílem je podpořit nákup nestátní zemědělské a omezeně lesní půdy, včetně trvalých porostů.

Kromě výše uvedených programů poskytoval PGRLF v roce 2004 finanční podporu z vlastních zdrojů na:

- program Založení a údržba porostů bylin pro energetické využití pěstovaných na orné půdě (příjem žádostí do 15. 11. 2004);
- program Podpora pojištění (příjem žádostí 1. 9. - 1. 11. 2004).

³⁸ Propojištěnost vyjadřuje podíl plochy pojištěných plodin na celkové výměře a podíl pojištěných hospodářských zvířat na jejich celkovém počtu v ČR.

Činnost PGRLF k 31. 12. 2004 charakterizovaly další podrobné údaje:

- úhrady ze záruky dosáhly hodnoty 3 201 mil. Kč, tj. 10,72 % přiznaných garancí;
- dospělé garance činily 4 124 mil. Kč (13,81 % přiznaných dotací);
- skutečná úroková sazba placená klienty PGRLF bankám v roce 2004 činila, při dotaci úroku ve výši 4,46 p. b., 1,7 p. a.; průměrné úročení bankovních úvěrů klientů PGRLF dosáhlo za roky 1993 - 2004 hodnoty 7,45 %;
- celková výše přiznaných dotací podle smluv uzavřených 1. 1. - 31. 12. 2004 činila 785 mil. Kč a vyplaceno bylo 880 mil. Kč.

Činnost PGRLF podrobně dokumentuje příl. tab. 10/01.

4.7 Věda, výzkum, vzdělávání a poradenství

Věda a výzkum

Vztah MZe k výzkumu a vývoji formuluje „Koncepte výzkumu a vývoje v působnosti Ministerstva zemědělství ČR na léta 2004 - 2008“ schválená ministrem zemědělství dne 19. února 2004, která vychází z „Národní politiky výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 - 2008“ a „Koncepte agrární politiky pro období po vstupu do EU (2004 - 2013)“.

V roce 2004 se vědeckou činností v oblasti zemědělství, potravinářství, vodního a lesního hospodářství a problematiky rozvoje venkova zabývalo celkem 8 příspěvkových organizací zřízených MZe, z toho 5 výzkumných ústavů (VÚRV, VÚŽV, VÚVeL, VÚPP a VÚZT) a 3 specializované příspěvkové organizace (VÚMOP, VÚLHM a VÚZE), které kromě výzkumných aktivit plní úlohu servisní organizace. Servisní činnost rovněž zabezpečovala i další příspěvková organizace ÚZPI. Specifickou úlohu v organizování zemědělského výzkumu zaujímá ČAZV jako poradní orgán MZe. Na rezortním výzkumu a vývoji (VaV) se dále podílelo kromě uvedených příspěvkových organizací také 13 rezortních soukromých výzkumných ústavů, výzkumná pracoviště univerzit a vysokých škol, řada dalších výzkumných ústavů, organizací a institucí a soukromých podnikatelských subjektů. Vědecká činnost u těchto výzkumných institucí spočívá především v řešení projektů VaV a výzkumných záměrů.

V příspěvkových organizacích zřízených MZe pracovalo v roce 2004 celkem 1 540 přepočtených pracovníků. Pro 5 výzkumných ústavů byl stanoven limit počtu pracovníků na 1 028 osob, přičemž přepočtený počet pracovníků v roce 2004 činil 973 osob a proti roku 2003 se snížil o 6 osob. Limit počtu pracovníků v ústavech plnících funkci servisní organizace činil v roce 2004 celkem 584 osob a přepočtený stav pracovníků činil 546 osob. V této skupině došlo meziročně ke snížení celkového přepočteného počtu zaměstnanců o 2 osoby.

Rezortní VaV, jeho administrace a organizace, tzn. vyhlášení veřejných soutěží ve VaV, zabezpečení hodnocení návrhů výzkumných projektů a záměrů, evidence a hodnocení průběhu a výsledků řešených projektů a záměrů, archivace ukončených projektů a záměrů a jejich výsledků apod., byl v roce 2004 pod přímým řízením Odboru výzkumu, vzdělávání a zakladatelské činnosti MZe, a to především prostřednictvím jeho Oddělení výzkumu a Oddělení NAZV.

V rámci rezortních Výzkumných programů 2000 - 2004 bylo v roce 2004 řešeno celkem 131 projektů VaV. Řešení všech těchto projektů bylo tímto rokem ukončeno. V rámci rezortního Programu výzkumu MZe 2003 - 2007, přijatého v roce 2002, bylo v roce 2004 řešeno 103 projektů VaV, z nichž 4 byly v tomto roce ukončeny. Další 65 projektů VaV, které byly řešeny v průběhu roku 2004, vzešlo z Národního programu výzkumu 2004 - 2009 (NPV). Údaje o řešených projektech jsou předávány do Centrální evidence projektů VaV (CEP)³⁹.

V roce 2004 byl zformulován nový rezortní Výzkumný program MZe 2005 - 2009, který je směřován především k aktuální problematice prevence a ochrany přírody jako celku. Jeho priority a cíle jsou rozpracovány tak, aby vystihly základní strategie - vize zemědělství ČR, resp. schválenou Koncepti agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 - 2015). Důraz bude kladen především na komplexnost navržených projektů a plnou využitelnost výsledků vědecko-výzkumné činnosti v provozních podmínkách agrárního sektoru.

V roce 2004 byly vyhlášeny 4 veřejné soutěže ve VaV, z toho 3 na zadání NPV a 1 v rámci rezortního Výzkumného programu MZe 2005 - 2009. V rámci NPV bylo NAZV doručeno pro tři soutěže celkem 157 návrhů projektů, z nichž 129 postoupilo do odborného hodnocení a z těchto bylo vybráno celkem 28 projektů, s jejichž řešením se počítá od roku 2005. V rámci rezortního Výzkumného programu MZe 2005 - 2009 obdržela NAZV celkem 112 návrhů projektů, z nichž 101 postoupilo do odborného hodnocení a z nich bylo vybráno 18. Výsledky uvedených čtyř veřejných soutěží ve VaV byly vyhlášeny 13. 12. 2004.

MZe podpořilo v roce 2004 u 8 rezortních příspěvkových organizací řešení 13 výzkumných záměrů, které byly také v tomto roce zahájeny.

V oblasti mezinárodní spolupráce pokračovalo v roce 2004 řešení projektů v rámci mezinárodních programů výzkumu a vývoje, tj. 6. Rámcového programu EU a dalších výzkumných programů.

V souladu s Úmluvou o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity), přijatou 5. 6. 1992 v Rio de Janeiro, podepsanou ČR dne 4. 3. 1994 a včleněnou v plném znění do právních předpisů ČR jako sdělení MZV č. 134/1999 Sb., a v souladu s dalšími mezinárodními dohodami pokračoval v roce 2004 trvalý program uchování genetických zdrojů pro zemědělství. Tento program spočívá na „Národním programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin, zvířat a mikroorganismů významných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství“. Do systému ochrany genetických zdrojů jsou zapojeny příspěvkové výzkumné ústavy MZe, MŽP, privátní výzkumné ústavy, univerzity, svazy chovatelů a rovněž soukromí chovatelé.

³⁹ Veřejná dostupnost na www.vyzkum.cz (Výzkum a vývoj v ČR - Informační systém).

Schválený rozpočet celkových výdajů na výzkum a vývoj pro rok 2004 ve výši 668 312 tis. Kč byl v průběhu roku upraven na částku 671 734 tis. Kč, z toho přijaté transfery na řešení projektů výzkumu a vývoje u organizačních složek státu z kapitoly GAČR a MŽP činily 3 447 tis. Kč. Prostředky na výzkum a vývoj byly čerpány v roce 2004 v celkové výši 671 350 tis. Kč, tj. na 99,94 %.

Účelové prostředky čerpané v celkové výši 350 688 tis. Kč včetně transferů byly poskytnuty na podporu řešení projektů výzkumu a vývoje ve prospěch následujících subjektů:

- příspěvkové výzkumné ústavy a specializované organizace, včetně příspěvkové organizace SVÚ, 184 197 tis. Kč;
- organizační složky státu, tj. ÚKZÚZ, SRS, ÚHÚL včetně transferů z GA ČR a MŽP v celkové výši 4 243 tis. Kč;
- podnikatelské subjekty 100 459 tis. Kč;
- vysoké školy 51 690 tis. Kč;
- příspěvkové organizace jiných rezortů (AV, MŽP, MZ, MK) 9 893 tis. Kč;
- na úhradu nákladů souvisejících se zabezpečením veřejné soutěže ve výši 206 tis. Kč.

V roce 2004 byly účelové prostředky na výzkum a vývoj poskytnuty na řešení celkem 299 projektů.

Institucionální prostředky na řešení výzkumných záměrů byly čerpány formou institucionálního neinvestičního příspěvku příspěvkovým výzkumným ústavům a specializovaným organizacím ve výši 313 093 tis. Kč, investičního institucionálního příspěvku ve výši 7 527 tis. Kč a 42 tis. Kč bylo použito na úhradu nákladů vznikajících v souvislosti s hodnocením výzkumných záměrů.

Ochranu a využití jednotlivých položek Národního programu konzervace včetně údržby informačního systému a provozu genobank podpořilo v roce 2004 MZe formou dotací soukromým subjektům a rozpočtovým opatřením vyjmenovaným příspěvkovým organizacím celkovou částkou 60 mil. Kč.

Při výběru projektů výzkumu a vývoje je pozornost stále více zaměřena na ty projekty, které reagují na vyhlášené výzkumné programy a od kterých se očekávají patřičné přínosy. Pro účinnější realizaci výsledků výzkumu řešitelé projektů zpracovávají plán uplatnění výsledků s uvedením uživatele výsledků výzkumu, způsobů a termínů, jakými budou a v jakém časovém horizontu tyto výsledky využity. Tento plán uplatnění výsledků je nedílnou součástí smlouvy, která v souladu se zákonem č. 130/2002 Sb. je uzavírána mezi poskytovatelem dotací a příjemci. Přenos nových výzkumných poznatků ke konečnému uživateli je podporován též prostřednictvím poradenské a vzdělávací sítě přímo řízené MZe.

Informace o výsledcích státem podporovaných výzkumných projektů jsou předávány do Rejstříku informací o výsledcích (RIV)⁴⁰. Výsledky řešení jsou rovněž dostupné v knihovně ÚZPI a jsou též zveřejňovány v rámci běžných publikačních aktivit. Rovněž tak jsou si přímo předávány mezi jednotlivými ústavy, podnikatelskými subjekty a univerzitami.

Vzdělávání

Vzdělávací aktivity MZe byly v roce 2004 organizovány podle schváleného Ročního plánu odborného vzdělávání rezortu. Byly zaměřeny na vzdělávání pracovníků státní správy (např. jazykové dovednosti, počítačová gramotnost, zvyšování odborných znalostí), kvalifikační vzdělávání a na osvětovou činnost zemědělské veřejnosti (problematika související se vstupem ČR do EU, zásady správné výrobní praxe, environmentální osvěta, pohoda zvířat, bezpečnost potravin a další důležitá témata související s rezortem zemědělství). Vzdělávacích aktivit organizovaných podle ročního plánu se zúčastnilo 13 403 osob a aktivit organizovaných mimo plán 2 565 osob. Pokračovalo také vzdělávání zemědělských podnikatelů k získání minimální zemědělské kvalifikace formou rekvalifikačního kurzu pro výkon obecných zemědělských činností. Pro tyto aktivity bylo akreditováno 41 středních a vyšších odborných škol se zavedenými zemědělskými obory. Celkem v roce 2004 absolvovalo rekvalifikační kurz 932 frekventantů. Z nich 592 využilo prostředků z nového dotačního titulu 9.G. Podpora získání minimální zemědělské kvalifikace a obdrželo dotaci na částečnou úhradu vynaložených nákladů za kurz. V rámci tohoto dotačního titulu bylo celkem vyplaceno 2 147 tis. Kč.

Střední školy vyučující zemědělské obory vzdělávání jsou od roku 2001 téměř všechny zřizovány kraji; MŠMT ve spolupráci s dalšími ústředními orgány státní správy vytváří koncepci vzdělávání a realizuje změny v odborném vzdělávání na základě žádostí zřizovatelů středních škol. Vysokoškolské vzdělávání se získává na veřejných vysokých školách zemědělského, lesnického a veterinárního zaměření v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech.

Stručný rámcový rozbor současné situace se opírá o data meziročního pohybu žáků a absolventů zemědělských učilišť a středních odborných škol a studentů a absolventů vysokých škol zemědělského, lesnického a veterinárního zaměření za školní roky 2002/03 a 2003/04.

Po výrazném snižování počtu žáků a studentů do poloviny 90. let - byť ne tak radikálním jako snižování celkové zaměstnanosti v zemědělství - zůstává v posledních letech jejich počet prakticky stabilizován. Je to důsledkem výrazných obsahových změn učebních a studijních programů orientovaných k posílení všeobecného vzdělání a obecného zemědělského vzdělávání, bez úzké specializace.

Nárůst nových studijních oborů souvisejících s rozvojem venkova a multifunkčním zemědělstvím apod., na úkor specializovaných oborů zaměřených na zemědělskou prvovýrobu a obsahové změny studia se projeví ve zvýšeném zájmu o studium a v širších možnostech uplatnění absolventů na trhu práce. Tento stav se v současné době, kdy je trh práce nasycen a poptávka po absolventech „čistě“ zemědělských studijních oborů nízká, ukazuje jako pozitivní. Navíc školy čistě zemědělského zaměření mají problémy s nízkým počtem zájemců o studium v těchto oborech.

⁴⁰ Veřejná dostupnost na www.vyzkum.cz (Výzkum a vývoj v ČR - Informační systém).

Vzhledem k nepříznivému vývoji věkové struktury pracovníků v zemědělství lze však v blízké budoucnosti předpokládat oživení poptávky po kvalifikované pracovní síle. Tento stav se již dnes projevuje v rostoucí poptávce po absolventech učebních oborů zemědělských profesí.

T4.7/01 – Žáci a absolventi zemědělských oborů a vysokých škol zemědělského zaměření

Ukazatel	Žáci/Studenti		Absolventi	
	2002/03	2003/04	2002/03	2003/04
Střední odborná učiliště (SOU)	9 932	9 631	2 914	3 007
Střední odborné školy (SOŠ)	10 508	10 467	2 212	2 238
Vyšší odborné školy (VOŠ)	876	1 006	247	199
Celkem	21 316	21 104	5 373	5 444
VŠ se zaměřením na zemědělské a veterinární vědy^{1,2,3)}	8 965	10 696	1 156	-
Počty žáků a studentů všech stupňů se zemědělským zaměřením celkem	30 281	31 800	6 529	-

1) Studenti 2002/03: podle stavu k 31. 10. 2002.

2) Studenti 2003/04: podle stavu k 31. 10. 2004.

3) Absolventi 2002/03: stav za rok 2002.

Pramen: Databáze Ústavu pro informace ve vzdělání

Zpracoval: J. Kraus (VÚZE)

Svůj zájem o obnovu a stabilizaci kvalifikovaných pracovníků v resortu uplatňuje MZe základě Koncepce rezortního odborného vzdělávání. Součástí systému jsou i programy využívání zemědělských škol zařazených do „stálé vzdělávací základny resortu“ a dotační programy určené k zlepšování kvality praktického výcviku a odborného vzdělávání.

Prostřednictvím dotačního titulu 9.E Školní závody MZe podporovalo v roce 2004 propojení praxe a odborného vzdělávání v zemědělských, lesnických a potravinářských podnicích u vybraných učebních oborů. Formou dotací bylo poskytnuto 14 749 tis. Kč, z tohoto objemu bylo čerpáno na podporu zemědělských a zahradnických oborů 60 %, lesnických oborů 15 %, potravinářských oborů 16 % a 9 % pro rybářské obory.

Poradenství

V rámci přijaté Koncepce zemědělského poradenství podporovalo MZe v průběhu roku 2004 šíření informací a poradenství zaměřené na posílení znalostí zemědělců o podmínkách hospodaření platných v rámci SZP. Pro rok 2004 byly MZe stanoveny priority poradenství tak, aby programy zahrnovaly šíření informací nutných pro dodržení „zákonných požadavků na hospodaření“ a „dobrých zemědělských podmínek“ daných nařízením Rady (ES) č. 1782/2003. Významnou roli při přípravě a hodnocení opatření přijímaných v poradenství podporovaném z veřejných prostředků sehrála účast zástupců AK ČR, ASZ ČR, ZS ČR, komoditních a výrobních svazů a sdružení, profesních organizací pro poradenství a výzkum a představitelů zemědělských univerzit v Národní radě poradenství pro zemědělství a rozvoj venkova.

V rámci Programu informační podpory se s ohledem na přijatý princip zajištění dostupnosti požadovaných informací pro všechny cílové skupiny v roce 2004 stal těžištěm šíření poznatků projekt Krajských informačních středisek (KIS). Součástí realizace projektu bylo formulování podmínek pro KIS, a po projednání s orgány veřejné správy v regionech, vypsání a zahájení výběrového řízení na subjekty zajišťující činnost KIS. Projektem informační podpory poradenství, v rámci tématického úkolu ÚZPI, byla zajištěna správa a aktualizace webových stránek www.agroporadenství.cz pro poradce a odbornou veřejnost. Současně ÚZPI koordinoval distribuci specializovaných informací od odborných zdrojů poradenství a připravil služby www pro ostatní subjekty včetně propojování informačních zdrojů a umožnění výměny dat.

Metodická a odborná podpora pro cílové skupiny byla státními poradci řešena prostřednictvím poradenských projektů zpracovaných VÚRV, VÚŽV a VÚZT. Úkoly byly zajišťovány prostřednictvím regionálních poradenských pracovišť řízených z VÚRV, VÚŽV a VÚZT. Metodická a odborná podpora poradců byla zajišťována činností pracovních týmů expertů v rámci schválených projektů a tématických úkolů rezortních výzkumných ústavů a ÚHÚL. Organizaci a koordinaci vzdělávací podpory poradenského systému včetně metodického vedení a akreditace poradců organizačně zajišťovalo Koordinační centrum pro poradenství ÚZPI. Pro poradenství realizované v rámci programů MZe bylo ke konci roku akreditováno celkem 208 poradců.

Program podpory poradenství v zemědělství zahrnoval dotační podporu poradenských služeb poskytovaných zemědělským podnikatelům poradci vedenými v registru poradců MZe. Poradenská podpora byla zaměřena na dodržování zákoných požadavků na hospodaření a respektování vhodných agroenvironmentálních podmínek. Dotace byla přiznána 529 žádostem ve výši 80 % uznaných nákladů. Záměrem MZe pro příští období je, aby dotace na takto orientované poradenství byly postupně přístupné širšímu počtu zemědělců.

Na realizaci výše zmíněných poradenských programů MZe v roce 2004 uvolnilo 35 387 tis. Kč. Z toho 17 987 tis. Kč bylo poskytnuto v rámci zmíněného programu dotační podpory poradenských služeb realizovaných soukromými poradci.

4.8 Zemědělský půdní fond

Výměra zemědělského půdního fondu ČR (ZPF) se značně liší v závislosti na informačních zdrojích a účelu jeho šetření.

Podle údajů ČÚZK, který dlouhodobě sleduje vývoj ZPF podle vlastnických vztahů k půdě, je celková rozloha ČR 7 886 tis. ha k 31. 12. 2004. Z toho ZPF je 4 264 tis. ha. Proti roku 2003 došlo ke snížení rozlohy zemědělské půdy o cca 4,6 tis. ha.

Struktura ZPF se podle údajů ČÚZK meziročně změnila nevýznamně s výjimkou výměry vinic (tab. T4.8/01).

T4.8/01 – Změny jednotlivých druhů pozemků

Druh pozemku	Výměra (ha)		Rozdíl	
	2003	2004	ha	%
Zemědělská půda celkem	4 269 218	4 264 573	-4 645	-0,11
Orná půda	3 062 009	3 054 654	-7 355	-0,24
Chmelnice	11 063	11 045	-18	-0,16
Vinice	16 740	18 278	1 538	9,19
Ovocné sady	47 593	47 300	-293	-0,62
Zahrady	161 186	161 548	362	0,22
Trvalé travní porosty	970 627	971 748	1 121	0,12

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČÚZK, 2005

Zpracoval: J. Němec (VÚZE)

Výměra evidovaných vinic se v roce 2004 zvýšila o 1 538 ha (9,19 %) proti roku 2003. Výměra ovocných sadů (převážně intenzivních ovocných sadů) se snížila o 293 ha. Rozsah evidovaných chmelnic dlouhodobě stagnuje na cca 11 tis. ha, přičemž k produkci chmele je podle údajů ÚKZÚZ využíváno pouze 6 tis. ha. Vzhledem k tomu, že výměra trvalých travních porostů vzrostla nepodstatně, prakticky beze změny zůstává i procento zornění (71,6 %) v roce 2004. Daná situace byla ovlivněna i snížením výměry zemědělské půdy celkem ve prospěch lesních pozemků, jejichž výměra se zvýšila o cca 2 tis. ha (na 2 646 tis. ha lesních pozemků v roce 2004). Rozsah neosetě orné půdy a úhor se proti roku 2003 snížil z 177 tis. ha na 55 tis. ha v roce 2004.

Podle údajů Agrocenzu 2000 zjištěný rozsah ZPF k 30. 9. 2000 byl 3 643 tis. ha, tj. o 621 tis. ha méně než podle údajů ČÚZK. Agrocenzus 2000 evidoval zemědělskou půdu až od výměry 1 ha obhospodařované půdy.

Podle posledního stavu evidence „uživatelsky využívané zemědělské půdy“ (LPIS), která je evidovaná při MZe, byl k 7. 4. 2005 rozsah zemědělské půdy 3 509 tis. ha.

LPIS byl v ČR vybudován na bázi leteckých snímků transformovaných do ortofotomap s následným zákresem reálně užívaných celků zemědělské půdy⁴¹.

Struktura zemědělského půdního fondu v evidenci LPIS podle stavu k 7. 4. 2005 je zachycena v tab. T4.8/02. Souhrnných údajů podle evidence LPIS lze poprvé využívat až za rok 2004.

Rozdíl mezi evidencí zemědělské půdy podle LPIS a ČÚZK ve výši 755 tis. ha je dán odlišnou metodikou evidence. ČÚZK eviduje půdu (pozemky) podle vlastníků, kdežto LPIS eviduje půdu (užitkové bloky) podle uživatelů, kteří se přihlásili o podpory. Tuto evidenci zpracovává MZe, podle zákona č. 252/1997 Sb., v platném znění.

T4.8/02 – Evidovaná zemědělská půda podle LPIS

Druh pozemku	Výměra (ha)	Podíl výměry (%)
Zemědělská půda celkem	3 509 497	100,00
Orná půda	2 620 419	74,67
Chmelnice	6 188	0,18
Vinice	12 653	0,36
Ovocné sady	20 532	0,59
Zahrady¹⁾	-	-
Travní porosty	848 317	24,17
Jiná kultura	1 388	0,04

1) Zahrady nejsou v LPIS evidovány jako samostatná kultura.

Pramen: MZe, stav k 7. 4. 2005

Zpracoval: L. Liška (MZe)

Kategorizace ZPF se z hlediska vymezení méně příznivých oblastí (LFA)⁴² v roce 2004 proti roku 2003 zásadně změnila. Nařízení vlády č. 500/2001 Sb. platilo do konce roku 2003 a podle tohoto nařízení převážná část zemědělské půdy ČR (více než 60 %), byla zařazena do méně příznivých oblastí s ekologickými omezeními. Tento vysoký podíl LFA v ČR se podstatně změnil vstupem ČR do EU, tj. v souvislosti s upřesněním metodiky vymezení těchto oblastí a na základě nového nařízení vlády č. 241/2004 Sb.

⁴¹ Systém pro identifikaci pozemků (LPIS) funguje v rámci Integrovaného administrativního a kontrolního systému (IACS) v zemědělství. Právní rámec je založen zákonem č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o systém evidence půdy a uživatelských vztahů k této půdě. LPIS slouží pro administrování dotací poskytovaných na plochu zemědělské půdy, a to včetně zvládnutí kontroly. Celková úroveň systému LPIS snese přísná srovnání s dalšími podobnými systémy nejen v evropském ale i světovém měřítku, o čemž svědčí mnohá ocenění i v zahraničí.

⁴² Nařízení vlády č. 505/2000 Sb. ve znění nařízení vlády č. 500/2001 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podléhajících se na udržování krajiny, programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí a kritéria pro jejich posuzování.

Horské oblasti představují území nad 600 m n. m. a území ve výšce 500 - 600 m n. m. s vysokou svažitostí, kde na více než 50 % z. p. je svažitost vyšší než 70. Tato území byla rozdělena do dvou typů, na území Ha o rozloze 12,4 tis. ha z. p. a na území Hb o rozloze 622,0 tis. ha z. p. Ostatní méně příznivé oblasti, tj. území s nízkou produktivitou zemědělské půdy, neschopnou obdělávatelnou půdou a půdou s omezeným produkčním potenciálem, byly rozděleny do dvou podtypů, a to na území o rozloze 926 tis. ha (Oa) a území o rozloze 243 tis. ha (Ob). Do oblastí se specifickými omezeními jsou zařazeny obce s omezeným produkčním potenciálem, které se nacházejí uvnitř nezařazených oblastí. Oblasti s environmentálními omezeními o rozloze 20 tis. ha jsou oblasti 1. zóny národních parků a CHKO⁴³, jakožto i oblasti ochrany vzácných rostlin a ptactva⁴⁴. Nezařazené oblasti představují území s vysokou produkční schopností a zemědělskou půdou na území hl. m. Prahy. Celkový podíl LFA na celkové výměře z. p. se meziročně snížil o 10 % (tab. T4.8/03).

T4.8/03 – Struktura zemědělské půdy podle jednotlivých typů LFA

Typ oblasti	2003		2004	
	výměra z. p. (tis. ha)	% ze z. p.	výměra z. p. (tis. ha)	% ze z. p.
Horské oblasti	569	13,34	622	14,58
Ostatní méně příznivé oblasti	1 641	38,43	1 219	28,58
Oblasti se specifickými omezeními	202	4,74	298	6,99
Oblasti s environmentálními omezeními	158	3,70	-	x
Méně příznivé oblasti celkem	2 570	60,21	2 139	50,15
Nezařazené oblasti celkem ¹⁾	1 699	39,79	2 126	49,85
Zemědělská půda celkem	4 269	100,00	4 265	100,00

1) V roce 2004 včetně oblastí s environmentálními omezeními.

Pramen: Nařízení vlády č. 500/2001 Sb. a č. 241/2004 Sb.

Zpracoval: J. Němec (VÚZE)

4.9 Trh s půdou

Trh s půdou v ČR i v roce 2004 nadále posílil. Hlavním důvodem tohoto růstu byl prodej zemědělských pozemků ve vlastnictví státu a podle nově vyhlášeného programu „Půda“ s podporou nákupu půdy ze zdrojů PGRLF.

Výměra prodané zemědělské půdy ve vlastnictví státu prostřednictvím PF ČR v roce 2004 se proti roku 2003 zvýšila zhruba o 4,5 tis. ha (index 106,4). Průměrná výměra prodávaného pozemku v roce 2004 meziročně poklesla o 38 % a průměrná cena za 1 m² se proti roku 2003 zvýšila nepodstatně o 1 %, a to z 4,58 Kč/m² na 4,64 Kč/m² (tab. T4.9/01).

Celková výměra převedené státní půdy do soukromého vlastnictví za období od 25. 5. 1999 do 31. 12. 2004 představuje 196 tis. ha, tj. 39 % z celkové předpokládané nabídky státní půdy (500 tis. ha).

T4.9/01 – Prodej pozemků ve vlastnictví státu a kupní cena

Ukazatel	2003	2004	Meziroční index
Celková výměra (ha)	70 628,00	75 119,00	106,36
Průměrná výměra pozemku (ha)	1,06	0,66	62,26
Kupní cena (Kč/m ²)	4,58	4,64	101,31

Pramen: PF ČR

Zpracoval: J. Němec (VÚZE)

Z programu PGRLF „Půda“, který byl vyhlášen v únoru 2004, se do konce roku 2004 prodalo 3 943 ha z. p., a to pro 67 schválených žádostí o dotace úroků. Na jednu žádost se v průměru nakoupilo 59 ha. Celková výše poskytnutých úvěrů dosáhla 136 mil. Kč. Na jeden hektar prodané půdy činil úvěr 34 491 Kč a v přepočtu na 1 žádost 2 mil. Kč. Celková dotace úroků u hypotečních úvěrů činila 54 mil. Kč, tj. v průměru 806 tis. Kč na jednu schválenou žádost.

Výměra prodané zemědělské půdy od ostatních vlastníků (převážně fyzických osob) v roce 2004 byla přibližně 41 tis. ha. Veškerá prodávaná zemědělská půda (státní, z programu Půda a ostatní vlastníci) v roce 2004 představovala přibližně 120 tis. ha, tj. 2,8 % z celkového ZPF.

Tržní ceny zemědělské půdy pro zemědělské účely s výměrou nad 5 ha v roce 2004 mírně vzrostly z 3,57 Kč/m² na 3,72 Kč/m², tj. o 4,2 %.

Rovněž tak tržní ceny zemědělské půdy pro nezemědělské účely s výměrou do 1 ha se v roce 2003 zvýšily, a to z 116,68 Kč/m² v roce 2003 na 121,52 Kč/m², tj. o 4,1 % (tab. T4.9/02).

⁴³ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁴⁴ Směrnice Rady 79/409/EHS a směrnice Rady 92/43/EHS.

T4.9/02 – Vývoj tržních cen zemědělské půdy podle velikostních kategorií prodáváných pozemků (Kč/m²)

Výměra pozemků	2000	2001	2002	2003	2004	2000 - 2004
Do 1 ha	92,14	108,78	97,14	116,68	121,52	106,49
1 - 5 ha	13,60	19,95	12,90	13,23	12,68	14,22
Nad 5 ha	4,20	5,57	3,40	3,57	3,72	3,84
Průměr	27,12	34,85	21,24	23,90	20,59	24,54

Pramen: Výběrové šetření VÚZE

Zpracoval: E. Vrbová (VÚZE)

Průměrné tržní ceny zemědělských kultur za období 2000 - 2004 jsou uvedeny v příl. tab. 4.9/01. Z celkové výměry prodané zemědělské půdy největší podíl 41,29 % mají pozemky nad 10 ha, nejnižší podíl 2,92 % je u pozemků do 0,1 ha.

Množství prodeje je u nejmenších pozemků největší 52,24 %, nejmenší množství prodeje je u pozemků nad 5 ha a 10 ha, v každé kategorii v průměru 1,5 % z veškerých prodeje.

V roce 2004 byla vymezena další kategorie nakupované zemědělské půdy jednoznačně pro stavební účely, tzv. „panenské stavební pozemky“ (před převedením do kategorie stavební pozemky bez příslušenství). Průměrná tržní cena „panenských stavebních pozemků“ převyšuje až desetinásobně průměrnou tržní cenu pozemků pro zemědělské využití. Průměrná cena těchto pozemků za období 2000 - 2004 je 153 Kč/m², přičemž průměrná cena pozemků s výměrou do 1 ha je 288 Kč/m².

Průměrný nájem zemědělské půdy v ČR v roce 2004 činil 781 Kč/ha, a to: u fyzických osob se zvýšil z 875 Kč/ha v roce 2003 na 944 Kč/ha, u právnických osob se zvýšil z 660 Kč/ha na 759 Kč/ha. Tak jako v minulosti nájemné u fyzických a právnických osob se výrazně diferencuje jak podle výrobních oblastí (výrobní oblasti se dlouhodobě vyhodnocují) (tab. T4.9/03), tak i podle členění na oblasti méně příznivé (LFA) a mimo LFA (tab. T4.9/04).

Relativní zvýšení nájemného v bramborářsko-ovesné a horské oblasti do značné míry ovlivnily podpory, které uživatelé zemědělské půdy získaly v roce 2004 z fondů EU v méně příznivých oblastech. Naopak plošné podpory v kukuřičné a řepařské výrobní oblasti nezařazené do LFA se neprojevily ve zvýšení nájmu. Meziroční index v kukuřičné výrobní oblasti u fyzických osob je 1,01 a u právnických osob 0,98. V řepařské výrobní oblasti je meziroční index u fyzických osob 0,99 a u právnických osob 1,15.

T4.9/03 – Průměrný nájem na 1 ha pronajaté půdy podle výrobních oblastí (Kč/ha)

Výrobní oblast	Fyzické osoby			Právnické osoby		
	2003	2004	meziroční index	2003	2004	meziroční index
Kukuřičná	1 485	1 505	101,3	1 089	1 077	98,9
Řepařská	1 278	1 276	99,8	1 054	1 208	114,6
Bramborářská	572	613	107,2	404	517	128,0
Bramborářsko-ovesná	496	596	120,2	343	405	118,1
Horská	366	445	121,6	187	281	150,3
ČR	875	944	107,9	660	759	115,0

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: F. Slavík, J. Němec (VÚZE)

T4.9/04 – Průměrné nájemné v oblastech LFA a mimo LFA v roce 2004 (Kč/ha)

Oblast LFA	Fyzické osoby	Právnické osoby
Horská	597	333
Ostatní	730	498
Mimo LFA	1 277	1 136
ČR	944	759

Pramen: Výběrové šetření FADN

Zpracoval: F. Slavík, J. Němec (VÚZE)

Průměrné nájemné ze zemědělské půdy je v ČR výrazně nižší než v okolních zemích EU. V roce 2003 průměrné nájemné v ČR v přepočtu činilo 25,19 EUR/ha (u fyzických osob 28,22 EUR/ha a u právnických osob 21,29 EUR/ha). Nájemné v Německu bylo 225,00 EUR/ha, v Rakousku 266,57 EUR/ha, na Slovensku 13,67 EUR/ha a v Maďarsku 52,99 EUR/ha.

4.10 Privatizace a restituce

Situace ve vypořádání restitučních nároků

Vyřizování uplatněných restitučních nároků v zemědělství je, až na řešení sporných případů, téměř před ukončením. V rámci správních řízení bylo do 31. 12. 2004 rozhodnuto celkem o 1 692 283 ha zemědělské a lesní půdy. Z toho bylo skutečně vydáno 1 302 139 ha, nevydáno s nárokem na náhradu prostřednictvím PF ČR bylo 126 442 ha. Z důvodů nenaplnění zákonných podmínek pozemkové úřady rozhodly o nevydání 264 292 ha.

T4.10/01 – Vyřizování restitucí v rezortu zemědělství¹⁾

Ukazatel	2003		2004	
	počet případů	%	počet případů	%
Uplatněné nároky ²⁾	231 841	100,0	231 856	100,0
Ukončené nebo téměř ukončené restituční případy	228 644	98,6	228 961	98,8
Vydaná správní rozhodnutí ³⁾	433 881	100,0	438 703	100,0
z toho - rozhodnutí v právní moci	414 393	95,5	422 041	96,2

1) Restituční případy ve smyslu zákona č. 229/1991 Sb. v plném znění, vždy k 31. 12.

2) Rozdíl v počtu uplatněných restitučních případů je dán upřesněním evidence.

3) K jednomu restitučnímu případu je možno vydat více rozhodnutí. Počet správních rozhodnutí a podaných odvolání se může lišit u jednotlivých restitučních případů při jejich revokaci, po několika odvoláních apod. Odvolání: v průměru 2/3 k soudům, 1/3 k MZe.

Pramen: Údaje Ústředního pozemkového úřadu MZe

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Privatizace státních podniků hospodařících na zemědělské půdě

Privatizace státních statků a obdobných státních podniků hospodařících na zemědělské půdě (dále jen státních statků) je v zásadě ukončena. Dokládají to údaje v příl. tab. 4.10/01. U státních statků byl nejrozšířenější metodou privatizace přímý prodej předem určenému nabyvateli (41,01 % případů). Z hlediska právní formy nabyvatele připadla převažující část privatizovaného státního majetku právnickým osobám.

T4.10/02 – Majetek schválených privatizačních projektů státních statků podle metod privatizace (k 31. 12. 2004)

Metoda privatizace	Majetek celkem (mil. Kč)	Podíl (%)
Veřejná dražba	1 905	7,21
Veřejná soutěž	3 375	12,77
Přímý prodej	10 836	41,01
Akciová společnost	1 616	6,12
Bezúplatný převod	8 693	32,90
Celkem	26 425	100,00

Pramen: Údaje odboru privatizace MZe

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Úloha Pozemkového fondu ČR ve vypořádání restitučních nároků, v privatizaci a v pronájmu státní půdy a ostatního majetku

V rámci restitucí administruje PF ČR vypořádání nároků oprávněných osob ze zákona o půdě. Jedná se o nároky na náhrady (např. znehodnocení vrácených budov, za odebraný živý a mrtvý inventář).

Dále se jedná o vypořádání nároků oprávněných osob na převod pozemků. Tyto nároky vypořádává PF ČR bezúplatným převodem jiných pozemků z vlastnictví státu a správy PF ČR do vlastnictví oprávněných osob (tzv. náhradní pozemky) a zápočtem nároků oprávněných osob na převod pozemků podle § 11 odst. 2 zákona o půdě na úhradu kupní ceny pozemků při prodeji půdy podle zákona č. 95/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Pozemkový fond pronajímá státní půdu a ostatní státní majetek do doby jejich privatizace. Z celkové výměry 599,7 tis. ha státní zemědělské půdy k 31. 12. 2004 bylo pronajato 583,0 tis. ha. Největší podíl připadl na právnické osoby (70,7 %), zbytek na fyzické osoby - restituenty a soukromé zemědělce. Přitom zůstalo z nejrůznějších důvodů k 31. 12. 2004 ještě 16,7 tis. ha zemědělské půdy nepronajato, což představuje téměř 2,8 % celkové výměry státní půdy ve správě PF ČR (příl. tab. 4.10/02).

T4.10/03 - Vypořádání restitučních náhrad ze státního majetku a půdy ve správě PF ČR

Položka restitučních náhrad		Celkem od počátku činnosti PF ČR k 31. 12. 2004		V průběhu roku 2004 (mil. Kč)
		mil. Kč	% ³⁾	
Nároky na náhrady ¹⁾	převzato	10 867,99	x	149,27
	vypořádáno	10 445,69	x	164,81
	zbývá vypořádat	422,30	3,9	x
Nároky na náhradní pozemky ²⁾	převzato	7 228,85	x	401,79
	vypořádáno	4 893,86	x	511,44
	zbývá vypořádat	2 334,99	32,3	x

1) Podle §18a, § 20 zákona č. 229/1991 Sb., o půdě.

2) Podle §11, odst. 2, §17, odst. 3 zákona č. 229/1991Sb., o půdě.

3) Řádek "převzato" = 100 %.

Pramen: Údaje Pozemkového fondu ČR

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Prodej státní půdy a ostatního státního majetku

PF ČR pokračoval v roce 2004 v prodeji státní půdy, která je v jeho správě, na základě zákona č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby, podle zákonem stanovených podmínek (kap. 4.9).

Pozemkové úpravy

Pozemkové úpravy naplňují preambuli zákona o půdě, podle které se mají upravovat vlastnické vztahy k půdě v souladu se zájmy hospodářského rozvoje venkova i v souladu s požadavky na tvorbu krajiny a životního prostředí. V rámci pozemkových úprav se mimo jiné vyjasňují vlastnické vztahy, tzn. upřesňuje se katastr nemovitostí a vzniká nová digitální katastrální mapa. Činnost v pozemkových úpravách se tak kromě vyřešení nové efektivní vlastnické držby s ohledem na potřeby zemědělské krajiny projevuje v pozitivním dopadu na možnosti privatizace půdy a rovněž rozvíjení trhu s půdou. Provedení pozemkových úprav je pro některá katastrální území (obce) přímo podmínkou jejich dalšího rozvoje.

V současnosti jsou jednoduché nebo komplexní pozemkové úpravy provedeny na zhruba 8 % výměry orné půdy, dalších přibližně 9 % této půdy je v současnosti v řešení. Postup pozemkových úprav se zatím nedaří urychlit tak, jak by odpovídalo potřebě vyjadřované zejména vlastníky (včetně obcí), také však zainteresovanými orgány státní správy. Jde o finančně velmi náročné operace, které prakticky plně hradí stát; v posledních letech lze částečně využívat na realizace tzv. společných opatření pozemkových úprav (polní cesty, protierozní a vodohospodářská opatření, zeleň) i fondy EU.

T4.10/04 – Stav provádění pozemkových úprav ke konci roku 2004

Pozemkové úpravy	Ukončené				Rozpracované	
	počet		výměra (ha)		počet celkem	výměra (ha)
	nově v roce 2004	celkem	nově v roce 2004	celkem		
Komplexní pozemkové úpravy	86	493	39 853	191 732	710	339 618
Jednoduché pozemkové úpravy	207	2 936	20 478	154 249	4 535	141 384

Pramen: MZe

Zpracoval: K. Kaulich (MZe)

5 AGRÁRNÍ PRODUKCE A JEJÍ BILANCE**5.1 Rostlinná produkce celkem a podle rozhodujících komodit****5.1.1 Obiloviny**

Ve světové produkci pšenice⁴⁵ pro marketingový rok 2004/05 se očekává meziroční zvýšení o 12,9 % (71,02 mil. t). Množstevně nejvýraznější meziroční nárůst produkce se předpokládá v EU 25 (30,12 mil. t), dále v SNS 12⁴⁶ (24,97 mil. t), na Ukrajině (13,9 mil. t) a v Rusku (11,2 mil. t), tedy v zemích, které ve sklizni roku 2003 zaznamenaly meziroční propad

⁴⁵ USDA, March 2005.

⁴⁶ Bez baltických států.

T4.10/03 - Vypořádání restitučních náhrad ze státního majetku a půdy ve správě PF ČR

Položka restitučních náhrad		Celkem od počátku činnosti PF ČR k 31. 12. 2004		V průběhu roku 2004 (mil. Kč)
		mil. Kč	% ³⁾	
Nároky na náhrady ¹⁾	převzato	10 867,99	x	149,27
	vypořádáno	10 445,69	x	164,81
	zbývá vypořádat	422,30	3,9	x
Nároky na náhradní pozemky ²⁾	převzato	7 228,85	x	401,79
	vypořádáno	4 893,86	x	511,44
	zbývá vypořádat	2 334,99	32,3	x

1) Podle §18a, § 20 zákona č. 229/1991 Sb., o půdě.

2) Podle §11, odst. 2, §17, odst. 3 zákona č. 229/1991Sb., o půdě.

3) Řádek "převzato" = 100 %.

Pramen: Údaje Pozemkového fondu ČR

Zpracoval: A. Juřica (VÚZE)

Prodej státní půdy a ostatního státního majetku

PF ČR pokračoval v roce 2004 v prodeji státní půdy, která je v jeho správě, na základě zákona č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby, podle zákonem stanovených podmínek (kap. 4.9).

Pozemkové úpravy

Pozemkové úpravy naplňují preambuli zákona o půdě, podle které se mají upravovat vlastnické vztahy k půdě v souladu se zájmy hospodářského rozvoje venkova i v souladu s požadavky na tvorbu krajiny a životního prostředí. V rámci pozemkových úprav se mimo jiné vyjasňují vlastnické vztahy, tzn. upřesňuje se katastr nemovitostí a vzniká nová digitální katastrální mapa. Činnost v pozemkových úpravách se tak kromě vyřešení nové efektivní vlastnické držby s ohledem na potřeby zemědělské krajiny projevuje v pozitivním dopadu na možnosti privatizace půdy a rovněž rozvíjení trhu s půdou. Provedení pozemkových úprav je pro některá katastrální území (obce) přímo podmínkou jejich dalšího rozvoje.

V současnosti jsou jednoduché nebo komplexní pozemkové úpravy provedeny na zhruba 8 % výměry orné půdy, dalších přibližně 9 % této půdy je v současnosti v řešení. Postup pozemkových úprav se zatím nedaří urychlit tak, jak by odpovídalo potřebě vyjadřované zejména vlastníky (včetně obcí), také však zainteresovanými orgány státní správy. Jde o finančně velmi náročné operace, které prakticky plně hradí stát; v posledních letech lze částečně využívat na realizace tzv. společných opatření pozemkových úprav (polní cesty, protierozní a vodohospodářská opatření, zeleň) i fondy EU.

T4.10/04 – Stav provádění pozemkových úprav ke konci roku 2004

Pozemkové úpravy	Ukončené				Rozpracované	
	počet		výměra (ha)		počet celkem	výměra (ha)
	nově v roce 2004	celkem	nově v roce 2004	celkem		
Komplexní pozemkové úpravy	86	493	39 853	191 732	710	339 618
Jednoduché pozemkové úpravy	207	2 936	20 478	154 249	4 535	141 384

Pramen: MZe

Zpracoval: K. Kaulich (MZe)

5 AGRÁRNÍ PRODUKCE A JEJÍ BILANCE**5.1 Rostlinná produkce celkem a podle rozhodujících komodit****5.1.1 Obiloviny**

Ve světové produkci pšenice⁴⁵ pro marketingový rok 2004/05 se očekává meziroční zvýšení o 12,9 % (71,02 mil. t). Množstevně nejvýraznější meziroční nárůst produkce se předpokládá v EU 25 (30,12 mil. t), dále v SNS 12⁴⁶ (24,97 mil. t), na Ukrajině (13,9 mil. t) a v Rusku (11,2 mil. t), tedy v zemích, které ve sklizni roku 2003 zaznamenaly meziroční propad

⁴⁵ USDA, March 2005.

⁴⁶ Bez baltických států.

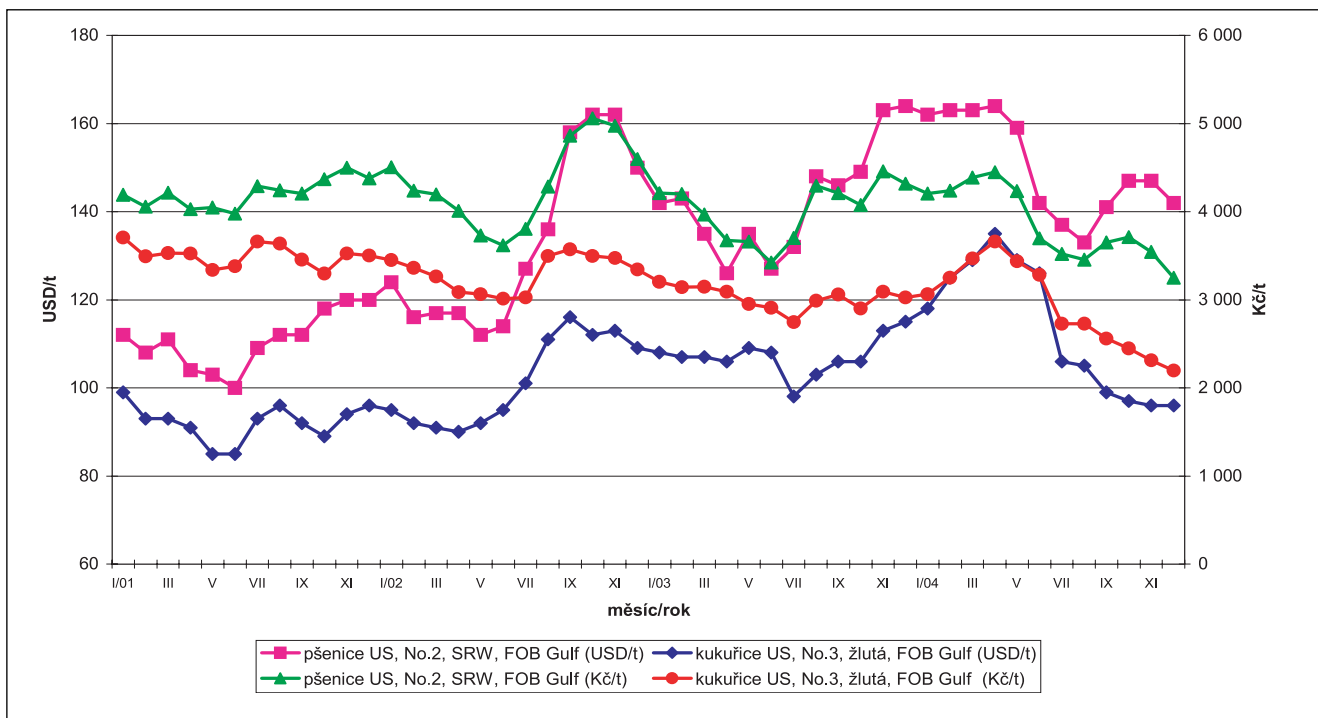
produkce. Nejvyšší podíl na světové produkci pšenice ze sklizně roku 2003 připadá na EU 25 a číní podle odhadu 21,9 %, následuje Čína se 14,6 % a SNS 12 s 13,9 %. Očekávaný meziroční nárůst světové spotřeby pšenice na úrovni 3,2 % (18,71 mil. t) není zdaleka tak výrazný jako zvýšení produkce a projeví se na zvýšení konečných zásob, podle březnových odhadů o 12,0 % (15,74 mil. t). Konečné zásoby by tak měly být na úrovni 24,1 % spotřeby marketingového roku 2004/05 proti 22,2 % spotřeby marketingového roku 2003/04.

Odhad světové produkce ostatních obilovin⁴⁷ (bez pšenice a rýže) ze sklizně roku 2004 (1 003,7 mil. t) je opět meziročně vyšší, a to o 10,1 %. Výrazný procentní i množství nárůst produkce ostatních obilovin se předpokládá ve USA o 16,1 % (44,35 mil. t, z toho podle odhadu je 43,6 mil. t kukuřice), v EU 25 o 21,7 % (26,57 mil. t) a v Číně zhruba o 9,9 % (12,41 mil. t). Největší podíl na světové produkci ostatních obilovin ze sklizně roku 2004 mají USA s 31,8 % (319,45 mil. t), EU 25 se 14,8 % (148,96 mil. t) a Čína s 13,7 % (137,05 mil. t). Předpokládané zvýšení světové spotřeby ostatních obilovin (bez pšenice a rýže) o 2,8 % (26,55 mil. t) nechává prostor pro nárůst světových konečných zásob o 24,2 % (32,12 mil. t), tzn. na úroveň 16,9 % světové spotřeby.

Převis poptávky nad nabídkou s očekávaným následným snížením konečných zásob v marketingovém roce 2003/04 způsobil nárůst ceny pšenice i kukuřice bezprostředně po sklizni roku 2003 a ovlivňoval cenu v počátku roku 2004. K pozvolnému snižování ceny docházelo až od května roku 2004, kdy již byly známy odhady vysoké sklizně obilovin. Aritmetický průměr ceny pšenice v 1. pololetí marketingového roku 2004 vykázal meziroční nárůst o 24,1 USD/t, u kukuřice 19,5 USD/t. Předpoklad vysoké produkce ze sklizně roku 2004 srazil cenu obou sledovaných komodit již v letních měsících. Zvýšení světové produkce pšenice se, v důsledku očekávané snížené produkce USA, promítlo do ceny 2. pololetí 2004 snížením aritmetického průměru proti 1. pololetí téhož roku pouze o 17,66 USD/t. Ve srovnatelném období propadla světová cena kukuřice o 27,17 USD/t.

Reakce světové ceny pšenice, reprezentované cenou pšenice US, No. 2, SRW, FOB Gulf a světové ceny kukuřice, reprezentované kukuřicí US, No. 3, žlutá, FOB Gulf, na změny úrovně bilančních položek je dokumentována v následujícím grafu. Ve znázornění v USD/t a Kč/t je patrný vliv přepočtu ceny měsíčním kurzem ČNB.

Graf T5.1/01 – Vývoj světové ceny pšenice a kukuřice¹⁾

1) Nejnižší reprezentativní ceny pro nejbližší termín ložení, ceny volně loženého zboží, bez dovozního cla v USD/t a v přepočtu Kč/t měsíčním kurzem ČNB.

Pramen: Oil World

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE)

V EU 15, v kandidátských zemích, ale i v dalších zemích střední a východní Evropy došlo k výraznému propadu produkce obilovin ze sklizně roku 2003. Napjaté až nedostatkové bilance většiny zemí si v marketingovém roce 2003/04 vynutily četná opatření k podpoře stability trhu. Většina zemí v evropském regionu byla nucena uvolnit státní rezervy obilovin.

Evropská komise přijala v zájmu stabilizace vnitřního obilného trhu v průběhu marketingového roku 2003/04 opatření k omezení vývozu, uvolnila obilí z intervenčních zásob na vnitřní trh a snížila povinnost uvedení půdy do klidu z 10 na 5 % za účelem zvýšení produkce obilovin ze sklizně roku 2004. K opatřením pro stabilizaci obilného trhu došlo také v obilnářsky významných kandidátských zemích. Polská vláda schválila k 1. lednu 2004 kvótu na bezcelní dovoz 600 tis. t obilovin ze

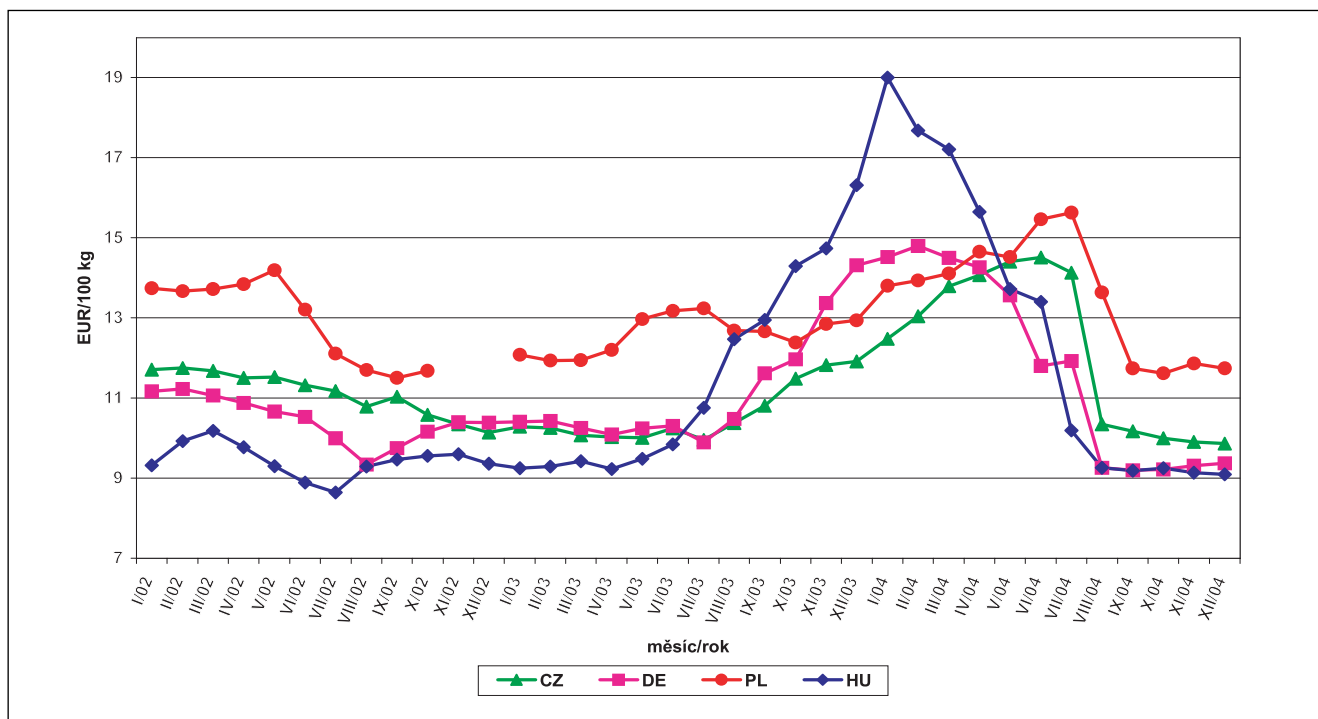
⁴⁷ USDA, March 2005.

zemí nepatřících do EU 15, umožňující dovoz do 30. dubna 2004. Kvóta byla později zvýšena na 1 mil. t. Maďarsko stanovilo kvótu na bezcelní dovoz 800 tis. t pšenice a žita a stanovilo v období od ledna do konce dubna 2004 vývozní clo na pšenici. ČR nařízeními vlády⁴⁸ pro 2. polovinu marketingového roku (do konce dubna) otevřela bezcelní kvótu na dovoz pšenice ve výši 300 tis. t, omezila vývoz obilovin a výrobků z obilovin a usnesením vlády⁴⁹ snížila minimální limit obilovin ve státních hmotných rezervách za účelem uvolnění krmného obilí pro vnitřní trh.

Dne 1. 5. 2004 došlo k rozšíření EU 15 o deset kandidátských zemí na EU 25. COCERAL rozšířila zpracování údajů o data z nových zemí, včetně jejich doplnění do marketingového roku 2003/04 a rozčlenění na souhrny za EU 10 a EU 15. Na obilniném trhu EU 25 nastala proti marketingovému roku 2003/04 zcela odlišná situace již v počátku marketingového roku 2004/05. Nízkou úroveň počátečních zásob víc než vyvážil výrazný nárůst produkce celkem o 24,7 % (56,2 mil. t) na 283,4 mil. t, přičemž nejvyšší procentní nárůst by měla zaznamenat kukuřice 33,4 % (13,0 mil.) na 51,9 mil. t a pšenice 27,4 % (26,8 mil. t) na 124,7 mil. t. Zvýšení produkce ječmene je z hlavních obilovin nejnižší jak v procentním (13,2 %), tak v množství vyjádření (o 7,2 mil. t, na 61,6 mil. t). V EU 15 by odhadovaná úroveň produkce obilovin celkem ze sklizně roku 2004 měla převyšovat předchozí sklizeň o 20,2 % (36,9 mil. t) na úroveň 219,6 mil. t. Z toho pšenice o 21,9 % (17,9 mil. t) na 99,8 mil. t, ječmen o 11,5 % (5,3 mil. t) na 51,9 mil. t a kukuřice o 26,4 % (8,2 mil. t) na 39,2 mil. t. Také v EU 10 se očekává výrazný meziroční nárůst produkce obilovin celkem o 43,4 % (19,3 mil. t) na 63,8 mil. t. Z toho se odhaduje nárůst produkce pšenice o 55,6 % (8,9 mil. t) na 24,9 mil. t, ječmene o 23,5 % (1,9 mil. t) na 9,8 mil. t a kukuřice o 61,0 % (4,8 mil. t) na 12,7 mil. t. Podíl produkce EU 10 na produkci EU 25 u obilovin celkem činí 22,5 %, u pšenice 19,9 %, ječmene 15,9 % a kukuřice 24,4 %.

Situaci na obilniném trhu odpovídá cenový vývoj. Souběžně se zvyšováním poptávky docházelo v průběhu marketingového roku 2003/04 k cenovému růstu. Vysoké odhady produkce ze sklizně roku 2004 byly důvodem nebývale rychlého propadu CZV obilovin již v prvních měsících marketingového roku 2004/05 (s odchylkami v jednotlivých zemích a komoditách v nástupu i tempu propadu). Reakce CZV hlavních obilovin na situaci na trhu ve vybraných zemích je dokumentována cenovým vývojem v následujících grafech. Jedná se o měsíční průměrné ceny získané propočtem cen z týdenního sledování ZMP⁵¹.

Graf T5.1/02 – Vývoj CZV pšenice potravinářské ve vybraných zemích

Údaj za XI, XII/02 Polsko není k dispozici.

Pramen: ZMP

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE)

CZV pšenice potravinářské se ve sledovaných zemích (s výjimkou Polska) dostaly v průběhu 1. pololetí marketingového roku 2004/05 pod úroveň základní intervenční ceny. Nejvyšší procentní snížení CZV zaznamenala ČR o 32,0 % (-4,65 EUR/100 kg).

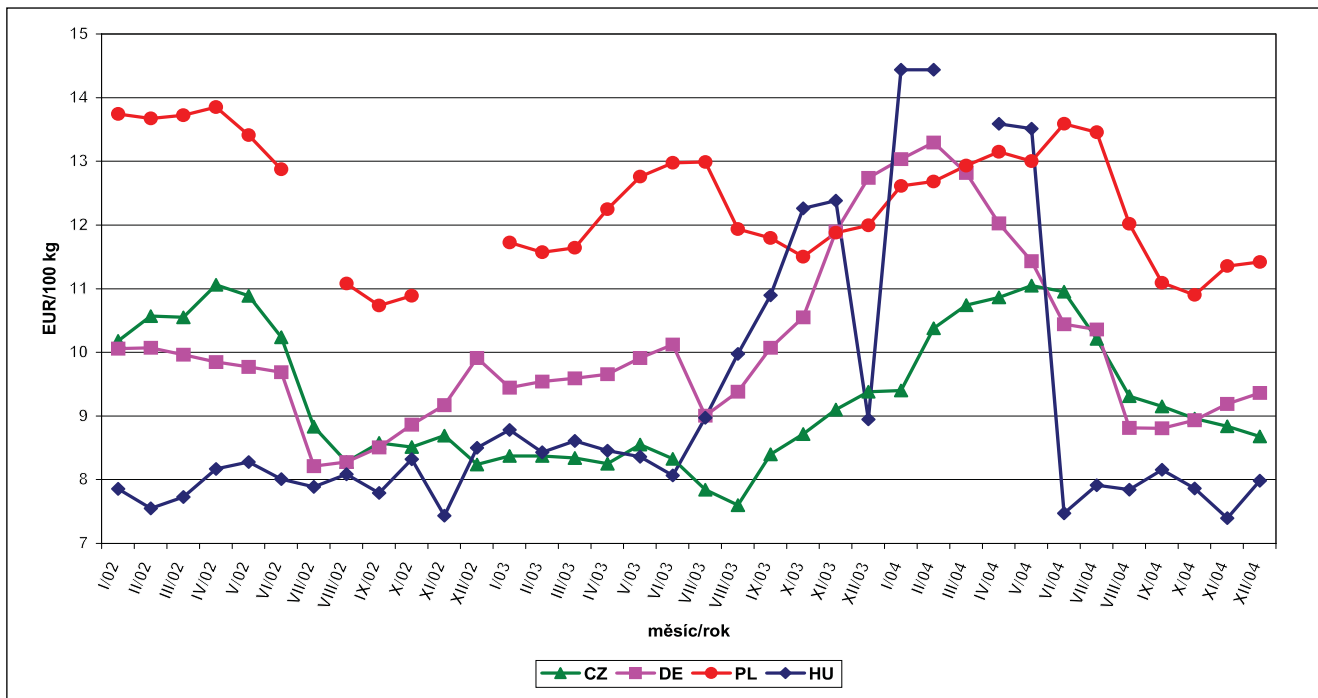
⁴⁸ Příloha č. 6 k nařízení vlády č. 462/2003 Sb. a nařízení vlády č. 61/2004 Sb.

⁴⁹ Usnesení vlády č. 159 ze dne 18. února 2004.

⁵⁰ Agra Europe, March 4, 2005.

⁵¹ Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle GmbH Bonn.

Graf T5.1/03 – Vývoj CZV ječmene krmného ve vybraných zemích

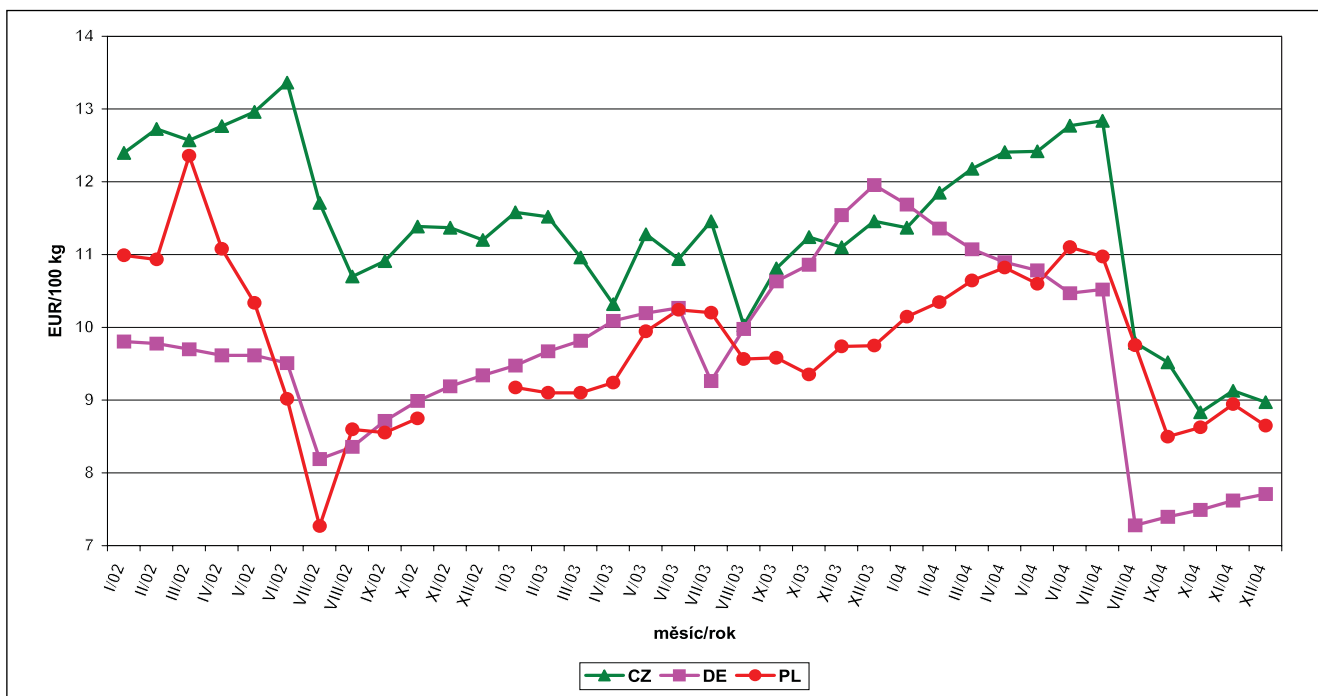
Údaj za VII, XI, XII/02 Polsko a za III/04 Maďarsko není k dispozici.

Pramen: ZMP

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE)

Cenový propad ječmene krmného, jako reprezentanta krmného obilí, nebyl ve srovnání s pšenicí potravinářskou zdaleka tak dramatický. V období od června do prosince 2004 zaznamenala nejvyšší procentní snížení CZV opět ČR, a to o 20,7 % (-2,27 EUR/100 kg). S výjimkou Polska jsou CZV ječmene krmného ve sledovaných zemích pod úrovní základní intervenční ceny již od srpna roku 2004 (Maďarsko od června 2004).

Graf T5.1/04 – Vývoj CZV žita ve vybraných zemích

Údaj za XI, XII/02 Polsko není k dispozici.

Pramen: ZMP

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE)

Cena žita je v ČR dlouhodobě nad úrovní cen ve sledovaných zemích. Výjimkou byl přelom 1. a 2. pololetí marketingového roku 2003/04, kdy se v důsledku nedostatečné nabídky obilovin dostala krátkodobě cena žita v Německu nad CZV v ČR. Uvolnění intervenčních zásob německého žita pro vnitřní trh bylo příčinou následného snížení CZV žita v Německu. Cena žita v Polsku, podobně jako cena ostatních obilných druhů, výrazně zrychlila tempo růstu v 2. polovině marketingového roku 2003/04. Po potvrzení vysoké produkce obilovin ze sklizně roku 2004 došlo ve všech zmiňovaných zemích k prudkému cenovému propadu. Žito ze sklizně roku 2004, na rozdíl od předchozích let, již nespadá do intervenčního nákupu obilovin v EU.

V České republice byla na trhu s obilovinami v počátku roku 2004 obdobná situace jako ve většině evropských zemí. Poptávka po obilovinách převažovala nad nabídkou. Pokles produkce ozimé pšenice ze sklizně roku 2003 výrazně ovlivnil nejen domácí nabídku pšenice, ale celý vnitřní trh obilovin. Část z nízké, ale kvalitní produkce ze sklizně roku 2003 byla v průběhu 1. poloviny marketingového roku 2003/04 vyvezena do okolních zemí, které v důsledku vlastní snížené nabídky nabízely ceny nad úrovní CZV v ČR. Na rozdíl od předchozích let převážil vývoz ječmene nad vývozem nedostatkové pšenice. Dovoz obilovin byl minimální, dovezeno bylo především nedostatkové žito. Nízká produkce obilovin, zvláště pšenice, spolu s realizovaným vývozem, byly v průběhu marketingového roku 2003/04 příčinou výrazného cenového růstu většiny obilných druhů. Při srovnání CZV v červnu 2004 s CZV v červnu 2003 činil nárůst CZV pšenice potravinářské 43,4 % (1 386 Kč/t), pšenice krmné o 43,4 % (1 133 Kč/t), ječmene krmného o 32,4 % (847 Kč/t), žita o 17,5 % (602 Kč/t), kukuřice o 55,1 % (1 470 Kč/t). Platnost vládních opatření ke stabilizaci obilného trhu končila 30. dubna 2004 vstupem ČR do EU.

Od 1. května 2004 je ČR povinná dodržovat principy a pravidla SZP, která zabezpečuje regulaci trhu s obilovinami. Z prostředků EU byla schválena sazba jednotné přímé platby na plochu zemědělské půdy. Po přepočtu kurzem 32,4485 Kč/EUR, stanoveným Evropskou komisí, odpovídá platba částce 1 830 Kč/ha.

Pro sklizeň roku 2004 došlo proti roku 2003 ke změně ploch osevů obilovin a k částečné změně struktury. Plocha obilovin celkem 1 607,3 tis. ha znamenala téměř 11% meziroční nárůst (154,9 tis. ha), proti průměru let 2000 - 2003 došlo však pouze o zvýšení na úrovni 2,2 % (35,1 tis. ha). Nejvyšší meziroční nárůst 33,1 % zaznamenala pšenice celkem (214,8 tis. ha) výrazně větším osemem plochy pšenice ozimé, proti zmíněnému průměru let se však jednalo o 1,6% navýšení (13,9 tis. ha). Ke zvýšení plochy žita došlo již druhý rok po sobě, meziroční nárůst 41,3 % (17,3 tis. ha) byl nižší než nárůst proti průměru, který činil 45,8 %. Plocha ječmene celkem se, vzhledem ke skutečnosti, že pro sklizeň roku 2003 ječmen jarní suploval úbytek ploch pšenice ozimé po zaorávkách, snížila meziročně o 14,7 % (80,9 tis. ha), snížení proti průměru let činilo 7,7 %. Meziročně došlo také ke zvýšení ploch triticales o 36,6 % (16,8 tis. ha) a kukuřice na zrno o 12,5 % (9,8 tis. ha). Meziročně se snížila plocha ovsa a ostatních obilovin, a to o 24,3 %, resp. 37,3 %.

Příznivé podmínky v průběhu vegetačního období spolu se zvýšenou plochou obilovin byly základem extrémní produkce ze sklizně roku 2004. Do marketingového roku 2004/05 vstupovaly obiloviny s nízkou počáteční zásobou, vysokou úrovní CZV a s předpokladem nadprůměrné produkce, který se potvrdil. Na rozdíl od předchozího marketingového roku nabídka vysoce převýšila poptávku.

T5.1/01 – Bilance výroby a spotřeby obilovin celkem

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Počáteční zásoba	tis. t	1 368,8	1 014,8	74,14
Produkční plocha	tis. ha	1 459,7	1 609,4	110,25
Hektarový výnos	t/ha	3,95	5,46	138,23
Výroba	tis. t	5 762,4	8 783,8	152,43
Dovoz	tis. t	46,1	62,5	135,57
Celková nabídka	tis. t	7 177,3	9 861,1	137,39
Domácí spotřeba celkem	tis. t	5 671,0	6 316,5	111,38
Vývoz	tis. t	491,5	270,0	54,93
Intervenční nákup ¹⁾	tis. t	0,0	1 000,0	x
Celková spotřeba	tis. t	6 162,5	7 586,5	123,11
Konečná zásoba	tis. t	1 014,8	2 274,6	224,14

1) Intervenční nákup je zahrnut do celkové poptávky, není uveden v konečných zásobách.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; MZe; GŘC

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE), F. Küst (MZe)

Podobně jako v ČR byl příznivý vývoj počasí v průběhu pěstebního období pro sklizeň roku 2004 příčinou meziročního zvýšení výnosů a následně produkce na převážné části území EU (výjimkou byly jižně položené země jako Španělsko, Portugalsko). Zásoby obilovin neúměrně vzrostly, zapříčinily ve většině zemí EU 25 propad cen a výrazně omezily možnost vývozu obilovin z ČR do dalších zemí EU, kam obvykle převážná část vývozu směřovala.

V rámci SOT s obilovinami v EU spadá do kompetence SZIF mj. intervenční nákup obilovin podle pravidel Evropské komise, platných pro všechny členské státy EU. Do intervenčního nákupu jsou zařazeny: pšenice obecná, ječmen obecný, kukuřice. Cena intervenčně nakoupeného obilí se odvíjí od základní intervenční ceny 101,31 EUR/t. Platební agentura SZIF má povinnost přijmout veškeré nabídnuté obilí splňující předepsané parametry. Bilanční přebytky rekordní produkce obilovin ze sklizně roku 2004, omezené možnosti vývozu v souvislosti s přesycenými okolními trhy a vysokými náklady na přepravu do přístavů spolu s nedostačující kapacitou intervenčních skladů jsou zatěžkávací zkouškou tohoto mechanismu. První intervenční nákup SZIF podle pravidel EU byl započat 1. listopadu 2004. Vzhledem k malému objemu intervenčně

nakoupených obilovin v poměru k objemu přebytků se původně očekávaný stabilizační cenový účinek neprojevil. Obdobná situace je i v dalších vnitrozemských zemích - Maďarsku, Slovensku a Rakousku. Všechny tyto země informovaly Evropskou komisi o situaci již před koncem roku 2004 a požádaly o pomoc s řešením přebytků obilí. Evropská komise schválila 10. března 2005 mimořádný tendr na prodej pšenice z intervenčních zásob do vybraných třetích zemí pro státy: Česká republika v objemu 300 tis. t, Maďarsko v objemu 320 tis. t, Polsko v objemu 93 tis. t, Rakousko v objemu 81 tis. t. Pro Slovensko byl tendr zamítnut z důvodu malého objemu obilovin převzatých v intervenčním nákupu. První uzávěrkový termín pro výběrové řízení byl stanoven na 31. března 2005, týdenní cyklus bude zakončen 23. června 2005.

S ohledem na změnu vztahu nabídky a poptávky v posledních dvou marketingových letech nejen v ČR, ale také na okolních trzích, dochází ke změně v množství i druhích dovážených/vyvážených druhů obilovin. Na rozdíl od marketingového roku 2003/04, kdy v dovozu obilovin bylo dominantní žito (67,2 %), v 1. polovině marketingového roku 2004/05 má nejvyšší podíl pšenice (59,5 %) a žito je dovozem kvalitní potravinářské suroviny až na druhém místě (20,1 %). Ve vývozu obilovin se v 1. polovině marketingového roku 2004/05 vrací ke svému dominantnímu postavení v celkovém vývozu obilovin pšenice (55,3 %), na rozdíl od předchozího marketingového roku, kdy se na vývozu podílela pouze 39,8 % a nejvyšší podíl zaujímal ječmen (40,6 %).

Zastoupení zemí, s nimiž ČR ve větší míře obchodovala, se v porovnání marketingového roku 2003/04 a 1. pololetí marketingového roku 2004/05 významně nezměnilo. Jako stálí obchodní partneři pro vývoz z ČR se projevují Německo s 32,6 % z celkového vývozu v marketingovém roce 2003/04 a 60,6 % v 1. pololetí marketingového roku 2004/05, spolu s Polskem, Maďarskem a Slovenskem, kam se realizoval vývoz v marketingovém roce 2003/04 v rozmezí zhruba 10 až 20 % celkového vývozu a Polskem (15,0 %) v 1. polovině marketingového roku 2004/05. V dovozu do ČR se uplatnilo v marketingovém roce 2003/04 hlavně Německo (26,2 %), Slovensko (23,1 %) a Bělorusko (23,1 %), v 1. pololetí marketingového roku 2004/05 pak Slovensko a Polsko (43,3 %, resp. 42,8 %), dále pak Německo (10,7 %). Převaha obchodu probíhala v těchto obdobích v rámci zemí EU.

Meziroční zvýšení cen vstupů do zemědělství se projevilo v odhadu nákladů⁵² pro rok 2004 meziročním zvýšením nákladů na 1 ha sklizňové plochy o 788 Kč u pšenice ozimé, o 621 Kč u ječmene jarního a o 648 Kč u žita. Zvýšení

T5.1/02 – Bilance výroby a spotřeby pšenice a její ekonomika

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	900,70	552,90	61,39
Produkční plocha	tis. ha	648,40	863,20	133,13
Hektarový výnos	t/ha	4,07	5,84	143,49
Výroba	tis. t	2 637,90	5 042,50	191,16
Dovoz (EU + třetí země)	tis. t	2,60	25,00	961,54
Celková nabídka	tis. t	3 541,20	5 620,40	158,71
Domácí spotřeba celkem	tis. t	2 792,50	3 345,00	119,79
Vývoz (EU + třetí země)	tis. t	195,80	80,00	40,86
Intervenční nákup ¹⁾		0,00	830,00	x
Celková poptávka	tis. t	2 988,30	4 255,00	142,39
Konečná zásoba	tis. t	552,90	1 365,40	246,95
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ²⁾	Kč/t	2 948,00	2 255,00	76,49
CZV pšenice potravinářská ³⁾	Kč/t	3 427,00	3 738,00	109,07
CZV pšenice krmná ³⁾	Kč/t	2 829,00	3 249,00	114,85
Přímé platby ⁴⁾	Kč/t	.	566,61	.
TT pšenice potravinářská ⁵⁾	%	116,25	190,89	164,21
TT pšenice krmná ⁵⁾	%	95,96	169,21	176,32
CZV EU ⁶⁾ pšenice potravinářská	Kč/t	3 439,15	3 259,26	94,77
CZV EU ⁶⁾ pšenice krmná	Kč/t	2 943,45	2 979,83	101,24
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	2 006,17	2 009,95	100,19

1) Intervenční nákup je zahrnut do celkové poptávky, není uveden v konečných zásobách.

2) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob - pšenice ozimá, rok 2004 odhad.

3) Průměrné CZV za kalendářní roky.

4) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100, pro pšenici potravinářskou i krmnou použity náklady na pšenici ozimou, které je převaha.

6) Rakousko, kurz ČNB 2003 - 31,844 Kč/EUR, 2004 - 31,904 Kč/EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Index cen zemědělských výrobců;

MZe; GŘC; Agra Europe; OECD Agricultural Outlook 2003 - 2008; AMA Rakousko

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE), F. Kůst (MZe)

⁵² Výběrové šetření o nákladovosti zemědělských výrobků v síti FADN.

hektarového výnosu těchto obilovin však způsobilo pokles odhadu výrobních nákladů pro rok 2004 na 1 tunu. Jiná situace nastala u kukuřice, kde je odhadované meziroční zvýšení nákladů 1 023 Kč/ha, ale nevýznamné zvýšení hektarového výnosu se neodráží ve výrobních nákladech na 1 tunu a jejich odhad je meziročně vyšší o 113 Kč/t.

Bilance pšenice pro marketingový rok 2003/04 byla poznamenána propadem produkce souvisejícím s úbytkem ploch po zaorávkách ozimé pšenice a nižším průměrným výnosem ze sklizně roku 2003. Produkce pšenice byla o 5,5 % nižší než domácí spotřeba. Dobrá kvalita sklizené pšenice v ČR, CZV pod cenovou úrovní v okolních zemích a zvýšená poptávka zahraničních trhů za lukrativní cenu však byly dostatečnými důvody pro realizaci vývozu i při napjaté bilanci. Vývoz realizovaný v 1. polovině marketingového roku 2003/04 zvýšil CZV pšenice a ani opatření přijatá vládou ČR pro udržení stability na vnitřním trhu v počátku 2. pololetí marketingového roku 2003/04 (s účinností do 30. dubna 2004) nezabránila dalšímu cenovému růstu. Zcela odlišná situace nastala v bilanci pšenice pro marketingový rok 2004/05. Meziroční zvýšení ploch a průměrný hektarový výnos pšenice ze sklizně roku 2004 (5,84 t/ha), který nemá přinejmenším v posledních 25 letech obdobu, byly důvodem 91% meziročního zvýšení produkce pšenice. Produkce pšenice tak významně přesahuje předpokládanou domácí spotřebu.

Výrazný převis nabídky nad poptávkou byl příčinou prudkého propadu CZV pšenice ještě ve sklizňovém období. Klesající trend CZV pšenice potravinářské i krmné pokračoval v průběhu celého 1. pololetí marketingového roku 2004/05 s přesahem do počátečních měsíců roku 2005.

Snížení ploch ječmene celkem pro sklizeň roku 2004 navazuje na trend snižování, který se v posledních letech projevoval. Výjimkou byly osevní plochy ječmene pro sklizeň roku 2003, kdy zvýšený osev ječmene jarního zčásti nahrazoval úbytek ploch pšenice ozimé a ječmene ozimého. K meziročnímu snížení plochy ječmene pro sklizeň roku 2004 o 14,7 % došlo v souvislosti s 21% úbytkem plochy ječmene jarního, zatímco plocha ječmene ozimého meziročně vzrostla o 17,0 %. Vyšší výměra ječmene ozimého a výrazné zvýšení jeho hektarových výnosů (o 2,07 t/ha) i výnosů ječmene jarního (o 1,00 t/ha), tzn. nárůst výnosu ječmene celkem o 1,21 t/ha, znamenaly meziroční zvýšení produkce ječmene ze sklizně roku 2004 o 261,9 tis. t. Vzhledem k převisu nabídky nad předpokládanou poptávkou se očekává intervenční nákup ječmene, umožněný pravidly intervenčního nákupu EU, do 100 tis. t.

T5.1/03 – Bilance výroby a spotřeby ječmene a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	212,10	300,30	141,58
Produkční plocha	tis. ha	550,00	469,00	85,27
Hektarový výnos	t/ha	3,76	4,97	132,18
Výroba	tis. t	2 068,70	2 330,60	112,66
Dovoz (EU + třetí země)	tis. t	3,90	10,00	256,41
Celková nabídka	tis. t	2 284,70	2 640,90	115,59
Domácí spotřeba celkem	tis. t	1 785,00	1 795,00	100,56
Vývoz (EU + třetí země)	tis. t	199,40	100,00	50,15
Intervenční nákup ¹⁾	tis. t	0,00	100,00	x
Celková poptávka	tis. t	1 984,40	1 995,00	100,53
Konečná zásoba	tis. t	300,30	645,90	215,08
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ²⁾	Kč/t	2 323,00	2 097,00	90,27
CZV ječmene sladovnického ³⁾	Kč/t	3 831,00	3 805,00	99,32
CZV ječmene potravinářského ³⁾	Kč/t	3 489,00	3 556,00	101,92
CZV ječmene krmného ³⁾	Kč/t	2 698,00	3 077,00	114,05
Přímé platby ⁴⁾	Kč/t	.	665,79	.
TT ječmen sladovnický ⁵⁾	%	164,92	213,20	129,28
TT ječmen krmný ⁵⁾	%	116,14	178,48	153,68
CZV EU ⁶⁾ ječmen sladovnický	Kč/t	3 683,00	3 364,00	91,34
CZV EU ⁶⁾ ječmen krmný	Kč/t	2 894,00	2 905,00	100,38
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	2 006,17	2 009,95	100,19

1) Intervenční nákup je zahrnut do celkové poptávky, není uveden v konečných zásobách.

2) Náklady podle výběrového šetření FADN podniky právnických osob - ječmen jarní, rok 2004 odhad.

3) Průměrné CZV za kalendářní roky.

4) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

5) TT = "terms of trade" = $[(CZV + \text{přímé dotace}) / \text{náklady}] \cdot 100$, pro ječmen sladovnický i krmný jsou použity náklady na ječmen jarní, kterého je převaha.

6) Rakousko, kurz ČNB 2003 - 31,844 Kč/EUR, 2004 - 31,904 Kč/EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Index cen zemědělských výrobců;

MZe; GŘC; Agra Europe; OECD Agricultural Outlook 2003 - 2008; AMA Rakousko

Zpracoval: J. Krejsová (VÚZE), F. Kůst (MZe)

Vysoká produkce ječmene ze sklizně roku 2004 se projevila snížením CZV již ve sklizňovém období a tento trend pokračuje.

Podle monitoringu kvality sladovnického ječmene by produkce kvalitní suroviny na výrobu sladu pro domácí spotřebu i pro potřebu exportu měla být dostatečná. Spotřeba ječmene pro výrobu sladu na vývoz je započítána ve spotřebě pro potravinářské užití. V marketingovém roce 2003/04 došlo k výraznému oživení vývozu sladu způsobenému dostatečnou nabídkou kvalitní suroviny. V první polovině marketingového roku 2004/05 si vývoz sladu udržel tempo z předchozího období a dosahoval téměř 50% úrovně vývozu za marketingový rok 2003/04. Hlavními odběrateli produkce sladu v marketingovém roce 2003/04 bylo Polsko (41,8 %), Rusko (22,1 %) a Německo (6,34 %), v 1. pololetí marketingového roku 2004/05 opět Polsko (39,7 %), Rusko (30,7 %) a Rakousko (6,2 %).

Po dlouhodobém snižování ploch žita v ČR došlo pro sklizeň roku 2003 k nárůstu produkční plochy (18,6 %), který byl následován dalším meziročním zvýšením pro sklizeň roku 2004 (41,3 %). Žito bylo od marketingového roku 2000/01 nedostatkovou surovinou s potřebou dovozu. V důsledku zvýšené pěstební plochy a neobvykle vysokého hektarového výnosu (5,29 t/ha) došlo k téměř 100% meziročnímu nárůstu produkce ze sklizně roku 2004 (o 154,0 tis. t). Přes oživení pěstování žita v posledních dvou letech si žito zatím nadále zachovává částečnou potřebu dovozu kvalitní potravinářské suroviny. Pro marketingový rok 2004/05 převyšuje výroba domácí spotřebu o 76,3 tis. t a předpokládá se zvýšení konečných zásob spolu s mírným zvýšením vývozu.

T5.1/04 – Bilance výroby a spotřeby žita a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	35,20	13,70	38,92
Produkční plocha	tis. ha	41,90	59,20	141,29
Hektarový výnos	t/ha	3,80	5,29	139,21
Výroba	tis. t	159,30	313,30	196,67
Dovoz (EU + třetí země)	tis. t	31,00	15,00	48,39
Celková nabídka	tis. t	225,50	342,00	151,66
Domácí spotřeba celkem	tis. t	205,00	237,00	115,61
Vývoz (EU + třetí země)	tis. t	6,80	8,00	117,65
Celková poptávka	tis. t	211,80	245,00	115,68
Konečná zásoba	tis. t	13,70	97,00	708,03
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	2 517,00	1 879,00	74,65
CZV žita ²⁾	Kč/t	3 519,00	3 388,00	96,28
Přímé platby ³⁾	Kč/t	.	625,52	.
TT žita ⁴⁾	%	139,81	213,60	152,78
CZV EU ⁵⁾	Kč/t	3 254,00	2 978,00	91,52
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	2 006,17	2 009,95	100,19

1) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

2) Průměrné CZV za kalendářní roky.

3) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

4) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

5) Rakousko, kurz ČNB 2003 - 31,844 Kč/EUR, 2004 - 31,904 Kč/EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin,

Index cen zemědělských výrobců; MZe; GRČ; Agra Europe;

OECD Agricultural Outlook 2003 - 2008; AMA Rakousko

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE), F. Kůst (MZe)

Jako nedostatková surovina si žito zachovává dlouhodobě úroveň CZV nad cenovou hladinou okolních zemí. V průběhu marketingového roku 2003/04 cena žita plynule narůstala. Po potvrzení vysoké a kvalitní produkce ze sklizně roku 2004 došlo v průběhu 1. pololetí marketingového roku 2004/05 k postupnému snižování CZV.

Každoroční zvyšování ploch kukuřice na zrno trvá již od roku 1998 a souvisí mj. se zvýšenou nabídkou hybridů pro výběr do pěstebních podmínek ČR. Nárůstem produkce kukuřice v posledních letech dosahuje ČR soběstačnosti, v marketingových letech 2001/02, 2002/03 a 2004/05 umožňující i vývoz. Meziroční nárůst produkce ze sklizně roku 2004 ve výši 75,3 tis. t byl, kromě 5% meziročního zvýšení produkční plochy, ovlivněn také mírným zvýšením výnosu proti předchozímu roku (o 0,55 t/ha). Bilance marketingového roku 2004/05 předpokládá, kromě vývozu, i prodej kukuřice do intervenčního nákupu, což umožňují pravidla intervenčního nákupu EU.

Ačkoliv bilance kukuřice na zrno v marketingovém roce 2003/04 umožňovala i mírný vývoz této komodity, začala se její CZV již od srpna roku 2003 zvyšovat v souvislosti se zřejmým deficitem nabídky krmných obilovin. Tento trend trval do března, do konce marketingového roku potom CZV stagnovala. V souvislosti s úrovní produkce obilovin ze sklizně roku 2004 došlo v srpnu a září roku 2004 ke snížení ceny, v říjnu, po potvrzení meziročního nárůstu produkce kukuřice, k jednorázovému propadu CZV o 480 Kč/t. Na přelomu 1. a 2. poloviny marketingového roku 2004/05 se cena stabilizovala.

T5.1/05 – Bilance výroby a spotřeby kukuřice a její ekonomika

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	166,40	97,40	58,53
Produkční plocha	tis. ha	85,40	89,90	105,27
Hektarový výnos	t/ha	5,58	6,13	109,86
Výroba	tis. t	476,40	551,60	115,79
Dovoz (EU + třetí země)	tis. t	6,90	10,00	144,93
Celková nabídka	tis. t	649,70	659,00	101,43
Domácí spotřeba celkem	tis. t	487,00	477,00	97,95
Vývoz (EU + třetí země)	tis. t	65,30	50,00	76,57
Intervenční nákup ¹⁾	tis. t	0,00	70,00	x
Celková poptávka	tis. t	552,30	597,00	108,09
Konečná zásoba	tis. t	97,40	62,00	63,66
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ²⁾	Kč/t	2 645,00	2 758,00	104,27
CZV kukuřice ³⁾	Kč/t	2 952,00	3 680,00	124,66
Přímé platby ⁴⁾	Kč/t	.	539,80	.
TT kukuřice ⁵⁾	%	111,61	153,00	137,09
CZV EU ⁶⁾	Kč/t	3 595,00	3 063,00	85,20
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	2 006,17	2 009,95	100,19

1) Intervenční nákup je zahrnut do celkové poptávky, není uveden v konečných zásobách.

2) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

3) Průměrné CZV za kalendářní roky.

4) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Rakousko, kurz ČNB 2003 - 31,844 Kč/EUR, 2004 - 31,904 Kč/EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin,

Index cen zemědělských výrobců; MZe; GŘC; Agra Europe;

OECD Agricultural Outlook 2003 - 2008; AMA Rakousko

Zpracoval: J. Kreysová (VÚZE), F. Küst (MZe)

5.1.2 Cukrovka – cukr

V roce 2003/04 došlo k mírnému meziročnímu poklesu světové produkce cukru (o 3,6 %⁵³) při současném zvýšení spotřeby o 2,7 %⁵⁴ a mírném poklesu zásob cukru. Produkce cukru se snížila zejména v Číně a Indii. Poměr zásob cukru ke spotřebě cukru meziročně klesl přibližně o 2,6 %. V důsledku toho se v roce 2004 trend poklesu světových cen bílého cukru zastavil a ceny cukru se poněkud zvýšily. Průměrná cena bílého cukru na burze v Londýně⁵⁵ v roce 2004 činila 6 129 Kč/t⁵⁶, tj. 101,4 % cenové úrovně roku 2003.

V EU 25 produkce cukru v roce 2003/04 dosáhla 19 715 tis. t, tj. 89,3 % skutečnosti roku 2002/03⁵⁷. Institucionální ceny cukrovky a cukru v EU se v marketingovém roce 2003/04 nezměnily a tyto ceny zůstanou pravděpodobně na současné úrovni až do konce roku 2005/06. Kvóty cukru a isoglukózy (A a B) pro nově přistoupivší země pro rok 2004/05 byly stanoveny již v roce 2003 v celkové výši 3 165 347 t (v hodnotě bílého cukru/isoglukózy)⁵⁸. Nově přistoupivším zemím (EU 10), které patří k čistým vývozcům cukru, byly stanoveny kvóty B odlišně proti EU 15, a to podle aktuální výše jejich závazků na subvencovaný vývoz cukru ve WTO. Trh s cukrovkou a cukrem byl v ČR v kvótovém roce 2003/04 významně ovlivňován opatřeními zemědělské politiky, a to především nařízením vlády č. 114/2001 Sb., o stanovení produkčních kvót cukru na kvótové roky 2001/02 - 2004/05 a následnými novelami tohoto nařízení.

Roční produkční kvóta pro rok 2003/04 byla cukrovarům stanovena nařízením vlády č. 97/2003 Sb. ve stejné výši jako národní kvóta ČR stanovená EK, tj. v objemu 454 862 t. Z této kvóty byl stanoven 71% tuzemský podíl a 29% vývozní podíl. Vzhledem ke zkrácení kvótového roku (do 30. 4. 2004) bylo plnění tuzemského a vývozního podílu kvót přiměřeně zkráceno na dvě třetiny jejich původní výše, tj. 215 301 t, respektive 87 940 t.

⁵³ Bilance F. O. Licht z 29. 10. 2004.

⁵⁴ Bilance F. O. Licht z 29. 10. 2004.

⁵⁵ London No 5, dodací podmínka FOB.

⁵⁶ Přepočet USD na českou měnu podle ČNB (kurzem podle jednotlivých měsíců).

⁵⁷ Podle F. O. Licht č. 32, rok 2004.

⁵⁸ Nově přistoupivším zemím (EU 10) byla přiznána kvóta cukru A a B ve výši 2 958 392 t (v hodnotě bílého cukru) a kvóta isoglukózy A a B (v hodnotě sušiny) na úrovni 206 955 t.

Po vstupu ČR do EU, v hospodářském roce 2004/05, již není kvóta cukru rozdělena na tuzemský a vývozní podíl, ale na kvótu A v celkové výši 441 209 t a kvótu B ve výši 13 653 t, která představuje možnost subvencovaného vývozu cukru do třetích zemí⁵⁹. Kromě zmíněných nařízení vlády se přechodného období týkaly nebo měly souvislost s fungováním „Společné organizace trhu v odvětví cukru“ v ČR (od 1. července 2004) tyto předpisy ES a ČR:

- nařízení Komise (ES) č. 60/2004 ze dne 15. ledna 2004, kterým se stanoví přechodná opatření v sektoru cukru z důvodu přistoupení nových členů;
- nařízení Komise (ES) č. 1972/2003 ze dne 10. listopadu 2003, o přechodných opatřeních ve vztahu obchodu se zemědělskými výrobky z důvodu přistoupení nových členů;
- vyhláška č. 212/2004 Sb., ze dne 26. května 2004, o stanovení zásob a způsobu jejich ohlašování SZPI.

Problematika nahlašování zásob byla zakotvena ve změně zákona o potravinách a tabákových výrobcích č. 94/2004 Sb., ze dne 29. 1. 2004.

Produkční plocha cukrovky v marketingovém roce 2004/05 dosáhla 69,0 tis. ha, tj. 93,2 % skutečnosti roku 2003/04⁶⁰. Vlivem chladnějšího počasí na počátku vegetačního období se vývoj cukrovky sice mírně opozdil, ale vzháživost řepy byla velmi dobrá s počtem jedinců 80 - 95 tis. na 1 ha. Zdravotní stav porostů byl převážně dobrý, s výjimkou ohniskově silného výskytu cerkosporiózy a rýhonosce řepného v okrese Hodonín a středního výskytu mšice makové ve středních a východních Čechách a na severní Moravě. V červenci se na některých porostech řepy projevil vláhvový deficit, který však příliš neovlivnil hektarové výnosy. Průměrný hektarový výnos cukrovky v ČR v roce 2004/05 se ve srovnání s rokem 2003/04 zvýšil (o 7,6 %) na 50,46 t⁶¹. Vlivem slunečného počasí koncem vegetačního období bylo dosaženo vysoké cukrnatosti řepy (18,53 %⁶²).

Postupně se zvyšuje podíl pěstování odrůd s vyšším obsahem cukru a podíl rezistentních odrůd proti rizománii. V roce 2004 se podíl prodaného osiva odrůd rezistentních k této chorobě zvýšil na 55,4 % ploch. Celkem bylo registrováno 8 nových odrůd cukrovky, z nichž je 5 tolerantních k rizománii.

V marketingovém roce 2004/05 vstoupilo do kampaně 11 cukrovarů, které patří sedmi cukrovarnickým společnostem. Ve srovnání s rokem 2003/04 se snížil celkový jmenovitý výkon cukrovarů o 4,0 %⁶³, avšak průměrný denní jmenovitý výkon cukrovarů se zvýšil o 13,5 %⁶⁴. Vzhledem ke zvýšení výroby cukru v kampani 2004/05 ve srovnání s předchozí kampaní se výroba cukru z kapacity 1 000 t/d.⁶⁵ (měřená produkcí cukru v t za den) zvýšila v meziročním srovnání o 7,5 %⁶⁶.

Podle SZIF předběžná výroba⁶⁷ bílého cukru z řepy v ČR v roce 2004/05 činí 554 tis. t⁶⁸ (o 7,8 % více než v roce 2003/04). Výnos bílého cukru z 1 ha se odhaduje na 8,03⁶⁹ (o 15,7 % více než v roce 2003/04).

Ve zkráceném kvótovém roce 2003/04 (do 30. 4. 2004) dosáhl podle údajů SZIF celkový prodej cukru z cukrovarů 327,9 tis. t (69,0 % skutečnosti roku 2002/03 za srovnatelné období)⁷⁰. Z tohoto celkového prodeje činil prodej cukru na tuzemský trh 200,0 tis. t (55,6 % loňské skutečnosti za srovnatelné období)⁷¹. Prodej cukru z cukrovarů, určený pro export celkem, ve zkráceném kvótovém roce 2003/04 dosáhl 127,8 tis. t (110,4 % skutečnosti roku za srovnatelné období roku 2003/04)⁷², z toho přímý vývoz cukru činil ve zkráceném kvótovém roce 51,3 tis. t⁷³ a nepřímý vývoz cukru (ve výrobcích) dosáhl 66,8 tis. t, tj. byl mírně nad úrovní srovnatelného období roku 2002/03⁷⁴. Zvýšení prodeje cukru na vývoz v roce 2003/04 bylo ovlivněno zejména snahou o snížení zásob cukru před vstupem do EU.

Spotřeba cukru pro lidskou výživu se v České republice v posledních třech letech zvýšila (podle předběžných výsledků v roce 2004 dosáhla 45,0 kg/obyv., 43,0 kg/obyv. v roce 2003).

⁵⁹ V souvislosti s přechodem na „Společnou organizaci trhů s cukrem“ se kvótového systému týká § 3 nařízení vlády č. 364/2004 Sb. ze dne 26. 5. 2004, o stanovení některých podmínek provádění opatření „Společné organizace trhů v odvětví cukru“ (tzv. „euronařízení“). Podle tohoto nařízení kvóta A držitele kvóty činí 97 % z celkové kvóty, stanovené Fondem držiteli kvóty podle dosavadního právního předpisu a kvóta B činí 3 % z celkové kvóty. „Euronařízení“ upravuje a doplňuje ty části regulačního systému, které předpisy ES blíže nespecifikují a úpravu ponechávají na členských státech. Toto nařízení nabylo účinnosti dnem 1. července 2004.

⁶⁰ Údaj SZIF, který je podle nařízení EK č. 314/2002 v platném znění sdělován EK.

⁶¹ Údaj vypočtený z údajů SZIF (jako podíl zpracované cukrovky a plochy cukrové řepy).

⁶² Cukrnatost sladkých řízků.

⁶³ Odhad Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁶⁴ Tisíc tun řepy za den - odhad Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁶⁵ Tisíc tun řepy za den.

⁶⁶ Odhad Českomoravského cukrovarnického spolku za všechny cukrovary ČR.

⁶⁷ Informaci o tzv. předběžné výrobě cukru zasílá každý členský stát EK do 1. března daného hospodářského roku.

⁶⁸ Z tohoto množství činí výroba cukru A 441,2 tis. t, výroba cukru B 13,7 tis. t a nad stanovenou kvótu bylo vyrobeno 99,1 tis. t cukru (C cukru). Z celkového objemu C cukru bylo 19,9 tis. t převedeno do příštího hospodářského roku.

⁶⁹ Produkce cukru přepočítaná na produkční plochu cukrovky podle SZIF.

⁷⁰ Od 1. září 2003 do 30. června 2004 (za 10 měsíců), tj. do začátku marketingového roku 2004/05 bylo prodáno z cukrovarů celkem 425,7 tis. t cukru, tj. 80,9 % skutečnosti za srovnatelné období předchozího roku.

⁷¹ Od 1. září 2003 do 30. června 2004 (za 10 měsíců), tj. do začátku marketingového roku 2004/05 bylo na tuzemský trh prodáno celkem 255,4 tis. t, tj. 66,2 % skutečnosti za srovnatelné období předchozího roku.

⁷² Od 1. září 2003 do 30. června 2004 (za 10 měsíců), tj. do začátku marketingového roku 2004/05 bylo prodáno 170,3 tis. t cukru určeného pro export, tj. 121,3 % skutečnosti za srovnatelné období předchozího roku.

⁷³ Od 1. září 2003 do 30. června 2004 (za 10 měsíců), tj. do začátku marketingového roku 2004/05 bylo prodáno na přímý vývoz cukru v pevném a kapalném skupenství 100,4 tis. t, tj. 177,1 % skutečnosti za srovnatelné období předchozího roku.

⁷⁴ Od 1. září 2003 do 30. června 2004 (za 10 měsíců), tj. do začátku marketingového roku 2004/05 bylo prodáno na nepřímý vývoz 69,9 tis. t, tj. 83,8 % skutečnosti za srovnatelné období předchozího roku.

Dovoz cukru do ČR byl mj. až do konce kvótového roku 2003/04 (do 30. 4. 2004) ovlivněn již dříve přijatými ochrannými opatřeními. Do 30. 4. 2004 zůstalo nadále v platnosti nařízení vlády č. 66/2003 Sb., kterým bylo s účinností od 11. 3. 2003 opět stanoveno ochranné opatření na dovoz cukru ve formě čtvrtletních dovozních kvót, teritoriálně rozdělených na dovoz z EU, Polska a ostatních zemí. Ustanovení se nevztahovala na zboží pocházející ze SR. Celková dovozní kvóta cukru pro zkrácený marketingový rok 2003/04 (od 1. 10. 2003 do 30. 4. 2004, tj. do vstupu ČR do EU) byla ve výši 21,15 tis. t (z toho 14,10 tis. t z EU, 5,875 tis. t z Polska a 1,175 tis. t z ostatních zemí). V roce 2004 byl s platností do 30. 4. 2004 formou dovozních licencí s množstevním omezením limitován dovoz cukru ze SR do výše 1,167 tis. t. V roce 2003/04 zůstalo mj. v platnosti nařízení vlády č. 263/2001 Sb., kterým bylo s účinností od 27. 7. 2001 stanoveno ochranné opatření na dovoz některých výrobků a substituentů cukru. Ochranná opatření měla vliv na omezení dovozu některých substituentů cukru. Koncem dubna 2004 skončila platnost všech dosavadních ochranných opatření v odvětví cukru v ČR.

Bezprostředně po 1. květnu 2004, kdy se ČR stala součástí volného trhu ES, bylo možno využívat celní ochrany EU a vztahovaly se na ní ustanovení o obchodu s třetími zeměmi. Z rozhodnutí orgánů ES ostatní ustanovení režimu Společné organizace trhů v odvětví cukru, tj. např. institucionální ceny, vývozní náhrady na přímý a nepřímý vývoz, intervenční nákup a prodej, finanční dávky apod., byla pro nově přistupující státy vyňata z platnosti až do 30. června 2004.

V marketingovém roce 2003/04 (od 1. 10. 2003 do 30. 9. 2004) bylo do ČR importováno 30,3 tis. t cukru⁷⁵ (111,4 % skutečnosti roku 2002/03) v celkové hodnotě 326,4 mil. Kč. Nejvíce cukru, stejně jako v předchozích dvou letech, bylo dovezeno ze zemí EU 15. To odpovídá nejvyšší stanovené dovozní kvótě z tohoto teritoria, která byla v platnosti do konce dubna 2004. Od 1. května 2004 byl do ČR dovážěn cukr téměř výhradně v rámci intrakomunitárního obchodu ze zemí EU 25. Dovoz cukru ve výrobcích včetně substituentů cukru v roce 2003/04⁷⁶ činil 135,5 tis. t, tj. 127,0 % skutečnosti roku 2002/03.

T5.1/06 – Bilance výroby a spotřeby cukrovky a cukru, vč. ekonomiky¹⁾

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05 ²⁾	Meziroční index
Produkční plocha ³⁾	tis. ha	74,02	68,97	93,18
Hektarový výnos ⁴⁾	t/ha	46,88	50,46	107,63
Zpracovaná řepa ³⁾	tis. t	3 470,00	3 480,00	100,29
Bilance cukru				
Počáteční zásoba	tis. t	12,80	42,50	332,03
Výnos bílého cukru	t/ha	6,94	8,03	115,69
Výroba cukru ze sklizené řepy ⁵⁾	tis. t	513,82	553,90	107,80
Dovoz celkem	tis. t	159,10	200,50	126,02
v tom - dovoz cukru	tis. t	31,90	30,50	95,61
- dovoz cukru ve výrobcích a substituentů cukru	tis. t	127,20	170,00	133,65
Celková nabídka	tis. t	685,72	796,90	116,21
Domácí spotřeba celkem	tis. t	406,12	436,90	107,58
Vývoz celkem	tis. t	237,10	310,00	130,75
v tom - vývoz cukru	tis. t	147,20	130,00	88,32
- vývoz cukru ve výrobcích a substituentů cukru	tis. t	89,90	180,00	200,22
Celková poptávka	tis. t	643,22	746,90	116,12
Konečná zásoba	tis. t	42,50	50,00	117,65
Ekonomika cukrovky				
Průměrné náklady na produkci ⁶⁾	Kč/t	855,00	778,00	90,99
CZV	Kč/t	949,00	1 521,00	160,27
Přímé platby ⁷⁾	Kč/t	-	65,58	-
TT ⁸⁾	%	110,99	203,93	183,73
Základní cena EU	Kč/t	1 518,00	1 520,90	100,19
	EUR/t	47,67	47,67	100,00
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/t	-	-	-
	EUR/t	-	-	-

1) Od 1. 9. do 30. 8. následujícího roku.

2) Odhad.

3) Údaj SZIF, který je podle nařízení EK č. 314/2002 v platném znění sdělován EK.

4) Údaj vypočtený z údajů SZIF (jako podíl zpracované cukrovky a plochy cukrové řepy).

5) V roce 2004/05 předběžná výroba cukru podle SZIF.

6) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

7) SAPS = 1 830 Kč/ha z p. n.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

8) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace)/náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Index cen zemědělských výrobců, Celní statistika; MZe; SZIF

Zpracoval: H. Strnadlová (VÚZE), I. Svoboda (MZe)

⁷⁵ Včetně intradovozů.

⁷⁶ Včetně intradovozů.

V marketingovém roce 2003/04 bylo vyvezeno z ČR 152,9 tis. t cukru⁷⁷ (289,0 % skutečnosti roku 2002/03) v celkové hodnotě 2 589,9 mil. Kč. Cukr byl nejvíce vyvážen do zemí EU 15 (Rakousko, Německo, Belgie, Itálie) a po vstupu ČR do EU i do nově přistoupivších zemí (Maďarsko, Slovensko, Polsko) a dále do Bosny a Hercegoviny. Od května 2004 se velmi výrazně zvýšily dodávky cukru do zemí EU 25.

Množstevní saldo zahraničního obchodu s cukrem bylo v roce 2003/04 aktivní, v celkové výši 122,6 tis. t (v roce 2002/03 činilo 25,7 tis. t). V hodnotovém vyjádření byla bilance zahraničního obchodu s cukrem rovněž aktivní ve výši 2 263,6 mil. Kč (191,1 mil. Kč v roce 2002/03).

Vývoz cukru ve výrobcích se v marketingovém roce 2003/04 meziročně zvýšil, bylo vyvezeno 91,0 tis. t cukru ve výrobcích⁷⁸ včetně substituentů cukru, tj. 126,4 % skutečnosti roku 2002/03.

Množstevní saldo zahraničního obchodu s cukrem ve výrobcích bylo výrazně pasivní (-44,5 tis. t), stejně jako v předchozím roce (-34,7 tis. t).

Nejvyšší pasivní saldo v roce 2003/04 přetrvává u skupiny položek KN 1702, zahrnující převážně substituenty cukru. Ve srovnání s rokem 2002/03 měly na zhoršení obchodní bilance největší vliv zejména výrazné změny v saldu obchodní bilance v rámci skupin položek KN 2202 (minerální vody a sodovky), KN 1901 (přípravky z mouky a těsta) a KN 2009 (ovocné šťávy včetně vinných moštů).

V roce 2004 dosáhla CZV cukrovky podle údajů ČSÚ v průměru 1 521 Kč/t, tj. o 572 Kč/t (60,3 %) více než v roce 2003. Podle NV č. 160/2004 Sb. byla minimální cena cukrovky vypěstované v roce 2004 stanovena ve výši 1 470 Kč/t⁷⁹ čisté hmotnosti při 16% cukernatosti.

Průměrná cena průmyslových výrobců krystalového cukru (CPV) v marketingovém roce 2003/04 dosáhla 19,64 Kč/kg, tj. o 2,51 Kč/kg (14,7 %) více proti roku 2002/03. Zvýšení CPV bylo způsobeno zejména implementací intervenční ceny bílého cukru EU v ČR od 1. 7. 2004. Tato cena je na podstatně vyšší úrovni než byla státem stanovená minimální cena cukru, která platila do vstupu ČR do EU.

Minimální cena cukru ve výši 17 300 Kč/t, stanovená podle NV č. 15/2003 Sb. (ve stejné výši jako v předchozím roce), platila až do 30. 4. 2004, tj. do vstupu ČR do EU. Po vstupu přestala na trhu s cukrem v ČR platit minimální cena cukru ve smyslu NV č. 160/2004 Sb. a v mezidobí od 1. května do 30. června 2004 nebyla v ČR stanovena cenová regulace u cukru prodávaném na tuzemském trhu⁸⁰.

V roce 2004/05 se odhaduje snížení nákladů na jednotku produkce (meziročně o 9,0 %), především zvýšením intenzity produkce cukrovky. Vlivem zavedení vysokých institucionálních cen EU se očekává značné zvýšení míry rentability pěstování cukrovky (95,5 %; 11,0 % v roce 2003) při vysokém meziročním růstu CZV cukrovky. Ze srovnání hodnot ukazatele TT (tab. T5.1/06) vyplývá, že se podmínky pro domácí pěstitele cukrovky meziročně podstatně zlepšily.

5.1.3 Brambory a bramborový škrob

Rozšířením Evropské unie na 25 členských států se zvýšila plocha orné půdy o 25,7 % a dosáhla celkem 85,6 mil. ha. Okopaniny se pěstují na 5,1 mil. ha, z toho brambory přibližně na 2 mil. ha, tj. 2,3 %. Nové členské země se na ploše brambor podílí 49,5 %, ale na celkové produkci přibližně 32,7 %.

V EU 15 dosáhly plochy konzumních brambor v roce 2004 podle odhadů ZMP 1 015,9 tis. ha, celková produkce byla 39 511,7 tis. t a průměrný hektarový výnos 38,90 t. V nových členských zemích byly podle odhadu EUROSTAT brambory sklizeny z 996 tis. ha, celková produkce dosáhla 19 233 tis. t a průměrný hektarový výnos 19,32 t. V EU 15 vzrostly sklizňové plochy brambor proti roku 2003/04 o 1,6 % (+15,9 tis. ha), celková produkce o 14,9 % (+5 152,5 tis. t) a průměrný hektarový výnos o 14,9 % (+4,5 t/ha). V nových členských zemích naopak sklizňové plochy brambor klesly o 3,1 % (-32,2 tis. ha), ale celková produkce vzrostla o 8,1 % (+1 433 tis. t). Hektarový výnos v nových členských zemích vzrostl v roce 2004/05 proti roku 2003/04 o 15,7 % (+2,62 t/ha), ale proti průměru EU 15 dosahuje pouze 49,7 % (-19,58 t/ha). Přes uvedené rozdíly byl marketingový rok 2004/05 ve všech zemích EU 25 po pěstitelské stránce velmi úspěšný. Dlouhodobě nejúspěšnější byl tento rok pro pěstitele v EU 5⁸¹, kde bylo z 658 tis. ha (proti roku 2003/04 +3,6 %) při průměrném hektarovém výnosu 46,1 t (+13,8 %) sklizeno celkem 30 366,3 tis. t (+17,9 %) brambor. Toto zvýšení produkce však mělo vliv na prudký pokles ceny, která podle odhadů dosáhne za marketingový rok 2004/05 pouze 64,5 EUR/t (2 058 Kč/t). Proti roku 2003/04 se jedná o pokles ceny o 89,4 EUR/t (-2 852,2 Kč/t). Průměrná cena konzumních brambor se zařadí mezi nejnižší, které byly dosaženy při nadprodukcí brambor v letech 1996 a 2002.

Vysoký prodej kvalitních a levných konzumních brambor z EU 5 do ostatních zemí EU může mít v dalších letech vliv na pěstování této komodity v méně úspěšných zemích, kde brambory přestávají být na společném unijním trhu konkurenceschopné.

Pěstování konzumních brambor není v EU 25 řízeno žádnou společnou organizací trhu a produkce konzumních brambor (raných i ostatních) není regulována ani subvencována. Pouze výroba brambor určených k výrobě bramborového škrobu je v rámci společné organizace trhu se škrobem regulována a subvencována podle předpisů ES. ČR z národních zdrojů poskytuje pěstitelům brambor určených k výrobě bramborového škrobu národní doplňkovou platbu pro tyto brambory. Pro marketingový rok 2004/05 Komise EU stanovila a rozdělila výrobní kvótu bramborového škrobu jednotlivým zemím v celkové výši 1 950 761 t, z toho novým členským zemím 186 613 t.

⁷⁷ Včetně intravývozu.

⁷⁸ Včetně intravývozu.

⁷⁹ Tato cena byla platná pro dodávku cukrové řepy v kampani 2004/05.

⁸⁰ Intervenční cena cukru byla v ČR implementována od 1. 7. 2004. Tato cena se však vztahuje na cukr vyrobený z řepy až ze sklizně roku 2004.

⁸¹ EU 5 - Německo, Belgie, Nizozemsko, Francie, Velká Británie.

V ČR byl marketingový rok 2003/04 ovlivněn velmi nízkou produkcí, vysokými cenami a velkým dovozem brambor, které byly sklizeny⁸² ze 43,5 tis. ha. Celková produkce dosáhla 841,5 tis. t a průměrný hektarový výnos činil 19,35 t. České bramborářství bylo v marketingovém roce 2003/04 chráněno při dovozu do 30. dubna 2004 až 166% celní sazbou. Na základě Protokolu o úpravách obchodních aspektů Evropské dohody byla v roce 2004 vzhledem k marketingovému roku stanovenému od 1. 7. 2003 do 30. 6. 2004 otevřena druhá kvóta se 6% preferenčním clem pro dovoz brambor z EU ve výši 12,5 tis. t. Tato kvóta byla rozdělena na dvě části s platností od 1. 7. do 31. 12. 2003 a od 1. 1. do 30. 4. 2004. Druhá část kvóty otevřená 1. 1. 2004 byla vyčerpána během několika minut již 2. 1. 2004. Dovozy konzumních brambor ostatních do ČR pokračoval po vyčerpání této kvóty již s 15% a později 50% clem. Od 1. 7. 2003 do 30. 4. 2004 dosáhl 46,9 tis. t. Po vstupu ČR do EU se dovoz ještě zvýšil a za marketingový rok 2003/04 dosáhl celkem 79,8 tis. t.

Vzhledem k nízké nabídce brambor z domácí produkce rostly CZV, OOC⁸³ i SC. Průměrná CZV za kalendářní rok 2003 dosáhla podle údajů ČSÚ celkem 4 129 Kč/t. Podle stejných údajů přepočtených za marketingový rok, činila CZV v roce 2003/04 u konzumních brambor ostatních (pozdních) celkem 6 923 Kč/t a byla o 103,3 % (+3 517 Kč/t) vyšší než v marketingovém roce 2002/03. Ve stejném období dosáhly OOC 9,42 Kč/kg (+5,06 Kč/kg) a SC 14,11 Kč/kg (+5,33 Kč/kg).

Po vstupu ČR do EU již není pohyb zboží mezi jednotlivými členskými státy klasickým zahraničním obchodem, ale obchodem vnitrouniním s jinými pravidly a jiným statistickým systémem sběru dat. Změnila se i pravidla obchodu s třetími zeměmi, nečleny EU. Odstranění celních hranic a zrušení celní ochrany v rámci EU má rozhodující vliv na tvorbu domácích cen brambor, které byly v posledních letech v důsledku celní ochrany vždy nad úrovní farmářských cen v hlavních evropských pěstitelských zemích.

Od 1. 5. 2004 podléhá při dovozu a vývozu licenčnímu řízení bramborový škrob. Licenční řízení je stanoveno podle NK (ES) č. 1291/2000 a NR (ES) č. 1784/2003. Vydáváním licencí je pověřen SZIF.

Podpůrné programy MZE platné pro rok 2004 byly u brambor zaměřeny na udržování genetického potenciálu, testování množitelského materiálu, na nákup certifikované sadby a na výrobu a vývoz bramborového škrobu. Přistoupením ČR do EU začaly platit nové rostlinolékařské předpisy, které obsahují některé změny fyto-sanitárních opatření pro dovoz brambor do ČR. Z rostlinolékařského hlediska je dovoz řízen zákonem č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, a vyhláškou č. 330/2004 Sb., o opatřeních proti zavlečení a rozšiřování škodlivých organismů rostlin a rostlinných produktů. Touto vyhláškou se harmonizují právní předpisy ČR s předpisy ES.

Vývoz brambor z ČR do členských zemí EU umožňovalo ještě před vstupem do EU rozhodnutí Komise (ES) č. 450/2003, kterým byla opatření užívaná v ČR při ochraně proti šíření bakteriální kroužkovitosti (*Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*) uznána za rovnocenná opatřením užívaným v členských státech EU. Vývoz brambor však byl realizován pouze sporadicky.

Ve státní odrůdové knize bylo v roce 2004 zapsáno 125 odrůd brambor, z toho velmi raných 27, raných 42, poloraných 26, polopozdních a pozdních 30. Z tohoto množství bylo 32 odrůd vyšlechtěno v ČR. Přihlášená plocha množitelských porostů v roce 2004 dosáhla 5 024 ha (14,0 % z celkových produkčních ploch zemědělského sektoru). Plocha k odběru na posklizňové zkoušky dosáhla 4 950 ha a uznaná plocha 3 928 ha⁸⁴. Na této ploše bylo množeno 146 odrůd.

Vývoj počasí v roce 2004 byl pro brambory celkově velmi příznivý. Výsadba raných brambor byla ve srovnání s předcházejícími roky mírně opožděna a růstové podmínky kromě porostů pěstovaných pod netkanou textilií byly horší. Sklizeň raných brambor byla zahájena v posledních dnech května. Plná sklizeň raných brambor začala ve druhé dekádě června. Konzumní brambory ostatní (pozdní) i brambory pro výrobu škrobu byly sázeny za poměrně vhodných povětrnostních a půdních podmínek v dubnu a začátkem května. Pro tvorbu výnosu byl rozhodující dostatek srážek v červnu a začátkem července. Přesto, že podmínky nebyly v závěru vegetace již pro růst hlíz příliš výhodné, vysoká produkce způsobila pěstitelům potíže s odbytem a měla vliv na prudký pokles CZV.

Prodej konzumních brambor se v ČR z hlediska spotřebitelů postupně zlepšuje. Z důvodu absence odbytových družstev se přímý prodej (pěstitel - spotřebitel) konzumních brambor v roce 2004 nezměnil a pohybuje se přibližně na úrovni 40 % domácí spotřeby (250 - 300 tis. t). Ostatní distribuci (400 - 410 tis. t) zajišťují různé obchodní organizace, zpracovatelské organizace a zásobovací organizace obchodních řetězců. Postupně se zlepšuje kvalita prodeje praných, kartáčovaných či jinak upravených brambor, zlepšuje se i obalová technika.

SZPI jakožto orgán státní správy má zákonem č. 146/2002 Sb., o SZPI, a zákonem č. 110/97 Sb., o potravinách, určen dozor nad osobami, které vyrábějí, uvádějí do oběhu, balí, přepravují a prodávají konzumní brambory. Od 1. 1. 2005 vstoupilo v účinnost NR (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva a kterým byl zřízen Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví se postupy týkající se bezpečnosti potravin. K současně platným prováděcím předpisům⁸⁵ přibyla vyhláška č. 305/2004 Sb. určující limity pro cizorodé látky a vyhláška č. 158/2004 Sb., která určuje maximální limity obsahu reziduí pesticidů. Lze tedy konstatovat, že Evropské právo tak zasahuje podstatným způsobem do činnosti tuzemských výrobců potravin. Kontrola prováděná v roce 2004 již byla podstatným způsobem ovlivněna okolností vstupu České republiky do Evropské unie. Za prvních 10 měsíců roku 2004 byla provedena kontrola 682 šarží brambor, právním předpisům nevyhovělo 18,2 %. Z hlediska jednotlivých druhů zjištěných závad byly v roce 2004 nejčastěji zjišťovány vady dužniny, nedostatky v označení, mechanické poškození hlíz, výskyt plísní a hnilob a klíčky delší

⁸² ČSÚ - brambor celkem po dopočtu ploch a produkce za domácnosti.

⁸³ OOC - obchodní odbytové ceny.

⁸⁴ Výsledky uznávacího řízení sadby brambor v roce 2004 - ÚKZÚZ Brno k 25. 11. 2004.

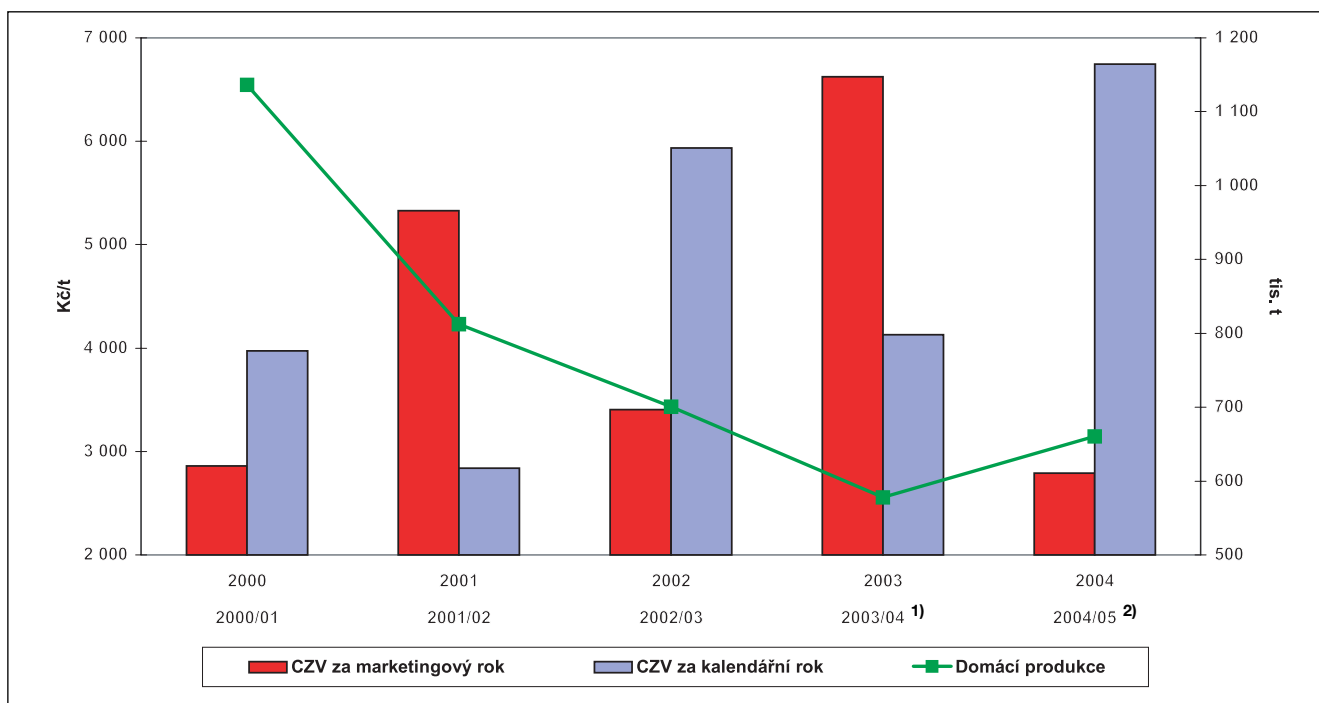
⁸⁵ Vyhláška č. 324/1997 Sb. ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 157/2003 Sb., která současně určuje základní požadavky na kvalitu konzumních brambor tuzemských a brambor původem ze třetích zemí, které byly v rámci EU uvolněny do oběhu v ČR.

než 3 mm. Specifickým problémem tak zůstává především dodržování požadavků na jakost konzumních brambor v maloobchodě. Do této oblasti je také směřováno ze strany SZPI při kontrole konzumních brambor největší úsilí. Nedílnou součástí kontroly brambor je i kontrola výskytu chemických látek v bramborách. Pravidelně je sledován výskyt reziduí pesticidů, těžkých kovů a glykoalkaloidů. Lze konstatovat, že brambory jsou z hlediska dodržování chemických požadavků zcela bezpečnou potravinou. V roce 2004 nezjistila SZPI žádnou šarži konzumních brambor, která by z důvodu překročení povoleného limitu cizorodých látek byla hodnocena jako nevyhovující. Součástí kontrol prováděných SZPI jsou i kontroly odrůdové jednotnosti a pravosti prováděné ve spolupráci se SRS. Předpisům ze 40 kontrolovaných šarží nevyhověly dvě, tj. 5 %. I v tomto jakostním znaku se situace v ČR na trhu brambor zlepšuje a z hlediska ochrany zájmů producentů i spotřebitelů je na velmi přijatelné úrovni.

První rok po vstupu ČR do EU je pro pěstitele konzumních brambor velmi složitý. Přesto, že v marketingovém roce 2003/04 pěstitelé prodali všechnu produkci za velmi příznivé CZV, klesly produkční plochy brambor celkem v marketingovém roce 2004/05 na 42,1 tis. ha (-3,1 %). Celková produkce však vzrostla proti roku 2003/04 o 18 % a dosáhla 993,2 tis. t. U všech kategorií brambor byly dosaženy ve srovnání s minulým rokem zvýšené hektarové výnosy⁸⁶. Přesto, že jsou tyto hektarové výnosy předními pěstiteli výrazně překračovány, je průměrná intenzita pěstování brambor stále nízká. Ve srovnání s pěstiteli z EU 15 dosáhly v roce 2004 hektarové výnosy u konzumních brambor ostatních v ČR 61,7 % a při porovnání s EU 5 pouze 52 %. Produkce konzumních brambor (rané, pozdní) dosáhla v roce 2004 celkem 811,2 tis. t a vyvolala prudký pokles CZV, OOC i SC. ČSÚ sice vykazuje za kalendářní rok 2004 průměrnou CZV konzumních brambor pozdních ve výši 6 746 Kč/t (meziroční nárůst 2 617 Kč/t, +63,4 %), ale při použití údajů stejného zdroje přepočtených za marketingový rok, činila CZV za rok 2003/04⁸⁷ v průměru 6 923 Kč/t. V průběhu marketingového roku 2004/05⁸⁸ dosahuje CZV pouze 2 789 Kč/t. Při porovnání srovnatelných období roku 2003/04 a 2004/05⁸⁹ činí meziroční pokles 3 835 Kč/t. Pro posouzení meziročních cenových rozdílů je vhodné používat údaje za marketingový rok. Tyto cenové údaje jsou hlavně u brambor proti údajům za kalendářní rok značně rozdílné a jsou srovnatelné s cenovými údaji EU, kde je v informačních zdrojích užíván marketingový rok.

Stabilitě českého bramborářství nepříspěvají obchodní a zpracovatelské organizace, které bez ohledu na přetlak domácí produkce konzumní brambory, mnohdy již prané a balené, dovážejí hlavně z Německa, Nizozemska, ale i Rakouska. Od 1. 7. 2004 do 28. 2. 2005 bylo do ČR již dovezeno celkem 34,4 tis. t brambor, z toho 32,1 tis. t brambor konzumních

Graf T5.1/05 – Brambory konzumní – cenový vývoj při porovnání CZV za marketingové a kalendářní roky (Kč/t) v závislosti na domácí produkci (tis. t)

1) výpočet aritmetickým průměrem z měsíčních cenových údajů ČSÚ září 2003 až březen 2004.

2) Výpočet aritmetickým průměrem z měsíčních cenových údajů ČSÚ září 2004 až březen 2005

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: H. Strnadlová (VÚZE)

⁸⁶ Brambory rané 19,86 t/ha (+19,9 %), konzumní ostatní - pozdní 24,00 t/ha (+17,5 %), průmyslové 25,88 t/ha (+41,3 %).

⁸⁷ Výpočet proveden z měsíčních cenových údajů ČSÚ září 2003 až květen 2004 aritmetickým průměrem.

⁸⁸ Výpočet proveden z měsíčních cenových údajů ČSÚ září 2004 až březen 2005 aritmetickým průměrem.

⁸⁹ Aritmetický průměr.

ostatních v průměrné ceně 2,21 Kč/kg a další dovoz se ještě očekává. Je potěšitelné, že ve stejném období bylo z ČR vyvezeno 18 tis. t brambor, z toho brambor konzumních 17,8 tis. t v průměrné ceně 4,01 Kč/kg. Českému bramborářství neprospívá ani klesající domácí výroba, ale naopak stále se zvyšující dovoz různých bramborových výrobků a polotovarů. V roce 2003/04 bylo ve výrobcích dovezeno po přepočtu již 130,4 tis. t syrových brambor, což je např. proti roku 2001/02 nárůst o 21,6 %. Vývoz českých výrobků přepočtených na syrové brambory sice roste, ale pohybuje se od 20,8 tis. t v roce 2001/02 do 24,9 tis. t v roce 2003/04.

Zvýšená nabídka konzumních brambor v marketingovém roce 2004/05 má vliv i na pokles spotřebitelských cen. Průměrná SC konzumních brambor dosáhla v marketingovém roce 2003/04 14,21 Kč/kg. Od sklizně v roce 2004 SC brambor klesají a v březnu 2005 dosahují v průměru 6,79 Kč/kg.

V posledních letech spotřeba brambor k lidské výživě (rané, ostatní, výrobky) mírně klesá. V roce 2004 činila podle odhadů celková spotřeba 72 kg na obyvatele a rok. V celkové spotřebě se postupně zvyšuje podíl brambor zpracovaných na výrobky a polotovary⁹⁰.

T5.1/07 – Bilance výroby a spotřeby brambor konzumních ostatních – pozdních

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	0,00	0,00	0,00
Produkční plocha	tis. ha	28,30	27,50	97,17
Hektarový výnos	t/ha	20,43	24,00	117,47
Výroba	tis. t	578,10	660,50	114,25
Dovoz s nápočtem brambor ve výrobcích	tis. t	210,20	182,00	86,58
Celková nabídka	tis. t	788,30	842,50	106,88
Domácí spotřeba celkem	tis. t	759,70	792,50	104,32
Vývoz s nápočtem brambor ve výrobcích	tis. t	28,60	50,00	174,83
Celková poptávka	tis. t	788,30	842,50	106,88
Konečná zásoba	tis. t	0,00	0,00	x
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	3 305,00	2 804,00	84,84
CZV ²⁾	Kč/t	6 624,00	2 789,00	42,10
Přímé platby ³⁾	Kč/t	0,00	137,88	x
TT ⁴⁾	%	200,42	104,38	52,08
Cena konzumních brambor v EU 5 ⁵⁾	Kč/t	7 901,00	2 058,00	26,05
Přímé platby a dotace vstupů EU ⁶⁾	Kč/t	0,00	0,00	x

1) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

2) Průměrná CZV vypočtená aritmetickým průměrem z měsíčních cenových údajů ČSÚ (září až březen market. roku).

3) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

4) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

5) Potato Markets, March 22. 2005. Přepočet podle kurzu ČNB.

6) V EU nejsou pro pěstování konzumních brambor přímé platby ani jiné dotace.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC; MZe; EU; Agra Europe; USDA

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE), J. Žižka (MZe)

Ekonomika pěstování brambor se v roce 2004 vyvíjela příznivě. Náklady na pěstování konzumních brambor ostatních (pozdních) dosáhly u právnických osob v roce 2003 v průměru 64 348 Kč/ha⁹¹ a v roce 2004 podle předběžných propočtů 68 501 Kč/ha⁹². V roce 2004 náklady na jednotku produkce v porovnání s rokem 2003 vzhledem ke zvýšenému hektarovému výnosu klesly o 15,2 %. Průměrná CZV ve srovnatelném období marketingového roku 2003/04 dosáhla 6 624 Kč/t a v roce 2004/05 činí 2 789 Kč/t. Meziroční index ukazatele TT (tab. T5.1/07) činí pouze 52,08 %, což vystihuje klesající zájem pěstitelů o komoditu „brambory konzumní ostatní (pozdní)“.

Brambory pro výrobu škrobu (průmyslové) - bramborový škrob

První rok v EU nebyl svým vývojem pro české pěstitele brambor pro výrobu škrobu ani pro výrobce škrobu zásadní změnou. Vyplatila se několikaletá příprava a postupná kompatibilita právních předpisů ČR s předpisy ES, upravující problematiku brambor určených k výrobě škrobu. Nařízením vlády ČR č. 115/2004 Sb. byla zavedena společná organizace

⁹⁰ V roce 2004 činil podíl spotřeby brambor ve výrobcích a polotovech podle odhadů ÚBS přibližně 32 % z celkové spotřeby konzumních brambor.

⁹¹ Výběrové šetření o nákladovosti zemědělských výrobků v síti testovacích podniků FADN VÚZE za rok 2003 zjistilo u svých respondentů průměrný hektarový výnos 19,47 t. Průměrné náklady hlavního výrobku dosáhly 64 348 Kč/ha, tj. 3 305 Kč/t.

⁹² Podle předběžných propočtů výběrového šetření FADN VÚZE dosáhly náklady zemědělských výrobců za rok 2004 u pěstitelů konzumních brambor ostatních (pozdních) 68 501 Kč/ha. Při průměrném hektarovém výnosu 24,43 t činí průměrné náklady hlavního výrobku 2 804 Kč/t.

trhu se škrobem podle pravidel EU. Přidělená národní kvóta výroby 33 660 t bramborového škrobu byla pro rok 2004 rozdělena čtyřem výrobcům. Produkční kvóty u jednotlivých výrobců sleduje a kontroluje SZIF.

V rámci SOT jsou ze společných zdrojů EU poskytovány finanční podpory pro výrobu a vývoz bramborového škrobu a schválených výrobků z bramborového škrobu. Jedná se o prémie pro výrobce bramborového škrobu, výrobní náhrady při výrobě schválených výrobků ze škrobu, vývozní náhrady při vývozu škrobu, výrobků a zboží vyrobeného ze škrobu. Přímá platba pro brambory určené k výrobě bramborového škrobu je v případě ČR zahrnuta do systému jednotné platby na plochu zemědělské půdy - SAPS. Z národních zdrojů je českým pěstitelům brambor určených k výrobě bramborového škrobu poskytována ještě národní doplňková platba, která doplňuje do 100% výše přímou platbu poskytovanou pěstitelům brambor určených k výrobě bramborového škrobu v zemích EU 15. Administraci těchto finančních podpor provádí SZIF.

V roce 2004 byly průmyslové brambory podle údajů ČSÚ sklizeny ze 7,0 tis. ha. Při průměrném hektarovém výnosu 25,88 t dosáhla celková produkce brambor včetně sadby 182,0 tis. t. Na výrobu škrobu bylo zpracováno 147,9 tis. t, ze kterých bylo vyrobeno 33 644 t nativního bramborového škrobu. Průměrná škrobnatost zpracovaných brambor dosáhla 20,11 %.

Domácí spotřeba škrobů a výrobků ze škrobu činila v roce 2003 celkem 86 tis. t a v roce 2004 dosáhla 88,7 tis. t, z toho 39,7 tis. t škrobu z brambor. V roce 2004 bylo dovezeno 2,9 tis. t nativního bramborového škrobu a 23,6 tis. t dextrinů a modifikovaných škrobů a vyvezeno 4,9 tis. t nativního bramborového škrobu a 15,9 tis. t dextrinů a modifikovaných škrobů.

Podle nařízení vlády ČR č. 175/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterými byly stanoveny podmínky a zásady pro poskytování finanční podpory pro zpracování brambor a pšenice na škrob, bylo v roce 2004 vyplaceno 18 904 tis. Kč za výrobu bramborového a 6 990 tis. Kč za výrobu pšeničného škrobu. Podle stejného nařízení bylo při subvencování vývozu bramborového škrobu a výrobků v roce 2004 vyplaceno 19 566 tis. Kč. Platnost uvedeného nařízení vlády č. 175/2001 Sb. byla ukončena dnem 30. 4. 2004.

Na základě nařízení vlády č. 115/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, náležela pěstitelům brambor určených k výrobě bramborového škrobu vypěstovaných v roce 2004 národní doplňková přímá platba v celkové výši 111 085 tis. Kč za 147,5 tis. t brambor. Do 31. 12. 2004 bylo vyplaceno 94 289 tis. Kč.

5.1.4 Olejniný (řepka olejná)

Světová produkce hlavních druhů olejnin⁹³ by měla v marketingovém roce 2004/05⁹⁴ podle odhadů ministerstva zemědělství USA (USDA) dosáhnout 390,18 mil. t. Proti roku 2003/04 se očekává nárůst 53,1 mil. t (+15,8 %). Nejvyšší nárůst produkce se předpokládá u sójových bobů (+20,5 %), bavlníkového semene (+23,9 %), řepkového semene (+11,0 %), a slunečnice (+7,7 %). Ceny olejnin na světových trzích podle USDA v marketingovém roce 2004/05 meziročně klesnou v průměru o 7,0 %. Předpokládá se, že hlavní pokles nastane u sojových bobů (-26,0 %) a řepky olejné (-15,1 %). Mírný růst cen olejnatých semen se očekává pouze u slunečnice a lnu. USDA odhaduje v marketingovém roce 2004/05 meziroční pokles cen rostlinných olejů o 10,0 %. Nejvyšší pokles cen (-18,5 %) je odhadován u sójových olejů z produkce USA, Brazílie a Argentiny. Naopak se očekává mírný růst cen slunečnicových a řepkových olejů. USDA předpokládá, že průměrná cena pokrutin a extrahovaných šrotů na světových trzích klesne v marketingovém roce 2004/05 proti roku 2003/04 o 21,5 %, přičemž cena sójových šrotů o 24,3 % a řepkových pokrutin a šrotů o 29,8 %.

V EU 25 bylo v roce 2003/04 podle odhadu Oil World sklizeny celkem 7,33 mil. ha olejnin⁹⁵ s produkcí 16,51 mil. t. Z celkové plochy olejnin bylo sklizeny 4,14 mil. ha řepky olejné, tj. 56,5 %. Při hektarovém výnosu 2,67 t dosáhla produkce řepkového semene 11,06 mil. t. Dále bylo sklizeny 300 tis. ha sóji a při hektarovém výnosu 2,31 t bylo dosaženo produkce 693 tis. t. Slunečnicové semeno bylo sklizeny z 2,44 mil. ha. Celková produkce při hektarovém výnosu 1,67 t dosáhla 2,67 mil. t.

Pro marketingový rok 2004/05 je odhadována celková sklizeň olejnin v EU 25 ze 7,32 mil. ha s produkcí 20,75 mil. t. Vzhledem výborným klimatickým podmínkám je očekáván nárůst produkce olejnin o 4,24 mil. t (+25,7 %). Podle předběžných údajů bylo v roce 2004/05 sklizeny 4,44 mil. ha řepky olejné (+0,3 mil. t). Při hektarovém výnosu 3,40 t (+0,73 t/ha) se očekává celková produkce řepkového semene ve výši 15,12 mil. t (+4,06 mil. t). U slunečnice a sóji došlo v roce 2004/05 proti roku 2003/04 k mírnému poklesu sklizňových ploch a u sóji i mírnému poklesu produkce.

Ceny řepkového semene na zahraničních trzích klesají. V marketingovém roce 2003/04 dosáhla průměrná cena řepkového semene na trhu v Hamburku 255 EUR/t (8 135,5 Kč/t). Za první třetinu marketingového roku 2004/05 však již cena klesla na 203 EUR/t (6 476,5 Kč/t). Na velkoobchodních trzích v jednotlivých zemích EU jsou však ceny řepkového semene ještě nižší.

V České republice dosáhly v roce 2004/05 sklizňové plochy olejnin 382,4 tis. ha (v roce 2003/04 celkem 421,3 tis. ha) a zaujímaly 12,5 % orné půdy. Sklizňové plochy olejnin proti roku 2003/04 klesly o 9,2 %, avšak u méně rozhodujících komodit. Pokles sklizňových ploch nastal u hořčice (-26,2 tis. ha), máku setého (-10,5 tis. ha), slunečnice na semeno (-9,3 tis. ha) a lnu olejného (-3,2 tis. ha).

Velmi dobré klimatické podmínky v období vegetace příznivě ovlivnily vývoj pěstovaných olejnin, což vedlo k dosažení rekordní produkce v celkové výši 1 108,5 tis. t. Nejvyšší produkce byla dosažena u řepky olejné, kde hektarový výnos dosáhl 3,60 t a byl o 46,9 % vyšší než průměr posledních 10 roků. V porovnání se stejným obdobím byl o 47,7 % vyšší i hektarový výnos máku setého.

Zahraniční obchod s olejinami představoval vždy důležitou součást agrárního zahraničního obchodu ČR. V marketingovém roce 2002/03 však došlo k výraznému poklesu vývozu a kladné saldo zahraničního obchodu u olejnin dosáhlo pouze 1,76 mld. Kč (3,1 mld. Kč v roce 2001/02). V marketingovém roce 2003/04 došlo vzhledem k minimálnímu vývozu semene řepky olejné ke změně salda, které bylo o 75 mil. Kč záporné.

⁹³ Sójové boby, bavlníkové semeno, podzemnice olejná, slunečnicové semeno, řepkové semeno, kopra, palmová jádra.

⁹⁴ Marketingový rok u olejnin začíná 1. 7. běžného roku a končí 30. 6. následujícího roku.

⁹⁵ Řepka olejná, slunečnice, sójové boby, ostatní drobné olejinny.

Sklizňové plochy řepky olejné činily v roce 2003/04 pouze 251 tis. ha a vzhledem ke špatným klimatickým podmínkám dosáhla celková produkce semene pouze 387,8 tis. t. Průměrný hektarový výnos klesl na 1,55 t. Protože produkce řepky olejné v roce 2003/04 nezaručovala plné pokrytí potřeby domácího zpracovatelského průmyslu, byla nařízením vlády č. 384/2003 Sb. stanovena možnost dovozu 200 tis. t řepkového semene s nulovou celní sazbou. Vzhledem k vysokým cenám řepkového semene na zahraničních trzích byla tato možnost využita přibližně z 10 %. Nízká domácí produkce měla vliv i na výši vývozu, který dosáhl pouze 3,4 % domácí produkce⁹⁶. Přesto, že ceny na zahraničních trzích byly vysoké⁹⁷, průměrná CZV v ČR dosáhla v roce 2003 podle údajů ČSÚ 7 348 Kč/t.

Semeno řepky olejné je z ekonomického hlediska i přes výpadek v roce 2002/03 a 2003/04 dlouhodobě velmi úspěšnou komoditou. Přibližně 95 % domácí produkce je obchodováno specializovanými organizacemi. Smlouvy mezi pěstiteli a odběrateli jsou v mnoha případech uzavřeny na několik let dopředu a pěstitelům jsou odběrateli vypláceny zálohy umožňující nákup intenzifikačních prostředků a ostatních nezbytných potřeb.

V ČR však doposud nebylo založeno rozhodující odbytové družstvo.

Pro marketingový rok 2004/05 bylo v ČR sklizeno 259,5 tis. ha řepky olejné a při hektarovém výnosu 3,60 t (nejvyšší hektarový výnos v historii ČR) dosáhla produkce 934,7 tis. t řepkového semene. Při předpokládaném dovozu 50 tis. t bude činit celková nabídka 984,7 tis. t, ze které najde v ČR uplatnění 500 tis. t. Očekává se, že do konce marketingového roku 2004/05 bude vzhledem k nízkým cenám na zahraničních trzích⁹⁸ vyvezeno pouze 150 tis. t a 334,7 tis. t řepkového semene zůstane na zásobách.

T5.1/08 – Bilance výroby a spotřeby řepky olejné

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba	tis. t	10,00	0,00	0,00
Produkční plocha	tis. ha	250,96	259,46	103,39
Hektarový výnos	t/ha	1,55	3,60	232,26
Výroba	tis. t	387,80	934,70	241,03
Dovoz	tis. t	38,10	50,00	131,23
Celková nabídka	tis. t	435,90	984,70	225,90
Domácí spotřeba celkem	tis. t	421,80	500,00	118,54
Vývoz	tis. t	14,10	150,00	1 063,83
Celková poptávka	tis. t	435,90	650,00	149,12
Konečná zásoba	tis. t	0,00	334,70	0,00
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ¹⁾	Kč/t	10 663,00	4 999,00	46,88
CZV ²⁾	Kč/t	7 348,00	7 183,00	97,75
Přímé platby ³⁾	Kč/t	987,00	919,17	93,13
TT ⁴⁾	%	78,17	162,08	207,34
Cena CIF Hamburg "00" evropská produkce ⁵⁾	Kč/t	8 147,00	6 914,00	84,87
Přímé platby a dotace vstupů EU - orná půda ⁶⁾	Kč/t	9 228,00	9 246,00	100,20

1) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

2) Průměrné CZV podle ČSÚ za kalendářní roky.

3) Rok 2003 - Finanční kompenzační podpora na půdu neuvedenou do klidu.

Rok 2004 - SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.

4) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

5) Table 20. Oilseed Prices - World Markets and Trade a přepočtené podle kurzu ČNB.

6) Přímé platby podle Nařízení Rady (ES) č. 1251/1999.

Pro výpočet byl použit průměrný referenční hektarový výnos obilovin v EU 4,6 t x 63 EUR/t.

Přepočtené podle kurzu ČNB.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC; MZe; EU; Agra Europe; USDA; DG6-Brusel

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE), J. Potměšilová (MZe)

Průměrná CZV za kalendářní rok 2004 dosáhla podle údajů ČSÚ 7 183 Kč/t (meziroční pokles o 165 Kč/t). Pro posouzení meziročních cenových rozdílů by bylo vhodné používat údaje za marketingový rok. Tyto údaje jsou u některých komodit proti údajům za kalendářní rok značně rozdílné.

Podpora na nepotravinářské užití řepky olejné pro marketingový rok 2003/04 vycházela z nařízení vlády č. 86/2001 Sb., kterým byly stanoveny podmínky pro poskytování finanční podpory za uvádění půdy do klidu a finanční kompenzační podpory za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na půdě uváděné do klidu, ve znění

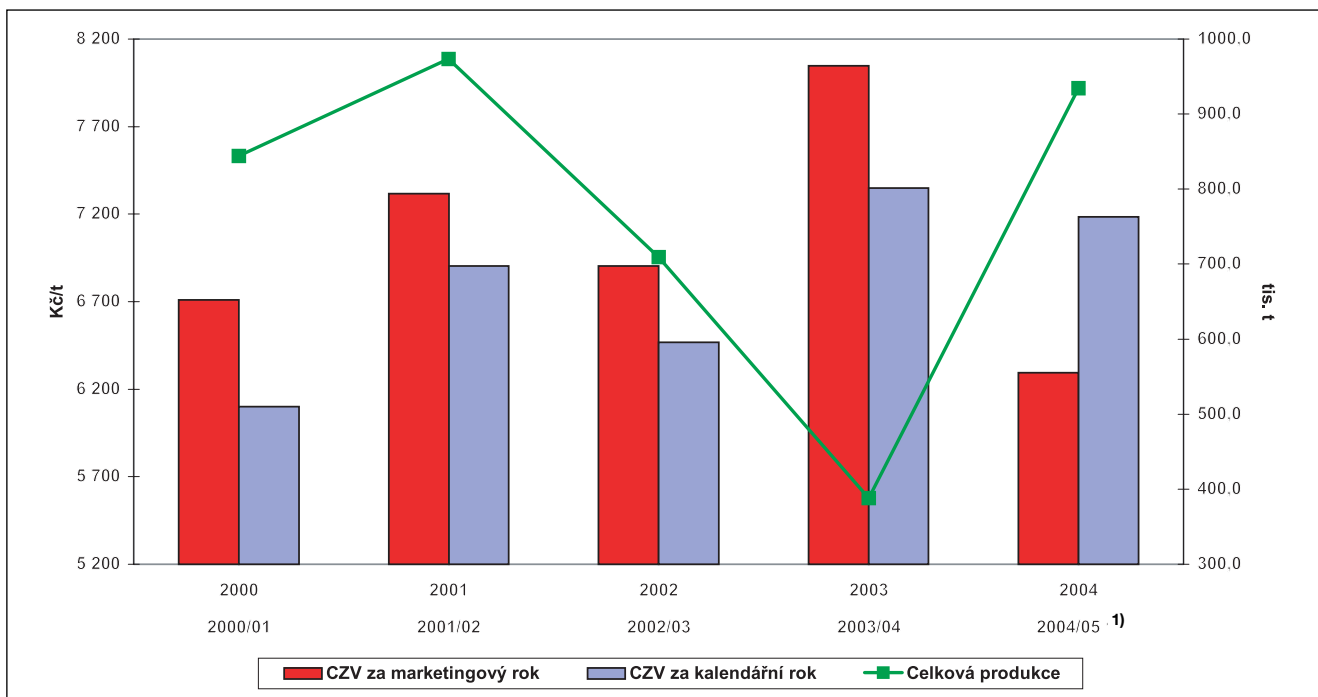
⁹⁶ Marketingový rok 1998/99 - 29,7 %, 1999/00 - 49,5 %, 2000/01 - 31,9 %, 2001/02 - 37,7 %, 2002/03 - 34,1 %.

⁹⁷ Hamburg CIF; Europe „OO“; Oil - průměr marketingového roku 2003/04 - 317 USD/t (8 147 Kč/t).

⁹⁸ Hamburg CIF; Europe „OO“; Oil - průměr marketingového roku 2004/05 - 269 USD/t (6 914 Kč/t).

pozdějších předpisů. Protože ČR 1. května 2004 vstoupila do EU, byla platnost nařízení vlády č. 86/2001 Sb. upravena novelou nařízení vlády č. 306/2003 Sb. tak, že pro pěstitele řepky byla ukončena platnost nařízení vlády k 30. 9. 2003 a pro zpracovatele řepky - výrobce MEŘO k 30. 4. 2004. Tím byla ukončena podpora výroby MEŘO.

Graf T5.1/06 – Řepka olejná – cenový vývoj při porovnání CZV za marketingové a kalendářní roky (Kč/t) v závislosti na domácí produkci (tis. t)

1) Výpočet aritmetickým průměrem z měsíčních cenových údajů ČSÚ srpen 2004 až březen 2005

Pramen: ČSÚ, VÚZE

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE)

Pro marketingový rok 2003/04 a v jeho průběhu byla pravidla nařízení vlády č. 86/2001 Sb. upravena novelami a č. 306/2003 Sb. a č. 129/2004 Sb. V nařízení vlády č. 306/2001 Sb. byl mimo výše uvedeného stanovení platnosti dále upraven závazek kupujícího vyrobit z tuny řepky olejné dané množství metylesteru řepkového oleje, a to v závislosti k olejnatosti řepky (olejnatost nejméně 36% - 0,2658 t MEŘO; olejnatost nejméně 38% - 0,2874 t MEŘO, olejnatost nejméně 40% - 0,3125 t MEŘO). SZIF byla dána možnost nakoupit semeno řepky olejné na komoditních nebo plodinových burzách v množství, které nebylo nakoupeno od pěstitelů z půdy uvedené do klidu, nebo zajištěno výrobcí MEŘO do výše 230 tis. t. Dále bylo upraveno období pro stanovení ceny řepky olejné pro poskytnutí podpory na výrobu MEŘO ze semene řepky olejné, které si zajistí výrobci MEŘO. V nařízení vlády č. 129/2004 Sb. bylo umožněno upravit výši finanční podpory pro výrobce MEŘO, pokud cena řepky, za kterou SZIF nakupuje řepku z půdy uváděné do klidu včetně finanční podpory připadající na tunu dodávané řepky, byla nižší než cena semene řepky olejné zjištěná na zahraniční komoditní burze a zároveň bylo umožněno SZIF zvýšit poskytovanou podporu o prokazatelně vynaložené nezbytné náklady spojené s dovozem semene řepky olejné pro účely výroby MEŘO.

Konečná výše finanční podpory na nepotravinářské užití řepky pro 2003/04 byla stanovena na 6 259,50 Kč/t zpracované řepky. Celkem bylo v období leden až duben 2004 vyplaceno 630 290 tis. Kč.

Finanční podpora výrobcům MEŘO v podobě, která byla poskytována do 30. 4. 2004, neodpovídala pravidlům stanoveným Evropskou komisí. Od 1. května 2004, kdy vstoupila v platnost smlouva o přistoupení ČR k EU, není tato podpora poskytována. Nová pravidla pro podporu výroby MEŘO byla schválena vládou ČR dne 6. 4. 2005 a očekává se jejich schválení Evropskou komisí.

Pro pěstitele řepky olejné byl marketingový rok 2004/05 velmi příznivý. Vývoj počasí měl vliv na zvýšení produkce proti roku 2003/04 o 141,0 %. Průměrné náklady na jednotku produkce vlivem vysokých hektarových výnosů klesly proti roku 2003/04 o 53,1 %, ale CZV vzhledem k uzavřeným dlouhodobým dodavatelsko-odběratelským smlouvám klesly mezi roky 2003 a 2004 pouze o 2,3 %.

Protože se postavení pěstitelů řepky olejné v marketingovém roce 2004/05 v meziročním srovnání výrazně zlepšilo, jak dokumentuje ukazatel TT (tab. T5.1/08), je řepka olejná opět konkurenceschopnou komoditou českého zemědělství.

5.1.5 Chmel

V roce 2003/04 byl světový trh s aromatickým chmelem ovlivněn nízkými hektarovými výnosy a nízkým obsahem alfa - hořkých kyselin. Vzhledem k vyšším zásobám chmele ze sklizně roku 2002/03 byla nabídka na trhu dostatečná. Vysoké zásoby hořkého chmele způsobily, že se ceny v roce 2003/04 pohybovaly pod výrobními náklady, přestože

sklizeň chmele v roce 2003 byla nízká a obsah alfa - hořkých kyselin byl v evropských odrůdách hořkého chmele značně pod úrovní dlouhodobého průměru. Velmi nízké ceny chmele ze sklizně roku 2003/04 vedly pivovary k navýšení zásob, zejména v jarních a letních měsících roku 2004. Světová sklizeň chmele v marketingovém roce 2004/05 dosáhla podle předběžných údajů firmy Hopsteiner 89,3 tis. t, což ve srovnání s rokem 2003/04 představuje zvýšení o 4,5 %. Průměrný obsah alfa - hořkých kyselin ze sklizně roku 2004 byl u většiny hlavních odrůd vyšší než v roce 2003/04 (8,5 %, 7,6 % v roce 2003). Potřeba alfa - hořkých kyselin ve světě (7 393 t) je odhadovanou produkcí v roce 2004 ve výši 7 575 t pokryta na 102,5 %.

V USA se v roce 2004 meziročně snížily plochy chmele o 2,5 % na 11,3 tis. ha, současně došlo k růstu hektarových výnosů a celková produkce chmele zaznamenala růst o 2,3 % na 25,3 tis. t. Vzhledem k značnému oslabení amerického dolaru jsou produkty z USA velmi konkurenceschopné. Průměrná cena chmele v USA v roce 2004 se ve srovnání s rokem 2003 nezměnila a dosáhla 4 222,2 USD/t⁹⁹ (108 515 Kč/t¹⁰⁰). Aromatické odrůdy chmele byly prakticky prodány.

Nejvýznamnějším producentem chmele v EU je Německo. Celková plocha chmelnic v Německu v roce 2004 se meziročně snížila pouze o 0,5 % na 17,5 tis. ha, přičemž hektarové výnosy chmele se zvýšily o 31,3 % a celková sklizeň o 30,0 %. Po nepříznivém roce 2003 byla v Německu sklizeň chmele nadprůměrná a také její kvalita se zlepšila. Ceny aromatického chmele ze sklizně roku 2004 jsou na dobré úrovni¹⁰¹ a také zálohové ceny u chmele v poolu se pohybovaly u těchto odrůd nad 3,0 EUR/kg. Méně příznivá byla situace ve zpeněžování vysokoobsažných odrůd (Magnum, Taurus a Merkur), kde se zálohová cena v poolu pohybovala ve výši přibližně 1 EUR/kg.

Dosavadní prodej evropských aromatických chmelů naznačuje, že pokud bude poptávka na současné úrovni, většina aromatických odrůd bude brzy vyprodána. Očekává se, že vzhledem k nízké úrovni sklizně chmele v Číně bude i odbyt hořkého chmele ze sklizně 2004 vyšší než v posledních letech, protože čínský pivovarnický průmysl bude více než obvykle odkázán na dovozy z Evropy a USA.

Česká republika je největším producentem jemného aromatického chmele a zemí s největší plochou jedné odrůdy na světě¹⁰². V rámci EU je ČR druhým největším producentem chmele (za Německem).

Ve srovnání s rokem 2003/04 se produkční plocha chmele v ČR v roce 2004/05 snížila o 104 ha (1,8 %) na 5 838 ha. Z celkové domácí výměry chmele se na rozhodující části 5 407 ha (92,6 %) pěstovala odrůda Žatecký poloraný červeňák (tradičních i ozdravených forem), tj. jemný aromatický chmel (93,8 % v roce 2003). Nové české hybridní odrůdy zaujímaly 415 ha a na zbývajících 16 ha byly ostatní odrůdy chmele. Výměra nových českých hybridních a jiných odrůd chmele se ve srovnání s rokem 2003/04 zvýšila o 47 ha, tj. o 12,8 %. Produkce sušeného chmele v marketingovém roce 2004/05 dosáhla 6 311 t, tj. o 14,2 % více než v roce 2003/04, při průměrném výnosu 1,08 t (o 16,1 % více ve srovnání s rokem 2003/04). Z celkové sklizně chmele představovala produkce nových českých hybridních odrůd chmele téměř 13 % a jejich plocha přesáhla 7 %. Povětrnostní podmínky ve vegetačním období roku 2004 byly podstatně příznivější než v roce 2003, zejména vývoj teplot a srážek do začátku června. V některých lokalitách Žatecka, Rakovnícka i Úštěcka měl nepříznivý vliv na tvorbu chmelových hlávek nedostatek dešťových srážek v červenci a srpnu. Dostatek vláhy ke konci vegetačního období byl v Tršické výrobní oblasti. Negativní vliv na výnosy chmele mělo také krupobití, které poškodilo přibližně 700 ha chmele na Lounsku a Rakovnícku. Vzhledem k rozdílným povětrnostním podmínkám byla variabilita výnosů chmele v ČR (i v rámci jedné odrůdy) značná.

Z hlediska tvorby pivovarsky cenných látek, zejména alfa - hořkých kyselin, byly povětrnostní podmínky v průběhu vegetace roku 2004 příznivé, a jejich obsah byl nadprůměrný. U Žateckého poloraného červeňáku se obsah alfa - hořkých kyselin¹⁰³ pohyboval ve výši 3,8 % (3,0 % v roce 2003), u ozdravených forem 4,4 % (3,3 % v roce 2003), u odrůdy Sládek 5,8 % a u odrůdy Premiant 9,8 %.

V roce 2004 byla ve skupině hybridních odrůd chmele registrována nová česká aromatická odrůda Harmonie.

Pro intenzifikaci výroby chmele pokračovala v roce 2004 až do vstupu ČR do EU obnova chmelnic v rámci podpůrných programů MZe. V roce 2004 plocha podporovaných výsazů chmele s příspěvkem MZe činila jen 89 ha chmelnic, tj. 45,8 % skutečnosti roku 2003 s finanční podporou ve výši 9,87 mil. Kč. Výsazy chmele v roce 2004 činily 278 ha, tj. 4,8 % z celkové produkční plochy. Vzhledem k životnosti chmelnic a jejich stáří by ale měla roční obnova chmelnic dosáhnout minimálně 8 - 9 %. Celkově je 47,1 % chmelnic starších 15 let (z toho je téměř třetina starších 20 let), naopak ve stáří do 5 let je pouze 18,4 % chmelnic.

Poskytnuté dotace MZe na vybudování kapkových závlah chmele ve výši 48 700 Kč/ha umožnily rozšířit tento způsob závlahy o dalších 113,2 ha chmelnic (49,5 ha v roce 2003).

Od roku 1999 měla celková spotřeba chmele a chmelových výrobků v ČR rostoucí trend v důsledku zvyšování dávky chmelení vlivem pokračující integrace tuzemských pivovarnických společností, která umožnila dosažení příznivějších cen chmele. Odhaduje se, že v roce 2004 došlo ve srovnání s rokem 2003 k mírnému poklesu spotřeby lisovaného (hlávkového) chmele (o 1,6 %) i podílu tohoto chmele na celkové spotřebě¹⁰⁴.

⁹⁹ Předběžný údaj.

¹⁰⁰ Kurz 1 USD = 25,701 Kč (průměr leden - prosinec 2004).

¹⁰¹ Odrůdy Perle a Hallertauer Tradition jsou v průměru vykupovány na volném trhu za 3,70 EUR/kg, odrůda Spalter Select za 3,20 EUR/kg.

¹⁰² Touto odrůdou je Žatecký poloraný červeňák.

¹⁰³ Hodnoty alfa - hořkých kyselin zjišťují laboratoře Chmelařského institutu, s. r. o. a Chmelařství, družstvo Žatec konduktometrickou metodou (metodou ČSN 462520 - 15) z celé sklizně chmele (v % hmotnosti v sušině vzorku).

¹⁰⁴ Lisovaný chmel, zpracováváný v tuzemských pivovarech, je výhradně tuzemské provenience a používá se jen v několika pivovarech. Pivovary dávají přednost granulovanému chmelu s ochranou před oxidací, zejména peletám typu P 90, ale i P 45 vzhledem k jejich trvanlivosti, snadnějšímu dávkování a malému objemu.

T5.1/09 – Výroba, spotřeba, zahraniční obchod a ekonomika chmele

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05 ¹⁾	Meziroční index
Základní ukazatele produkce chmele, zahraniční obchod, spotřeba				
Produkční plocha	ha	5 942,00	5 838,00	98,25
Hektarový výnos	t/ha	0,93	1,08	116,13
Výroba	t	5 527,00	6 311,00	114,18
Dovoz chmele ²⁾	t	1 106,08	1 074,00	97,10
Dovoz chmelových extraktů ²⁾	t	166,84	232,50	139,36
Domácí spotřeba chmele a chmelových výrobků v přepočtu na alfa hořké kyseliny ²⁾	t	131,16	134,02	102,18
Vývoz chmele ²⁾	t	4 397,20	4 628,90	105,27
Vývoz chmelových extraktů ²⁾	t	26,40	7,10	26,89
Ekonomika				
Průměrné náklady na produkci ³⁾	Kč/t	153 778,00	142 333,00	92,56
CZV	Kč/t	118 813,00	130 708,00	110,01
Přímé platby ⁴⁾	Kč/t	-	5 694,44	-
TT ⁵⁾	%	77,26	95,83	124,04
CZV EU	Kč/t	.	.	.
CZV Německo	Kč/t	.	.	.
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/ha	15 285,12	15 313,92	100,19
	EUR/ha	480,00	480,00	100,00

1) Odhad.

2) Za kalendářní rok.

3) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

4) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 4 320 Kč/ha chmelnic.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin, Celní statistika; GŘC; MZe; VÚPS.

Zpracoval: H. Strnadlová (VÚZE)

Podle předběžných výsledků se spotřeba granulovaného chmele v roce 2004 zvýšila meziročně o 3,3 % a jeho podíl na celkové spotřebě chmele se a chmelových výrobků se zvýšil na 42,4 % (41,9 % v roce 2003). Současně se spotřeba chmelového extraktu zvýšila o 1,8 %¹⁰⁵. Spotřeba zahraničního chmele se v roce 2004 meziročně mírně zvýšila (o 0,7 %) v důsledku zvýšení spotřeby chmelových extraktů, přičemž spotřeba dovezeného granulovaného chmele mírně klesla. Růst spotřeby českého chmele a výrobků v roce 2004 byl vyšší než u chmele zahraniční provenience, meziročně dosáhl 4,0 %¹⁰⁶ v důsledku zvýšení spotřeby tuzemského granulovaného chmele vyrobeného z nových hybridních odrůd českého chmele. Odhad spotřeby alfa - hořkých kyselin na 1 hl piva v roce 2004 je 7,15 g, tj. 101,1 % skutečnosti roku 2003.

Na základě rozhodnutí Rady (EC) č. 2003/298 ze dne 14. 4. 2003 a nařízení vlády č. 117/2003 Sb. ze dne 26. 3. 2003 s účinností od 28. 4. 2003 bylo možné dovážet do ČR a vyvážet z ČR chmel ve smyslu dohody o preferenčních clech chmel bezcelně a bez množství omezení. Platnost této dohody i platnost preferenční celní sazby 5 % bez množství omezení pro obchod s chmelem mezi zeměmi CEFTA skončila dnem vstupu ČR do EU.

Dovoz surového lisovaného chmele v roce 2004 byl podle předběžných údajů realizován ve výši 965,1 t, tj. 93,4 % skutečnosti roku 2003 (včetně intradovozů). Surový chmel je do ČR dodáván převážně za účelem zpracování, zejména z Polska (56,0 % z celkového dovozu v roce 2004) a z Německa (24,8 %). Dovozy granulovaného chmele se v posledních letech snížily na minimum vlivem vyššího využití nových českých odrůd v tuzemských pivovarech. Dovoz granulovaného chmele v roce 2004 (včetně intradovozů) činil 108,9 t, tj. 150,2 % skutečnosti roku 2003. V roce 2004 se objem dovozu chmelového extraktu včetně intradovozů zvýšil na 232,5 t, tj. 139,4 % skutečnosti roku 2003.

Více než 80 % produkce českého chmele je exportováno a z tohoto důvodu byl vliv přetrvávajícího silného kurzu české koruny vůči EUR i USD velmi výrazný. Vývoz chmele v roce 2004 včetně intravývozů činil 4 628,9 t, tj. 105,3 % skutečnosti roku 2003. Meziročně se zvýšil vývoz granulovaného chmele na úkor chmele surového vzhledem k nižšímu nákupu zahraničních firem, které chmel zpracovávají ve svých zařízeních. Lisovaný chmel, určený na zpracování, představoval 87,9 % celkového objemu chmele dodaného do Německa (96,2 % v roce 2003). Do Polska byl dodáván převážně chmel dovezený na zpracování v režimu aktivního zušlechťovacího styku. Chmelových extraktů bylo v roce 2004 vyvezeno jen 7,1 t, tj. 26,9 % skutečnosti roku 2003 (včetně intravývozů).

Podle předběžných výsledků byla bilance zahraničního obchodu s chmelem a chmelovými výrobky v roce 2004 aktivní, v hodnotovém vyjádření 621,2 mil. Kč, tj. ve srovnání s rokem 2003 se zvýšilo aktivní saldo o 114,4 mil. Kč vlivem nižšího dovozu, zvýšení vývozu a vývozních cen.

¹⁰⁵ Předběžný údaj.¹⁰⁶ Předběžný údaj.

Průměrná cena zemědělských výrobců chmele ze sklizně 2004 činila podle údajů ČSÚ 130 708 Kč/t (o 10,0 % více než v roce 2003). Průměrná cena chmele se odvíjí od dlouholetých smluv. Posílení směnné hodnoty české měny v minulých letech mělo negativní dopad na ceny chmele, protože část smluv, týkajících se předprodejů chmele, byla uzavírána v době, kdy kurz české koruny vůči EUR i USD byl velmi slabý (více než 35 Kč za 1 EUR i 1 USD). Naopak směnná hodnota japonské měny vůči EUR se snížila (Japonsko je nejvýznamnějším odběratelem českého chmele). Veškerý chmel ze sklizně roku 2004 se podařilo prodat, takže na trhu nezbyl žádný volný chmel. Prodej chmele ze sklizně 2004 byl pozitivně ovlivněn nízkou úrodou v roce 2003 v celé Evropě jak v množství, tak i obsahu alfa - hořkých kyselin.

V souladu s přístupovými dohodami bylo po vstupu ČR do EU poprvé využito možnosti čerpání finančních prostředků z EU společně s prostředky z národního rozpočtu. Zjednodušený systém přímých plateb však negativně ovlivnil jejich výši. V rámci přímých plateb na plochu zemědělské půdy, tj. i chmelnic (systém SAPS) bylo na 1 ha chmelnic vyplaceno 1 830 Kč a v rámci národních doplňkových přímých plateb 4 320 Kč, tj. celkem 6 150 Kč, zatímco původně mělo být uvolněno 55 % plateb běžných v EU, tj. 8 566 Kč/ha¹⁰⁷.

Náklady na 1 t výrobku u právnických osob se podle odhadu VÚZE v roce 2004 snížily meziročně o 7,4 % vlivem zvýšení hektarových výnosů chmele. V roce 2004 se vlivem zvýšení cen i hektarových výnosů míra rentability výroby chmele meziročně sice zvýšila, ale byla stále záporná. Ze srovnání hodnot ukazatele TT (tab. T3.1/09) vyplývá, že se podmínky domácích pěstitelů chmele meziročně zlepšily.

Ekonomické ukazatele výroby chmele ve srovnání s rokem 2003 zlepšily, částečně i vlivem zavedení přímých plateb na chmel v souvislosti se vstupem ČR do EU, avšak při současné úrovni nákladovosti a CZV chmele stále nemá většina domácích prvovýrobců dostatek finančních prostředků na potřebnou úroveň vkladů do výroby, zejména na obnovu mechanizačních prostředků a na další investiční činnost. Ke zvýšení rentability výroby chmele je nutné dosahovat vyšší intenzity produkce chmele. Proto je nutné podstatně urychlit obnovu chmelnic vzhledem k jejich stávajícímu stáří. Ukončení podpůrného programu MZe na výsadbu chmele dnem přistoupení ČR k EU má negativní vliv na míru obnovy chmelnic, a tím i na výši hektarových výnosů a rentabilitu výroby chmele. Navrácení možnosti obnovy chmelnic z dotačních titulů národní podpory by značnou měrou přispělo k lepší budoucnosti českého chmele.

5.1.6 Len přadný

Celosvětově nedochází v produkci přírodních přadných vláken k výrazným změnám. Podle odhadů FAO se produkce pohybuje v rozpětí od 24 do 26 mil. t. Z celkového množství činí produkce lněných a konopných vláken přibližně 0,7 mil. t¹⁰⁸. Největšími producenty lněných vláken jsou země EU, Čína, Rusko a Bělorusko. Největším výrobcem lněných tkanin se však stává Čína, kam směřuje až 75 % celkového sortimentu lnářských surovin produkovaných v hlavních pěstitelích zemích EU¹⁰⁹. Konopí na vlákno se nejvíce pěstuje v Chile, Číně, Severní Koreji, Rumunsku, Španělsku, Francii a Rusku.

Plochy přadného lnu dosáhly v EU 25 pro marketingový rok 2004/05 podle předběžných údajů CELC¹¹⁰ celkem 124 tis. ha. V zemích EU 15 bylo oseto lnem přadným 104,9 tis. ha a v 10 přistupujících 19,1 tis. ha. V EU 15 vzrostly v roce 2004 osevní plochy proti roku 2003 o 4,1 tis. ha, ale v přistupujících zemích klesly o 2,2 tis. ha. Přesto, že se plochy lnu přadného v EU 15 zvýšily v průměru o 4 %, produkce dlouhého vlákna vlivem vývoje počasí klesla proti roku 2003/04 přibližně o 11,5 % a produkce krátkého vlákna vzrostla o 30 %. Celková produkce dlouhého vlákna by měla dosáhnout přibližně 135 tis. t a krátkého vlákna cca 99 tis. t.

Len přadný je komodita řízená v EU zásadami Společné zemědělské politiky. Základními dokumenty o společné organizaci trhu s lnem přadným a konopím jsou NR (ES) č. 1673/2000 a NR (ES) č. 1672/2000 a pro nově přistupující země NK (ES) č. 752/2004. Jednotlivým členským zemím EU byly stanoveny kvóty produkce dlouhých a krátkých vláken a pěstitelům lnu přadného byla i v roce 2004 vyplácena přímá platba na pěstovaný hektar. Pro marketingový rok 2004/05 zůstala pro zpracovatele lnu přadného stanovena podpora u dlouhého vlákna ve výši 160 EUR/t (5 105 Kč/t) a krátkého vlákna (vlákno do 0,5 m délky) 90 EUR/t (2 871 Kč/t). Pro zpracovatele konopí na vlákno byla stanovena podpora ve stejné výši jako u krátkého lněného vlákna.

V ČR bylo pěstování lnu přadného v roce 2004 finančně podpořeno na základě zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Z dotačního programu „1. F - Podpora nepotravinářského využití půdního fondu - pěstování přadného lnu pro vlákno“ bylo vyplaceno 128 pěstitelům přadného lnu celkem 21 465 tis. Kč. Sazba dotace činila 4 tis. Kč/ha. V rámci programu „Osivo pícnin a lnu“ byla podpořena výroba certifikovaného osiva přadného lnu částkou 7 tis. Kč/t.

V roce 2004 bylo přadným lnem oseto podle údajů Lnářského svazu 5 499 ha. K setí bylo použito 14 odrůd. Největší zastoupení zaznamenaly odrůdy Jordán (24,9 %) a Bonet (13,7 %). Setí započalo ve druhé polovině března a proběhlo bez výraznějších problémů. Klimatické podmínky byly příznivé i pro vzcházení a porosty přadného lnu od počátku vegetace až do konce června byly vyrovnané. Trhání bylo zahájeno již koncem června a dokončeno v první polovině září. Z důvodu dlouhotrvajícího sucha probíhalo rosení stonků velmi pomalu a sklizeň byla ukončena až počátkem listopadu. Podle údajů Lnářského svazu bylo v ČR sklizeno 5 372 ha a celková produkce rosených stonků dosáhla 19 290 t. Průměrný výnos roseného stonku činil 3,59 t/ha a průměrný obsah dlouhého vlákna dosahuje při zpracování v průměru 15,2 % a krátkého 14,8 %. Jakost dlouhého vlákna se při zpracování pohybuje v rozmezí TEX 125 až 92.

Ze sklizně 2004 se očekává celková výroba 5 780 t lněných vláken, z toho dlouhého vlákna 2 930 t a krátkého 2 850 t. Sklizeň přadného lnu v roce 2004 byla velmi dobrá jak z hlediska výnosu stonků, tak i kvality a výdajnosti vlákna. V ČR je po vstupu do EU jen velmi málo zemědělských komodit, které nemají problémy s odbytem. Na základě požadavku

¹⁰⁷ Při směnném kurzu používaném pro přepočet přímých plateb v roce 2004 (1 EUR = 32,4485 Kč).

¹⁰⁸ Bavlna - 19,30 mil. t, juta - 3,52 mil. t, vlna - 1,52 mil. t, len - 0,60 mil. t, hedvábí - 0,11 mil. t, konopí - 0,08 mil. t.

¹⁰⁹ 2004 - Francie 78,3 tis. ha, Belgie 19,8 tis. ha, Nizozemsko 4,5 tis. ha.

¹¹⁰ Mezinárodní konfederace lnu a konopí - La Confédération internationale du lin et du Chanvre.

T5.1/10 – Bilance výroby a spotřeby roseného stonku lnu přádného

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Bilance				
Počáteční zásoba rosených stonků	tis. t	0,00	0,00	x
Produkční plocha	tis. ha	5,82	5,37	92,27
Hektarový výnos rosených stonků ¹⁾	t/ha	2,32	3,59	154,74
Výroba rosených stonků ¹⁾	tis. t	13,93	19,29	138,48
Dovoz rosených stonků	tis. t	0,03	0,05	166,67
Celková nabídka	tis. t	13,96	19,34	138,54
Domácí spotřeba celkem	tis. t	13,96	19,29	138,18
Vývoz rosených stonků	tis. t	0,00	0,05	x
Celková poptávka	tis. t	13,96	19,34	138,54
Konečná zásoba rosených stonků	tis. t	0,00	0,00	x
Ekonomika				
Průměrné náklady na jednotku ²⁾	Kč/t	5 514,00	3 948,00	71,60
CZV - stonky ³⁾	Kč/t	3 824,00	4 195,00	109,70
Přímé platby - stonky ⁴⁾	Kč/t	2 975,50	2 035,93	68,42
TT ⁵⁾	%	123,31	157,83	127,99
CPV v EU - dlouhé vlákno ⁶⁾	Kč/t	53 179,00	59 182,00	111,29
Přímé platby a dotace vstupů EU - orná půda ⁷⁾	Kč/ha	9 228,40	9 245,78	100,19

1) Údaje Lnářského svazu.

2) Náklady podle výběrového šetření FADN podíky právnických osob - len přádný, rok 2004 odhad.

3) CZV za kalendářní rok podle údajů ČSÚ.

4) SAPS = 1 830 Kč/ha z. p.; národní doplňkové přímé platby = 1 479 Kč/ha o. p.; dotační program 1.F = 4 000 Kč/ha přádného lnu.

5) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

6) Průměrné ceny lněných vláken TEX 110 100 v Lnářském obchodním centru Kontrajk.

7) Přímé platby podle Nařízení Rady (ES) č. 1251/1999.

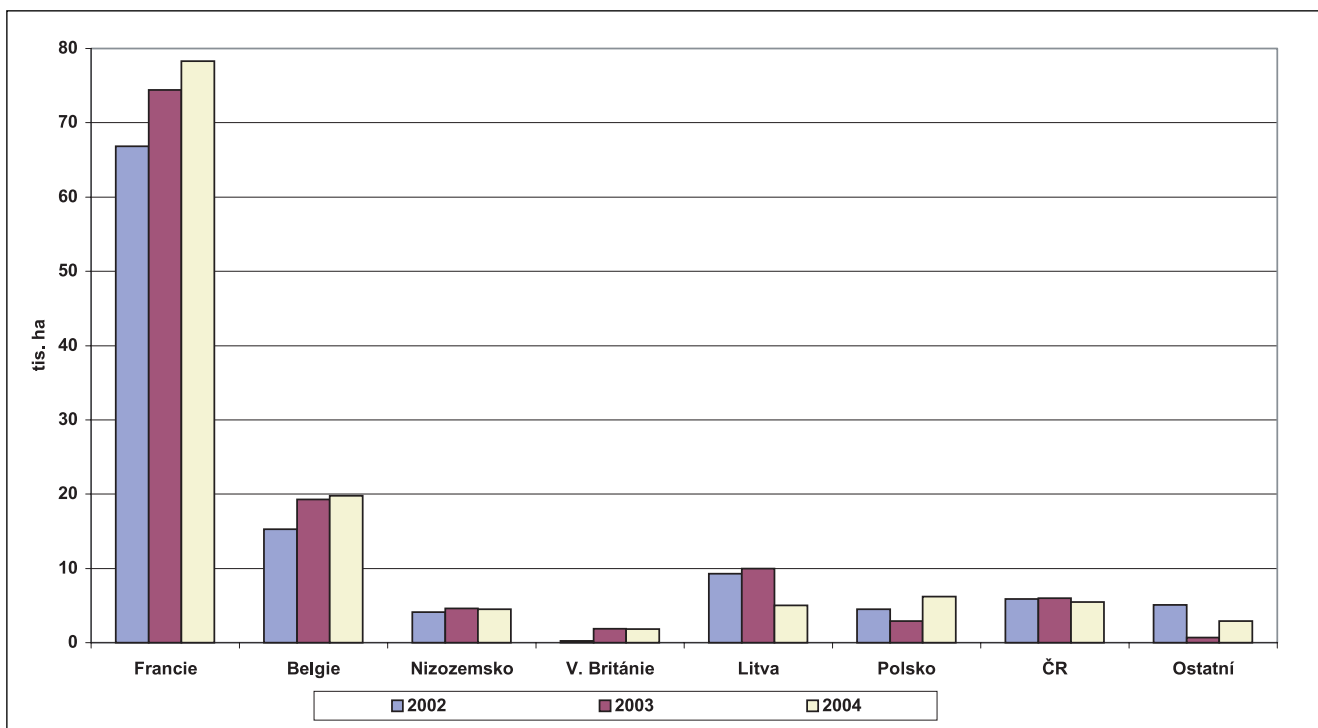
Pro výpočet byl použit průměrný referenční hektarový výnos obilovin v EU 4,6 t x 63 EUR.

Zvýšení plateb v roce 2004/05 je způsobeno změnou kurzu Kč : EUR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC; MZe; Lnářský svaz ČR; EU

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE), M. Tošovská (MZe)

Graf T5.1/07 – Vývoj osevních ploch lnu přádného v zemích EU 25

Pramen: Vlas Berichten č. 22/2004

Zpracoval: V. Mottl (VÚZE)

potřeby textilního průmyslu na množství lněného vlákna vyplývá, že přibližně polovina potřeby pro výrobu lněných přízí se k nám musí dovážet, a to i v kvalitě kterou by bylo možno získat ze stonků vypěstovaných v ČR. Rozšíření ploch přádného lnu potřebného k výrobě požadovaného množství lněných vláken brání vedle rizikovosti pěstování této plodiny především nedostatek finančně dostupné sklizňové techniky.

V ČR se postupně odděluje pěstování lnu přádného od pěstování lnu olejného. Vlivem zastaralé techniky klesá podíl nákladů na produkci stonků velmi pomalu¹¹¹. Tržby za rosený stonek jsou ovlivňovány hektarovým výnosem a zejména pak dosaženou jakostí vláken, která je ovlivňována i sklizňovou technikou. V posledních deseti letech se celkové náklady na 1 ha pěstování lnu přádného pohybují v rozpětí od 16 164 do 18 778 Kč/ha. Intenzifikační vklady u lnu přádného rostou ročně v průměru o 9 %.

V roce 2004 došlo u lnu přádného proti roku 2003 k růstu průměrné CZV o 9,7 %. Náklady na produkci rosených stonků však klesly o 28,4 % a klesly i přímé platby a dotace vstupů o 31,6 %. Meziroční index ukazatele TT sice činí 127,99 %, ale značná variabilita a rizikovost pěstování snižuje zájem pěstitelů o tuto komoditu.

V ČR se rozšiřuje pěstování konopí setého, které nachází uplatnění v textilním průmyslu i jako energetický zdroj. V roce 2004 bylo konopí sklizeno ze 150 ha a celková produkce konopného stonku dosáhla 1 300 t. V marketingovém roce 2004/05 se předpokládá výroba přibližně 250 t konopného vlákna.

Způsob sklizně a vhodná sklizňová technika jsou doposud slabým článkem pěstitelské technologie konopí pro vlákno.

5.1.7 Ovoce

Sklizeň ovoce v zemích EU 25 je za rok 2004 odhadována na 65,1 mil. t z plochy 6,3 mil. ha. Plocha pro pěstování ovoce zůstala v roce 2004 na úrovni předchozího roku, sklizeň ovoce meziročně vzrostla o 5,7 %. Na světové produkci ovoce roku 2004 se země EU 25 podílejí svojí předpokládanou sklizní 13,1 %. Největším producentem ovoce ze zemí EU 25 byla v roce 2004 Itálie (26,3 % sklizně ovoce zemí EU 25) a Španělsko (26,0 %).

V ČR byla podle ČSÚ sklizeň ovoce v roce 2004 proti předchozímu roku vyšší o 21,4 % a dosáhla 435,6 tis. t. V zemědělském sektoru, který zahrnuje pouze hospodařící zemědělské subjekty na ploše větší než 1,5 ha sadů, činila 184,7 tis. t a v domácím sektoru 250,9 tis. t, tj. 57,6 % celkové úrody ovoce. Objem ovoce sklizeného v roce 2004 v ČR se na produkci ovoce zemí EU 25 podílel 0,7 %.

Hlavním ovocným druhem ČR jsou jablka. Jejich produkce ve výši 280,8 tis. t tvořila v roce 2004 téměř dvě třetiny celkové sklizně ovoce a byla o 15,4 % vyšší než v roce 2003. V zemědělském sektoru se vyprodukovalo 146,9 tis. t jablek, tj. 52,3 % jejich celkové sklizně, zbývající množství jablek připadlo na sektor domácností. Na předpokládané sklizni jablek roku 2004 zemí EU 25 v objemu 12,3 mil. t (o 5,1 % více než v roce 2003), z plochy 598,7 tis. ha při průměrném hektarovém výnosu 20,50 t/ha, se ČR podílela 2,3 %. Největším producentem jablek ze zemí EU 25 bylo v roce 2004 Polsko (20,3 %) a Francie (19,5 %).

T5.1/11 – Bilance výroby a spotřeby čerstvého ovoce mírného pásma včetně bobulovin a ořechů vlašských¹⁾

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Plocha plodných intenzivních sadů	tis. ha	16,6	17,1	103,0
Hektarový výnos (intenzivní sady)	t/ha	11,1	11,8	106,3
Domácí výroba	tis. t	358,7	435,6	121,4
z toho - intenzivní sady	tis. t	183,2	202,4	110,5
Dovoz	tis. t	120,6	142,4	118,1
Celková nabídka	tis. t	479,3	578,0	120,6
Čerstvá spotřeba + samozásobení ²⁾	tis. t	352,0	385,2	109,4
Nákup ke zpracování	tis. t	77,9	98,9	127,0
Vývoz	tis. t	49,4	93,9	190,1
Celková poptávka včetně ztrát	tis. t	479,3	578,0	120,6

1) Marketingový rok u většiny čerstvého ovoce mírného pásma je totožný s kalendářním rokem.

2) Včetně ztrát.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; MZe; Ovocnářská unie ČR; GŘC; ÚKZÚZ;

ZS KOLI - Zájmové sdružení právnických osob konzervářsko-lihovarského průmyslu

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Úroda ovoce byla, kromě broskví a angreštu, v roce 2004 meziročně vyšší u všech druhů ovoce. Procentuálně k největšímu zvýšení došlo u třešní (+92,6 %), rybízů (+54,8 %) a hrušek (+43,3 %).

Rozhodující význam pro tržní produkci ovoce mají intenzivní ovocné sady, jejichž výměra má v posledních letech rostoucí trend. K 31. 12. 2004 jich bylo u ÚKZÚZ registrováno 19,5 tis. ha, z toho 17,1 tis. ha plodných, tj. meziroční zvýšení o 1,3 tis. ha. Intenzivních ovocných sadů mladých a neplodných je 12,2 %, v začátku plodnosti 8,8 %, v plné plodnosti 30,2 % a přestárých sadů je 48,8 %. Z jednotlivých druhů ovoce je nejlepší věková struktura u švestek a slivoní, velmi dobrá u hrušní a višní. Naopak kritická je u angreštu (87,8 % přestárých) a velmi špatná u rybízů (62,9 % přestárých), broskvoní (60,1 % přestárých), jablek (56,0 % přestárých) a meruněk (40,3 % přestárých).

¹¹¹ Při používání dostupné techniky připadá 75 % nákladů na rosený stonek a 25 % nákladů na lněné semeno.

Sklizeň ovoce v intenzivních ovocných sadech byla v roce 2004 nejvyšší od roku 2000 a dosáhla 202,4 tis. t ovoce (meziroční zvýšení o 10,5 %). Na této vysoké úrodě se, na rozdíl od minulých let, nepodílel pouze nárůst produkce jablek, ale i ostatních druhů ovoce. Rekordní byla sklizeň višní, která meziročně vzrostla o 31,5 % na 11,7 tis. t, a švestek se zvýšením o 88,9 % na 6,8 tis. t. Výrazně více se sklídilo i hrušek (+46,7 %; 2,2 tis. t) a třešní (+38,9 %; 2,5 tis. t). Úroda meruněk ve výši 6,5 tis. t byla nejvyšší za posledních pět let (+30,0 % více proti roku 2003). Kvalita ovoce, zejména jablek, byla však nižší vlivem poškození plodů krupobitím a lokálně též rozšířením strupovitosti.

Plocha intenzivních jabloňových sadů v roce 2004 činila 9,8 tis. ha. Z toho bylo 6,8 % sadů mladých - neplodných, 7,3 % na začátku plodnosti, 29,9 % v plné plodnosti a 56,0 % výsadeb je přestárých. Produkce jablek z intenzivních sadů meziročně vzrostla o 7,3 % na 163,6 tis. t při průměrném hektarovém výnosu 17,97 t/ha. Nejvíce pěstovanou odrůdou byl i v roce 2004 Idared (27,4 % celkové sklizně jablek), a Golden Delicious a var. (23,4 %). Podíl ostatních odrůd na sklizni jablek intenzivních ovocných sadů byl nižší než 8 %.

T 5.1/12 – Bilance výroby a spotřeby jablek¹⁾

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Plocha plodných intenzivních sadů	tis. ha	8,9	9,1	102,2
Hektarový výnos (intenzivní sady)	t/ha	17,2	18,0	104,7
Domácí výroba	tis. t	243,4	280,8	115,4
z toho - intenzivní sady	tis. t	152,5	163,6	107,3
Dovoz ³⁾	tis. t	50,0	41,8	83,6
Celková nabídka	tis. t	293,4	322,6	110,0
Čerstvá spotřeba + samozásobení ²⁾	tis. t	167,9	130,4	77,7
Nerealizovaná produkce	tis. t	22,0	25,0	113,6
Nákup ke zpracování	tis. t	64,0	86,9	135,8
Vývoz ³⁾	tis. t	39,5	80,3	203,3
Celková poptávka včetně ztrát	tis. t	293,4	322,6	110,0

1) Marketingový rok u jablek začíná 1. 7. běžného roku a končí 30. 6. následujícího roku.

2) Včetně ztrát.

3) Pro marketingový rok 2004/2005 odhad VÚZE a Ovocnářské unie ČR.

Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; MZe; Ovocnářská unie ČR; GŘC; ÚKZÚZ;

ZS KOLI - Zájmové sdružení právnických osob konzervářsko-lihovarského průmyslu

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Dovoz ovoce mírného pásma (bez ořechů vlašských) se v roce 2004 ve vztahu k předchozímu roku zvýšil o 18,2 % na 142,0 tis. t. Celková finanční hodnota dosáhla 2 510,7 mil. Kč, tj. meziroční zvýšení o 8,7 %. Důvodem byly zvýšené dodávky ovoce za nízké ceny, a to především z Polska. Na importu ovoce mírného pásma se nejvíce podílela konzumní jablka (34,0 % celkových dodávek ovoce) a stolní vinné hrozny (29,6 %). V marketingovém roce 2003/04 se do ČR dovezlo celkem 50,0 tis. t jablek (meziroční nárůst o 44,7 %) za 490,3 mil. Kč, z toho moštových 6,1 tis. t. Největší množství konzumních jablek bylo dodáno z Polska (35,9 % dovozu konzumních jablek za 6,61 Kč/kg) a z Itálie (28,0 %, za 13,16 Kč/kg). Polsko se stalo hlavním dodavatelem jablek i v první polovině nového marketingového roku 2004/05.

Z ČR bylo v roce 2004 vyvezeno 93,8 tis. t ovoce mírného pásma, tj. o 89,9 % více než v roce 2003, v celkové hodnotě 403,8 mil. Kč (meziroční zvýšení o 14,0 %). Vzrostl především export moštových jablek, kterých bylo vyvezeno 74,2 tis. t, což je téměř dvojnásobný objem roku 2003. V marketingovém roce 2003/04 dosáhl vývoz jablek objemu 39,5 tis. t, z toho podíl jablek moštových tvořil 92,3 %. Jejich hlavním odběratelem bylo, jako i v letech předchozích, Německo a Rakousko.

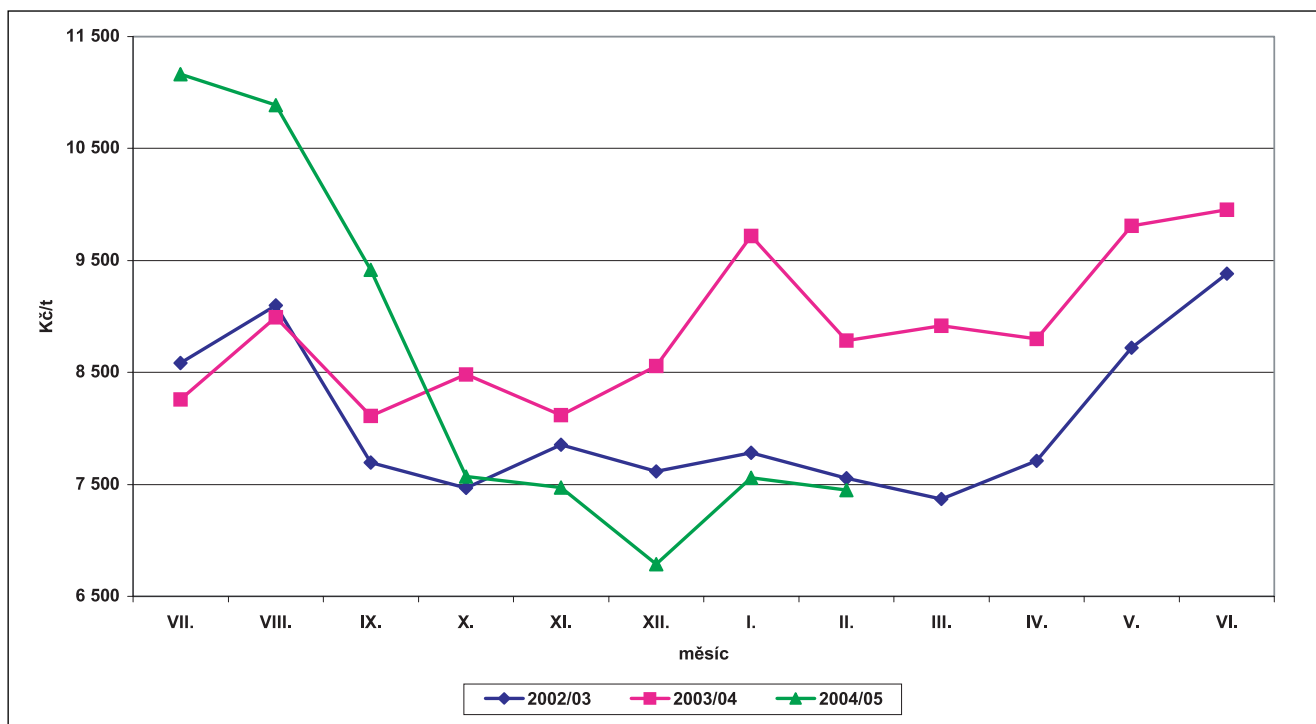
Pasivní bilance ovoce mírného pásma v roce 2004 se objemově snížila na 48,2 tis. t. Ve finančním vyjádření vzrostla o 7,7 % na 2 106,9 mil. Kč. Bilance zahraničního obchodu s jableky dosáhla v marketingovém roce 2003/04 záporného salda ve výši 8,4 tis. t, resp. 302,4 mil. Kč.

Dále bylo v roce 2004 dovezeno do ČR 480,0 tis. t ovoce jižního v hodnotě 5 468,2 mil. Kč, z toho 37,0 % tvořily banány, jejichž dodávky meziročně vzrostly o 60,9 %. Import skořápkového ovoce byl realizován v objemu 22,5 tis. t za 1 193,5 mil. Kč a sušeného ovoce ve výši 8,6 tis. t za 297,2 mil. Kč. Celkový objem ovoce dovezeného v roce 2004 do ČR meziročně vzrostl o 56,4 % na 653,0 tis. t v hodnotě 9 469,6 mil. Kč. Vývoz a reexport ovoce z ČR činil 150,5 tis. t za 1 459,1 mil. Kč. Výsledná pasivní bilance roku 2004 se proti předchozímu roku dále zvýšila, a to o 15,3 % na 8 010,5 mil. Kč.

Dodávky ovocných výrobků za rok 2004 činily 138,4 tis. t v hodnotě 2 800,2 mil. Kč. Dovážely se převážně šťávy (55,1 %) a konzervované výrobky (34,2 %). Vyvezeno bylo 45,5 tis. t ovocných výrobků, za 1 394,7 mil. Kč, z toho 43,7 % šťáv a 31,4 % konzervovaných ovocných výrobků. Výsledný deficit ovocných výrobků meziročně vzrostl o 44,3 % na 92,9 tis. t v celkové hodnotě 1 405,5 mil. Kč.

Celkové záporné saldo čerstvého ovoce a ovocných výrobků v roce 2004 stoupl o 11,0 % na 9 416,0 mil. Kč.

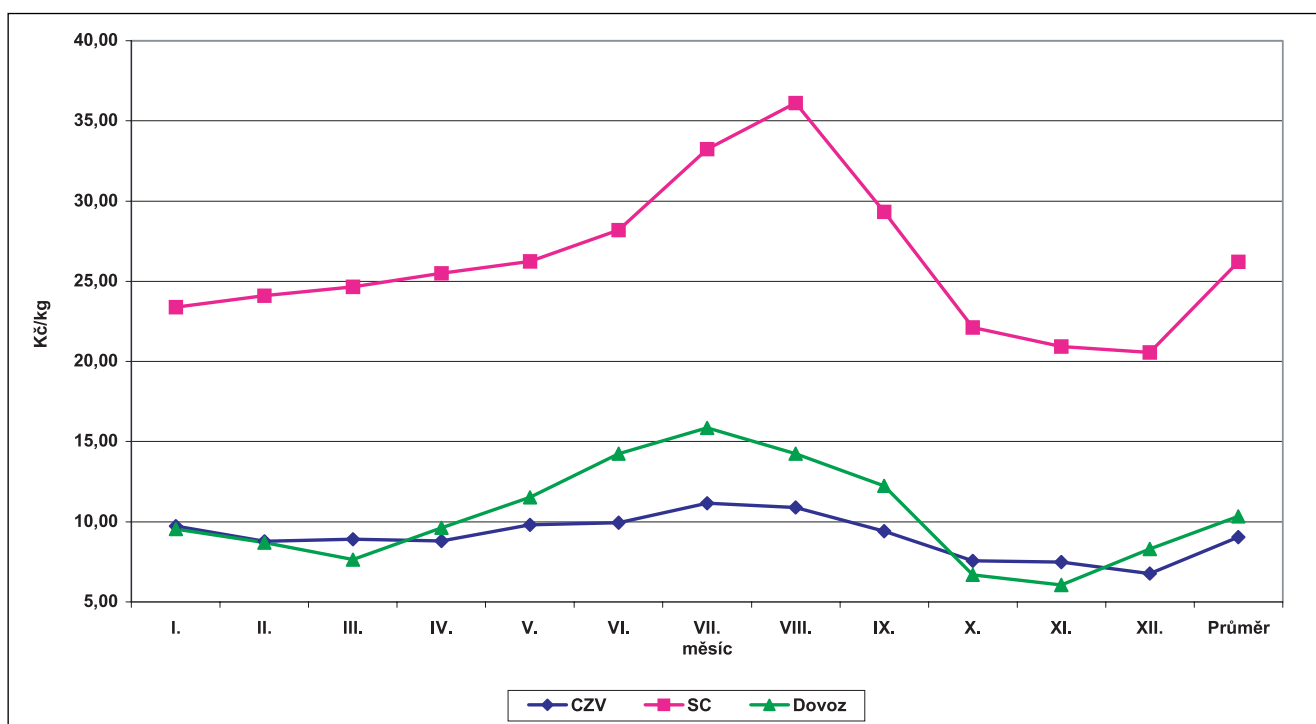
Průměrné CZV ovoce v roce 2004 byly podle ČSÚ mírně vyšší než v roce 2003. Index 2004/03 činil 102,7. Velmi dobrá úroda většiny druhů ovoce se projevila na výši CZV. S výjimkou konzumních jablek a třešní průměrné roční CZV ostatních druhů ovoce klesly. K velkému snížení došlo u rybízů (-64,6 % na 6 221 Kč/t) a průmyslových jablek (-40,0 % na 1 573 Kč/t). Pokles cen nastal rovněž u švestek (-18,0 % na 9 402 Kč/t), broskví a nektarinek (-16,1 % na 11 500 Kč/t), meruněk (-13,2 % na 13 401 Kč/t) a jahod (-12,5 % na 39 129 Kč/t).

Graf T5.1/08 – Měsíční vývoj CZV konzumních jablek

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Index spotřebitelských cen 2004/03 ve výši 102,5 byl téměř shodný s indexem CZV. Průměrná spotřebitelská cena vzrostla meziročně pouze u jablek konzumních (růst trvá již od roku 2001) o 8,5 % na 26,20 Kč/kg, banánů o 5,2 % na 28,08 Kč/kg a pomerančů o 5,2 % na 32,60 Kč/kg. Snížila se u kiwi na 52,27 Kč/kg (-23,6 %), stolních hroznů na 63,08 Kč/kg (-10,2 %) a citrónů na 29,15 Kč/kg (-8,7 %).

Graf T5.1/09 – Porovnání CZV, SC a dovozních cen konzumních jablek v roce 2004

Pramen: ČSÚ; GŘC

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Skladovací kapacita pro ovoce v ČR v roce 2004 činila 72,8 tis. t. Téměř polovinu tvořily sklady s řízenou atmosférou a sklady ULO. K 1. listopadu 2004 bylo naskladněno celkem 45,1 tis. t jablek a hrušek, tj. o 12,2 % více než v roce předchozím. Z tohoto množství bylo 44,8 tis. t jablek, což bylo na úrovni pětiletého průměru. Nejvyšší objem zásob tvořila odrůda Idared (46,7 %) a Golden Delicious (18,4 %). Vysoké samozásobení obyvatelstva jablky ze sklizně roku 2004 a dovoz polských jablek za nižší ceny negativně ovlivnilo odbyt tuzemských jablek do obchodní sítě v první polovině marketingového roku 2004/05. V listopadu 2004 byl v porovnání s listopadem 2003 jejich prodej nižší dokonce o více než 40 %.

Spotřeba ovoce vyjádřená v hodnotě ovoce čerstvého v roce 2003 opět mírně stoupla a dosáhla 76,2 kg/os./rok. Byla tak meziročně o 2,7 kg/os./rok vyšší. Ovoce mírného pásma se zkonsumovalo 47,0 kg/os./rok, což je pouze o 0,4 kg/os./rok více než v roce předchozím. Po dvouletém poklesu opětovně vzrostla spotřeba jižního ovoce (o 2,3 kg/os./rok) na 29,2 kg/os./rok a jeho podíl na celkové spotřebě ovoce dosáhl 38,3 %. Z jednotlivých druhů ovoce byl nejvyšší zájem spotřebitelů o jablka, a to i přes pokles o 0,9 kg/os./rok na 23,8 kg/os./rok, následovaly pomeranče a mandarinky se spotřebou 12,5 kg/os./rok a banány s 10,4 kg/os./rok.

5.1.8 Zelenina

Země EU 25 se odhadovanou sklizní za rok 2004 ve výši 63,6 mil. t podílely 7,4 % na světové produkci zeleniny. Téměř čtvrtina zeleniny (23,5 %) vypěstované v zemích EU 25 pocházela z Itálie. Sklizňová plocha zeleniny zemí EU 25 zůstala v roce 2004 na úrovni předchozího roku a činila 2 518,4 tis. ha.

Produkční plocha zeleniny ČR zůstala v roce 2004 podle ČSÚ na úrovni předchozího roku a dosáhla 16,7 tis. ha (zemědělský sektor 12,4 tis. ha, domácnosti 4,3 tis. ha). Na ploše zeleniny EU 25 se podílela pouhými 0,7 %. Celkové množství vyprodukované zeleniny ve výši 322,3 tis. t (251,2 tis. t v sektoru zemědělském a 71,1 tis. t v domácnostech) bylo proti předchozímu roku o 9,0 % vyšší (v zemědělském sektoru vzrostlo o 19,1 %, v sektoru domácností kleslo o 16,1 %) a na odhadované produkci zeleniny zemí EU 25 se podílelo pouhými 0,5 %. Z jednotlivých druhů zeleniny se i v roce 2004 sklídilo v ČR nejvíce hlávkového zelí (25,0 % celkové produkce zeleniny - 80,6 tis. t), cibule (23,9 % - 77,1 tis. t), mrkve a karotky (12,8 % - 41,1 tis. t). K výraznému nárůstu produkce došlo v roce 2004 u cibule, jejíž objem sklizně meziročně vzrostl o 76,0 %. V zemědělském sektoru bylo u cibule dosaženo historicky nejvyššího průměrného hektarového výnosu (21,37 t/ha). Rekordní výnos byl v roce 2004 i u mrkve (28,45 t/ha). Podíl produkce tří základních druhů zeleniny ČR - cibule, mrkve a hlávkového zelí - činil na celkové sklizni zeleniny 61,7 %.

Rok 2004 byl pro české pěstitele zeleniny z hlediska klimatických podmínek příznivý. Chladnější jaro s občasnými přeháňkami napomohlo dobrému vzcházení porostů z přímých výsevů a mělo pozitivní vliv i na výsadbu zeleniny. Vlivem příznivého počasí vzrostly hektarové výnosy téměř u všech druhů zelenin a celkovou produkci zeleniny roku 2004 lze hodnotit jako velmi dobrou. Přesto však tato sezóna byla pro české zelináře nepříznivá. Vysoká produkce zeleniny byla nejen v ČR, ale i v ostatních státech Evropy, což zapříčinilo, že byla do ČR dodávána zelenina za ceny, které často nedosahovaly tuzemských výrobních nákladů. Dodávky byly realizovány nejen z Polska, ale i z ostatních států EU 25, např. z Německa, Španělska, Nizozemska, Slovenska a dalších států. Jednalo se převážně o druhy zeleniny pěstované i u nás, tj. zejména cibuli, celer, mrkev, kapustu, květák, zelí, skleníková rajčata atd. Důsledkem toho poklesly tuzemským pěstitelům velmi citelně tržby, podle odhadu Zelinářské unie Čech a Moravy přibližně o 40 %. Situace využily obchodní řetězce, které stlačily cenu zeleniny na takovou cenovou úroveň, že někteří pěstitelé svoji úrodu raději zaorali. Jednalo se zejména o zaořávký cibule, mrkve, kapusty, kvěťáku a hlávkového zelí. Celkem byla v roce 2004 neskližena produkce zeleniny z 520 ha zelinářské plochy.

T5.1/13 – Bilance výroby a spotřeby čerstvé zeleniny¹⁾

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Produkční plocha	tis. ha	16,9	16,7	98,82
Hektarový výnos	t/ha	17,5	19,3	110,29
Domácí výroba	tis. t	295,6	322,3	109,03
Dovoz	tis. t	386,6	371,1	95,99
Celková nabídka	tis. t	682,2	693,4	101,64
Čerstvá spotřeba + samozásobení ²⁾	tis. t	588,2	592,6	100,75
Nákup ke zpracování ³⁾	tis. t	83,6	75,0	89,71
Vývoz	tis. t	10,4	25,8	248,08
Celková poptávka včetně ztrát	tis. t	682,2	693,4	101,64

1) Marketingový rok u zeleniny je totožný s kalendářním rokem.

2) Včetně ztrát.

3) Odhad Zelinářské unie Čech a Moravy.

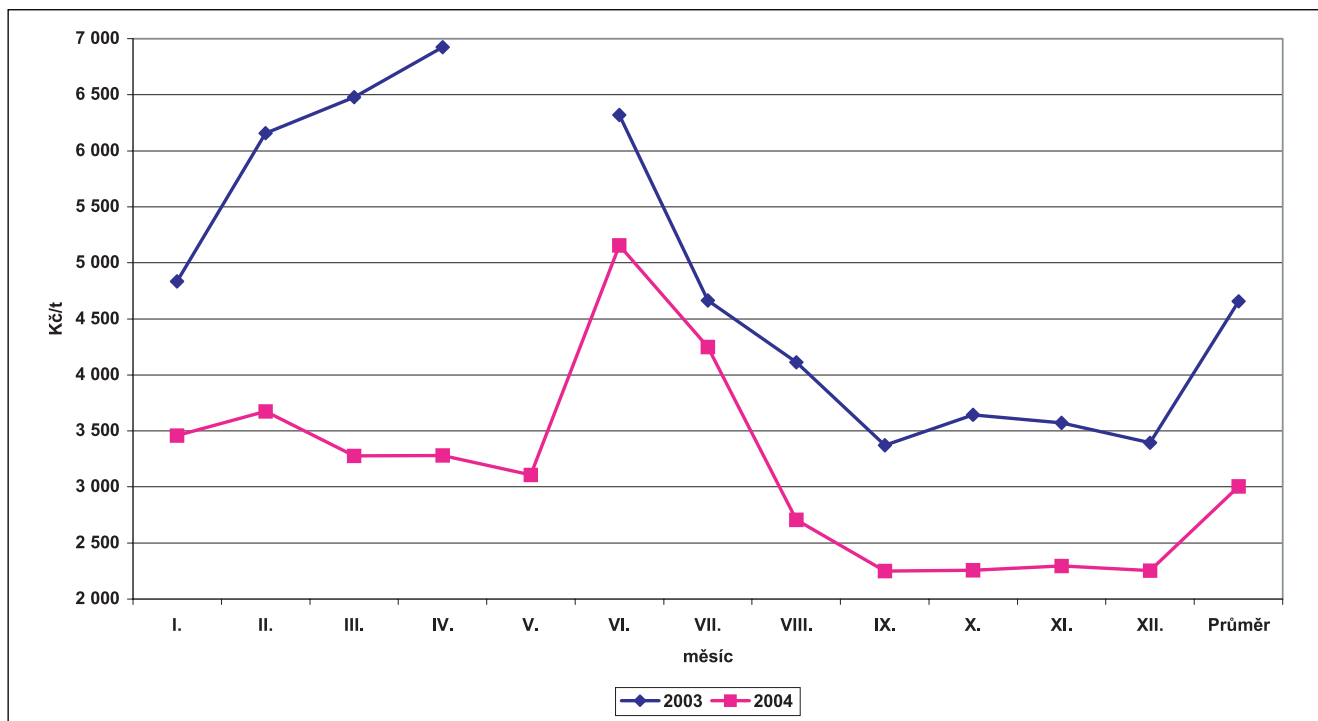
Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Dovoz čerstvé zeleniny do ČR v roce 2004 dosáhl 371,1 tis. t v celkové hodnotě 4 874,3 mil. Kč. Stejně jako v roce 2003 převažovala v dodávkách i v roce 2004 zelenina plodová, zejména rajčata (19,1 % celkového dovozu zeleniny, hlavní dodavatel Španělsko), melouny (17,2 %, hlavní dodavatel Maďarsko), okurky (11,1 %, hlavní dodavatel Španělsko) a papriky (9,9 %, hlavní dodavatel Španělsko). Z tradičních českých druhů zeleniny se v roce 2004 snížil o 10,8 % import cibule na

36,5 tis. t za průměrnou jednotkovou hodnotu 6,03 Kč/kg. Jejím hlavním dodavatelem bylo Nizozemsko (41,9 % celkového nákupu cibule) a Polsko (27,7 %). Objem dovezené mrkve a karotky se naopak meziročně zvýšil o 10,4 % na 25,5 tis. t za 5,36 Kč/kg. Nakupovala se především v Nizozemsku (45,5 % celkového dovozu mrkve za 4,- Kč/kg). Dovož hlávkového zelí proti předchozímu roku poklesl o 13,6 % na 14,6 tis. t, z toho podíl dodávek polského zelí činil 67,8 %. Jeho průměrná jednotková hodnota se v důsledku nákupu polského hlávkového zelí za 2,21 Kč/kg velmi výrazně snížila až na 3,11 Kč/kg.

Graf T5.1/10 – Měsíční vývoj CZV zelí hlávkového bílého¹⁾

1) Údaj za V./2003 se nevyskytuje.

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Vývoz a reexport čerstvé zeleniny v roce 2004 dosáhl 25,8 tis. t v celkové hodnotě 318,3 mil. Kč. Významnými vyváženými druhy zeleniny byla rajčata (17,8 % celkového vývozu), melouny (14,0 %), hrách (11,2 %) a salátové okurky (10,1 %). Téměř dvě třetiny vyvezených rajčat a melounů bylo dodáno Slovensku. Do Polska směřovalo téměř 90 % vyvezeného množství hrachu a na Slovensko více než 80 % exportu salátových okurek. Na realizovaném dovozu zeleniny se její vývoz podílel v množství vyjádření 6,9 % a ve finančním vyjádření 6,5 %. Pasivní bilance zahraničního obchodu s čerstvou zeleninou v roce 2004 dosáhla 4 556,0 mil. Kč.

Dodávky zpracované zeleniny včetně rajčatové šťávy a bez směsí ovocných a zeleninových šťáv v roce 2004 činily 86,9 tis. t v celkové hodnotě 1 577,5 mil. Kč. Nejvíce byla dovážena zelenina konzervovaná (55,9 %) a zelenina zmrazená (34,8 %). Zbývající množství tvořila zelenina prozatímně konzervovaná, zelenina sušená, rajčatová šťáva, kečupy a omáčky. Proti roku 2003 se dovoz zpracované zeleniny výrazně zvýšil, a to o 21,9 % v množství vyjádření a o 16,2 % ve finančním vyjádření.

V roce 2004 se vyvezlo z ČR 24,4 tis. t zpracované zeleniny v celkové hodnotě 590,1 mil. Kč. Vyvážela se především rajčatová šťáva, kečupy a omáčky (42,6 %), zelenina konzervovaná (36,1 %) a zelenina zmrazená (16,0 %). Meziročně export vzrostl o 29,8 % v množství a o 23,3 % ve finančním vyjádření. Pasivní bilance zahraničního obchodu se zpracovanou zeleninou v roce 2004 dosáhla 987,4 mil. Kč a byla o 12,2 % vyšší než v roce 2003. Výsledná záporná bilance zahraničního obchodu s čerstvou zeleninou a zeleninovými výrobky se meziročně zvýšila o 3,2 % na 5 543,4 mil. Kč.

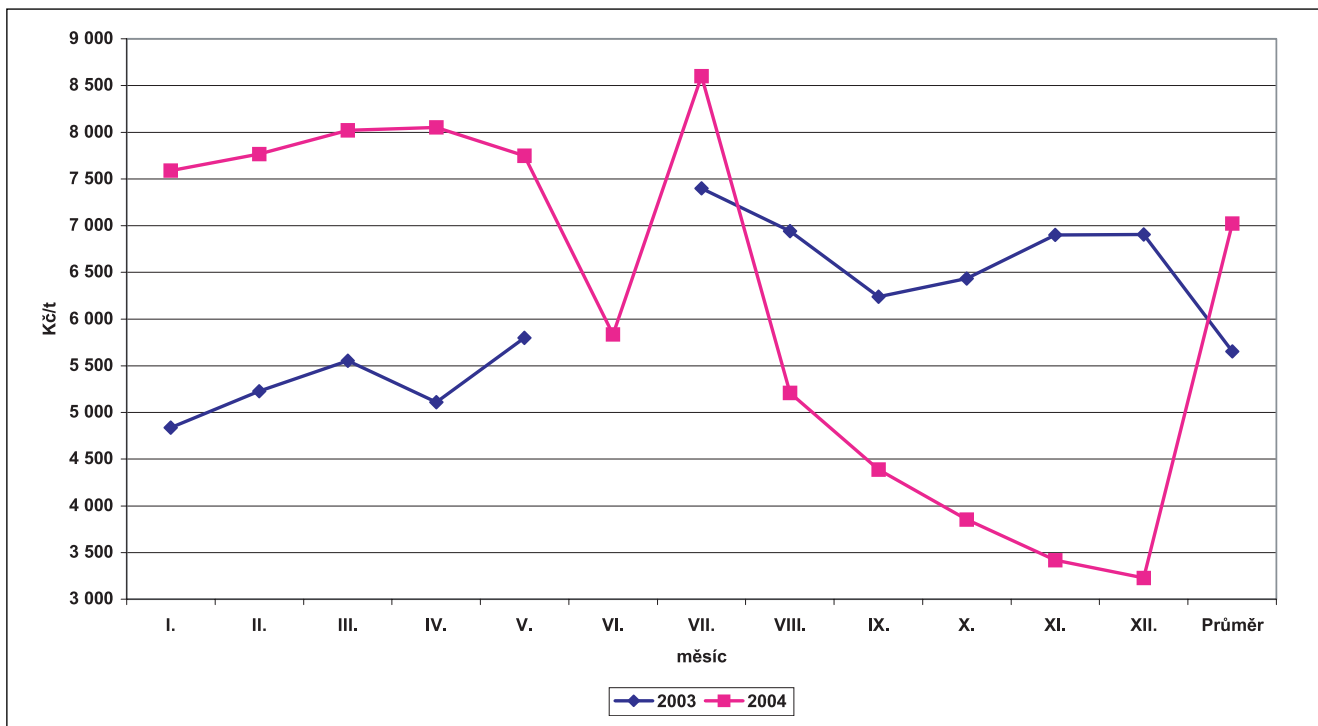
Ceny zemědělských výrobců zůstaly v roce 2004 na úrovni roku 2003. Index CZV 2004/03 činil 99,8, avšak v jednotlivých měsících kolísal. Vysokých hodnot dosahoval v první polovině roku (leden až květen), od června postupně klesal až na hodnotu 60,4 v prosinci 2004. Z hlavních druhů zeleniny se nejvíce snížila CZV u bílého hlávkového zelí (o 35,4 % na 3 007 Kč/t), hlávkové kapusty (o 26,4 % na 5 693 Kč/t), rajčat (o 26,0 % na 16 169 Kč/t) a červeného hlávkového zelí (o 22,0 % na 4 355 Kč/t). Naopak ke zvýšení průměrné roční CZV došlo u cibule suché (o 24,2 % na 7 024 Kč/t), okurek nakládaček (o 23,9 % na 13 630 Kč/t) i okurek salátových (o 19,6 % na 18 474 Kč/t). Největší problémy s odbytem a výší ceny byly v roce 2004 u cibule. I když její průměrná CZV za rok 2004 vzrostla, nastal po nové sklizni propad ceny. Měsíční ceny zemědělských výrobců cibule byly v období září až prosinec v 15leté časové řadě výrazně nejnižší a v průměru činily 3 721 Kč/t. Pokles CZV byl zaznamenán od

počátku nového marketingového roku rovněž u mrkve a bílého i červeného hlávkového zelí (za období září až prosinec 2004 činila průměrná CZV u mrkve 4 057 Kč/kg, bílého hlávkového zelí 2 264 Kč/t a zelí hlávkového červeného 3 517 Kč/t).

Spotřebitelské ceny sledovaných druhů zeleniny se v roce 2004 proti roku 2003 snížily výrazněji než CZV. Meziroční index činil 95,1. S výjimkou melounů a paprik, u kterých došlo v roce 2004 ke zvýšení spotřebitelské ceny o 7,7 % na 29,70 Kč/kg, resp. o 6,4 % na 70,17 Kč/kg, spotřebitelská cena u ostatních druhů zeleniny klesla. Nejvíce se snížila u hlávkového zelí bílého, a to o 43,0 % na 6,42 Kč/kg, mrkve o 20,1 % na 12,35 Kč/kg a květáku o 13,7 % na 24,95 Kč/kg.

Ve skladovacích objektech s kapacitou 147 tis. t bylo ke konci roku 2004 uskladněno téměř 144 tis. t zeleniny, z toho 55 tis. t hlávkového zelí, 56 tis. t cibule, 20 tis. t mrkve, 8 tis. t celeru a 4 tis. t kořenové petržele. Skladovací kapacita pro zeleninu tak byla v roce 2004 využita z 97,7 %.

Graf T5.1/11 – Měsíční vývoj CZV cibule suché¹⁾

1) Údaj za VI./2003 se nevyskytuje.

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Spotřeba zeleniny v hodnotě čerstvé po 3 letech neustálého snižování v roce 2003 mírně stoupla na 80,0 kg/os./rok. Nejvíce vzrostla spotřeba rajčat (+29,9 %) na 12,6 kg/os./rok. Tímto zvýšením se stala rajčata nejoblíbenějším druhem zeleniny u českých spotřebitelů a předstihla tak po léta nejvíce konzumované hlávkové zelí i přes to, že rovněž u tohoto druhu zeleniny došlo v roce 2003 k nárůstu jeho spotřeby (+4,8 %) na 11,3 kg/os./rok. Cibule byla i přes meziroční snížení o 1,1 % na 8,8 kg/os./rok třetím druhem zeleniny, o který byl mezi českými konzumenty největší zájem. Dále se zvýšila spotřeba melounů na 7,7 kg/os./rok.

5.1.9 Réva vinná – víno

Plocha vinic v zemích EU 25 v roce 2004 činila 3,6 mil. ha a proti předchozímu roku byla o 2,9 % vyšší. Nejvíce se na výměře vinic zemí EU 25 podílí Španělsko, a to jednou třetinou. Sklizeň hroznů je za rok 2004 odhadována na 28,2 mil. t, což je o 12,1 % více než v roce předchozím, průměrný hektarový výnos na 7,87 t/ha. Na světové produkci vinných hroznů se země EU 25 v roce 2004 podílely 43,1 %. Nejvíce hroznů ze zemí EU 25 se sklídilo v Itálii (7,5 mil. t, tj. 26,6 % sklizně vinných hroznů zemí EU 25).

Podle ČSÚ se v roce 2004 v ČR plocha plodných vinic meziročně zvýšila o 10,2 % na 13,0 tis. ha a tvořila tak 0,4 % výměry vinic zemí EU 25. Produkce hroznů stoupla o 3,4 % na 69,7 tis. t, což je 0,2 % sklizně hroznů zemí EU 25. Průměrný hektarový výnos meziročně klesl o 5,6 % na 5,38 t/ha. ČSÚ od roku 2002 sleduje vinice pouze s výměrou nad 1 000 m² a v důsledku toho je plocha vinic zaregistrovaná ÚKZÚZ vyšší.

Pěstitelé révy vinné využili maximálně předvstupního období ČR do EU k výsadbě nových vinic a také k registraci vinic již dříve vysazených. Konečný produkční potenciál plochy ČR činí podle ÚKZÚZ celkem 19,3 tis. ha, z toho je 18,7 tis. ha osázených vinicemi a 0,6 tis. ha vykloučených registrovaných vinic. Z registrované plochy se nachází 96,1 % plochy na Moravě a pouze 3,9 % v Čechách. V souladu s vyhláškou č. 324/2004 Sb. došlo k novému

členění produkčních oblastí. V ČR jsou 2 vinařské oblasti (Čechy a Morava) a 6 podoblastí (mělnická, litoměřická, mikulovská, slovácká, velkopavlovická a znojemská). Celkem je zaregistrováno 377 vinařských obcí, 1 302 viničních tratí a 18 292 pěstitelů.

S pomocí dotační politiky státu a Vinařského fondu se zlepšila věková i odrůdová struktura vinic. Podíl mladých vinic (0 až 4 roky) vzrostl na 31,3 % a v plné plodnosti (5 až 20 let) je teprve 29,0 % vinic. Bílé moštové odrůdy jsou ve vinicích zastoupeny dvěma třetinami a převládají Müller Thurgau (11,1 % celkové plochy vinic) a Veltlínské zelené (11,0 %). Z modrých odrůd je nejvíce zastoupeno Svatovavřínecké (8,8 %) a Frankovka (7,0 %). Nejvyššího průměrného stáří dosahuje odrůda Veltlínské červené rané (26,2 roky) a Ryzlink vlašský (24,2 roky). Při přístupových jednáních ČR a komisí EU byla uzavřena dohoda o jednorázovém navýšení produkční plochy vinic o 2 %, což znamená možnost další výsadby na ploše 385 ha. V nových výsadbách jsou nejvíce zastoupeny odrůdy Frankovka, Rulandské modré, Ryzlink rýnský, Rulandské šedé, Zweigeltrebe, Sauvignon, Chardonnay, Svatovavřínecké, Modrý Portugal a Tramín červený. V roce 2004 byly do Státní odrůdové knihy ČR zapsány tři nové bílé moštové odrůdy (Auxerrois, Hibernál a Vrboska) a tři modré moštové odrůdy (Domina, Dornfelder a Laurot).

Podle šetření provedeného Svazem vinařů ČR byl v roce 2004 průměrný hektarový výnos moštových hroznů ve výši 10letého průměru a činil 5,6 t/ha (o 0,7 t/ha méně než v roce 2003). Průměrná cukernatost hroznů byla o 1,3°NM nižší než v roce předchozím a dosáhla 18,4°NM. Průměrná cena moštových hroznů se meziročně snížila o 1,20 Kč/kg na 13,60 Kč/kg, což bylo zapříčiněno nižší cukernatostí hroznů. Podíl modrých moštových hroznů na celkové sklizni vzrostl na 34 %. V české oblasti bylo dosaženo průměrného hektarového výnosu 4,5 t/ha a průměrné cukernatosti 18,5°NM. Modré hrozny se na celkové sklizni v české oblasti podílely 42 %. V oblasti moravské činil průměrný hektarový výnos 5,6 t/ha, průměrná cukernatost hroznů 18,4°NM a podíl modrých hroznů tvořil 31 %. Celková sklizeň moštových hroznů dosáhla finanční hodnoty 1,1 mld. Kč. Předpoklad výroby vína z tuzemské sklizně moštových hroznů roku 2004 je odhadována na 550 tis. hl vína.

V roce 2004 byla vinařům přiznána podpora na restrukturalizaci vinic ve výši 109,5 mil. Kč a Vinařskému fondu částka 80,0 mil. Kč. Ve čtyřech podnicích na ploše 20 ha je realizováno ekologické vinohradnictví. Poskytovaná podpora činí 12 235 Kč/ha. V systému integrované produkce hroznů a vína hospodaří 107 podniků na výměře 5 838 ha plodných vinic. Na podporu integrované produkce révy vinné se uvažuje v dalších letech o možnosti čerpání finančních prostředků v částce max. 4 655 Kč/ha.

Průměrná cena zemědělských výrobců moštových hroznů se podle údajů ČSÚ meziročně výrazně snížila, a to o 18,5 % na 11 869 Kč/t. Průměrná roční spotřebitelská cena jakostního bílého i červeného vína zůstala na úrovni roku předchozího a činila u jakostního vína bílého 62,05 Kč/l a jakostního červeného vína 71,47 Kč/l.

Ve vinařském roce 2003/04 dosáhl dovoz vína do ČR objemu 1 026,3 tis. hl (+5,2 % proti předchozímu roku) ve finanční hodnotě 1 793,2 mil. Kč (+23,3 %). Dodávky šampaňského vína činily 0,7 tis. hl, šumivého 17,0 tis. hl, vína bílého 434,1 tis. hl a červeného 571,4 tis. hl. Podíl dovozu sudového vína činil 73,9 %. Převažoval nákup sudového vína červeného (56,3 % za 11,27 Kč/l) nad sudovým vínem bílým (za 11,27 Kč/l). U vína v nádobách do 2 l byl podíl dovezeného bílého vína 41,1 % za 30,18 Kč/l a červeného 57,8 % za 32,03 Kč/l. Největším dodavatelem vína do ČR bylo Rakousko (21,8 % celkového dovozu za 11,39 Kč/l), Itálie (20,1 % za 16,34 Kč/l) a Španělsko (19,1 % za 11,44 Kč/l). Vyvezeno bylo 22,9 tis. hl vína, tj. 2,2 % realizovaného dovozu, za 114,4 mil. Kč (6,4 % uskutečněného dovozu), z toho bílého 10,0 tis. hl za 45,32 Kč/l a červeného 9,1 tis. hl za 48,51 Kč/l. Většina vývozu vína (86,5 %) se realizovala v lahvích do 2 l. Tři čtvrtiny exportovaného vína odebralo Slovensko. Vývoz vína byl ve vinařském roce 2003/04 meziročně vyšší o 10,6 % v objemovém vyjádření a o 8,2 % vzrostla jeho finanční hodnota. Výsledná bilance zahraničního obchodu byla pasivní. Záporné saldo dosáhlo 1 003,4 tis. hl (+5,0 % ve vztahu k předchozímu vinařskému roku) v částce 1 678,8 mil. Kč (+24,5 %).

T5.1/14 – Bilance výroby a spotřeby vína¹⁾

Ukazatel	MJ	2003/04	2004/05	Meziroční index
Plocha plodných vinic	tis. ha	11,8	13,0	110,17
Hektarový výnos	t/ha	5,70	5,38	94,39
Počáteční zásoba k 1. 8.	tis. hl	441	388	87,98
Domácí výroba	tis. hl	560	550	98,21
Dovoz suroviny a vína ²⁾	tis. hl	1 113	1 200	107,82
Celková nabídka	tis. hl	2 114	2 138	101,14
Spotřeba ²⁾	tis. hl	1 703	1 700	99,82
Vývoz ²⁾	tis. hl	23	30	130,43
Konečná zásoba k 31. 7.	tis. ha	388	408	105,15

1) Vinařský rok u vína je od 1. 8. do 31. 7.

2) Pro vinařský rok 2004/05 odhad Svazu vinařů ČR.

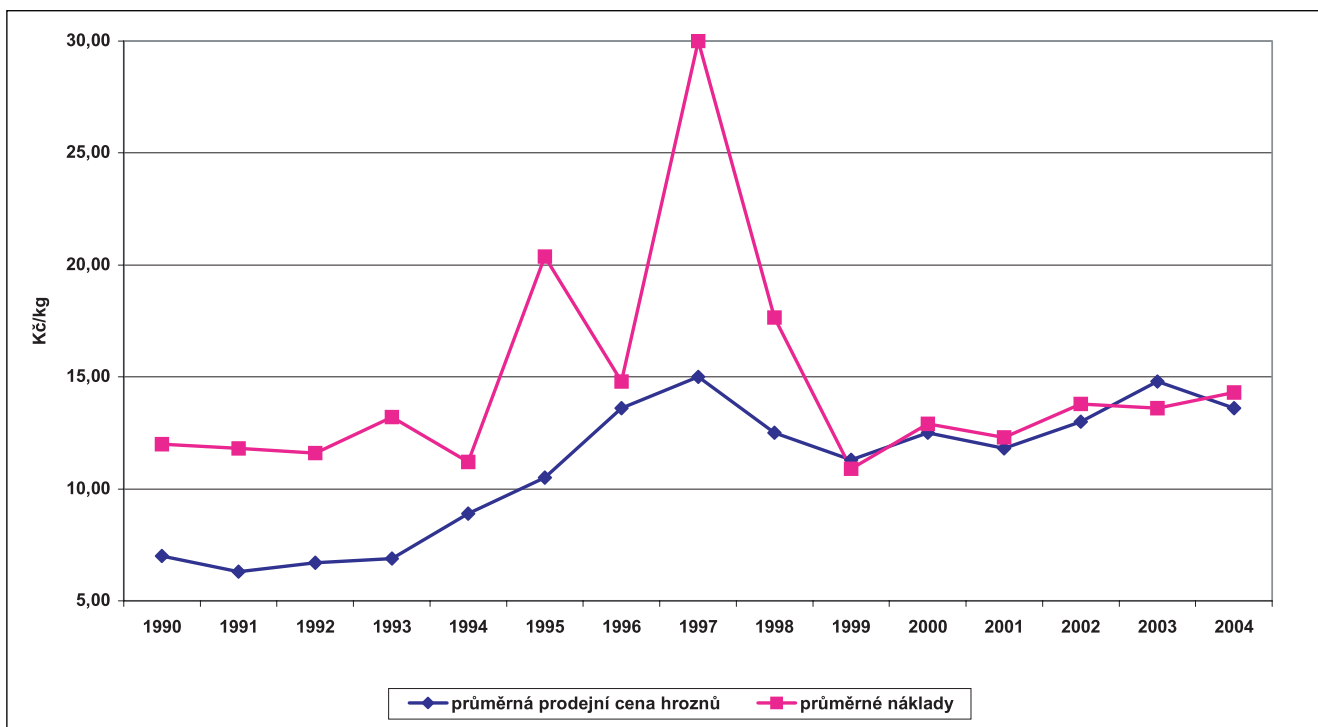
Pramen: ČSÚ - Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin; GŘC; Svaz vinařů ČR

Zpracoval: I. Součková (VÚZE), J. Sedlo (SV ČR)

Pro výrobu vína se ve vinařském roce 2003/04 dovezlo 12,3 tis. t moštových vinných hroznů za 10,10 Kč/kg. Jejich hlavním dodavatelem bylo Slovensko (64,2 % za 11,62 Kč/kg) a Maďarsko (30,9 % za 6,34 Kč/kg). Vyvezeno bylo 27,9 t moštových hroznů za 34,12 Kč/kg. Jejich jediným odběratelem bylo Slovensko. Ve vinařském roce 2003/04 se nakoupilo 1,3 tis. t hroznové šťávy za 31,72 Kč/kg. Množství dovezené hroznové šťávy bylo ve stejné výši jako v roce minulém, finanční hodnota však stoupla o 19,6 %. Téměř polovina hroznové šťávy pocházela z Itálie za 35,56 Kč/kg. Vývoz hroznové šťávy byl malý a činil 89,1 t za 37,03 Kč/kg. Více než dvě třetiny hroznové šťávy byly dodány na Slovensko.

Za rok 2004 bylo ve vinohradnictví ČR dosaženo 5% ztráty (v roce 2003 byl 10% zisk).

Graf T5.1/12 – Rentabilita vinohradnictví

Pramen: Svaz vinařů ČR

Zpracoval: I. Součková (VÚZE)

Celková spotřeba vína v ČR se v roce 2003 meziročně mírně zvýšila na 16,3 l/os./rok a je předpoklad, že poroste i nadále.

5.2 Živočišná produkce celkem a podle rozhodujících komodit

5.2.1 Skot

Mléko

Z celkového objemu světové produkce ve výši 612 mil. t v roce 2004 představovalo mléko kravské 84 %, mléko buvolí 12,4 %, zbytek připadal na mléka kozí, ovčí a ostatní. Rychlejší růst zaznamenala v roce 2004 produkce mléka buvolího ve srovnání s produkcí mléka kravského. Rychlý růst výroby mléka byl zaznamenán v Latinské Americe a Asii, zde především v Číně a Indii. Po poklesu způsobeném suchem došlo opět k oživení výroby mléka v Austrálii a na Novém Zélandu. Oživení výroby v USA nastalo v druhé polovině roku. Výrobu syrového kravského mléka (dále jen mléko) v roce 2004 odhaduje světová federace mléka (IDF) ve výši 514 mil. t, což představuje ve srovnání s produkcí 513 mil. t v roce 2003 nárůst o 0,2 %. V oblasti průmyslového zpracování mléka pokračovalo období konsolidace. Ve výrobě konzumních mlék byl zaznamenán velmi pomalý růst na tradičních trzích, zatímco v rozvojových zemích, především v asijských regionech, nastal dynamický růst. Celosvětově lze pozitivně hodnotit vývoj v segmentu čerstvých mléčných výrobků. Nejdynamičtější se rozvíjela světová produkce sýrů, jejíž růst byl rychlejší než růst produkce syrového mléka. Z tohoto důvodu se zpracovalo méně mléka na komoditní výrobky sušené odstředěné mléko a máslo.

Trh s mlékem a mlékárenskými výrobky v EU byl ovlivněn rozšířením unie a zahájením reformy SZP. V EU 25 bylo v roce 2004 dodáno do mlékáren celkem 130,4 mil. t mléka, což je ve srovnání s rokem 2003 pokles o 1,2 mil. t. Pokles výroby v EU 15 činil 1,4 mil. t, deficit byl snížen nárůstem dodávek v nových členských státech o 0,2 mil. t. Vysoké ceny průmyslových výrobců na světových trzích a následný nárůst vývozu do třetích zemí přispěly k odlehčení trhu v EU. Poklesly zásoby másla i sušeného odstředěného mléka, intervenční nákupy zůstaly pod hranicí limitu. Vývoj CZV směřoval ke sblížení cenových úrovní v tradičních a přistupivších zemích EU. Snížení intervenčních cen másla a sušeného odstředěného mléka od 1. 7. 2004, vyplývající z reformy SZP, se v průběhu roku 2004 promítlo do poklesu CZV mléka v tradičních zemích EU. V nových členských zemích se projevil zájem zpracovatelů o syrové kravské mléko v souvislosti s možností realizace výrobků na trhu EU za příznivé ceny. V průběhu roku 2004 došlo k výraznému růstu CZV mléka v řadě nových členských zemí.

Vývoj trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky v ČR v roce 2004 byl ovlivněn vstupem ČR do EU. Otevření hranice pro bezcelní obchod a přechod na nové podmínky regulace trhu se promítly do podmínek výroby i zpracování mléka. Organizace trhu byla zabezpečena na základě zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 128/2003 Sb., a navazujících nařízení vlády. Organizace trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky v ČR do konce dubna 2004 pokračovala v intencích předchozího roku ve smyslu

NV č. 486/2000 Sb., ve znění NV č. 295/2002 Sb., NV č. 445/2000 Sb., ve znění NV č. 44/2002 Sb. a NV č. 107/2004 Sb., NV č. 86/2003 Sb., NV č. 108/2004 Sb., a NV č. 91/2001 Sb. Uvedená nařízení se týkala podmínek a zásad podpory vývozu výrobků z kravského mléka, stanovení produkčních kvót mléka včetně poměrné části rezervy, kterou lze v systému produkčních kvót mléka rozdělit, a zásad pro poskytování podpory spotřeby školního mléka. Do 30. 4. 2004 byla regulována CZV mléka, jejíž minimální výše byla stanovena v hodnotě 7,60 Kč/l při splnění předepsaných parametrů. Platnost jmenovaných nařízení byla ukončena dnem vstupu smlouvy o přistoupení ČR k EU v platnost. Od 1. 5. 2004 platily pro organizaci trhu s mlékem a mléčnými výrobky v ČR předpisy vydané Radou nebo Komisí ES a národní předpisy. Základním právním předpisem ES pro organizaci trhu s mlékem a mléčnými výrobky je nařízení Rady (ES) č. 1255/1999, o společné organizaci trhu s mlékem a mléčnými výrobky v platném znění, které bylo zásadně změněno zejména nařízením Rady (ES) č. 1787/2003. K předpisům ES byla vydána tři základní prováděcí nařízení vlády ČR: NV č. 244/2004 Sb., o stanovení bližších podmínek pro uplatňování dávky v odvětví mléka a mléčných výrobků v rámci společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky, ve znění NV č. 517/2004 Sb.; NV č. 225/2004 Sb., o některých podrobnostech provádění vybraných tržních opatření společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky; a NV č. 205/2004 Sb., kterým se v rámci společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky stanoví bližší podmínky poskytování podpory a národní spotřeby mléka a mléčných výrobků žáky, kteří plní povinnou školní docházku ve školách zařazených do sítě škol.

Uplatnění systému produkčních kvót mléka v ČR již v předchozích letech umožnilo plynulý přechod na systém EU. V kvótovém roce 2003/04 bylo v systému evidováno celkem 3 762 producentů, kteří disponovali kvótou ve výši 2 771,2 mil. l mléka, tj. v přepočtu na kilogramy 2 846,0 tis. t, poměrná část rezervy byla stanovena ve výši „0“ litrů. Rozdělená kvóta byla naplněna ve výši 91,2 %. Vnitrostátní referenční množství mléka závazné pro ČR po vstupu do EU bylo vyjednáno ve výši 2 682,1 tis. t o obsahu tuku 4,21 %, z toho 2 613,2 tis. t referenční množství mléka pro dodávky (dříve dodávková kvóta) a 68,9 tis. t referenční množství mléka pro přímý prodej (dříve kvóta přímého prodeje). Vzhledem k tomu, že souhrn individuálních dodávkových kvót, rozdělených v kvótovém roce 2003/04, přesáhl výši vnitrostátního referenčního množství pro dodávky stanovenou EU, bylo provedeno plošné krácení individuálních referenčních množství pro dodávky o 8,95 % v souladu s NV č. 244/2004 Sb. Krácením došlo současně k vytvoření rezervy pro dodávky. Ve dvanáctiměsíčním období (dříve kvótový rok) 2004/05 bylo k 1. 4. 2004 evidováno 3 556 producentů, z toho k 31. 12. 2004 bylo 2 982 aktivních. Souhrn rozdělených referenčních množství k 31. 12. 2004 činil pro dodávky 2 587,3 tis. t, pro přímý prodej 5,1 tis. t. K uvedenému datu bylo vnitrostátní referenční množství pro dodávky naplněno ve výši 75,8 %, pro přímý prodej ve výši 40,0 %.

Kompenzační podpora na vyrovnání újmy způsobené zavedením systému produkčních kvót mléka byla pro kvótový rok 2003/04 schválena prezidiem SZIF ve výši 0,30 Kč/l dodaného mléka pro producenty, u kterých podíl výměry jimi obhospodařovaných zemědělských pozemků nacházejících se v LFA dosahuje alespoň 50 % celkové výměry nebo kteří jsou ekologickými výrobci. Pro ostatní producenty byla schválena podpora 0,25 Kč/l. Čerpání prostředků v rámci kompenzační podpory bylo stanoveno do výše individuální produkční kvóty mléka, kterou producent ke dni podání žádosti disponoval, navýšenou o jednu dvanáctinu, což představuje výplatu za třináctiměsíční období od 1. dubna 2003 do 30. dubna 2004. V průběhu května a června roku 2004 bylo producentům mléka v rámci kompenzační podpory vyplaceno celkem 755 433 tis. Kč. Tyto finanční prostředky byly vyplaceny z rozpočtu ČR.

Do programu podpory spotřeby mléka a vybraných mléčných výrobků žáky ve školním roce 2003/04 bylo zapojeno 8 zpracovatelů, dodávajících podporované mléčné výrobky do zhruba 2 800 škol. V roce 2004 bylo na financování programu vyplaceno celkem 57,6 mil. Kč. Platby byly uskutečněny za období září - prosinec 2003 a leden - červen 2004. Podpora z finančních prostředků ČR se na celkové podpoře podílela 95,5 % (národní podpora), zbylá část byla hrazena z prostředků EU (podpora). Podpory za období září - prosinec 2004 budou vyplaceny v prvním pololetí roku 2005.

V rámci podpory výroby kaseinu a kaseinátů z odstředěného mléka byla od května do konce roku 2004 vyplacena částka 70 991 tis. Kč.

Na trhu se syrovým kravským mlékem v ČR působilo k 31. 12. 2004 celkem 27 odbytových organizací. Mlecoop - odbytové družstvo posílilo své postavení na trhu. V roce 2004 zprostředkovalo prodej 30,3 % objemu syrového mléka nakoupeného tuzemskými mlékárnami. Celkový objem syrového mléka nakoupený do tuzemských mlékáren prostřednictvím odbytových organizací se pohyboval zhruba ve výši poloviny tuzemského nákupu.

Ve struktuře stáda dojených krav došlo v roce 2004 ve srovnání s předchozím rokem k mírnému posunu stavů ve prospěch holštýnského skotu, mírnou převahu ve stádě však udržel kombinovaný maso - mléčný typ. Podle uzávěrky kontroly užitkovosti ukončilo v kontrolním roce 2003/04 (říjen - září) 346 878 ks krav normované laktace. Z tohoto počtu bylo 47,5 % krav českého strakatého plemene, 46,4 % krav černostrakatých (s podílem krve H 50 % a více). Kříženky s ostatními dojnými plemeny, event. kříženky s nižším podílem H plemen, tvořily 6,1 % krav s ukončenými laktacemi.

Snižování průměrných stavů dojených krav pokračovalo i v roce 2004. Pokles o 26,3 tis. kusů ve srovnání s průměrným stavem v roce 2003 znamenal urychlení klesajícího trendu. Meziroční zvýšení průměrné roční užitkovosti o 4,34 % nebylo dostatečnou kompenzací k udržení objemu výroby mléka. Celková roční produkce byla o 1,64 % nižší než v předchozím roce. Současně došlo k meziročnímu poklesu prodeje mléka, neboť vysoká tržnost mléka, dosažená v minulém roce, se zvýšila již jen o 0,2 % na úroveň 95,9 % v roce 2004.

Rostoucí trend domácí spotřeby mléka a mléčných výrobků byl zachován. Zvýšení celkové domácí spotřeby o 30,6 mil. l v přepočtu na syrové kravské mléko ve srovnání s rokem 2003 představovalo růst o 1,5 %.

Objem prostředků vyčleněných na podporu vývozu mléka a mlékárenských výrobků byl ovlivněn snahou o minimalizaci zásob před vstupem do Evropské unie. Pro období leden - duben 2004 byl stanoven bilanční přebytek ve výši 269 mil. l o tučnosti 4,5 % v členění na 96 959 tis. l plazmy a 323 883,7 tis. tukových jednic. Dodatečná úprava bilančního přebytku stanovila navýšení plazmy o 14,02 % při zachování výše bilančního přebytku. Z celkového objemu státních subvencí vyplacených v roce 2004 ve výši 1 128,5 mil. Kč činily subvencované vývozy za 1. čtvrtletí a duben 2004 včetně doplatků 803,5 mil. Kč a doplatky a skluzy za 4. čtvrtletí 2003, hrazené až v roce 2004, činily 325,0 mil. Kč. Výrazná podpora státu ve formě vývozních subvencí napomohla snížení stavu zásob a zlepšení výchozí pozice zpracovatelů mléka před vstupem do EU.

T5.2/01 – Bilance výroby a spotřeby mléka a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Bilance				
Průměrný stav dojených krav	tis. ks	459,60	433,30	94,28
Průměrná roční užitkovost	l/ks	5 756,20	6 006,20	104,34
Počáteční zásoba	mil. l	132,60	92,10	69,46
Výroba	mil. l	2 645,70	2 602,40	98,36
Nákup mléka	mil. l	2 530,90	2 496,80	98,65
Dovoz	mil. l	281,40	329,60	117,13
Celková nabídka	mil. l	2 944,90	2 918,50	99,10
Domácí spotřeba	mil. l	2 080,50	2 111,10	101,47
Vývoz	mil. l	772,30	738,00	95,56
Celková poptávka	mil. l	2 852,80	2 849,10	99,87
Konečná zásoba	mil. l	92,10	69,40	75,35
Ekonomika				
Náklady na produkci ¹⁾	Kč/l	7,63	8,04	105,37
CZV mléko celkem	Kč/l	7,79	8,06	103,47
Přímé platby a dotace vstupů ²⁾	Kč/l	0,14	0,44	311,43
TT ³⁾	%	103,93	105,67	101,67
CZV EU ⁴⁾	Kč/l	9,48	9,03	95,25
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/l	x	x	x

1) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

2) V roce 2004 kompenzační platba za období 13 měsíců, včetně doplatků za rok 2003, bez podpor DJ skotu.

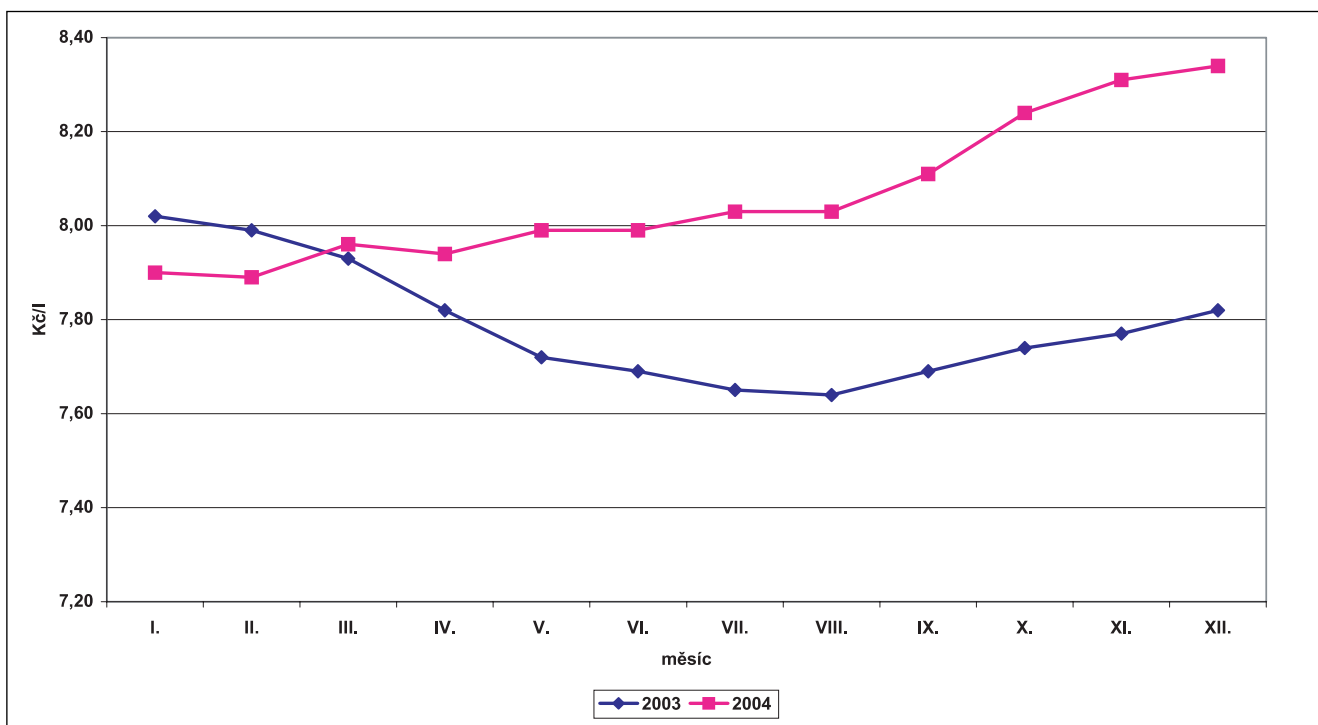
3) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

4) CZV Francie, přepočten kurzem 31,904 Kč/EUR.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, prasat a drůbeže za 2. pololetí 2004; GŘC; Agreste-le-bulletin;
výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: I. Bošková, J. Ouředník (VÚZE), M. Hrubá (MZe)

Graf T5.2/01 – Měsíční vývoj CZV – mléko celkem

Pramen: SZIF (MZe) 6–12, Mlék (MZe) 6–12

Zpracoval: I. Bošková (VÚZE)

Vstup ČR do EU se projevil ve výrazných změnách objemu a struktury zahraničního obchodu s mlékem a mlékárenskými výrobky a jejich tuzemské výrobě. Pokles celkového vývozu výrobků v přepočtu na ekvivalent syrového mléka o 4,4 % ve srovnání s rokem 2003 souvisí s poklesem vývozu objemových výrobků (sušená mléka, máslo), u nichž bylo zaznamenáno zároveň výrazné snížení tuzemské výroby. Celkový dovoz do ČR v přepočtu na ekvivalent syrového

mléka vzrostl meziročně o 17,1 %. Do zvýšení importu se promítlo zvýšení dovozu sýrů a některých druhů zakysaných výrobků. Se zeměmi EU byl zaznamenán růst obchodní výměny u smetan, sušeného mléka, másla, zakysaných výrobků a sýrů. Kromě výrobků se rozšířil i vývoz a dovoz mléka definovaného v celní položce 0401 20 99, která zahrnuje syrové i ošetřené mléko s obsahem tuku 3 - 6 % v balení nad 2 litry.

Průměrná CZV mléka neměla charakter sezónního vývoje s poklesem v jarních a letních měsících. Pozvolný nárůst, započatý v září roku 2003, pokračoval v průběhu celého roku 2004. Vývoj CZV mléka byl poznamenán souborem faktorů, souvisejícími se vstupem ČR do EU a vývojem cen proteinových výrobků a másla na zahraničních trzích. Vysoké ceny mlékárenských výrobků na světových trzích, snížení tuzemských zásob sušených mlék a másla na minimální úroveň na konci dubna a jejich udržení na přijatelné úrovni do konce roku se promítlo do zvýšení cen průmyslových výrobců v ČR. K meziročnímu zvýšení tuzemské úrovně CPV stěžejních mlékárenských produktů přispěl zároveň pokles objemu nákupu mléka v ČR, možnost uplatnění výrobků s vyšší přidanou hodnotou na trzích EU a snížení tuzemské produkce výrobků s nízkou mírou přidané hodnoty. Zájem zpracovatelů o surovinu z důvodu příznivých CPV a pokles nabídky mléka na tuzemském trhu podnítily vzestup CZV mléka. Růst CZV mléka v ČR byl podpořen rovněž poptávkou po českém syrovém mléce v zemích EU s vyšší úrovní CZV. Průměrná CZV mléka celkem za rok 2004 přesáhla srovnatelnou cenu předchozího roku o 3,5 % a v prosinci se dostala na úroveň 8,34 Kč/l, což je ve srovnání s cenou v prosinci předchozího roku zvýšení o 6,6 %.

Do CZV mléka se promítl meziroční růst nákladů na výrobu mléka. Vzestup nákladů byl ovlivněn především zvýšením finanční náročnosti na krmiva a steliva.

Podmínky pro výrobce mléka podle ukazatele TT se proti předchozímu roku mírně zlepšily (o 1,67 %). Do vývoje ukazatele ziskovosti se promítl meziroční nárůst průměrné CZV mléka a zvýšení přímých plateb (včetně doplatek za rok 2003, avšak bez národních podpor na VDJ skotu) výrobcům mléka.

Hovězí maso

Světová produkce hovězího masa se proti roku 2003 zvýšila o 2,2 % (odhad USDA) na 51,2 mil. t. Většina významných světových výrobců svou produkci zvýšila, k poklesu došlo pouze v USA (o 6,5 %) a Rusku (o 4,8 %). Spotřeba hovězího masa ve světě se v roce 2004 ve srovnání s rokem 2003 zvýšila o 1 % na 49,6 mil. t. Podle odhadu USDA vzrostl vývoz hovězího masa o 3,2 % na 6,5 mil. t. Na světové produkci se podílel 12,7 %. Nejvýznamnějším exportérem se stala Brazílie, která meziročně zvýšila obchod s hovězím masem o 38,6 % a odsunula tím Austrálii na druhé místo. Výrazný růst vývozu byl zaznamenán také v Argentině a Uruguayi. Naopak k značnému omezení exportu (o 0,9 mil. t) došlo v roce 2004 v USA.

Nejvýznamnější dovozci dovoz hovězího masa zvýšili - USA o 22,5 % a Rusko o 1,4 %. V Japonsku došlo naopak k výraznému omezení importu (o 24 %). V roce 2004 vzrostly podle údajů OFIVAL ceny jatečného skotu u všech významných světových producentů hovězího masa, vyjma EU¹¹². Ceny v Austrálii se v roce 2004 zvýšily (o 19,4 %) na 2 521 USD/t a v USA o 16,4 % na 3 175 USD/t. Nejnižší ceny hovězího masa byly uváděny v Argentině (1 255 USD/t) a Brazílii (1 367 USD/t).

V EU 25 se hrubá produkce hovězího masa včetně telecího v roce 2004 snížila o 0,6 % (odhad OFIVAL) a dosáhla 8 093 tis. t. Z toho produkce EU 15 poklesla o 0,6 % na 7 400 tis. t. K jejímu nejvýraznějšímu omezení došlo ve Francii (o 4,6 %), Irsku (o 4,5 %) a Belgii (1,3 %). Naopak ke zvýšení došlo v Itálii (2,4 %), Nizozemsku (2,1 %) a Německu (1,9 %). Přistupující země střední a východní Evropy omezily v roce 2004 výrobu o 1,4 %, tj. o 52 tis. t na 693 tis. t. K jejímu poklesu došlo ve všech významných producentských státech, kromě Maďarska.

Domácí spotřeba v rozšířené EU v roce 2004 poklesla o 0,7 % na 8 108 tis. t, z toho nejvíce v Nizozemsku (4,8 %) a Rakousku (2,6 %), naopak výrazněji rostla zejména v Německu (o 1,3 %). Rovněž v EU 10 se meziročně snížila domácí spotřeba hovězího masa, a to o 0,9 %. Podle odhadu EK dosáhla v EU 25 spotřeba na 1 obyvatele 17,7 kg/rok, z toho v nových členských zemích 7,9 kg, zatímco v EU 15 19,6 kg.

EU 25 snížila v roce 2004 vývoz živých zvířat ve srovnání s předchozím rokem o 5 % na 55,8 tis. t a hovězího masa o 6,6 % na 320 tis. t. Některé její trhy obsadily konkurenční dovozy ze zemí Jižní Ameriky. Významným odbytištěm hovězího masa pro EU zůstalo Rusko, kam směřovala téměř polovina všech exportů. V porovnání s rokem 2003 vzrostl import živých zvířat o 13 % na 1,5 tis. t a hovězího masa o 9,7 % na 480 tis. t. EU je tak od roku 2002 čistým dovozcem hovězího masa. Hlavními importéry byly Argentina, Brazílie, Uruguay.

I přes pokles domácí spotřeby se zvýšily v roce 2004 producentské ceny jatečného skotu téměř ve většině zemí EU 15, vyjma Belgie a Španělska. Cena producentů jatečného skotu celkem na reprezentativních trzích EU 15 v roce 2004 podle OFIVAL vzrostla v průměru o 5,2 % na 253,70 EUR/100 kg j. hm. Ve srovnání s cenou EU 25 byla vyšší o 1,3 %. Cena jatečných býků v EU 15 se však v porovnání s rokem 2003 mírně snížila o 0,5 %, zatímco jatečných jalovic a krav stoupla o 3 %, resp. o 19,5 %.

V ČR byly v roce 2004 vyplaceny národní doplňkové přímé platby. Pro skot dosáhly výše 850 Kč na 1 VDJ. U krav chovaných v systému bez tržní produkce mléka bylo na 1 přidělené prémiové právo vyplaceno 4 225 Kč. Tato výplata byla provedena ještě před vstupem ČR do EU. Celkem bylo přiznáno 1 071,4 tis. VDJ, na které bylo vyplaceno 910,5 mil. Kč. U krav BTPM bylo přiznáno 86 813 prémiových práv (z 90 tis.) a čerpáno celkem 366,8 mil. Kč.

Jatečný skot byl prodáván chovateli na základě smluv přímo zpracovatelskému průmyslu. Podíl skotu obchodovaný prostřednictvím odbytových organizací byl stále velmi nízký a v porovnání s rokem 2003 se významně nezměnil. Na českém trhu působilo v roce 2004 asi jedenáct odbytových organizací, z toho devět bylo sdruženo do národního odbytového družstva Centroodbyt. Celkem bylo prostřednictvím Centroodbytu nakoupeno 21,4 tis. t ž. hm. skotu, tj. 11,6 % z celkové produkce.

¹¹² Ceny jsou uváděny v USD - kurz USD/EUR.

V roce 2004 byly realizovány prodeje jatečného skotu a hovězího masa také prostřednictvím komoditních burz. Tyto obchody se však uskutečňovaly pouze ve velmi malých objemech a trh s hovězím masem nijak výrazně neovlivnily.

Stavy skotu celkem podle Soupisu hospodářských zvířat k 1. 4. 2004 opět meziročně poklesly a dosáhly 1 428,3 tis. ks, což představuje snížení o 3,1 %, (tj. o 45,5 tis. ks). Ve srovnání s rokem 2003 došlo k poklesu téměř u všech kategorií skotu, vyjma krav bez tržní produkce mléka. Průměrný stav krav celkem podle ČSÚ v roce 2004 dosáhl 570 tis. ks, což představovalo ve srovnání s rokem 2003 snížení o 2,8 % (-16,2 tis. ks). Na tomto poklesu měly podíl stále klesající stavy krav s tržní produkcí mléka. Naopak průměrné stavy KBTPM meziročně vzrostly o 8 % (tj. o 26,3 tis. ks) na 136,7 tis. ks a na celkovém stavu krav se podílely již 24 %. V ČR v roce 2004 podle odhadu ČSCHMS počet čistokrevných krav masných plemen skotu včetně kříženek s podílem krve masných plemen nad 50 % dosáhl 100 tis. ks. Nejvíce bylo zastoupeno plemeno charolais, masný simentál, hereford a aberdeen angus.

Výroba hovězího masa v ČR je již několik let ovlivněna snižující se domácí spotřebou, klesajícími stavy zvířat a rostoucími vývozy zástavového skotu. V roce 2004 došlo ke snížení domácí produkce o 7 % na 184,5 tis. t ž. hm. (tj. 96,9 tis. t v mase). Výroba byla rozhodujícím podílem tvořena jatečnými býky (51 %) a jatečnými kravami (39 %), méně jatečnými jalovicemi (9 %) a telaty (1 %). Poměr jednotlivých kategorií jatečných zvířat byl obdobný jako v roce 2003, pouze u krav došlo k mírnému zvýšení podílu v neprospěch býků. Spolu se snižující se výrobou klesaly také počty poraženého skotu. Za rok 2004 bylo podle údajů SVS poraženo 369,5 tis. ks, ve srovnání s rokem 2003 došlo ke snížení o 10,5 %, tj. o 41,3 tis. ks. Současně podle ČSÚ meziročně mírně poklesla průměrná porážková hmotnost jatečných býků o 0,7 % na 586,2 kg ž. hm. Jatečné krávy byly poráženy v živé hmotnosti 518,8 kg, jatečné jalovice 450,6 kg a telata 113,5 kg.

Snížení výroby nebylo nutno kompenzovat dovozem, neboť současně v roce 2004 poklesla domácí spotřeba o 16,1 % a dosáhla 157,5 tis. t ž. hm. ČR byla ve výrobě hovězího masa také v roce 2004 plně soběstačná (117 %) a vyrobená domácí produkce byla spotřebována zejména na domácím trhu. Spotřeba hovězího masa na obyvatele za rok se podle odhadu VÚZE snížila z 11,5 kg v roce 2003 na 10,3 kg v roce 2004.

T5.2/02 – Bilance výroby a spotřeby hovězího masa a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Bilance				
Stavy skotu celkem	tis. ks	1 473,83	1 428,33	96,91
Průměrný přírůstek býci výkrm	kg/ks/den	0,874	0,865	98,97
Počáteční zásoba	tis. t ž. hm.	8,90	9,00	101,12
Výroba	tis. t ž. hm.	198,40	184,50	92,99
Dovoz	tis. t ž. hm.	6,90	18,70	271,01
Celková nabídka	tis. t ž. hm.	214,20	212,20	99,07
Domácí spotřeba	tis. t ž. hm.	187,70	157,50	83,91
Vývoz	tis. t ž. hm.	17,50	47,00	268,57
Celková poptávka	tis. t ž. hm.	205,20	204,50	99,66
Konečná zásoba	tis. t ž. hm.	9,00	7,70	85,56
Ekonomika				
Náklady na produkci ¹⁾	Kč/kg ž. hm.	44,17	48,53	109,87
CZV jateční býci celkem	Kč/kg ž. hm.	36,99	38,02	102,78
Přímé platby a dotace vstupů ²⁾	Kč/kg ž. hm.	2,87	4,85	168,99
TT ³⁾	%	90,24	88,34	97,89
CZV EU jateční býci R3	EUR/100 kg j. hm.	270,26	269,02	99,54
CZV EU jateční býci R3	Kč/kg ž. hm.	47,29	47,16	99,73
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/kg ž. hm.	36,62	.	.

1) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

2) Rok 2003 dotační titul 1.L. a 1.Q., rok 2004 národní doplňkové přímé platby 1.1.D a 1.1.E.

3) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu skotu, TIS^{CR}SZIF, OFIVAL, CAP Monitor, EC - DG for Agriculture,

Soupis hospodářských zvířat k 1. 4.; GŘC; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE), J. Holá (MZe)

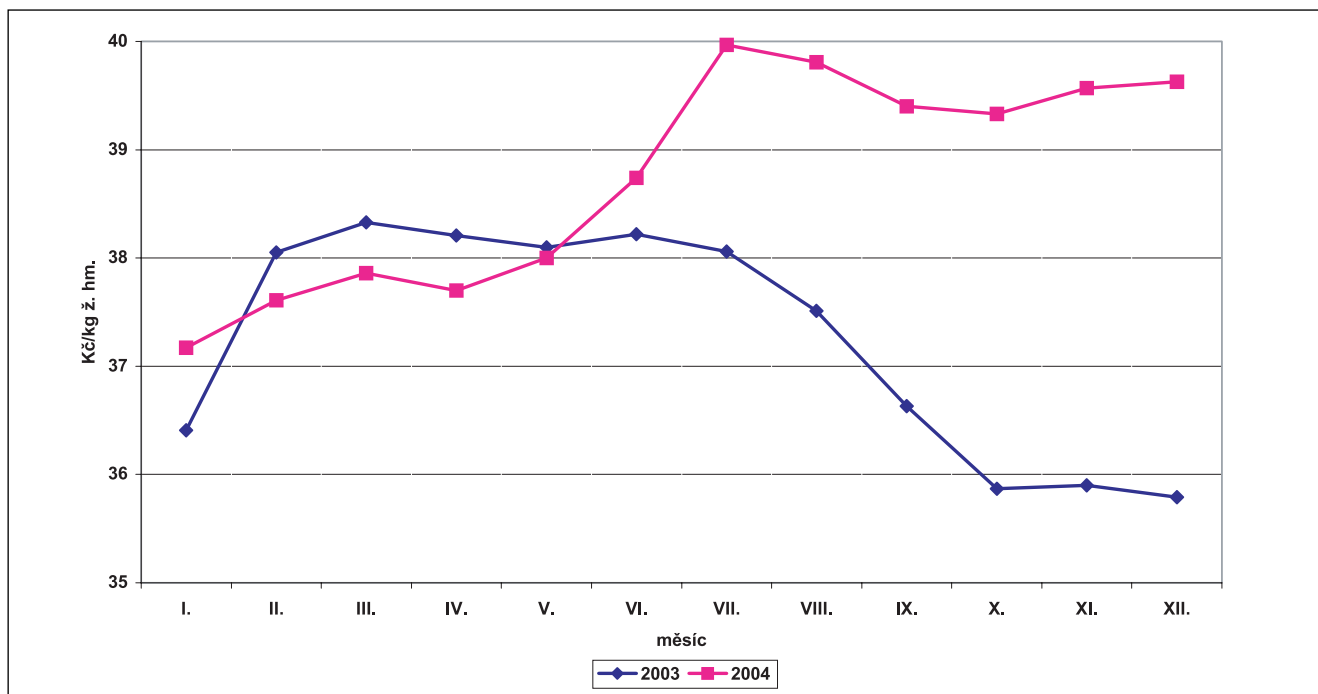
Dovoz živého skotu a hovězího masa v roce 2004 dosáhl po přepočtu na živou hmotnost 18,7 tis. t, tj. o 11,8 tis. t více než v předchozím roce. Jeho podíl na domácí spotřebě v roce 2004 představoval 11,9 %. Importováno bylo z 89 % hovězí maso především ze Slovenska, Německa a Polska. Dovezený živý skot, převážně jatečný, pocházel hlavně ze Slovenska a Polska. Podíl vývozu na domácí produkci v roce 2004 dosáhl 25,5 %. Celkový vývoz hovězího masa včetně živých zvířat meziročně vzrostl na 47 tis. t ž. hm. Obdobně jako v předchozích letech převažoval export živých zvířat, jednalo se především z 56 % o zástavový skot a telata. Největší počty skotu, zejména zástavového, směřovaly do zemí EU (Itálie, Řecko, Španělsko a Slovensko). Hovězí maso bylo exportováno především do Rakouska a na Slovensko.

Vývoj CZV jatečného skotu byl v průběhu roku 2004 ovlivňován relativně vyrovnanou nabídkou, poměrně stabilní poptávkou a příznivým vývojem cen na zahraničních trzích. Po vstupu ČR do EU došlo k postupnému zvyšování CZV všech kategorií jatečného skotu. Průměrná CZV jatečného skotu celkem, podle TIS^{CR} SZIF, dosáhla 30,63 Kč/kg ž. hm. a byla ve srovnání s rokem 2003 vyšší o 7,7 %. Průměrná CZV jatečných býků tř. SEUR¹¹³ se zvýšila v roce 2004 o 3,5 %

¹¹³ Klasifikace jatečného skotu podle normy SEUROP na základě vyhlášky MZe č. 354/2001 Sb.

na 38,64 Kč/kg ž. hm., jatečných jalovic o 8 % na 28,36 Kč/kg ž. hm. K nejvýraznějšímu meziročnímu růstu CZV došlo u jatečných krav o 19,6 % na 24,52 Kč/kg ž. hm. Ceny průmyslových výrobců hovězího masa s určitým zpožděním kopírovaly CZV, jejich nárůst měl však užší rozpětí. Průměrná CPV hovězího výsekového masa se v roce 2004 zvýšila o 6 % na 98,63 Kč/kg.

Graf T5.2/02 – Měsíční vývoj CZV jatečných býků tř. SEUR (Kč/kg ž. hm.)

Pramen: TIS^{ČR} SZIF

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE)

Náklady na výkrm jatečných býků v roce 2004 se podle odhadu VÚZE zvýšily o 9,9 % na 48,53 Kč/kg ž. hm. Na jejich růst měl nepříznivý vliv meziroční pokles užitkovosti, vyšší náklady na vlastní i nakupovaná krmiva a rostoucí pracovní náklady. Průměrní denní přírůstek býků ve výkrmu podle šetření MZe se snížil z 0,874 kg/ks v roce 2003 na 0,865 kg/ks v roce 2004, tj. o 1 %. Spotřeba jaderných krmiv na 1 kg přírůstku dosáhla 2,54 kg a byla ve srovnání se spotřebou v roce 2003 mírně vyšší (o 0,4 %). Rentabilita chovu býků ve výkrmu se tak v porovnání s rokem 2003 i přes růst realizační ceny ještě zhoršila. Výše nákladů přesahovala v roce 2004 průměrnou realizační cenu o 9,89 Kč/kg ž. hm. (v roce 2003 o 7,33 Kč).

Postavení českých výrobců jatečného skotu v roce 2004 se ve srovnání s rokem 2003 mírně zhoršilo, neboť ukazatel TT se v důsledku růstu nákladů na výkrm jatečného skotu meziročně snížil o 2,1 %.

5.2.2 Prasata

Vepřové maso

V roce 2004 došlo podle odhadu USDA u světového obchodu s vepřovým masem k meziročnímu nárůstu produkce, spotřeby, exportu a importu. Rostoucí poptávka po této komoditě stimulovala téměř všechny hlavní producenty (Čínu, USA, Brazílii a Kanadu) k meziročnímu zvýšení výroby. Světová produkce jatečných prasat v roce 2004 vzrostla proti roku 2003 o 2,7 % a dosáhla 91 mil. t. Spotřeba vepřového masa ve světě se meziročně zvýšila o 2,3 %, z toho nejvíce v Mexiku a Japonsku (o 9,3 %, resp. 8,3 %), pokles byl zaznamenán v Rusku a EU 25 (o 5,6 %, resp. 0,7 %). Světový export se meziročně zvýšil o 10,5 % a na produkci se podílel 4,9 %. Výrazný růst vývozu v roce 2004 zaznamenaly USA (o 26,8 %), EU 25 (o 9,4 %) a Brazílie (o 3 %), zatímco Kanada exporty mírně omezila (o 0,6 %). Nejvýznamnějším exportérem byla EU s 25% podílem na trhu, následovala Kanada (24 %) a USA (19 %). Světový import vepřového masa poklesl o 2,5 %, neboť druhý největší světový dovozce Rusko jej omezilo o 23,4 %. Nejvýznamnějším dodavatelem vepřového masa do Ruska byla Brazílie. Japonsko jako největší importér vepřového masa zvýšilo meziročně v důsledku narůstající poptávky dovoz o 15 %. Na japonské trhy se významněji prosadila EU.

Od 1. 5. 2004 se trh s vepřovým masem v EU rozšířil o nových deset členských zemí. Produkce EU 25 dosáhla podle OFIVAL 20 279 tis. t, z toho v EU 15 bylo vyprodukováno 86 % (tj. 17 453 tis. t). Pokles stavů prasat a snížení domácí spotřeby včetně nárůstu exportu ovlivnily příznivě vývoj cen jatečných prasat v celé EU 25. Stavby prasat meziročně poklesly o 3,4 %, z toho v EU 15 o 1,3 %. V roce 2004 došlo podle odhadu OFIVAL k poklesu domácí spotřeby v EU 15 o 1,4 % na 16,1 mil. t. Spotřeba vepřového masa v rozšířené EU dosáhla 19 mil. t, tzn. 41,4 kg/os./rok. Export se meziročně zvýšil o 8,7 %, z toho v EU 15 dokonce o 15,9 %, naopak v deseti nových členských zemích poklesl o 17,5 %. Největší evropský vývozců vepřového

masa Dánsko jej však snížilo o 1,5 %, přesto zaujalo první místo na trzích Japonska. Výrazný nárůst vývozu u majoritních exportérů EU byl zaznamenán v Německu (o 49 %), Francii (o 33,4 %) a Nizozemsku (o 24,9 %). K jeho největšímu poklesu došlo v Polsku (o 41 %). Dovoz vepřového masa do zemí EU 25 byl ve srovnání s vývozem zanedbatelný. Ve celé rozšířené EU se snížil o 10,8 %, z toho ve starých členských zemích vzrostl, naopak v nových členských státech poklesl.

Pokles produkce a růst exportů ovlivnily během roku 2004 zvyšování producentůvých cen v EU. Cena jatečných prasat tř. E na reprezentativních trzích EU 15 se v roce 2004 zvýšila v průměru o 9,1 % a dosáhla 138,7 EUR/100 kg j. hm. (tj. 35,94 Kč/kg ž. hm.) K nejvýraznějšímu meziročnímu růstu došlo v Nizozemsku, Německu a Belgii, pokles byl zaznamenán pouze v Itálii. Po rozšíření EU (tj. od května 2004) se postupně zvýšily v nových členských zemích ceny jatečných prasat přibližně až na úroveň EU 15. V Polsku se cena jatečných prasat tř. E na reprezentativních trzích zvýšila ze 120,61 EUR/100 kg j. hm v květnu 2004 na 146,70 EUR/100 kg j. hm. v prosinci 2004, tj. o 21,6 %. V Maďarsku za stejné období vzrostla o 19,2 %, na Slovensku o 27,1 % a v ČR dokonce o 24,3 %.

Na českém trhu působilo v roce 2004 celkem jedenáct odbytových družstev obchodujících přibližně 28 % tuzemské tržní produkce vepřového masa. K nejvýznamnějším patřilo sdružení devíti odbytových družstev do národního odbytového družstva s názvem Centroidbyt. Prostřednictvím této organizace bylo prodáno téměř 25 % z celkové tržní produkce vepřového masa.

V roce 2004 byl realizován prodej jatečných prasat a vepřového masa také prostřednictvím burz. Počet uskutečněných obchodů se v porovnání s předchozím rokem nijak významně nezvýšil a na celkové produkci v ČR se podílel jen malým procentem.

Před vstupem do EU, tj. v období od 27. 1. do 20. 4. 2004, byly poskytnuty SZIF subvence na vývoz selat a jatečných prasat na základě NV č. 550/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a zásady poskytování subvence pro vývoz selat a jatečných prasat a z nich vyrobeného vepřového masa. S podporou SZIF bylo v uvedeném období vyvezeno 7 169 t ž. hm. jatečných prasat a 112,6 t ž. hm. (tj. 4 834 ks) selat při celkové subvenci 68,5 mil. Kč.

Na základě NV č. 231/2003 Sb., o stanovení podmínek a zásad pro poskytnutí dotace soukromého skladování vepřového masa, bylo do 30. 4. 2004 naskladněno a uloženo 200 t masa. Podpora byla SZIF vyplacena ve výši 1 141,5 tis. Kč.

V roce 2004 byl český trh s vepřovým masem charakterizován dalším poklesem domácí produkce, výrazně se zvyšujícími dovozy vepřového masa, rostoucími vývozy a jen pomalým růstem CZV za jatečná prasata.

V ČR bylo podle Soupisu hospodářských zvířat k 1. 4. 2004 evidováno 3 126,5 tis. ks prasat celkem, což bylo ve srovnání s předchozím rokem o 7 % (tj. o 236,3 tis. ks) méně. K 31. 12. 2004 dosáhly stavy prasnic podle ČSÚ 237,2 tis. ks a prasníček 97,3 tis. ks. Průměrné stavy prasnic v roce 2004 poklesly ve srovnání s rokem 2003 o 11,1 % na 260,5 tis. ks. Počet narozených selat se snížil o 519 tis. ks na 5 537 tis. ks a počet odchovaných selat na prasnici se zvýšil o 2,6 % na 19 ks/rok.

V roce 2004 poklesla celková produkce vepřového masa o 5,7 % na 547 tis. t ž. hm. Z toho tržní produkce se snížila o 5,4 % na 487 tis. t ž. hm. a na domácí porážky připadalo 60 tis. t ž. hm. Zatímco tržní produkce byla v prvních sedmi měsících roku ve srovnání se stejnými měsíci roku 2003 podstatně nižší (-10,4 %), v srpnu až prosinci již vykázala růst o 1,4 %.

Počet poražených jatečných prasat podle údajů SVS v roce 2004 dosáhl 4 098 tis. ks, což představovalo meziroční snížení o 5,5 % (tj. o 240,3 tis. ks). Současně se však mírně snížila podle ČSÚ jejich průměrná porážková hmotnost ze 108,9 kg/ks ž. hm. v roce 2003 na 107,7 kg/ks ž. hm. v roce 2004, tj. o 1,1 %.

T5.2/03 - Bilance výroby a spotřeby vepřového masa a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Bilance				
Stavy prasat celkem	tis. ks	3 362,80	3 126,54	92,97
Průměrný přírůstek prasata výkrm	kg/ks/den	0,651	0,688	105,68
Počáteční zásoba	tis. t ž. hm.	18,90	19,20	101,59
Výroba	tis. t ž. hm.	579,90	547,00	94,33
Dovoz	tis. t ž. hm.	40,20	93,50	232,59
Celková nabídka	tis. t ž. hm.	639,00	659,70	103,24
Domácí spotřeba	tis. t ž. hm.	602,50	599,40	99,49
Vývoz	tis. t ž. hm.	17,30	45,00	260,12
Celková poptávka	tis. t ž. hm.	619,80	644,40	103,97
Konečná zásoba	tis. t ž. hm.	19,20	15,30	79,69
Ekonomika				
Náklady na produkci ¹⁾	Kč/kg ž. hm.	32,01	33,45	104,50
CZV jatečná prasata celkem	Kč/kg ž. hm.	29,16	31,95	109,57
Přímé platby a dotace vstupů ²⁾	Kč/kg ž. hm.	.	.	.
TT ³⁾	%	91,10	95,52	104,85
CZV EU prasata tř. E	EUR/100 kg j. hm.	127,10	138,70	109,13
CZV EU prasata tř. E	Kč/kg ž. hm.	32,12	35,12	109,34
Přímé platby a dotace vstupů EU	Kč/kg ž. hm.	.	.	.

1) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

2) Bez přímých plateb.

3) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu prasat, TISČRSZIF, OFIVAL, FADN

Soupis hospodářských zvířat k 1. 4.; GŘC; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE), M. Pavlů (MZe)

Domácí spotřeba ve srovnání s rokem 2003 poklesla o 0,5 %. Také v roce 2004 nebyla ČR ve výrobě vepřového masa soběstačná, neboť domácí spotřeba převyšovala produkci o 52,4 tis. t. Stupeň soběstačnosti v roce 2004 poklesl na 91,3 % z 96,2 % v roce 2003. Spotřeba vepřového masa na osobu za rok podle odhadu VÚZE dosáhla 41,4 kg a byla přibližně stejná jako v roce 2003.

Dovoz živých prasat a vepřového masa se v roce 2004 ve srovnání s rokem 2003 zvýšil o 133 % a dosáhl v přepočtu na živou hmotnost 93,5 tis. t. Na domácí spotřebě se podílel 15,6 %. Nakupováno bylo zejména vepřové maso, a to zejména z Německa, Dánska, Rakouska, Maďarska a Polska (77 % dovozů). Výrazný nárůst importů byl zaznamenán v květnu, tj. v době vstupu do EU. V tomto měsíci bylo nakoupeno 18 % roční objemu vepřového masa, v dalších měsících byl pak objem nákupu vepřového masa již vyrovnán. Zvýšené dovozy levnějších dílů vepřového masa měly určitý vliv na vývoj CZV na domácím trhu. Živá prasata byla dovezena jen v malých objemech (0,6 t ž. hm.) a na celkovém importovaném množství se podílela méně než jedním procentem. Jednalo se o plemenná prasata, selata, ale i jatečná zvířata pocházející především z Francie a Německa.

Rok vstupu ČR do EU se rovněž příznivě promítl do vývozu živých prasat a vepřového masa, kdy ve srovnání s rokem 2003 došlo k jeho nárůstu o 160,1 % na 45 tis. t po přepočtu na ž. hm. Na domácí produkci se export podílel 8,2 %. Byl realizován jak v živých prasatech, tak v mase. Živá zvířata byla z 85 % určena k jatečným účelům a směřovala zejména do Maďarska, Německa, Slovenska a do Rakouska. Vývoz selat byl realizován především do Chorvatska. Vepřové maso bylo vyváženo zejména v podobě jatečných půlek (60 %). Nejvýznamnějšími obchodními partnery byly Slovensko a Maďarsko, kam směřovalo více než sedmdesát procent dodávek.

CZV jatečných prasat se v porovnání s rokem 2003 zvýšily, jejich úroveň byla ovlivněna výší ceny této komodity na evropských trzích, zejména v zemích EU a rovněž rostoucími dovozy levnějších druhů vepřového masa. Zejména vstup ČR do EU měl výrazný vliv na vývoj CZV jatečných prasat. Zatímco od ledna do května 2004 se pohybovaly ceny jatečných prasat pod úrovní 32 Kč/kg ž. hm., od června se začaly výrazně zvyšovat.

V roce 2004 se v meziročním srovnání CZV jatečných prasat tř. SEU¹¹⁴, podle TIS^{ČR} SZIF, zvýšila o 9,1 % a dosáhla 33,30 Kč/kg ž. hm (tj. 40,96 Kč/kg j. hm.). Ceny průmyslových výrobců kopírovaly CZV jatečných prasat, jejich nárůst byl však nižší. Průměrná CPV vepřového výsekového masa se, podle TIS^{ČR} SZIF, zvýšila v roce 2004 o 8,6 % na 59,14 Kč/kg.

Graf T5.2/03 – Měsíční vývoj CZV jatečných prasat tř. SEU (Kč/kg ž. hm.)

Pramen: TIS^{ČR} SZIF

Zpracoval: M. Abrahamová (VÚZE)

Podle odhadu VÚZE náklady na produkci jatečných prasat ve výkrmu v roce 2004 dosáhly 33,45 Kč/kg ž. hm. Ve srovnání s rokem 2003 došlo k jejich růstu o 4,5 %, tj. o 1,44 Kč/kg ž. hm. Toto zvýšení bylo ovlivněno zejména meziročním růstem ceny zastavovaného selete a zejména růstem ceny nakupovaných i vlastních krmiv (9,8 %). Současně však došlo v chovu prasat ke zlepšení reprodukce a zvýšení užitkovosti. Podle odhadu VÚZE dosáhl v roce 2004 průměrný denní přírůstek prasat ve výkrmu 0,688 kg/kg/den a byl proti roku 2003 vyšší o 5,7 %. Odhadovanou rentabilitu výkrmu jatečných prasat v roce 2004

¹¹⁴ Klasifikace jatečných prasat podle normy SEUROP na základě vyhlášky MZe č. 112/2001 Sb.

příznivě ovlivnil nárůst CZV. Cena zemědělských výrobců jatečných prasat celkem, podle TIS^{ČR} SZIF, se v roce 2004 zvýšila o 9,6 % na 31,95 Kč/kg ž. hm., přesto se však výkrm jatečných prasat v roce 2004 nacházel v červených číslech. Odhadovaná ztráta na jeden kilogram vykrmovaného prasete tak v roce 2004 dosáhla 1,50 Kč/kg ž. hm. (v roce 2003 to bylo 2,85 Kč/kg ž. hm.).

Podmínky na trhu (ukazatel TT) se pro chovatele prasat ve výkrmu zlepšily ve srovnání s rokem 2003 o 4,85 %, a to vlivem rostoucích CZV.

5.2.3 Drůbeží maso – vejce

Drůbež

Světová produkce drůbežího masa v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 podle OFIVAL vzrostla o 2,4 % na 78,23 mil. t. Významnými producenty drůbežího masa nadále zůstaly Brazílie, USA, Rusko a Čína. Thajsko a ostatní producenti z jihovýchodní Asie, jejichž chovy byly postiženy ptačí chřipkou, se začali orientovat více na zpracovatelský průmysl (kvůli uvalení embarga na dovoz živé drůbeže do EU). Světový export se meziročně zvýšil téměř o 2 %, nejvýznamnější vývozci Brazílie a EU 25 vyvezli o 27,9 %, resp. o 8,4 % více drůbežího masa než v roce 2003. Třetí nejvýznamnější dodavatel Thajsko snížil dodávky drůbežího masa o 40,7 %. Největší světoví dovozci Rusko a Japonsko omezili importy o 13,9 %, resp. o 16,3 %.

Produkce drůbežího masa v zemích EU 15 se v roce 2004 ve srovnání s rokem 2003 zvýšila o 1,72 % na 9,12 mil. t, přesto však zůstává nižší než v letech 2002 a 2001. V rozšířené EU byl zaznamenán také nárůst produkce proti roku 2003 o 1,61 % na 11,03 mil. t. Produkce se zvýšila v Německu, Nizozemsku, Španělsku, Polsku a Maďarsku, k poklesu došlo ve Francii, Itálii a Velké Británii. Podle odhadu OFIVAL byla v EU 15 průměrná obchodní cena jatečných kuřat 1,48 EUR/kg (47,22 Kč/kg). Ve Francii, Nizozemsku a Velké Británii ceny mírně posílily.

V ČR se podle Soupisu hospodářských zvířat k 1. 4. 2004 stavy drůbeže celkem snížily v porovnání s rokem 2003 o 5,1 % na 25,5 mil. ks. U jatečné drůbeže výrazně poklesy počty kuřat na chov (o 38,6 % na 3,7 mil. ks) a kachen (o 51,5 % na 257,8 tis. ks). Stavy kuřat na výkrm vzrostly o 13,9 % na 14,2 mil. ks a stavy krůt se zvýšily o 25,1 % na 837,4 tis. ks.

V roce 2004 vzrostla produkce drůbežího masa o 2 % na 310,2 tis. t ž. hm. Prodej jatečné drůbeže se zvýšil v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 o 2,2 % na 290,2 tis. t ž. hm. a začal se pomalu přibližovat úrovni dosažené v letech 2001 a 2002. Samozásobení a drobný prodej se odhaduje na 20 tis. t ž. hm.

Dovoz drůbeže a drůbežího masa se v roce 2004 rekordně zvýšil v porovnání s rokem 2003 o 70 % na 76,5 tis. t v přepočtu na živou hmotnost. Jednou z příčin byl velký dovoz drůbeže a drůbežího masa v prvních čtyřech měsících roku 2004. V tomto období došlo k vyčerpání všech dovozních kvót včetně tzv. dvounulové varianty. Meziroční nárůst v měsících roku 2004 po vstupu byl však mnohem méně výrazný než před vstupem. Hlavním dovozcem kuřecího masa v roce 2004 zůstala Brazílie (14,1 tis. t za průměrnou cenu 44,29 Kč/kg), po ní následovalo Nizozemsko (9,2 tis. t za 56,76 Kč/kg) a Slovensko (4,7 tis. t za 43,46 Kč/kg). Z Brazílie a země EU bylo importováno převážně zmrazené vykostěné dělené kuřecí maso. Druhou významnou dovozní položkou jsou tzv. 65 % kuřata¹¹⁵, která byla dodávána

T5.2/04 – Bilance výroby a spotřeby drůbežího masa a jeho ekonomika

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Bilance				
Stavy drůbeže ¹⁾	tis. ks	26 873,41	25 493,56	94,87
Počáteční zásoba	tis. t ž. hm.	6,40	6,82	106,56
Výroba	tis. t ž. hm.	303,98	310,23	102,06
Dovoz ²⁾	tis. t ž. hm.	45,02	76,53	169,99
Celková nabídka	tis. t ž. hm.	355,40	393,58	110,74
Domácí spotřeba	tis. t ž. hm.	328,10	334,69	102,01
Vývoz ²⁾	tis. t ž. hm.	20,48	51,19	249,95
Celková poptávka	tis. t ž. hm.	348,58	385,88	110,70
Konečná zásoba	tis. t ž. hm.	6,82	7,70	112,90
Ekonomika				
Náklady na produkci ³⁾	Kč/kg ž. hm.	20,68	21,93	106,04
CZV jatečných kuřat I. tř. jak.	Kč/kg ž. hm.	21,03	22,11	105,14
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/kg ž. hm.	.	.	.
TT ⁴⁾	%	101,69	100,82	99,14
CZV kuřat EU	Kč/kg ž. hm.	24,52	24,57	100,20
Přímé platby a dotace vstupů EU	EUR/100 kg ž. hm.	.	.	.

1) Bez "hobby aktivit" obyvatelstva (nová metodika ČSÚ).

2) Dovoz a vývoz včetně živých zvířat.

3) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

4) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu drůbeže, Ceny zemědělských výrobců, Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2004;

GŘC; Agra Europe; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: J. Menzlová (VÚZE), M. Roubalová (MZe)

¹¹⁵ „65 % kuřata“ jsou kuřata oškubaná, vykuchaná, bez hlavy a běháků, bez krku, srdce, jater a volete.

především ze Slovenska (2,6 tis. t). V roce 2004 také vzrostl proti roku 2003 dovoz živé drůbeže, který se zvýšil o 2,1 tis. t ž. hm. na 3,6 tis. t ž. hm. Nejvíc živé drůbeže do ČR bylo importováno ze Slovenska (3 028 t), Polska (364 t) a Německa (109 t). Důvoz drůbežího masa (včetně živých zvířat) se na domácí spotřebě podílel 22,9 %.

V roce 2004 pokračoval růst vývozu drůbeže a drůbežího masa z ČR vlivem jejich nízkých cen na českém trhu. Vývoz drůbeže a drůbežího masa se v roce 2004 zvýšil o 150 % na 51,2 tis. t v přepočtu na živou hmotnost. Významnou vývozní destinací pro kuřecí maso zůstalo Slovensko (7,9 tis. t za průměrnou cenu 35,74 Kč/kg). Od května 2004 proti stejnému období roku 2003 výrazně vzrostly vývozy do Německa a Nizozemska, a to přibližně 6krát. Živá drůbež byla nejvíce dodávána na Slovensko (10,1 tis. t za 10,32 Kč/kg), do Rakouska (3,4 tis. t za 35 Kč/kg) a Polska (2,3 tis. t za 33,22 Kč/kg). Stupeň krytí dovozu vývozem činil 67 % v roce 2004.

Záporné saldo zahraničního obchodu s živou drůbeží a drůbežím masem (25,3 tis. t ž. hm.) dosáhlo ve finančním vyjádření hodnoty 362,2 mil. Kč.

Domácí spotřeba drůbežího masa v ČR se zvýšila na 334,7 tis. t ž. hm. tj. o 2,01 %. Spotřeba drůbežího masa na obyvatele se proti roku 2003 zvýšila o 0,5 kg na 24,3 kg/rok.

CZV jatečných kuřat I. tř. v průběhu roku 2004 téměř stagnovaly (rozpětí mezi 21,72 až 22,55 Kč/kg), ale v celoročním průměru byly o 5,1 % vyšší než v roce 2003.

Průměrná CZV jatečných kachen klesla o 1,4 % na 28,03 Kč/kg ž. hm., naopak CZV brojlerových krůt nevýrazně posílila na 31,68 Kč/kg ž. hm. CZV jatečných slepic vzrostla o 41 % na 1,50 Kč/kg ž. hm.

Ceny průmyslových výrobců a spotřebitelské ceny kuchařských kuřat kopírovaly vývoj CZV a byly na vyšší úrovni než v roce 2003. Průměrná CPV kuřat byla o 5,7 % a průměrná SC o 7,5 % vyšší. Ceny krmných směsí pro brojlerů během roku 2004 poklesly, avšak průměrná cena za rok 2004 byla o 9 % vyšší než v roce 2003.

Jednotkové náklady na produkci jatečných kuřat se podle odhadu VÚZE v roce 2004 meziročně zvýšily přibližně o 6,04 %. Průměrná cena výrobců krmných směsí pro brojlerů vzrostla v porovnání s rokem 2003 o 9,53 %.

Porovnání ukazatele TT v posledních dvou letech ukazuje na nepatrné zhoršení ekonomických podmínek producentů jatečných kuřat, které bylo způsobeno vyšším růstem nákladů ve srovnání s CZV jatečných kuřat.

Graf T5.2/04 – Měsíční ceny zemědělských výrobců kuřat tř. jak. I

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: J. Menzlová (VÚZE)

Vejce

V roce 2004 se produkce vajec (včetně násadových) v EU 15 zvýšila o 2,2 % na 5,81 mil. t a dostala se na výši před epidemií ptačí chřipky. K zotavení výroby došlo v Nizozemsku (o 33 %), produkce vajec vzrostla i ve Švédsku, Řecku a v zemích Beneluxu. Nadále se zvyšuje podíl nosnic chovaných v alternativních produkčních systémech na úkor klecových chovů. V roce 2004 se zvýšil export do třetích zemí o 3,9 % na 96,6 tis. t a zároveň vzrostl i dovoz vajec o 9,1 % na 49 tis. t.

Průměrná cena vajec v EU 15 podle EK v roce 2004 poklesla o 18,3 % na 87,8 EUR/100 kg (tj. přibližně 1,61 Kč/ks). Ceny vajec se v roce 2004 výrazně snížily ve všech zemích, např. v Německu klesla cena o 31 % na 77,7 EUR/100 kg (tj. přibližně 1,42 Kč/ks), a v letních měsících spadly až na historická minima. Mnozí evropské producenti (Německo, Španělsko) kvůli nastalé situaci začali snižovat stavy nosnic.

Podle ČSÚ průměrný stav slepic v roce 2004 poklesl o 5,1 % na 11,1 mil. ks. V zemědělském sektoru bylo evidováno 6,3 mil. slepic a v domácích hospodářstvích 4,8 mil. slepic.

T5.2/05 – Bilance výroby a spotřeby vajec a jejich ekonomika

Ukazatel	MJ	2003	2004	Meziroční index
Bilance				
Průměrný stav slepic	tis. ks	11 716,13	11 112,35	94,85
Průměrná roční užitkovost ¹⁾	ks/nosnici	275,20	269,30	97,86
Výroba	mil. ks	2 841,06	2 652,62	93,37
z toho domácí hospodářství	mil. ks	982,33	943,96	96,09
Dovoz ²⁾	mil. ks	119,70	290,30	242,52
Celková nabídka	mil. ks	2 960,76	2 942,92	99,40
Domácí spotřeba	mil. ks	2 773,46	2 761,52	99,57
Vývoz ²⁾	mil. ks	187,30	181,40	96,85
Celková poptávka	mil. ks	2 960,76	2 942,92	99,40
Ekonomika				
Náklady na produkci ³⁾	Kč/ks	1,42	1,70	119,72
CZV tříděných vajec	Kč/ks	1,76	1,80	102,27
Přímé platby a dotace vstupů	Kč/ks	.	.	.
TT ⁴⁾	%	123,94	105,88	85,43
CZV EU	Kč/ks	1,99	1,61	80,90
CZV EU	Kč/100 kg	3 470,56	2 801,17	80,71
Přímé platby a dotace vstupů EU	EUR/100 ks	.	.	.

1) Užitkovost pouze za zemědělský sektor.

2) Dovoz a vývoz včetně násadových vajec.

Konverzní koeficienty pro přepočet kg na ks: skořápková vejce 17,4, tekuté vaječné produkty 20, sušené vaječné produkty 72.

3) Náklady podle výběrového šetření FADN - podniky právnických osob, rok 2004 odhad.

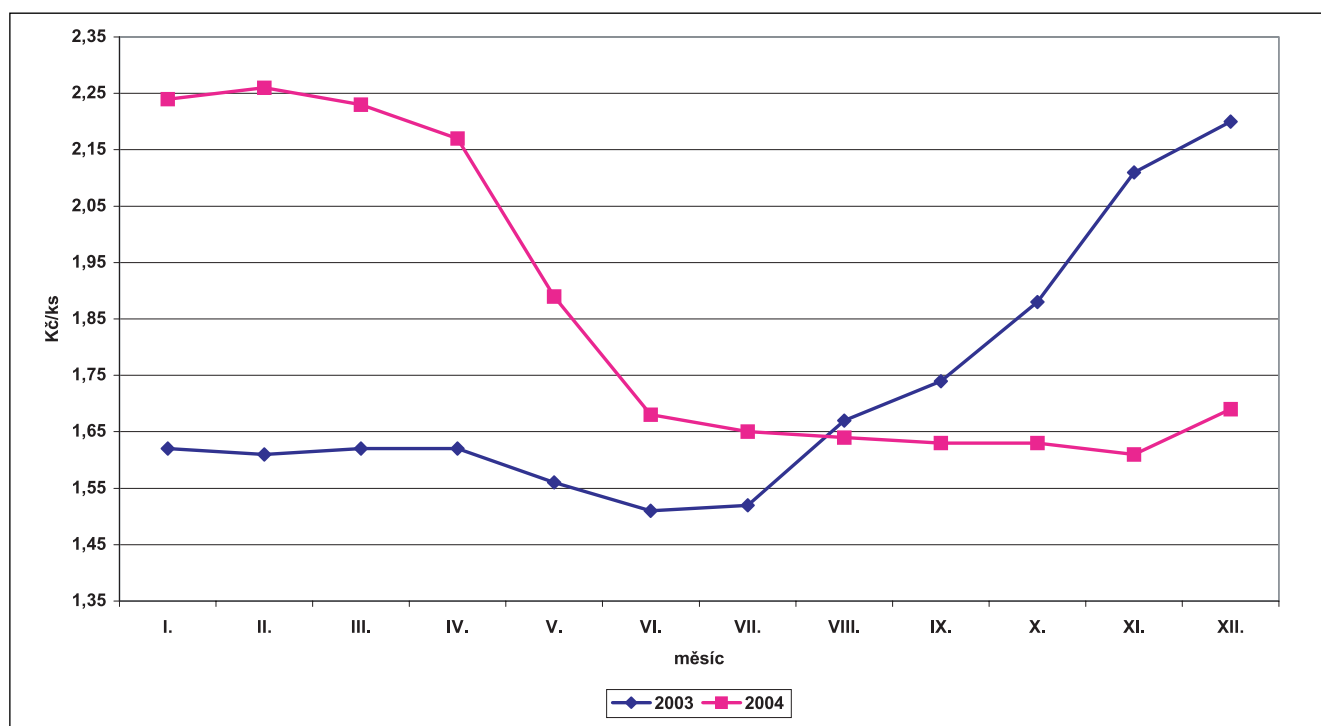
4) TT = "terms of trade" = [(CZV + přímé dotace) / náklady] * 100.

Pramen: ČSÚ - Výsledky chovu drůbeže; ČSÚ - Ceny zemědělských výrobců;

GŘC; OFIVAL; výpočty VÚZE a MZe

Zpracoval: J. Menzlová (VÚZE), M. Roubalová (MZe)

Graf T5.2/05 – Měsíční ceny zemědělských výrobců vajec tříděných

Pramen: ČSÚ

Zpracoval: J. Menzlová (VÚZE)

Podle ČSÚ se snížila produkce vajec v zemědělském sektoru o 8,1 % na 1 708,7 mil. ks (z toho 327,6 mil. ks tvořila vejce násadová). Produkce vajec včetně domácích hospodářství se snížila proti roku 2003 o 6,6 % na 2 652,6 mil. ks. Průměrná snáška vajec na slepici poklesla ve velkochovech o 2,1 % na 269,3 ks, v domácích hospodářství podle odhadu ČSÚ dosáhla na 198 ks. Prodej konzumních vajec z produkce zemědělského sektoru do tržní sítě se snížil o 11,7 % na 1 293,4 mil. ks (tržnost vajec 75,7 %).

Dovoz vajec a vaječné hmoty do ČR se v roce 2004 zvýšil v porovnání s rokem 2003 o 142,5 % na 290,3 mil. ks (v ekvivalentu skořápkových vajec) za současného poklesu průměrné dovozní ceny. Vajec ve skořápce bylo dovezeno 216,1 mil. ks, z toho vajec konzumních 180,7 mil. ks za průměrnou cenu 1,22 Kč/ks. Nejvýznamnějším dodavatelem vajec bylo Německo (69 713,1 tis. ks), Polsko (52 166,9 tis. ks) a Slovensko (37 418,7 tis. ks). Také dovoz sušených vaječných hmot se meziročně zvýšil o 11,7 % na 54,6 mil. ks a tekutých hmot o 515 % na 11,7 mil. ks.

Vývoz vajec a vaječné hmoty v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 poklesl o 3,2 % na 181,4 mil. ks. Export vajec ve skořápce zaznamenal nárůst o 6 % na 133,3 mil. ks, z toho bylo vyvezeno vajec konzumních 106,1 mil. ks za průměrnou cenu 2,11 Kč/ks. Největší objem směřoval tradičně do Německa (2 047,1 tis. ks), Švýcarska (1 470,1 tis. ks) a na Slovensko (860,7 tis. ks). Sušených a tekutých vaječných hmot se vyvezlo nepatrné množství. Stupeň krytí dovozu vajec vývozem činil 79 %.

Saldo zahraničního obchodu s vejci v přepočtu na vejce skořápková bylo záporné (108,9 mil. ks), ve finančním vyjádření dosáhlo 26,6 mil. Kč.

Domácí spotřeba vajec se v porovnání s rokem 2003 nepatrně snížila na 2 762 mil. ks a individuální spotřeba vajec na 238 ks/obyv./rok. Poprvé od roku 1989 nebyla ČR v roce 2004 soběstačná v produkci vajec. Stupeň soběstačnosti dosáhl 96 %. Produkce vajec byla o 4 % nižší, tj. o 108,9 mil. ks ve srovnání s domácí spotřebou.

Průměrná roční CZV tříděných vajec (1,80 Kč/ks) přesáhla průměr roku 2003 o 2,27 %, v porovnání s rokem 2002 byla vyšší o 13,7 % a při porovnání s rokem 2001 o 5,5 % nižší. Průměrná roční CZV netříděných vajec (1,73 Kč/ks) přesáhla průměr roku 2003 o 3,59 %, v porovnání s rokem 2002 byla vyšší o 12,26 % a při porovnání s rokem 2001 o 1,1 % nižší. Spotřebitelské ceny kopírovaly pohyb cen zemědělských výrobců. Průměrná SC v roce 2004 byla 2,76 Kč/ks, tj. o 13,1 % vyšší než v roce 2003 (dokonce o 15,2 % vyšší než v roce 2002). Hrubá obchodní marže se v roce 2004 pohybovala mezi 37 a 65 %. Mezi nepříznivé faktory ovlivňující sektor vajec patřily levné dovozy a vysoké náklady na zavedení směrnic EU.

Jednotkové náklady na produkci se podle odhadu VÚZE v roce 2004 zvýšily meziročně o 19,72 %, přestože ceny krmných směsí pro nosnice klesly ve stejném období o 11 %.

V porovnání s rokem 2003 se ekonomické postavení producentů vajec zhoršilo o 14,6 %. Ukazatel TT se snížil ze 123,94 % v roce 2003 na 105,88 % v roce 2004, což bylo způsobeno vyšším nárůstem nákladů ve srovnání s CZV vajec.

5.2.4 Skopové maso

Světová produkce skopového masa v roce 2003 činila podle odhadu OFIVAL 11 700 tis. t, v roce 2004 se odhaduje její vzrůst o 2,4 %. Produkce ovcí a koz v masu v EU v roce 2004 dosáhla 1 028,8 tis. t. Ve srovnání s rokem 2003 byla produkce o 27,0 tis. t vyšší. Vzrůst objemu výroby byl zčásti způsoben přistoupením deseti nových členských zemí, jejichž výroba skopového a koziho masa v roce 2004 dosáhla 16,4 tis. t, což je 1,6 % produkce EU 25. Nejvýznamnějšími producenty zeměmi unie byly Velká Británie (306 tis. t) a Španělsko (252 tis. t), v menší míře též Francie (135 tis. t) a Řecko (116 tis. t).

Spotřeba skopového a koziho masa v EU 25 dosáhla 1 308,2 tis. t, tj. 2,9 kg/obyv./rok. Průměrná spotřeba na obyvatele v EU 15 byla 3,4 kg, zatímco v deseti nových zemích pouze 0,1 kg. Úroveň soběstačnosti nezaznamenala po rozšíření unie výraznější změnu a v roce 2004 dosáhla 78,6 %. Poptávka byla doplněna importy živých zvířat z Rumunska (1 395 tis. ks) a z Bulharska (150 tis. ks). V masu bylo v roce 2004 dovezeno do EU 25 celkem 269,7 tis. t, z toho 224,4 tis. t z Nového Zélandu. Exporty do třetích zemí byly nižší než 0,5 % hrubé domácí produkce.

Vstupem ČR do EU se stal tuzemský trh součástí společné organizace trhu se skopovým a kozím masem. Tento trh se řídí nařízením Rady (ES) č. 1782/2003, které upravuje stávající nařízení Rady (ES) č. 2529/2001 a nařízení Komise (ES) č. 2550/2001 pro ovce a kozy. Nařízení Rady (ES) č. 1782/2003 reflektuje systém přímých plateb i právní základy pro členské státy, které jim umožní rozhodnout, který model implementace reformy zvolí. ČR použila před vstupem do EU k rozdělení podpor individuální limity pro získání premií na chov bahníc a koz. Individuální limity byly v ČR rozděleny na základě nařízení vlády č. 241/2003 Sb., ve smyslu nařízení vlády č. 445/2003 Sb. Pro ČR byl stanoven limit 66 733 premiových práv na bahnice, z toho jich bylo přiděleno 65 984. V rámci národního dorovnání ve výši 700 Kč na jeden kus bahnice bylo v roce 2004 vyplaceno 44 769,9 tis. Kč na 63 957 premiových práv. Výplata byla provedena před vstupem ČR do EU. Cílem opatření byla podpora chovu ovcí a koz v ČR.

K 1. 4. 2004 bylo v ČR evidováno celkem 115,9 tis. ks ovcí a beranů a 11,9 tis. ks koz. Prudký pokles počtu ovcí započatý v roce 1990 se zastavil v roce 2000. Nárůst početních stavů od tohoto roku do roku 2004 činil 31,7 tis. ks, mezi rokem 2003 a 2004 byl zaznamenán přírůstek stavů 12,7 tis. ks. Vzrůstající trend stavů dokumentuje zájem chovatelů o chov ovcí zejména v horských a podhorských oblastech a reflektuje dotační a podpůrná opatření státu na tomto úseku živočišné výroby. Chov ovcí je zaměřen výlučně na plemena s masnou a kombinovanou užitkovostí maso - mléko.

Stavy koz poklesly od roku 1990 do roku 2004 o 28 726 ks, tj. o 70,7 %. Mezi rokem 2003 a 2004 došlo k poklesu o 6,8 %. Chov koz je zaměřen převážně na produkci mléka. Masná plemena koz nejsou až na výjimky chována.

V roce 2004 vykázala SVS porážky 15 624 ks ovcí a jehňat. U koz vč. kůzlat bylo vykázáno 1 030 poražených kusů. Jehněčí a kůzlečí maso je v současné době v ČR zpracováváno na jatkách pouze zhruba z jedné čtvrtiny. Zbytek produkce je realizován formou samozásobení a přímého prodeje spotřebitelům na farmách.

V roce 2004 bylo podle celní statistiky ČSÚ z ČR vyvezeno celkem 4 171 ks živých ovcí a 17 koz. Vývoz byl realizován výhradně do Německa a činil 3,3 % celkových stavů ovcí a koz. Ve srovnání s rokem 2003 vzrostl vývoz více než 2,5krát. Vývoz skopového a koziho masa z ČR činil v roce 2004 celkem 27,8 t. Dovezeno bylo 154 ks živých ovcí a koz převážně z Německa. Dovoz skopového a koziho masa byl realizován především z Nového Zélandu (81,0 t), Německa (35,0 t), Austrálie (31,1 t) a Nizozemska (29,0 t).

Ceny zemědělských výrobců v ČR jsou závislé především na kvalitě masa a poptávce. Průměrná CZV jatečných jehňat v roce 2004 byla podle ČSÚ 52,80 Kč/kg ž. hm., průměrná CZV jatečných ovcí, beranů a skopců 18,10 Kč/kg ž. hm. V průběhu roku mají CZV velký výkyv (zhruba 30 %), způsobený sezónností nabídky a poptávky.

Chov ovcí a koz v ČR představuje perspektivní úsek živočišné výroby zejména z hlediska zajišťování údržby krajiny v kulturním a ekologickém stavu i z hlediska rozšiřování spektra nabídky masa.

5.3 Produkce potravinářského odvětví celkem a podle rozhodujících oborů

Produkce potravinářského odvětví v roce vstupu do EU měřená indexem průmyslové produkce (IPP) se v podstatě nezměnila. Meziroční IPP ve výrobě potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků za sledovaný rok dosáhl hodnoty 100,1. Určitý pozitivní obrat u tohoto odvětví nastal až zpracováním vyšší úrody některých agrárních komodit (obilí, cukrovka aj.) a přizpůsobením se novým trhům v posledních měsících roku (listopad a prosinec).

IPP za celý zpracovatelský průmysl v roce 2004 dosáhl výrazného růstu, a to 110,8 (při vysokém vzestupu produkce nad 20 % u výroby základních kovů, hutních a kovodělných výrobků, tj. oborů s déle trvající konjunkturou). Na oživení tempa produkce působily pozitivně zejména podniky pod zahraniční kontrolou. Pokles produkce v roce 2004 nastal ve zpracovatelském průmyslu pouze u výroby textilií, textilních a oděvních výrobků a dále u výroby usní a výrobků z usní. Za celou průmyslovou produkci celkem dosáhl IPP úroveň pouze mírně nižší (109,9), než kterou vykázal zpracovatelský průmysl.

Ze sledovaných vybraných potravinářských výrobků bylo zvýšení hmotného objemu produkce dosaženo zejména u zmrazené zeleniny (o 41,0 %), zavařenin, želé a marmelád (o 7,6 %), mléka a smetan s obsahem tuku do 6 % (o 5,1 %), másla (o 5,7 %), sýrů a tvarohu (o 1,7 %), těstovin (o 2,0 %) a etylalkoholu (o 4,5 %). U piva bylo dosaženo růstu (o 2,1 %) při historicky nejvyšším exportu. Vývoz v roce 2004 vzrostl i u cukru a cukrovinek a u některých dalších komodit, jak blíže uvádí kap. 6.2.

Nižší produkce byla zaznamenána u hovězího masa (o 11,8 %), vepřového masa (o 2,5 %), drůbeže nedělené zmrazené (o 21,0 %), brambor upravených a konzervovaných (o 5,3 %) a vína (o 10,2 %).

Index cen průmyslových výrobců v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 za potravinářské výrobky, nápoje a tabákové výrobky na rozdíl do předcházejících let vzrostl na hodnotu 104,8 (přitom za potraviny a nápoje bez tabáku dosáhl výše 105,4), avšak za celý zpracovatelský sektor došlo ještě k výraznějšímu růstu cen a tento index vykázal hodnotu 106,0. Na cenovém růstu u potravin a nápojů se podílejí téměř všechny rozhodující skupiny výrobků s výjimkou ryb a rybích výrobků. Největší cenový růst byl zaznamenán především u cukru, pekárenských a cukrářských výrobků, mlýnských a škrobářenských výrobků a u mlékářenských výrobků a zmrzliny.

Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v potravinářském a tabákovém průmyslu v b. c. v roce 2004 dosáhly vlivem růstu cen úrovně 244,6 mld. Kč, což představuje v porovnání s rokem 2003 zvýšení o 3,2 %. Přitom ve s. c. tyto tržby zaznamenaly mírný pokles (o 1,1 %) a činily 227,1 mld. Kč.

Při výrazném vzestupu tržeb v b. c. za průmysl celkem o 14,3 % v roce 2004, vyvolaným jejich růstem u většiny odvětví zpracovatelského průmyslu a mírnějším tempem v potravinářství, dále poklesl podíl výroby potravinářských výrobků a nápojů na tomto sektoru na 10,3 %. Ve s. c. při růstu tržeb za průmysl celkem o 9,8 % činil podíl výroby potravinářských výrobků a nápojů na tomto odvětví 9,8 %.

V roce 2004 zůstala, stejně jako v roce 2003, nejvýznamnější oborovou skupinou v rámci výroby potravinářských výrobků a nápojů - OKEČ 15 (měřeno tržbami za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy) tzv. výroba ostatních potravinářských výrobků (zahrnující produkci více zpracovaných produktů - pekařských a cukrářských výrobků, těstovin, cukru, čokolády, cukrovinek a dalších potravinářských produktů).

V pořadí druhou nejsilnější oborovou agregací byla v roce 2004 výroba nápojů, která se především opírala o výrobu piva, i když největší dynamiku zaznamenala výroba sladu. Poněkud však oslabil výroba vína a minerálních vod a tím i celá pozice této skupiny výrob v oborové struktuře.

T5.3/01 – Oborová a výrobní struktura potravinářského průmyslu podle tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy

Výrobní obor	Podíl na tržbách v b. c. (%)		
	2003 ¹⁾	2004	rozdíl ²⁾
Výroba masa a masných výrobků	21,2	21,4	0,2
Zpracování ryb	0,7	0,7	0,0
Zpracování ovoce, zeleniny, brambor	2,9	2,8	-0,1
Výroba rostlinných a živočišných tuků a olejů	5,0	4,8	-0,2
Úprava a zpracování mléka	16,5	15,8	-0,7
Výroba mlýnských a škrobářenských výrobků	2,7	3,4	0,7
Výroba hotových krmiv	6,4	6,3	-0,1
Výroba ostatních potravinářských výrobků	22,3	23,2	0,9
Výroba nápojů	22,3	21,6	-0,7
Průmysl potravinářský a tabákový celkem	100,0	100,0	x

1) Údaje za rok 2003 byly zpřesněny.

2) Procentní body.

Pramen: ČSÚ - Výsledky zpracování měsíčních údajů za podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci

(kód publikace: 8001 - 04 a oborové údaje)

Zpracoval: J. Mezera (VÚZE)